VENIAMIN URSEANU

strategia jocului de mijloc în șah

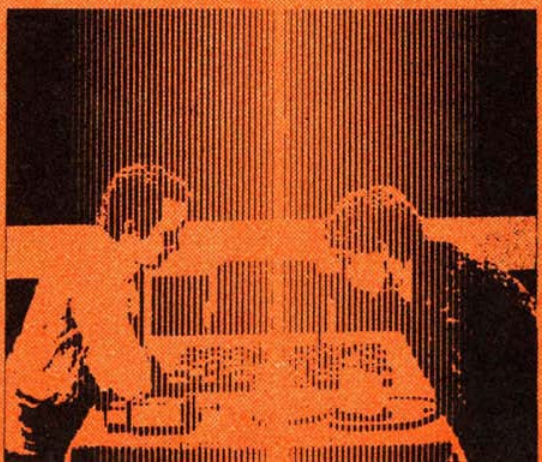

VENIAMIN URSEANU

strategia jocului de mijloc în șah

EDITURA SPORT–TURISM
București, 1985

www.sahe.ro

Redactor : EUGENIA VIȘINOIU
Tehnoredactor : MARIA TAMEȘ

Coli tipar : 18
Bun de tipar : 6.VII.1985

c. 13 — I. P. Informația
Str. Brezoianu nr. 23—25
București

www.stere.ro

CUVÎNT ÎNAINTE

Autorul acestei lucrări a fost una dintre cele mai cunoscute și apreciate personalități ale șahului românesc.

A debutat în șah în anul 1935, în campionatul studențesc, remarcîndu-se prin deosebitul său talent, prin jocul combinativ, inventiv, plin de fantezie. În prima parte a activității sale a fost jucător de turneu, participant la numeroase campionate naționale, turnee internaționale, meciuri ale echipei reprezentative a R. S. România etc.

În anul 1959 a devenit maestru al sportului.

Începînd cu perioada anilor '60, s-a dedicat cu pasiune și competență muncii de antrenor. Dotat cu un deosebit simț pedagogic, excepțional pregătit teoretic, avînd putere de muncă și forță de analiză și sinteză, s-a impus ca unul dintre cei mai competenți antrenori de șah. Ca antrenor al echipei naționale a condus echipa reprezentativă a țării la cinci Olimpiade: Varna, Tel Aviv, Havana, Lugano și Siegen.

Cu aceeași pasiune s-a ocupat de dezvoltarea șahului studențesc, participînd la cîteva campionate mondiale universitare.

În dorința de a contura personalitatea completă a lui Veniamin Urseanu, redăm aici, foarte succint, și activitatea sa profesională.

Născut în anul 1914, a studiat la Universitățile din Cernăuți și București, fiind licențiat în drept și doctor în economie, specialist în statistica matematică.

În anul 1973 a obținut Premiul Academiei Republicii Socialiste România.

Opera sa științifică, însumînd tratate, studii, comunicări, acoperă numeroase domenii: statistica matematică, statistica economică, matematica economică, statistica financiară etc.

Moartea fulgerătoare, survenită în ziua de 28 martie 1983, în timp ce scria, la biroul său, ultima pagină a acestei lucrări, a întrerupt firul unei remarcabile activități științifice și șahiste, bine cunoscută specialiștilor și bucurîndu-se de o înaltă apreciere.

Venianim Urseanu nu a mai apucat să încheie această lucrare — așa cum intenționase — prin cîteva concluzii finale și nici să definitiveze partea a doua (continuarea lucrării de față) privind tactica jocului de mijloc în șah.

Prin profunzimea cu care este tratat un subiect atît de dificil, prezenta lucrare poate fi considerată ca o veritabilă încoronare a activității de o viață a regretatului Venianim Urseanu în domeniul pedagogiei șahiste, o încercare profundă și documentată a cunoscutului maestru și pedagog de a aborda la un nivel deosebit de ridicat unul dintre domeniile de cel mai mare interes ale jocului de șah.

În zilele noastre apar în lumea întreagă nenumărate cărți de teoria deschiderilor sau finalurilor, care nu sînt, de fapt, decît sistematizări, după metode de clasificare unanim acceptate, ale partidelor disputate în turneele internaționale contemporane.

Metoda este desigur justificată pe deplin de principiul, de altfel acceptat, că „teoria este practica maeștrilor". A scrie însă o lucrare de proporțiile celei de față, în care accentul cade în mod evident pe analiza, cu caracter personal, a ceea ce reprezintă esența *jocului de șah, este o încercare mult mai dificilă, atît din punctul de vedere al muncii depuse, cît mai ales al calității ei.*

Autorul a abordat problema pornind de la principiul enunțat cu mai mult de două secole în urmă de faimosul jucător și teoretician francez André D. Philidor, și anume că „pionul este sufletul partidei de șah".

Postulatul nu a fost însă adoptat în mod simplist (deoarece, în mod evident, în șah, toate *celelalte piese sînt mai valoroase*

decît pionul), ci în contextul strategic al formării și manevrării lanțurilor de pioni.

Pornind de la această idee de bază este dezvoltată cu multă competență și profunzime o întreagă teorie a cărei logică remarcabilă conduce la formularea și argumentarea noțiunii de plan *în partida de șah.*

Cazurile particulare de planuri de joc determinate de diverse tipuri de lanțuri de pioni sînt exemplificate pe baza unor partide clasice sau contemporane deosebit de sugestiv alese.

Aceste structuri provenind din tipuri de deschideri caracteristice, analizate de teoria primei părți a partidei de șah (deschideri deschise, închise, semideschise sau semiînchise), determină alegerea planului în jocul de mijloc. În acest mod este subliniat caracterul unitar al partidei de șah.

Noțiunea de strategie a jocului de mijloc derivă dintr-un ansamblu de cazuri particulare de structuri de pioni analizate pe baza concepției unitare a planului concret, fundamentat obiectiv. După cît îmi este cunoscut, în literatura șahistă mondială există puține lucrări care tratează această temă la un nivel asemănător (dr. M. Euwe, L. Packmann, J. R. Capablanca, P. Romanovski). În limba română a existat o lucrare scrisă cu circa trei decenii în urmă „Să învățăm metodic șahul", *care nu a avut însă amploarea și caracterul cuprinzător al cărții de față.*

Nivelul analizelor, ca și calitatea exemplelor alese rețin, în primul rînd, atenția jucătorilor cu o înaltă clasificare sportivă, participanți la concursuri. Ea poate constitui însă și o piesă de referință în arsenalul tinerilor jucători dornici să aprofundeze în mod serios jocul de șah, să-și ridice în mod real măiestria sportivă.

În aceste condiții sînt convins că apariția lucrării „Strategia jocului de mijloc în șah" *va avea un profund ecou în întreaga mișcare șahistă din țara noastră.*

Ing. Th. Ghițescu
maestru internațional de șah

www.stere.ro

Estimarea poziției. Caracterul concret al planului

Planul care conduce neabătut către țelul propus — plan fundamentat obiectiv și deci cu cele mai multe șanse de a fi realizat cu succes — este acela ce se sprijină pe o anumită idee de *inspirație concretă*. Prin aceasta vom înțelege ideea care sugerează jucătorului atît imaginea concretă a obiectivelor ce se desprind din analiza poziției date, cît și căile clare, analizate în detaliu, de realizare a acestora. Numai în acest caz planul conceput poate fi considerat satisfăcător sub aspectul cerinței principiale de a fi concret.

Este evident că analiza superficială a poziției date ne poate conduce uneori la alegerea greșită a obiectivelor de plan sau la imaginarea unor căi neclare, nebuloase. În acest caz, planul nu se mai bucură de atributul de a fi concret și, ca atare, este condamnat la eșec. În literatura șahistă se spune despre cei care aleg astfel de planuri că „aleargă după năluci".

De la bun început, trebuie precizat faptul că în teoria generală a șahului s-au definit două categorii distincte de concepții concrete.

În primul rînd distingem categoria de *concepție strategică* sau, pe scurt, *strategia*. Ea își propune să rezolve problema generală și, totodată, esențială, după care se orientează gîndirea jucătorului, într-o etapă dată a luptei, construind un *plan de ansamblu*. Strategia se fundamentează deci pe elemente poziționale, obiective, decurge din ele și face posibilă proiectarea — în linii

mari — a căilor prin care se poate realiza problema pusă.

În esență, strategia reprezintă o anumită artă de a coordona forțele disponibile și de a conduce procesul de luptă într-o etapă dată a partidei.

Nu sînt excluse, desigur, erorile strategice pe care le poate săvîrși oricare dintre părțile aflate în luptă. O greșeală strategică poate să apară chiar din momentul procesului de estimare a poziției. De pildă, *determinarea greșită a obiectivului de plan* constituie o primă și gravă eroare strategică ; ea decurge din examinarea sumară, de suprafață, a poziției inițiale. De asemenea, constituie erori strategice orice mutări sau manevre tactice care nu se înscriu sau vin în contradicție cu obiectivele de plan urmărite.

Am reținut, așadar, că la baza oricărei strategii stă planul. Prin definiție, planul constituie instrumentul principal de coordonare a proceselor de luptă care au loc într-o partidă de șah. El se fundamentează pe *aprecierea* poziției, considerîndu-se, în context, *particularitățile ei concrete, esențiale.*

În general, planul strategic se poate schimba în funcție de modificările structurale ale poziției. De îndată ce apar alte condiții de luptă, trebuie adaptat și planul, deoarece orice modificare a poziției — uneori chiar neesențială — reclamă un nou punct de vedere și abordări concrete, *decizii noi.*

Cu toate acestea, în fiecare partidă trebuie să existe un obiectiv de plan general, obiectiv constant, care integrează mulțimea secvențelor de plan ce apar pe parcurs în partidă. Acest obiectiv general își găsește expresia în tendința de a acumula avantaje poziționale sau materiale, sub o formă sau alta, urmate de un avantaj decisiv pentru cîștig.

Se poate spune că planul este un adevărat „satelit invizibil" al oricărei partide, de la prima pînă la ultima mutare. Caracterul de invizibilitate a planului se manifestă și mai mult cînd, în procesul de desfășurare a partidei, primul roi începe să-l ocupe cel de-al doilea component al luptei cunoscut sub denumirea de *concepție tactică*, pe scurt, *tactică.*

Prin tactică se înțelege un ansamblu complex de manevre, amenințări, operații de schimb, procedee tehnice, combinații pe diferite teme,

motive și idei, menite a duce la îndeplinire planul strategic zămislit concret pentru etapa dată a partidei. Este de reținut că, în procesul luptei, oricare din cei doi parteneri poate săvîrși unele *erori strict tactice*.

În majoritatea cazurilor, asemenea erori provin dintr-un calcul greșit sau sînt rezultatul nesesizării *a priori* a unui răspuns ingenios al adversarului sau al unei operații tactice ascunse. Cu alte cuvinte, ține de domeniul erorilor tactice orice operație care îngreuiază sau face imposibilă realizarea ideii strategice centrale avute în vedere, în expresia ei concretă.

Categoriile *strategie, tactică* constituie o unitate dialectică inseparabilă. Considerate împreună, ele determină *actul de decizie* ca rezultat *unitar* în procesul complicat al luptei. Această afirmație necesită unele precizări.

În ansamblul actului de decizie, cele două elemente manifestă trăsăturile esențiale ale oricărei categorii dialectice. Ele sînt pe cît de *contradictorii*, pe atît de *inseparabile*, căci unul îl condiționează pe celălalt. De asemenea, cele două elemente mai sînt și *asimetrice*, în sensul că nu au aceeași greutate specifică în ansamblul actului de decizie. În general, într-o partidă de șah rolul determinant revine strategiei, tactica avînd doar un rol determinat.

Într-adevăr, caracterul planic al luptei șahiste, existența unor obiective bine determinate în contextul ei, conferă șahului o trainică stabilitate logică și îl ridică la nivelul unei adevărate științe.

În sfîrșit, cele două elemente *nu* sînt suprapuse, ci se întrepătrund reciproc, într-un proces permanent, continuu. Relația de procesualitate dintre ele își găsește expresia în faptul că mulțimea procedeelor tactice are întotdeauna un anume sens lăuntric, imprimat de obiectivul strategic și, reciproc, adeseori, un obiectiv concret tactic este însușit ca obiectiv de plan, datorită abundenței procedeelor tactice pe care le conține o poziție dată, în măsură de a transpune în fapt obiectivul respectiv.

Asemenea aspecte devin relevante numai pe baza unei analize profunde, multilaterale a poziției date.

Estimarea concretă a unei poziții reprezintă o încercare de îmbinare într-un tot unitar a mai multor judecăți

apreciative de mare finețe. Iată unele considerații ale actualului campion mondial, Anatoli Karpov, privind această delicată problemă :

„În ce mod ne putem reprezenta gîndirea curentă a jucătorului de șah în timpul partidei ? se întreabă campionul mondial. Iată, ești în fața unei poziții pe care nu o cunoști. Ce trebuie să întreprinzi din capul locului ? Trebuie să estimezi corect poziția, determinînd răspunsul la întrebarea care din părțile în dispută stă mai bine. În continuare, trebuie să cauți a concepe anumite *planuri de joc posibile*. Din mulțimea planurilor posibile alegi apoi planul pe care-l consideri optim, îl *fundamentezi tehnic* și-l consolidezi prin *calculul concret al variantelor*. În final, comparînd variantele, vei lua decizia de a accepta sau de a respinge planul pe care l-ai considerat a fi optim".

Practica a arătat că, într-adevăr, în procesul gîndirii jucătorului de șah intervin mereu secvențe de luptă în care el este confruntat cu necesitatea de a aprecia pozițiile ce survin. În procesul estimării, gîndirea jucătorului ține seama de următoarele elemente :

1. Se formulează și se verifică ipoteza cu privire la partea a cărei poziție este mai bună. Cu acest prilej, jucătorul trece în revistă importanța următorilor factori poziționali care acționează în poziția dată :

— *raportul material de forțe ;* în cazul cînd acest raport se constată a fi inegal, jucătorul stabilește compensația pe care o are partea cu material în minus (compensația poate fi mai ales de ordin poziațional, de pildă atacul sau mobilitatea pieselor) ;

— *gradul și calitatea dezvoltării figurilor* de o parte și de alta, definite prin caracterul și stabilitatea amplasării pe care o au, valoarea lor relativă, mobilitatea de care dispun (pe linii și diagonale deschise), colaborarea lor armonioasă, o activitate mai bună (posibilitatea de a ataca figurile și pionii adversarului) ;

— *situația în centru* (structura pionilor), ca și în *alte sectoare* importante, unde a început sau este pe cale să înceapă lupta (amplasarea regelui, calitatea acoperămîntului de figuri și pioni) ;

— *raportul dintre punctele tari și slabe*, ca și perspectiva apariției de noi slăbiciuni ;

— *existența amenințărilor* de o parte și de alta;

— *posibilitatea combinațiilor*.

Făcînd sinteza acestor factori, jucătorul apreciază care parte are o poziție mai bună și, în continuare, cercetează și stabilește căile pe care le are de urmat.

2. Se analizează planurile de joc de care dispun ambele părți, stabilindu-se *obiectivele concrete*, imediate, pe care le pot urmări (îndeosebi partea care este la mutare).

3. Din mulțimea planurilor posibile, se alege planul cel mai bun în funcție de factorii favorabili care acționează în poziția dată, precum și de resursele de care dispune partea cu poziție mai bună.

4. Se fundamentează *tehnic* planul optim, ținîndu-se seama de existența sau inexistența căilor concrete de realizare a obiectivelor stabilite.

5. Se verifică, prin variante concrete de calcul, temeinicia concluziei cu privire la planul optim, comparîndu-se în acest scop rezultatele acestor calcule.

6. Se ia decizia de acceptare sau respingere a planului presupus optim.

În cazul cînd decizia survenită este negativă, sînt necesare noi evaluări și determinări de obiective ale planului de joc, ținîndu-se seama de *posibilitățile concrete* de a fi realizate, sugerate de ansamblul analizelor efectuate.

Toate aceste momente ce caracterizează procesul de estimare a poziției se succed în mod obligatoriu în gîndirea jucătorului, însă ordinea considerării lor poate fi și alta decît aceea indicată mai sus.

Aprecierea corectă a poziției constituie atributul fundamental al forței de joc a jucătorului de șah.

Pe parcursul acestei lucrări vom avea ocazia de a constata că, adeseori, și marii maeștri de prim-rang ajung la concluzii contradictorii cu privire la estimarea uneia și aceleiași poziții. Aceasta denotă, o dată mai mult, caracterul dificil al problemei, ca și funcția judecăților de valoare ce trebuie investite pentru rezolvarea ei corectă.

Practic, planul de luptă în jocul de mijloc se constituie din numeroase operații strategice ce se succed, cu care prilej au loc confruntări de planuri și concepții uneori diametral opuse și numai procesul luptei verifică exactitatea ideilor concepute de o parte sau de alta, ori de ambele părți.

Condiția fundamentală ca un plan să-și găsească materializarea concretă rezidă în necesitatea ca, în desfășurarea luptei, să se ia în considerare și să se înțeleagă corect acțiunile pe care le poate întreprinde adversarul. Nu trebuie să uităm nici un moment că adversarul va încerca să dejoace planul pe care l-am conceput, să pună maximum de piedici strategice și tactice în calea realizării lui, și aceasta chiar dacă în concepția noastră strategică planul a fost pe deplin obiectiv. Pentru a depăși asemenea dificultăți trebuie să sesizăm din timp și să *prevenim* — printr-o serie de măsuri cu caracter *profilactic*, printre care, în primul rînd, măsuri de supraapărare a punctelor sau liniilor importante din punct de vedere strategic — orice încercare a adversarului de a se elibera sau de a obține contrajoc.

În nici un caz nu este permis să inițiem planuri și să încercăm a le traduce în viață, în ideea că adversarul va greși. Asemenea construcții sînt invariabil sortite eșecului.

Vom preciza, așadar, că manifestarea gîndirii dialectic-logice a jucătorului de șah începe din momentul în care în conștiința lui apar *reprezentări clare cu privire la legăturile lăuntrice dintre diferiți factori, dintre conceptele obiective și cele subiective*. A obține un asemenea nivel de reprezentări înseamnă a ști să *abordezi concret* o poziție. A gîndi *in concreto* înseamnă deci a considera, multilateral, particularitățile poziției date și a le îmbina cu principiile general valabile.

Cercetarea problemelor legate de abordarea concretă a poziției în procesul de estimare constituie tema principală a acestui capitol.

În materialul ilustrativ care urmează vom căuta să relevăm diferite aspecte ale gîndirii concrete, precizînd că principalul obiectiv este acela de a dezvălui posibilitățile *dinamice* ale poziției date și de a alege — în măsura în care condițiile o permit — calea cea mai eficientă de joc.

Asupra atributului planului de a fi dinamic ne vom opri, în mod special, mai tîrziu.

ABORDĂRI CONCRETE ALE POZIȚIILOR CU UN BOGAT CARACTER COMBINATIV

În pozițiile complexe cu un bogat conținut combinativ se impune cu mare necesitate abordarea concretă a poziției.

Vom cita, în acest sens, două poziții pe care le examinează și Suetin, cu unele observații ale acestuia.

Într-o partidă Mikenas — Lebedev, Tbilisi, 1941, s-a ajuns la poziția ilustrată în diagrama 1.

1

Mikenas — Lebedev

albul la mutare

Se observă cu ușurință că albul are un avantaj substanțial pe flancul regelui și în centru. Forțele albului care acționează în aceste sectoare sînt foarte active. În plus, pionii de rocadă ai negrului au o configurație slăbită.

Ținînd seama de acești factori, albul a conceput și întreprins un atac surprinzător, foarte tăios, pe flancul regelui, acțiune care a necesitat o considerabilă inventivitate și un calcul de lungă secvență. Jocul a căpătat astfel un caracter *concret*.

1.f4! N:e3+ 2.Rh1 N:c1 3. f:g5!!

Albul accelerează prin mijloace forte deschiderea liniilor pe flancul regelui, fără a ține seama de pierderile materiale pe care le suportă, socotind că ele vor fi suficient compensate de acțiunea de atac asupra regelui negru, la care participă în colaborare toate forțele albe.

3...N:g5 4.T:f6 Rg7

După 4...N:f6, decide imediat 5.Dd3. Profunzimea concepției strategice și execuția tactică a albului sînt ilustrate pregnant de următoarea variantă : 4...Db5 (probabil cea mai bună apărare pentru negru) 5.Cg4! (În nici un caz 5. Dc2 din cauza 5...D:b1+ 6.D:b1 N:f6 și negrul are două turnuri pentru damă și poziție bună.) 5...N:f6 6.C:f6+ Rg7 7.Nh4 Dc4 8.Ne4 e5 9.h3! (Nu imediat 9.De1, la care ar urma 9...Ng4 10.C:g4 f5!) 9...Nf5 10. Ch5+ Rg8 11.Df3! cu atac imparabil.

5.Dd3 h5

La 5...R:f6? urmează mat în două mutări : 6.Cg4+ și apoi 7.Dd6 sau Dh7 mat.

6.h4!! R:f6 7.Cg4+!! h:g4 8. Nc5+! R:e5 9.Dd4 mat.

Să examinăm o altă poziție, prilejuită de partida Kotov — Gheller, Moscova, 1949.

2

Kotov — Gheller

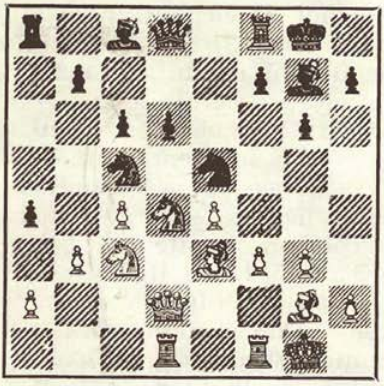

albul la mutare

În diagrama 2 sîntem în fața unei poziții-tip din jocul de mijloc, derivînd dintr-o variantă a Indienei regelui. Ea poate fi definită ca fiind, poziționa l, favorabilă albului în condițiile de *caeteris paribus* *. Albul dispune de un centru puternic de pioni și figuri, avînd totodată în perspectivă posibilitatea de a presa asupra punctului d6 și apoi a-l cuceri.

Pentru negru se pune problema de a organiza coordonarea armonioasă a pieselor sale, sub semnul planului de a acționa asupra centrului. Vom vedea că atît o parte, cît și cealaltă pot acționa și pe flancuri — acțiuni care se răsfrîng apoi și asupra structurii din centru.

În poziția din diagramă — fără a aprofunda particularitățile concrete — orientîndu-se doar după considerente generale, albul a jucat :

1.Cde2?

Era necesar 1.f4! Ced3 (1... Cg4 2.C:c6 b:c6 3.N:c5) 2.C:a4 C:a4 3.b:a4 Cc5 4.C:c6 (Botvinnik).

Acum, după toate aparențele, negrul este pus în fața unei probleme greu de rezolvat, dată fiind amenințarea 2. N:c5. Cu toate acestea, negrul a descoperit un admirabil *plan concret* de contrajoc, la baza căruia stă un sacrificiu de figură de mare efect.

1...a:b3!!

O asemenea mutare nu este la îndemîna oricui. Numai un jucător cu fantezie și resurse creatoare se angajează pe asemenea căi.

2.N:c5 C:c4 3.Dc1 b:a2

Și mai puternic era 3...b2! (Bronstein).

4.C:a2 Da5 5.D:c4 Ne6! 6. Dc1 d:c5

* Celelalte (condiții) fiind egale.

Albul are o figură contra doi pioni, în schimb negrul a obținut o puternică inițiativă. Este greu pentru alb să găsească apărări împotriva înaintării falangei de pioni negri de pe flancul damei.

7.Cac3 b5 8.Cb1?!

Albul ar fi trebuit să se decidă la restituirea figurii cu 8.f4 Nb3 9.Td6 b4 10.e5! pentru a obține contrajoc. Tendința de a păstra materialul în plus lasă negrului avantajul inițiativei.

8...b4 9.Cf4 Nb3 10.Td6

Mai bine, relativ, era 10.Cd2 N:d1 11.T:d1.

10...c4 11.T:c6 c3 12.Cd5 N:d5 13.e:d5 D:d5 14.f4 Dd4+ 15.Rh1 Ta2 16.Nf3 Tb2! 17.f5 Ne5 18.De1 Td8 19.Ne4 Rg7!

Cu o mutare subtilă, negrul provoacă f5—f6 și astfel, pe cale tactică, el consolidează punctul g6.

20.f6+ Rg8 21.Ta6 h5 22.Ta5 h4 23.N:g6 T:h2!

Partida se încheie cu o combinație frumoasă.

24.R:h2 N:g3+ 25.D:g3 h:g3+ 26.Rh3 f:g6 și albul cedează.

În exemplele arătate, aplicarea planului s-a bazat pe calculul concret al variantelor în poziții în care se ivesc posibilități de rezolvare tactică prin combinații.

În poziția din diagrama 3, desfășurarea jocului se bazează pe superioritatea pozițională.

3

Hasin — Tal, Leningrad, 1956

negrul la mutare

La o primă apreciere, pare favorabil pentru negru schimbul nebunilor de negru, după care calul ocupă un post dominant la e5. Însă analiza concretă arată că, după 1...N:d4 2.D:d4 (nu 2.D:f7+? din cauza 2...Rh8 3.T:d4 Tf8!) 2...Ce5 3. c3 Te8 4.Nc2, nu este clar cum și-ar putea valorifica negrul avantajul pozițional, dată fiind presiunea albului pe flancul regelui. Deci trebuie găsite alte căi. Negrul se grăbește mai întîi să ocupe coloana „e", încercînd să preia inițiativa

prin activarea forțelor pe coloana liberă.

1...Te8 2.c3 Te7 3.Nc2 N:d4

Abia acum a devenit oportun schimbul nebunilor. Negrul stăpînește coloana „e" și este pregătit să facă față amenințărilor pe flancul regelui.

4.Dh4 Cf8 5.T:d4 Te2 6.Nf5 Tce8 7.Tb4 Td2 8.Ne4 De7 9. De1? T:d5!

După acestea, negrul a condus repede partida spre cîștig.

În această partidă, criteriile de plan au fost de ordin strict pozițional. Aprecierea concretă a poziției a avut un rol de cea mai mare importanță.

Gîndirea concretă este necesară în toate etapele desfășurării partidei, începînd cu deschiderea. Planurile strategice pot fi, la începutul partidei, foarte variate; ele sînt însă flexibile și, de multe ori, chiar de la prima mutare, conțin premisele unei continuări concrete. Complexitatea problemelor concrete care stau în fața jucătorului crește pe măsura dezvoltării figurilor și în funcție de așezarea pionilor, dar bazele unui plan corespunzător trebuie puse încă din deschidere.

www.ste

Strategia centrului și corelația ei cu procesele de manevrare a pionilor. Pionul — sufletul partidei de șah

CAPITOLUL I. CONCEPTUL DE FALANGĂ. CENTRUL MOBIL DE PIONI

Considerații generale. În acest capitol ne vom ocupa de unele probleme fundamentale ale jocului de mijloc privind configurația, calitatea, forța, slăbiciunea și funcțiile poziționale ale pionilor.

După cum se știe, în poziția inițială, ambele părți dispun de o masă compactă și mobilă de opt pioni. Calitatea de a fi mobilă conferă oricărei mase de pioni o mare forță de atac și de apărare. Pentru orice jucător care a pătruns în esența poziațională a masei mobile de pioni, lupta pentru formarea *centrului de pioni* este deosebit de atrăgătoare. Acest concept, formulat încă din secolul trecut de Steinitz, constituie și în prezent un element strategic de primă importanță, marii jucători ai zilelor noastre acordîndu-i un interes major în partidele lor. Centrul de pioni este definit de pionii dispuși pe cîmpurile centrale e4, d4, respectiv e5, d5. Fiind așezați unul lîngă altul, în falangă, acești pioni exercită o puternică acțiune de control asupra unui număr de patru cîmpuri pe orizontala din fața lor. Prezența centrului de pioni la dispoziția uneia din părți îi asigură acesteia un anumit avantaj teritorial, care îl stînjenește pe adversar și, în anumite condiții, poate constitui garanția de succes pentru un eventual atac. Înaintarea centrului de pioni are adeseori efecte pustiitoare în tabăra adversă, mai ales atunci cînd încercările de contraatac asupra grupului de pioni pătruns pe teritoriul advers sînt ineficiente.

Dinamismul centrului de pioni este cu atît mai bine asigurat, cu cît acțiunea lui se realizează în condițiile *cooperării armonioase* cu forța materială de luptă a figurilor. Într-adevăr, înaintînd, centrul de pioni, desprins de bazele de pornire, se apropie tot mai mult de forțele precumpănitoare ale adversarului. De aceea, marșul ofensiv al centrului de pioni constituie o operație de mare răspundere și trebuie gîndită cît mai concret și mai precis și, totodată, cît mai profund. Succesul unei astfel de operații poate conduce la cîștigarea partidei, însă, uneori, înaintarea prematură a grupului central de pioni se face cu riscul distrugerii acestuia de către adversar, echivalînd adeseori cu pierderea partidei.

Fiind vorba de un factor poziațional de primă importanță, lupta pentru formarea centrului de pioni se angajează chiar din faza deschiderii, inițiativa aparținînd de obicei albului, care, chiar la prima mutare, își poate plasa un pion în centru. Strategia planurilor de deschidere pe care le adoptă negrul vizează — în majoritatea cazurilor — opunerea unui centru de pioni echilibrat. Astfel se petrec lucrurile, de pildă, în Apărarea franceză (1.e4 e6 2.d4 d5 — și echilibrul se prefigurează), în Apărarea siciliană (1.e4 c5 — se previne mutarea albului d2—d4 și, dacă 2.c3, atunci negrul poate lupta împotriva intenției evidente a albului de a-și forma centrul de pioni, cu 2...Cf6 sau 2...d5), în Apărarea Nimzovici (1.d4 Cf6 2.c4 e6 3. Cc3 Nb4 și negrul împiedică cu succes formarea centrului de pioni albi). Rezultate asemănătoare se pot obține și în alte deschideri.

Fără a contrazice principiul ocupării centrului cu pioni, teoria modernă a deschiderilor tratează și situații cînd una din părți favorizează formarea, la adversar, a centrului de pioni, avînd în perspectivă un plan concret de luptă împotriva acestuia. Un asemenea plan vizează două etape de acțiune : într-o primă etapă se organizează frînarea mobilității centrului și, abia după ce s-a executat cu succes această operație, se trece la o serie de acțiuni ofensive asupra centrului de pioni. În ipoteza centrului de pioni blocat, lupta se angajează pe flancuri.

Vom ilustra, în continuare, prin exemple diferite strategii și tehnici de luptă pentru formarea centrului de pioni și

pentru restrîngerea mobilității acestuia, urmată de nimicirea lui. În principal vom trata însă problema centrului de pioni în cadrul unor considerații mai generale pe tema *falangei de pioni*.

Prin falangă se înțelege un grup de pioni din care cel puțin unul se găsește pe o coloană semideschisă (pe care adversarul nu are pion). Prin aceasta, aidoma unei formații de luptători în rînduri compacte, falanga este și un element *majoritar* în raport cu formația de pioni oponenți ai adversarului. Într-o formă sau alta, falangele se constituie aproape în fiecare partidă, excepție făcînd partidele în care nu apar coloane semideschise, ci doar una sau două coloane absolut deschise. De pildă, nu avem falangă de pioni în Apărarea rusă după : 1.e4 e5 2.Cf3 Cf6 3.C:e5 d6 4.Cf3 C:e4. Procesul de luptă în acest caz este principial diferit de cel ce are loc în condițiile falangelor.

În esență, conceptul de falangă este *dinamic*, fiind legat de marșul ofensiv al pionilor. Acești pioni au forța potențială de a produce în frontul inamic breșe importante din punct de vedere strategic.

1. FALANGA FORMATĂ DIN PIONII „D" ȘI „E".

Falanga formată din pionii „d" și „e" și forța ei dinamică pot fi ilustrate, în primul rînd, printr-o partidă aleasă din fondul de aur al creației nemuritoare a lui Capablanca. Poziția din diagrama 4 a intervenit după primele 14 mutări în partida jucată la New York, 1913, de Capablanca și Chajes : 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.0—0 b5 6.Nb3 Ne7 7.d4 d6 8.c3 Ng4 9.Ne3 0—0 10.Cbd2 Ca5 11.Nc2 Te8 12.b4! e:d4 13.c:d4 Cc6 14.a3 — Partida spaniolă.

4

Capablanca — Chajes

negrul la mutare

Situația negrului este grea. Falanga de pioni centrali — albul a construit centrul de pioni care se bucură de proprietatea de a fi mobil — a albului este gata să intre în mișcare, susținută de cooperarea armonioasă a întregii armate de figuri, în acțiuni directe de atac la rege.

În partidă a urmat : **14...Nf8 15.Tc1 Ce7**

Negrul aduce calul în apărarea flancului regelui, dar oferă imediat albului posibilitatea de a trece la atac. Era de considerat 15...Dd7.

16.e5 d:e5 17.d:e5 N:f3

Schimb obligatoriu, din cauza amenințării N:h7 și Cg5+.

18.D:f3 Cd7

La 18...Cfd5, albul ar continua puternic cu 19.Ng5.

19.Dh3 Cg6 20.f4

Se observă că acum falanga apare pe coloanele „e" și „f", făcînd loc și figurilor pentru intrarea în luptă.

20.Cb6 21.Cf3 Cc4

Negrul încearcă să anihileze amenințările albului, însă n-a prevăzut cîteva mutări fine ale acestuia, prin care se deschide complet poziția regelui negru. Ceva mai bine ar fi fost : 21...h6, dar după 22. Tfd1 Db8 (22...Dc8 23.Nf5!) 23. Nb3, albul cîștigă cel puțin un pion, păstrînd și o poziție mai bună.

22.Cg5 h6 23.C:f7!

Acest sacrificiu este absolut corect, însă necesita calcule precise, dat fiind că nebunul din e3 este în priză. A mai urmat :

23...R:f7 24.Df5+ Rg8 25. D:g6 C:e3 26.Dh7+ Rf7 27. Nb3+!

Capablanca a arătat că acum, la 27...Re7, ar fi urmat 28.Dg6!, iar în cazul cînd negrul s-ar apăra cu 28...Cc4, atunci albul ar putea cîștiga în felul următor : 29.Tfd1 Db8 30.e6 (aceeași mutare și după 29...Dc8) 30...Db6+ 31.Rf1! Cd6 32.T:d6 D:d6 33.Df7+ Rd8 34. Td1 Ne7 35.D:g7. Dacă negrul joacă 28...Dd7, atunci cel mai simplu este 29.Tfd1 C:d1 30. T:d1 D:d1 31.N:d1 și lipsa de colaborare a pieselor negre favorizează albului un cîștig comod.

27...Cc4 28.Tfd1 Db8 29.T:c4! b:c4 30.N:c4+ Re7 31.Df5! Db6+ (Șah „de răzbunare"). **32.Rf1** și negrul cedează.

Un admirabil exemplu de colaborare armonioasă dintre falangă și figuri. După cum am mai afirmat, o asemenea colaborare constituie o garanție a succesului.

Poziția din diagrama 5 a survenit după primele 8 mu-

tări din Apărarea Tarrasch: 1.Cf3 d5 2.d4 Cf6 3.c4 e6 4.Cc3 c5 5.c:d5 C:d5 6.e4!? C:c3 7. b:c3 c:d4 8.c:d4, partidă jucată între Keres și Fine, Ostende, 1937.

5

Keres — Fine

negrul la mutare

Modul în care s-au desfășurat pînă în acest moment acțiunile de luptă în faza deschiderii au permis albului formarea falangei centrale de pioni (în cazul dat, ea echivalează cu centrul mobil de pioni), și aceasta chiar cu sprijinul adversarului. De ce oare a folosit negrul o asemenea strategie? Ea este motivată, în primul rînd, de faptul că și negrul, la rîndul său, rămîne cu o microfalangă pe flancul damei, formată din pionii „a" și „b", contra pionului „a" al albului. Acest element strategic constituie un factor favorabil negrului, însă numai în faza finală a partidei. Este clar, deci, că, în mod obiectiv, negrul va trebui să urmărească simplificări substanțiale și intrarea în final, unde forța falangei centrale de pioni scade, nemaifiind posibile acțiuni violente de atac specifice jocului de mijloc; pe de altă parte, eventualul pion „candidat" „d", liber, va putea fi cu ușurință blocat și făcut inofensiv. Aceste observații au ca bază practică numeroasele partide care învederează că în pozițiile-tip, de genul celei ilustrate mai sus, șansele negrului în final sînt bune.

În partidă a urmat: **8... Nb4+ 9.Nd2 N:d2+**

Negrul ar fi putut obține și mai multe simplificări, jucînd 9...Da5, dar se constată, surprinzător, că, după 10.Tb1 N:d2+ 11.D:d2 D:d2 12.R:d2 0—0, albul are la dispoziție o manevră tactică 13.Nb5! (recomandată de Rubinstein) care-i asigură o puternică presiune pozițională, negrul nefiind în măsură să treacă la valorificarea majorității sale de pioni (falanga a-b) de pe flancul damei. Acest caz este un

exemplu instructiv de modul cum un mijloc tactic împiedică realizarea unui obiectiv strategic bine conturat.

10.D:d2 0—0 11.Nc4

Poziția la care s-a ajuns este ilustrată în diagrama 6.

6

Keres — Fine

Ultima mutare a albului relevă opțiunea pentru o acțiune mai energică și mai logică, totodată, decît aceea care rezultă după 11.Ne2 sau 11.Nd3, întîlnite frecvent în practică. Am afirmat că este vorba de o acțiune mai logică pentru că ea favorizează, în perspectivă, alegerea unuia din următoarele două planuri, obiectiv posibile, în condițiile centrului mobil de pioni (falanga formată din pionii „d" și „e"): a) înaintarea la momentul potrivit a pionului „candidat", prin d4—d5 și, astfel, obținerea unui puternic pion liber pe coloana „d"; b) concentrarea armonioasă a tuturor figurilor în vederea executării atacului direct la rege, după ce se efectuează înaintarea e4—e5. E greu de spus care din aceste două planuri — ambele fundamentate din punct de vedere pozițional — are șanse mai mari de reușită și de aceea este motivat ca ambele posibilități să fie lăsate deschise.

După mutarea elastică a albului (11.Nc4), negrul poate alege, la rîndul său, unul din următoarele trei planuri verificate în practică: 11...Cd7; 11...b6; 11...Cc6.

S-a constatat însă că, în cazul în care albul își continuă consecvent unul din cele două planuri care-i stau la dispoziție, obține o puternică inițiativă.

În context vom mai avea ocazia să urmărim modul în care se desfășoară lupta în ipoteza aplicării celor trei planuri ale negrului după 11.Ne4.

În partida examinată, lupta a continuat în condițiile în care negrul a optat pentru primul plan de joc.

11...Cd7

Acest cal se îndreaptă spre flancul regelui pentru a contribui la respingerea eventualului atac pe această parte.

12.0—0 b6 13.Tad1

Albul plasează turnurile în spatele falangei și amenințările de a executa ori înaintarea d4—d5, ori e4—e5, îl obligă pe negru să se apere extrem de atent.

13...Nb7 14.Tfe1 Tc8 15.Nb3 Cf6

Unii comentatori ai acestei partide au apreciat că plasarea calului pe cîmpul f8 ar fi fost mai bună. Keres remarcă însă că, din punctul de vedere al încercărilor negrului de a găsi un contrajoc oarecare, prezența calului la f6 este mai promițătoare. De altminteri, desfășurarea partidei a arătat că, la un moment dat, negrul a obținut o poziție acceptabilă.

16.Df4 Dc7 17.Dh4

Albul evită intrarea în final, care ar fi numai în folosul negrului.

17...Tfd8

Se observă că ambele părți au terminat mobilizarea forțelor. Calul din f6 contribuie la supraapărarea cîmpului d5, făcînd inoperantă, deocamdată, înaintarea d4—d5, iar, în cazul înaintării pionului „e", i se oferă negrului importantul cîmp central d5. Nu merge imediat 18.Ce5 din cauza replicii neplăcute 18...Dc3 ; dacă acum 19.Te3? atunci 19...D:d4! și cîștigă negrul. Din aceste observații rezultă că albul trebuie să găsească un plan activ de joc, altfel negrul va prelua inițiativa, jucînd b5 și apoi a5. Iată ce decizie a luat albul, după o îndelungată gîndire : el are în vedere sacrificarea pionului, înaintînd d5 și, în cazul e:d5, continuarea cu e4—e5. Realizarea acestui plan trebuie însă pregătită, deoarece, după 18.d5 e:d5 19. e5 Ce4 20.T:e4 d:e4, nu merge 21.Cg5 din cauza poziției expuse a turnului din d1. Pentru a pregăti realizarea acestei idei, albul trebuie să schimbe locul turnului de pe coloana „d" (Keres).

18.Te3?

Keres se autocritică pentru această mutare, ca și pentru întregul plan expus în comentariul precedent, care necesită mult timp și, în plus, ar fi putut fi anihilat printr-o singură mutare profilactică a negrului, h6, făcută la momentul potrivit. Dacă albul a obținut totuși succes în continuare, aceasta se datorează faptului că negrul nu a sesizat la timp amenințările și a încercat, pe baza unei gîndiri

prea liniare, să angajeze jocul pe flancul damei.

În spiritul poziției ar fi fost mutarea 18.e5!, prin care albul își asigură o poziție cu perspective frumoase, după cum rezultă din următoarele variante date de Keres :

a) 18...Cd5 19.Cg5 h6 20.Ce4 Cc3 21.Cf6+! cu atac puternic la rege.

b) 18...N:f3? 19.e:f6 N:d1 20. Dg5 Rf8 21.D:g7+ Re6 22. T:e6! și negrul este făcut mat (22...f:e6 23.Dg8+ Rd7 24.D:e6 mat).

c) 18...Cd7 19.Cg5 Cf8 20. Ce4 (sau mai întîi 20.Te3) 20... N:e4 D:e4 și albul păstrează unele avantaje poziționale.

18...b5!

Pregătește înaintarea pionilor pe flancul damei și, totodată, eliberează cîmpul b6 pentru dama neagră. Dacă albul ar juca 19.Ce5, ar urma imediat 19...Db6!

19.Tde1 a5

Era absolut necesar, în acest moment, 19...h6! Se observă că astfel nu se mai poate 20.g4, din cauza 20...Df4 și nu este bine nici 20.d5 e:d5 21.e5 cu replica 21.Ce4! Probabil, albul nu ar fi avut altă soluție decît 20.e5, dar, în condițiile date, după 20...Cd5 21.Te4 De7, negrul ar avea toate șansele să respingă atacul și să păstreze avantajul pozițional.

20.a4 b4?

Trebuia 20...b:a4 21.N:a4 h6.

21.d5!

În sfîrșit, albul reușește să realizeze această spargere în centru proiectată de mult. Sacrificiul de pion face posibilă înlăturarea singurei piese negre care apără regele (calul din f6) și, prin aceasta, dezlănțuirea unui puternic atac, greu de parat într-o partidă practică. Complicațiile ce urmează sînt foarte interesante și deschid largi posibilități de cercetare analitică pentru cei interesați în sporirea capacității de calcul precis și profund.

21...e:d5

După 21...e5 22.Cg5 Td6 23. f4, sau 22.Dg5 Cd7 23.Ch4, albul ar menține atacul fără pierderi materiale.

22.e5! Cd7

Albul păstrează inițiativa și în cazul 22...Ce4. Keres indică următoarea continuare posibilă : 23.e6! f:e6 24.T:e4 d:e4 25.Cg5 Dc3! 26.N:e6 Rf8 27. Tf1! Acum se amenință manevra : 28.Df4+ Re7 29.Df7+ Rd6 30.D:b7 sau 28.N:c8.

23.Cg5 Cf8??

O greșeală gravă. După 23... h6 24.e6! h:g5 25.e:f7+ R:f7 26.Te7+, negrul ar mai putea opune rezistență. Analizele

profunde ale lui Keres arată că albul ar fi păstrat șanse de cîștig chiar la cel mai corect joc al negrului.

24.C:h7!

Acest sacrificiu tipic decide, dat fiind că și neacceptarea lui — 24...Cg6 25.Dh5 Cf4 26.Df5 — duce la poziție cîștigată de alb. A mai urmat :

24...C:h7 25.Th3 Dc1!? 26. D:h7+ Rf8 27.The3 d4 28. Dh8+ Re7 29.D:g7 Tdf8 30. Df6+ Re8 31.e6 și negrul a cedat.

Această admirabilă partidă poate constitui o piesă de referință pentru toți cei ce vor să-și însușească strategia și tehnica de joc pentru ambele părți, în cazul pozițiilor cu falanga de pioni „d" și „e", coloana „c" fiind deschisă.

Ne vom referi în continuare la încă o partidă a lui Keres, jucată contra lui Gheller, Moscova, 1962, în care Gheller adoptă planul de apărare cu dezvoltarea calului din b8 la c6 și cu nebunul din c8 instalat la b7.

După primele 15 mutări s-a ajuns la poziția din diagrama 7.

7

Keres — Gheller

negrul la mutare

După cum se vede, structura poziției — spre deosebire de aceea din partida Keres — Fine — include și prezența nebunului de cîmpuri negre la ambele părți ; în rest, caracteristicile esențiale ale poziției sînt definite de falanga albă în centru și microfalanga neagră de pe flancul damei.

Negrul, la mutare, propune schimbul nebunului de cîmpuri negre, dar, prin aceasta, elimină figura apărătoare a flancului regelui.

15...Nb4?

De considerat era 15...Nf6.

16.d5!

În acest context, falanga se transformă într-un puternic

pion liber pe coloana „d" și, totodată, nebunii albi capătă o forță și o eficiență hotărîtoare.

16...c:d5

Schimbul este cvasiobligatoriu, întrucît la 16...De7 ar urma foarte puternic 17.Cd4, iar la 16...Nc3 se cîștigă calitatea cu 17.Na3 urmat de 18. Nb5.

17.c:d5 De7

Mai slab este 17...Te8, la care albul poate răspunde cu 18.Ce5 și, din cauza amenințării 19.N:h7+, negrul nu poate folosi în favoarea sa legarea calului din e5. De-a dreptul proastă ar fi fost continuarea 17...N:d5, din cauza 18.De5 f6 19.Dh5 ; la 17...Nc3, foarte puternică este replica 18.Nf5!

18.Ce5! f6

Negrul este obligat să joace activ. În caz contrar, el ar intra într-o poziție fără speranță din punct de vedere pozițional. De pildă, 18...Nd6 oferă albului prilejul de a iniția un puternic atac cu 19. Dh5! g6 20.Cg4! etc.

19.Dh5! g6 20.C:g6

Începe atacul decisiv la rege și aceasta, după cum am văzut, datorită străpungerii în centru 16.d5! În partidă a mai urmat :

20...h:g6 21.N:g6 Dg7

Relativ mai bună era continuarea 21...Na6, dar și în acest caz albul păstrează inițiativa în atac, fie jucînd 22. Nf5, cu amenințarea 23.Ne6 sau 23.N:c8, fie 22.d6, după care 22...N:d6 nu este posibilă din cauza 23.Tfe1 și 24.T:d6, iar la 22...Dg7, continuarea 23. d7 Tc5 24.Nf5 sau 23...Tcd8 24.Td4 oferă albului posibilitatea de atac decisiv (Keres).

Acum, toate figurile albe colaborează armonios în executarea atacului direct la rege.

22.Td3 Nd6 23.f4! Dh8 24. Dg4 Nc5+ 25.Rh1 Tc7 26. Nh7++! Rf7 27.De6+ Rg7 28.Tg3+ și negrul cedează.

Prezentăm, în continuare, un exemplu de falangă cu acțiune finalizată prin valorificarea pionului alb, liber, pe coloana „d" și nu prin atac la rege.

Poziția din diagrama 8 a intervenit în a 5-a partidă din meciul pentru titlul mondial dintre Petrosian și Spasski, Moscova, 1969, după mutările : 1.c4 Cf6 2.Cc3 e6 3.Cf3 d5 4.d4 c5 5.c:d5 C:d5 6.e4 C:c3 7.b:c3 c:d4 8.c:d4 Nb4+ 9.Nd2 N:d2 10.D:d2 0—0 11. Nc4. Ea este identică celei analizate în prezentarea partidei Keres — Fine.

8

Spasski — Petrosian

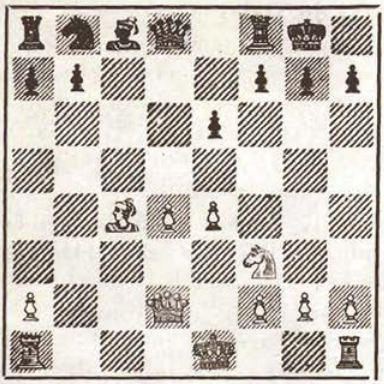

negrul la mutare

Aici, Petrosian a adoptat planul cu dezvoltarea calului la c6. Este interesant de remarcat faptul că această circumstanță favorizează crearea în centru, pe coloana „d", a unui pion alb liber, puternic. Așadar, în partidă s-a jucat :

11...Cc6 12.0—0 b6

În această poziție n-a dat rezultate experimentarea continuării 12...Da5 13.De2 Dh5 (jucată în partida Hort — Platonov, Olanda, 1970), din cauza 14.Tab1 b6 15.Tfc1 Nb7 16. Na6 și albul stă evident mai bine. Mai interesantă este varianta aleasă de Polugaevski contra lui Portisch, Portoroz, 1977, 12...Dd6!? Portisch a continuat cu 13.Tfd1 și, după 13...Td8 14.Tac1 (14.e5!?) 14... Nd7 15.De2?! Tac8 16.d5 e:d5 17.N:d5 Ne6 18.N:c6 T:c6 19. Tb1 Tb6!, partida a fost remiză. Este foarte probabil că albul trebuia să joace 15.e5 și, după 15...De7 16.Df4 Ne8 17. h4, i se deschideau perspective bune de atac.

13.Tad1 Nb7 14.Tfe1 Tc8

Negrul trebuie să rezolve probleme grele și în cazul 14... Ca5, cum a jucat Tal contra lui Polugaevski la al 37-lea Campionat al U.R.S.S. După 15.Nd3 Tc8 16.d5 e:d5 17.e5! (sacrificiu uzual de pion în poziții de acest tip) 17...Cc4 18.Df4 Cb2 (18...h6 19.Df5 g6 20.Dh3 Rg7 21.e6! +—) 19. N:h7+ R:h7 20.Cg5 Rg6 21.h4 și albul a obținut un atac deosebit de puternic. Nu ușurează poziția negrului nici 17... De7, cum a jucat Juravliev contra lui Baghirov, U.R.S.S., 1974. Într-adevăr, după 18.Df4 f5 19.Cd4 g6 20.h4!, albul stă mai bine.

15.d5!

Moment hotărîtor al partidei. Se face primul pas în realizarea planului programat încă din deschidere, cînd ambele părți au acceptat formarea falangei centrale.

15...e:d5

La complicații mari ar fi dus continuarea 15...Ca5!? — nu însă și la ușurarea poziției

negrului. De pildă, pot fi luate în considerare următoarele variante: 16.d:e6 D:d2 (mai slab este 16...C:c4 17. e:f7+ Rh8 18.D:d8 Tc:d8 19. T:d8 T:d8 20.e5, cu avantaj decisiv pentru alb) 17.e:f7+ Rh8 18.C:d2 C:c4 19.C:c4 T:c4 20.e5 Nc8! 21.e6 N:e6 22.T:e6 g6, iarăşi cu avantaj pentru alb.

16.N:d5 Ca5

Mai eficientă în scopuri de apărare ar fi 16...Dc7 (cum a jucat Unzicker contra lui Hort la Palma de Majorca, 1967), dar şi în acest caz albul îşi asigură o poziţie mai bună după 17.Dg5 h6 18.Dg4 Tfd8 19.h3!

17.Df4 Dc7 18.Df5 N:d5 19. e:d5 Dc2

Încercarea de a bloca pionul nu dă rezultate. De pildă, la 19...Dd6, albul continuă cu 20. Cg5 şi negrul nu are ceva mai bun decît 20...Dg6 (20...g6 21. Ce4 sau 21.Dh3 h5 22.Ce4 +—), dar, după 21.D:g6 h:g6 22.d6 Cb7 23.d7 Tcd8 24.Te7, negrul are greutăţi insurmontabile.

20.Df4

Se putea şi 20.D:c2 T:c2 21. Te7 şi albul continuă să deţină avantajul poziţional.

20...D:a2

Era de considerat 20...Tce8 pentru a provoca unele simplificări şi obţinerea unor mici şanse de contrajoc, după 21.d6 T:e1 22.T:e1 Dd3.

21.d6 Tcd8

Desigur, acum tema falangei de pioni a dispărut, lăsînd loc temei pionului liber pe coloana „d". Modul cum acest pion a fost valorificat se va vedea în continuare.

22.d7 Dc4 23.Df5 h6 24.Tc1 Da6 25.Te7 b5 26.Cd4! Db6 27.Tc8 Cb7

Numeroşi comentatori ai acestei partide au indicat următoarea continuare elegantă, dacă negrul ar fi jucat 27... b4 28.Te8 D:d4 29.T:f8+ T:f8 30.T:f8+ R:f8 31.Dc5+!! pe tema îndepărtării de la apărarea unui punct important.

28.Cc6 Cd6 29.C:d8! C:f5 30. Cc6 şi negrul cedează.

Sîntem tentaţi să prezentăm cititorilor încă o idee strategică ce poate fi aplicată de alb în condiţiile falangei pe care o studiem. Albul poate temporiza avansarea centrului mobil de pioni, pentru a întreprinde — încă în procesele jocului de mijloc — acţiuni de slăbire sau anihilare a microfalangei negre de pe flancul damei. În acest scop el mobilizează pionul slab din a2, executînd un interesant atac al minorităţii.

Să revenim, spre ilustrare, la diagrama 6 (Keres — Fine). Într-o partidă Petrosian — Tal, Moscova, 1972, în poziția la care ne referim, după mutările : **11...Cd7 12.0—0 b6,** Petrosian a continuat, surprinzător, cu

13.a4!

Iată continuarea luptei :

13...Nb7 14.Tfe1 Tc8 15.Nd3 Cb8?!

La 15...a6 ar fi putut urma, neplăcut, 16.De2.

16.a5 Cc6 17.a:b6 C:d4

Se observă cu ușurință că nu merge 17...a:b6 din cauza 18.Db2 ; și nici 17...D:b6 din cauza 18.Teb1, în ambele cazuri albul obținînd avantaj.

18.C:d4 D:d4 19.b:a7 Tfd8 20.Ta3 Na8 21.h3 h6 22.Tc1 cu avantaj pentru alb.

Planul cu înaintarea pionului „a" a fost aplicat și de Larsen, într-o partidă jucată cu Panno, Buenos Aires, 1980.

După mutările : 1.c4 c5 2. Cf3 Cf6 3.Cc3 d5 4.c:d5 C:d5 5.d4 e6 6.e4 C:c3 7.b:c3 c:d4 8.c:d4 Nb4+ 9.Nd2 N:d2 10. D:d2 0—0 11.Ne2 Cd7 12.0—0 b6 13.Tfe1 Nb7 14.Nd3 De7, s-a ajuns în poziția din diagrama 9.

9

Larsen — Panno

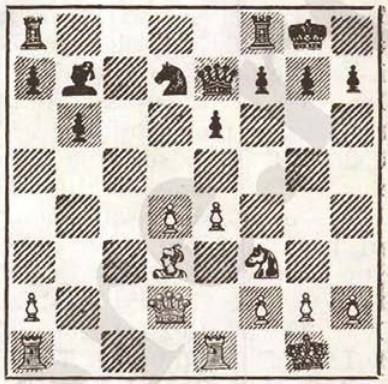

În partidă a urmat :

15.a4! a6 16.De2! Tfc8 17.h3 h6 18.Tac1 Dd8

Nu merge mutarea mai activă 18...Db4 din cauza 19.T:c8 N:c8 (19...T:c8 20.N:a6) 20. Dc2! urmată de 21.Dc7 etc.

19.Cd2! T:c1 20.T:c1 Tc8 21. Tb1!

Albul vizează, în continuare, slăbiciunile negrului de pe flancul damei, păstrînd un avantaj poziațional stabil și dispunînd, în același timp, de o mobilitate mult mai mare decît aceea pe care o posedă piesele negre.

21...Cb8 22.De3 Nc6

La 22...Cc6 ar urma, foarte puternic, 23.d5!

23.Cc4! b5 24.Ce5 f6?

În poziție dificilă, negrul își creează slăbiciuni pe flancul regelui. Desigur, nu mergea 24...b:a4 din cauza 25.T:b8, urmat de 26.C:c6 etc., cu cîștig, dar era de considerat 24... Db6!, dar și în acest caz, după 25.Df4! Tc7 (mai slab este 25... f6 26.Dg4!, cu o serie de complicații favorabile albului) 26. Rh2!, albul păstrează avantajul poziționa1 obținut. La poziție aproximativ egală duce 26.C:c6 C:c6 27.a:b5 C:d4! 28. De3 (28.b:a6 Ce2+!) 28...a:b5 29.T:b5 Da7! (nu 29...Tc1+? 30.D:c1 C:b5 31.Db1 și cîștigă albul).

25.C:c6 C:c6 26.a:b5 a:b5 27. d5!

În sfîrșit, a venit momentul cînd își spune cuvîntul și falanga centrală. Lupta continuă și se încheie în faza de mijloc a partidei, albul valorificînd remarcabil avantajul poziționa1 prin exploatarea poziției nesigure a regelui negru.

27...e:d5 28.e:d5 D:d5

La pierderea pionului și sporirea avantajului albului ar fi dus 28...Ce5 29.T:b5.

29.T:b5 Dd6 30.De4! și albul a cîștigat la mutarea 41.

Mai oferim, în continuare, un interesant exemplu în care ambii pioni ai falangei centrale se sacrifică pentru a crea condiții poziționale favorabile pentru atacul la rege.

Poziția din diagrama 10 a intervenit după primele 14 mutări în partida Kasparov — Najdorf, Bugoino, 1982.

10

Kasparov — Najdorf

albul la mutare

Avînd în vedere poziția cam expusă a damei negre, albul concepe un plan concret de atac la rege, în care scop sacrifică cei doi pioni centrali. În partidă a urmat:

15.d5! e:d5 16.e5 De6 17. Cd4! D:e5 18.Cf5

Albul și-a activizat figurile. Pericolul iminent îl reprezintă mai ales cei doi nebuni care au obținut diagonale deschise, vizînd rocada regelui advers.

18...Nf6

Nu merge 18...Nc5, din cauza 19.Dh5! cu amenințare de mat sau cîștigul damei. Aceeași continuare ar avea loc și la 19...Cb3. De pildă, 19. Dh5 Rh8 (19...Nf6 20.Ce7+ și 21.D:h7 mat) 20.Nd4 etc. Aparent ar fi bine 18...Cc4, dar, după o mutare liniștită din partea albului, 19.Df1!!, negrul pierde imediat.

19.Dg4

Acum, negrul, fiind pus în fața unei probleme grele alege o continuare mai slabă :

19...Tce8?

Iată cîteva variante indicate de Kasparov, prin care se pun în evidență dificultățile cu care este confruntat negrul chiar la apărări mai bune :

Dacă 19...Tfe8, atunci ar urma 20.Nd2 D:a1 21.T:a1 N:a1 22.h4! după care amenințările puternice ale albului persistă. (Ar fi fost greșit 22.C:g7? din cauza 22...N:g7! 23.Nh6 Tc1+ 24.Nf1 (24.N:c1 Te1+ 25.Nf1 T:c1) 24...T:f1 25.R:f1 Na6+ urmat de mat).

Dacă negrul s-ar apăra cu 19...Dc3, albul ar putea continua cu 20.Ce7+ N:e7 (Forțat, altfel 20...Rh8 21.N:h7 Tc4 22. Ne4! urmat de mat : 22...g6 23. Dh3+ Rg7 24.Dh6 mat) 21. Nd4 D:d4 22.D:d4 Nf6 23.Dg4 N:a1 24.T:a1 și lupta ar fi putut continua cu un rezultat foarte probabil de remiză.

În partidă a urmat :

20.Nd2 D:a1 21.T:a1 N:a1 22. C:g7! N:g7

La 22...Nc8 ar urma 23. Ce6+! Rh8 24.Df5 și matul la h7 este imparabil.

După **23.Nh6,** negrul a cedat.

La o poziție tipică, cu falanga formată din pionii „d" și „e", se poate ajunge pornind și de la o altă deschidere modernă — Apărarea Grünfeld.

Să urmărim poziția din diagrama 11, survenită după primele 12 mutări : 1.d4 Cf6 2. c4 g6 3.Cc3 d5 4.c:d5 C:d5 5. e4 C:c3 6.b:c3 Ng7 7.Cf3 c5 8. Tb1 0—0 9.Ne2 b6 10.0—0 Nb7 11.Dd3 c:d4 12.c:d4 e6, în

11

Beliavski — Popovici

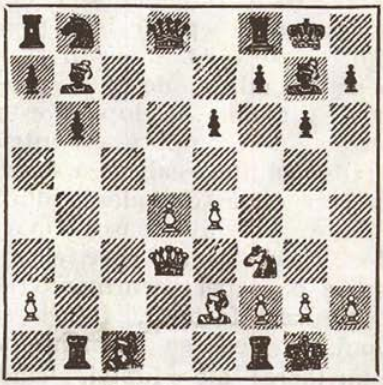

albul la mutare

partida Beliavski — Popovici, Bugoino, 1982.

Observăm că structura acestei poziții nu diferă mult de aceea pe care am studiat-o, de pildă, în partida Larsen — Panno, deosebirea constînd în faptul că în acest caz sînt prezenți pe tablă și nebunii de cîmpuri negre la ambele părți, nebunul negrului fiind fianchetat. Particularitățile concrete ale acestei poziții sugerează ideea că planul fundamental al albului trebuie să fie legat de pregătirea atacului la rege, sub scutul puternicului centru de pioni. Totodată, datorită centrului mobil de pioni, albul poate transpune în fapt, paralel cu planul de ansamblu, și un plan adiacent, constînd în luarea sub control a cîmpurilor vitale de pe flancul damei și exercitarea unei puternice presiuni și pe acest flanc. În asemenea condiții, desigur, procesul dinamic al luptei este extrem de complex... Pentru a putea obține realizarea acestor obiective de plan, albul trebuie să investească mari eforturi creatoare, spre a organiza o cooperare armonioasă a tuturor forțelor, figuri și pioni, în vederea momentelor hotărîtoare ale luptei, cînd centrul se va deschide prin înaintarea d4—d5 sau, după caz, e4—e5.

Iată cum s-a desfășurat partida :

13.Td1 Cc6 14.Ng5! Dd6 15. De3 Tfe8

Negrul are mari dificultăți în alegerea unui plan concret de apărare, dat fiind controlul stabilit de alb asupra cîmpului d8 și posibilitatea pe care o are de a juca la atac cu e5 și Nh6 etc. Mutarea din text împiedică, deocamdată, înaintarea d4—d5, dar oferă albului ocazia de a crea negrului o neplăcută legătură pe diagonala a4—e8.

16.Nb5! a6

În acest fel, pionul slab de la b6 îi va da negrului alte griji.

17.Nf4!

O mutare intermediară foarte importantă, prin care albul obține armonie optimă în cooperarea de ansamblu a pieselor sale pregătite să atace poziția regelui advers.

17...Dd8 18.Nf1 Ca5

La 18...b5 ar fi urmat 19.a4! b4 20.Nc4 și albul ar fi introdus și acest nebun în spațiul de atac.

19.Ce5 Tc8 20.h4!

Centrul de pioni și de figuri al albului este impunător! Foarte probabil că partida s-ar fi putut decide și prin

acțiuni ofensive directe pe flancul damei și în centru. Dar, după cum am anticipat, planul albului a avut în vedere obiective de atac pe ambele flancuri, însă, în principal, atacul la rege.

20...h5 21.Df3 Tf8 22.a4 Rh7

Cu aceasta, negrul încearcă să pregătească înlăturarea puternicului cal alb de la e5, prin înaintarea f6. Albul este însă la post și cu multă inventivitate pune în valoare colaborarea superioară a forțelor sale, găsind mereu noi idei tactice de luptă pentru păstrarea condițiilor favorabile de atac și rezolvarea combinativă a poziției.

23.d5 e:d5 24.e:d5 De8 25. Te1 D:a4 26.T:b6 Dd4

La 26...Tc5 ar fi putut urma 27.Td1 Da2 28.Cc6 și albul menține o poziție mai bună.

27.Cd7! Tfd8 28.Ne5!

O remarcabilă resursă tactică prin care se elimină ultimii apărători ai regelui negru.

28...N:d5

La 28...D:d5 albul are atac câștigător cu 29.Cf6+ N:f6 30. D:f6; același efect rezultă și după 28...N:e5 29.D:f7+ Ng7 30.D:g6+ Rh8 31.Nd3 etc.

29.Df6!!

După această lovitură tactică, apărarea regelui negru se prăbușește rapid. A mai urmat:

29...D:e5 30.T:e5 T:d7 31. T:d5! și negrul cedează.

2. FALANGA FORMATĂ DIN PIONII „E" ȘI „F"

O asemenea falangă poate apărea în numeroase deschideri moderne. Ea poate deriva și dintr-o falangă formată din pionii „d" și „e", așa cum am văzut în partida Capablanca — Chajes, prezentată și analizată la începutul acestui capitol. Forța distructivă a falangei formate din pionii „e" și „f" este deosebită, mai ales cînd pionul „e" se află pe coloană semideschisă. Un exemplu clasic în această privință ni-l oferă o interesantă partidă jucată între M. Cigorin și I. Zuckertort, la turneul de la Londra, 1883.

După primele 8 mutări în Partida spaniolă: 1.e4 e5 2. Cf3 Cc6 3.Nb5 Cf6 4.0—0 C:e4 5.d4 Ne7 6.d5 Cd6 7.N:c6 d:c6 8.d:c6 f6! s-a ajuns la poziția din diagrama 12.

12

Cigorin — Zuckertort

albul la mutare

După cum se vede, falanga pionilor „e" și „f" este în curs de formare și în curînd ea se va pune în mișcare, dezorganizînd poziția rocadei albe. În partidă a urmat :

9.c:b7 N:b7 10.Ne3 0—0 11. Cbd2 Cf7!

Astfel, negrul încheie pregătirile pentru avansarea falangei și nu se vede pentru alb posibilitatea de a opri această periculoasă acțiune de atac.

12.De2 f5 13.Cb3 f4 14.Nc5 e4 15.Cd4 f3!

Falanga își aduce o contribuție hotărîtoare la deschiderea poziției regelui alb. Acum nu merge 16.g:f3 din cauza 16...N:c5 17.Ce6 e:f3 18.Dc4 Df6 și negrul cîștigă material, grație amenințării de mat la g2.

16.Db5 Dc8!

Nebunul din e7 nu poate fi luat din cauza 17...Dg4 18.g3 Dh3. Negrul mai amenință și 17...Na6.

17.Tfd1

Pentru a interveni cu dama la f1 în cazul schemei 17...Dg4 18.g3 Dh3.

17...Na6 18.Da4

Foarte inventiv, albul preîntîmpină din nou atacul cu 18...Dg4, la care ar urma 19. C:f3! Negrul găsește însă mereu noi resurse de atac, datorită poziției vulnerabile a regelui alb.

18...Cg5! 19.C:f3

Cititorul poate observa cu ușurință că luarea nebunului din e7 nu este posibilă din cauza atacului de mat, 19... Ch3+ etc.

19...e:f3 20.Td7

Nici acum nu mergea 20. N:e7, la care ar urma varianta forțată de mat : 20... Ch3+ 21.Rh1 f:g2+ 22.R:g2 Db7+ 23.R:h3 Df3+ 24.Rh4 Tf4+ etc.

20...f:g2 21.T:e7 Ch3+ 22. R:g2 Cf4+ 23.Rf3

Înconjurat și urmărit de piesele negre, regele alb este nevoit să se îndrepte spre mijlocul tablei. La mutarea a 29-a, albul a capitulat, după cum era și firesc. Ni se pare foarte sugestivă această partidă pentru tema avansării victorioase a falangei. Impresionează îndeosebi marșul triumfător al pionului „f" pînă la g2.

Cu deosebită măiestrie conducea la atac falanga „e-f" genialul Alehin. Modelele de atac create de el au fost studiate și aplicate de alți mari jucători, printre care, mai ales, Botvinnik.

Iată o partidă jucată de Alehin contra lui Bogoliubov, Budapesta, 1921, în care a folosit cu succes planul de atac favorizat de falanga „e-f".

Bogoliubov a jucat un sistem care, de fapt, îi aparține — Bogoindiana. După mutările: 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 Nb4+ 4.Nd2 N:d2 5.D:d2 0—0 6.Cc3 d5 7.e3 Cbd7 8.Nd3 c6 9. 0—0 d:c4 10.N:c4 e5 11.Nb3! De7, s-a ajuns în poziția din diagrama 13.

13

Alehin — Bogoliubov

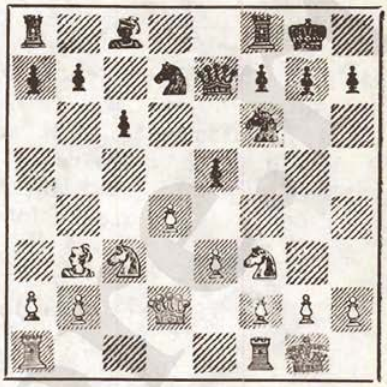

albul la mutare

Imaginea acestei poziții ne înfățișează, pentru moment, falanga de pioni albi „d" și „e". Este evident însă că ea se poate transforma în falanga „e" și „f", de îndată ce se va lichida tensiunea din centru și coloana „d" va deveni liberă. Albul a jucat foarte puternic:

12.e4!

Prin aceasta se formează prima verigă a unui plan de mare forță dinamică, constînd în înaintarea pionilor „e" și „f".

12...e:d4?

O evidentă greșeală strategică. Fără a fi silit, negrul eliberează de bună voie calea pionului e4, în speranța de a-și dezvolta flancul damei și,

totodată, abandonează coloana „d". Era de considerat 12...h6 13.Tad1 Te8 14.Nc2 e:d4 15. C:d4 Ce5, cu perspective de contrajoc.

În următoarea secvență de 6—7 mutări, ideea concretă de atac în centru a albului se traduce în viață cu un rar dinamism. În primul rînd, lupta se dă pentru stăpînirea coloanei „d", singura coloană deschisă.

13.C:d4 Cc5 14.Nc2 Td8 15. Tad1

Se amenință 16.C:c6.

15...Ng4 16.f3 Ce6 17.De3 C:d4 18.T:d4 Ne6 19.Tfd1 b6

Negrul încearcă să-și mobilizeze falanga majoritară de pe flancul damei, dar, în condițiile specifice ale poziției date, aceasta duce doar la crearea unor slăbiciuni și amînarea căderii inevitabile a poziției sale.

20.h3 c5 21.T4d2 T:d2 22. D:d2 c4

Nu se putea 22...Nd7 din cauza variantei forțate, în care negrul pierde cel puțin o figură : 23.Cd5! C:d5 24.D:d5 Td8 25.Na4 etc. În partidă a mai urmat :

23.f4 g6 24.Dd4 Tc8 25.g4 N:g4

Acest sacrificiu de figură accelerează deznodămîntul fatal. Se amenința 26.f5 sau 26. e5 și apoi 27.f5 etc.

26.h:g4 C:g4 27.Rg2 h5 28. Cd5 Dh4 29.Th1 Dd8 30.Nd1 și negrul a cedat.

Din punctul de vedere al strategiei de luptă în condițiile falangei „e-f" (la alb), confruntată cu falanga „b-c" (la negru), partida este deosebit de interesantă. Cititorul se poate întreba, desigur, de ce falanga negrului de pe flancul damei s-a dovedit a fi ineficientă, nepunînd albului nici o problemă în acțiunea de atac a acestuia în centru și pe flancul regelui ?

Explicația o poate găsi cercetînd cu atenție poziția ce s-a creat după mutarea albului 18.Tfd1. În primul rînd, albul domină coloană centrală „d", ceea ce îi asigură posibilitatea de a acționa pe flanc (25.g4!). În al doilea rînd, falanga neagră — spre deosebire de cea albă — este departe de a fi mobilizată optim. Într-adevăr, realizarea înaintării b6—b5—b4 necesita pregătiri pentru care negrul nu mai avea timp. Pe de altă parte, lupta se desfășoară în condițiile jocului de mijloc, cînd, de obicei, valorificarea falangei de flanc constituie o problemă extrem de complexă, insurmontabilă în condițiile

dominației în centru exercitată de adversar.

Pentru clarificarea acestei probleme de strategie vom recurge la încă un exemplu din creația lui Alehin, și anume la partida sa jucată cu Yates (alb), Haga, 1921.

După primele mutări într-o Apărare siciliană : 1.e4 c5 2. Cf3 e6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5. Cc3 Nb4 6.Nd3 (6.e5!) 6...e5! 7.Ce2 d5 8.e:d5 C:d5 9.0—0 Cc6 10.C:d5 D:d5 11.a3! Na5 12.b4 Nc7 13.Te1 f5?! (13... Ne6) s-a ajuns la poziția din diagrama 14.

14

Yates — Alehin

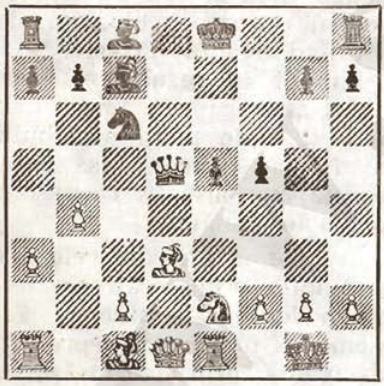

albul la mutare

După cum se vede, cu prețul unui anume risc (regele negru se mai află în centrul tablei), negrul și-a mobilizat falanga pionilor „e-f", care poate deveni extrem de amenințătoare dacă regele negru va fi pus în siguranță. În spiritul poziției, albul ar fi trebuit să acționeze foarte energic pentru a specula poziția mai puțin sigură a regelui negru. Alehin a indicat, în acest sens, următoarea variantă : 14.Cf4 Df7 15.b5! Ce7 16.b6! a:b6 17.Nb5+ Cc6 18. Dd3! și regele negru este fixat în centru, ceea ce oferă albului șanse bune de atac. Albul a conceput însă altă idee de joc, legată de plasarea calului alb pe cîmpul „d5" — care s-a dovedit a fi eronată din punct de vedere strategic. Partida a continuat astfel :

14.c4? Df7 15.Cc3 0—0 16. Cd5 Ne6

Cu aceasta se pun în evidență atît instabilitatea calului din d5, cît și eroarea de concepție a planului inițiat cu manevra 14.c4.

17.Nb2 e4!

Falanga s-a pus în mișcare, făcînd loc în centru altor figuri ale negrului. Se evită astfel și o cursă evidentă : 17... N:d5 18.c:d5 D:d5 19.N:f5! D:d1 20.Ne6+ și albul recîș-

tigă pionul, obținînd totodată un joc foarte bun.

18.C:c7

Dacă imediat 17.Nf1, negrul obține o poziție superioară după 17...Ne5!

18...D:c7 19.Nf1 Ce5! 20.N:e5

La 19.c5, negrul poate continua cu 19...Cg4, provocînd o serioasă slăbire a rocadei albe.

20...D:e5 21.Dc2 Tad8 22. Tad1 T:d1!

Un schimb cu totul surprinzător, prin care negrul cedează temporar singura coloană deschisă, obținînd, în schimb, fie înaintarea pionului „f", în cazul cînd albul răspunde cu 22. T:d1, fie recucerirea coloanei în condiții optime, așa cum au decurs lucrurile în partidă.

23.D:d1 Dc3!

Această manevră completează planul concret conceput de negru pentru recucerirea coloanei „d", cu avantajul inițiativei și al intrării într-un final net superior. Iată considerațiile deosebit de interesante pe care le-a formulat Alehin cu privire la poziția creată, care merită o diagramă specială (15).

15

Yates — Alehin

„Acum, albului nu-i rămîne altceva mai bun de făcut decît să ofere schimbul damelor, deoarece la 24.Te3 negrul ar cîștiga timp — cu 24...Df6 — pentru ocuparea coloanei „d", obținînd avantaj decisiv.

Finalul ce rezultă este caracterizat prin existența unei majorități de pioni ai albului pe flancul damei, însă acest avantaj nu are, în cazul dat, nici o însemnătate.

În general, una din cele mai răspîndite prejudecăți ale teorei moderne este părerea că o asemenea majoritate reprezintă un avantaj **prin sine însăși**, indiferent de poziția pionilor și a figurilor.

În această partidă, negrul are compensații evidente : li-

bertatea de acțiune a regelui este sensibil mai mare în comparație cu aceea a regelui alb, stingherită de propriii săi pioni și poziția dominantă a turnului negru pe singura coloană deschisă. Aceste avantaje trebuie să-i asigure negrului victoria".

Partida a continuat în felul următor :

24.Dc1 D:c1 25.T:c1 Td8 26. g3 Rf7 27.c5 Rf6 28.Nc4 Nc8!

O manevră de rară finețe. Schimbul nebunilor ar oferi albului posibilități reale de remiză.

29.a4 g5 30.b5 f4 31.Rf1 Td2!

Acum, negrul, ocupînd orizontala a doua, și-a asigurat marșul triumfător al falangei de pioni, chiar dacă va ceda coloana „d".

32.Re1 Tb2 33.gf4 gf4 34. Ne2

La 34.Td1 ar urma 34...Ng4! 35.Td6+ Re7 36.Td4 Nf3, apoi 37...e3 și negrul cîștigă.

34...Re5! 35.c6 b:c6 36.T:c6

La 36.b:c6 ar fi urmat 36... f3 37.Nd1 e3 38.N:f3 e:f2+ 39.Rf1 Na6 sau 37.Nf1 e3 38. fe3 f2+ 39.Rd1 Ng4 și mat la prima mutare (Alehin).

36...Ne6 37.Nd1 Tb1 38. Tc5+ Rd4 39.Tc2 e3 40.f:e3 f:e3 41.Tc6 Ng4 42.Td6 Rc5 43. h3 Nh5 și albul a cedat.

În această partidă am putut observa forța în final a falangei „e-f", în condițiile amplasării favorabile a figurilor și a colaborării armonioase a pieselor.

Falanga „e-f" își are geneza în variate procese de luptă, încă în faza deschiderii. Marii maeștri contemporani aplică adeseori scheme potrivite, anume elaborate, pentru a-și asigura în cursul jocului de mijloc avantajul acestui tip de falangă. O deosebită iscusință strategică, în acest sens, a demonstrat-o în partidele sale marele campion contemporan M. Botvinnik.

Ne vom referi în context la cîteva exemple din creația sa.

În cea de-a 12-a partidă din meciul M. Botvinnik — V. Smîslov, Moscova, 1954, s-a ajuns, după primele mutări din Apărarea cehă — 1.d4 d5 2.c4 c6 3.Cf3 Cf6 4.Cc3 d:c4 5.a4 Nf5 6.e3 e6 7.N:c4 Nb4 8. 0—0 Cbd7 — la poziția din diagrama 16.

Sîntem în fața unei poziții tipice a Apărării cehe. Cel mai logic plan pentru alb este legat de folosirea falangei centrale de pioni „d-e", pregătind înaintarea ei.

În procesul luptei, dacă pionul „d" va fi schimbat cu pionul „e" al negrului, albul

16

Botvinnik — Smîslov

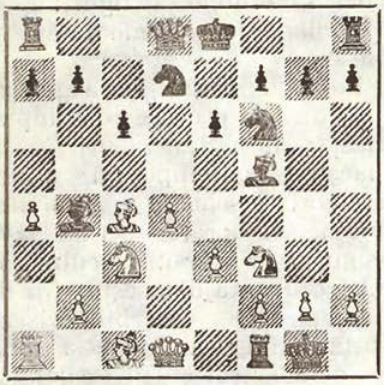

albul la mutare

va obține falanga „e-f", element strategic de care ne ocupăm. Pentru a-și mobiliza falanga de pioni, albul are la dispoziție două planuri de joc: 9.De2, pentru a pregăti înaintarea e2—e4 sau 9.Ch4, pentru a pregăti înaintarea f3 și apoi e4. Desigur, interesantă pentru alb este și ideea 9.Db3, pentru a exercita presiune pe diagonala a2—g8 (Euwe).

Botvinnik, avînd înclinație pentru folosirea falangei ca instrument poziționa1 de luptă, a ales cel de-al doilea plan de joc.

În partidă a urmat:

9.Ch4 0—0

Mai firească este manevra 9...Ng4 (s-a jucat cu succes și 9...Ng6), așa cum a decurs o partidă din 1936, Olanda, dintre Spielmann și Van Stenis, în care a fost jucat 8...0—0 (în loc de 8...Cbd7). După 9...Ng4 albul este obligat să joace f3, în care caz calul din h4 rămîne într-o poziție oarecum „atîrnată" și poate constitui un obiectiv de atac. Practica a arătat că ambele părți dispun de numeroase resurse de luptă pentru a menține echilibrul jocului. De reținut că, în alte partide jucate mai tîrziu, Smîslov a ales 9...Ng4. Este de menționat, de pildă, felul în care s-a desfășurat lupta în partida Portisch — Smîslov, I.B.M. Olanda, 1981, în care Smîslov, la 9.Ch4 a jucat 9...Ng4 și în continuare 10.f3 Nh5 11. e4! Cb6 12.Ne2 Cfd7 13.g3 a5 14.Ne3 0—0 15.Cg2 f6 16.Cf4 Nf7 17.Cd3? (corect era 17. Dc2) 17...Cc4 18.Nc1 (mai prudent era 18.Dc1) 18...e5! și negrul a obținut inițiativa și apoi avantaj decisiv, pe care l-a valorificat cu mare precizie.

10.f3! Ng6 11.e4 e5 12.C:g6

Levenfiș a arătat că era mai bine 12.d:e5 C:e5 13.Ne2 și acum, ori în jocul de mijloc, ori în final, șansele albului sînt mai bune, dat fiind că ne-

bunul din g6 este în afară de joc.

12...h:g6 13.Ne3

Şi aici, mai bine era 13.d:e5 C:e5 14.Ne2, evitînd legătura penibilă pe diagonala a7—g1, care, după mutarea din text, se poate realiza cu 13...Db6!

13...De7?! 14.De2 e:d4 15. N:d4 Nc5

Cu schimbul nebunilor de cîmpuri negre, şansele de atac ale albului se micşorează, cu toate că a obţinut falanga „e-f", însă poziţia negrului nu se ameliorează.

16.N:c5 D:c5+ 17.Rh1 g5

Pentru a întîrzia mobilizarea falangei (f3—f4). Botvinnik a sesizat însă că poate pregăti, fără riscuri, înaintarea f3—f4, cu ajutorul mutării g3, după care atacul falangei albe se dovedeşte a fi extrem de periculos. Dăm în continuare întreaga partidă fără comentarii, tema noastră fiind ilustrată prin cristalizarea definitivă a planului urmărit de alb. Botvinnik obţine victoria cu o tehnică exemplară.

18.g3 Tad8 19.Na2 Tfe8 20. Tad1 Cf8 21.T:d8 T:d8 22.e5! Cd5 23.C:d5 c:d5 24.Dd2 Ce6 25.f4! g:f4 26.g:f4 Dc6 (26... Dd4!) **27.f5 Cc5 28.Dg5 Td7 29. Tg1 f6 30.e:f6 Ce4 31.f7+ T:f7 32.Dd8+ Rh7 33.N:d5! Cf2+ 34.Rg2 Df6 35.D:f6 T:f6 36.R:f2 T:f5 37.Nf3 Tf4 38.Tg4** şi 1—0.

În partida a 16-a din acelaşi meci cu Smîslov, Moscova, 1954, Botvinnik realizează din nou falanga „e-f", graţie căreia obţine o nouă victorie. Vom expune doar momentele importante ale acestei partide.

După primele 10 mutări din Indiana regelui — 1.d4 Cf6 2. c4 g6 3.g3 Ng7 4.Ng2 0—0 5. Cc3 d6 6.e3 Cbd7 7.Cge2 e5 8. b3 Te8 9.Na3 Tb8! 10.0—0 a6 — s-a ajuns în poziţia din diagrama 17.

17

Botvinnik — Smîslov

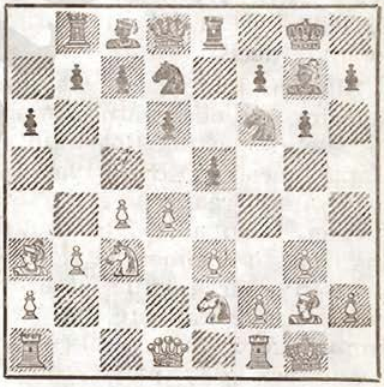

albul la mutare

Aici partida a continuat cu **11.d:e5 C:e5?**

Trebuia 11...d:e5!, cum a jucat Smîslov într-o poziţie

similară în cea de-a 20-a partidă a aceluiaşi meci.

12.c5! d:c5 13.N:c5 b6 14. D:d8 T:d8 15.Nd4 Te8 16.e4!

Albul mobilizează falanga sa, care s-a dovedit mult mai mobilă decît falanga majoritară a negrului de pe flancul damei. Albul mai pune stăpînire şi pe singura coloană deschisă „d", factor hotărîtor în asemenea poziţii, după cum ştim încă de la prezentarea partidei Yates — Alehin.

16...Nb7 17.f4! Ceg4 18.h3!

Numai aşa! La 18.e5? ar urma 18...c5! şi albul ar fi pus în situaţie critică.

18...c5 19.N:f6 C:f6 20.e5 N:g2 21.R:g2 Cd7 22.Tad1 Cf8 23.Td6! şi albul a obţinut avantaj decisiv.

Sîntem tentaţi să ne mai referim, cu observaţii sumare, la celebra partidă Botvinnik — Capablanca, AVRO, 1938, în care albul realizează, de asemenea, falanga „e-f" şi obţine în final o frumoasă victorie, prin înaintarea triumfătoare a acesteia. Partida este îndeobşte cunoscută şi s-a publicat cu comentarii de înaltă competenţă în numeroase lucrări. Referirea noastră nu are intenţia de a face modificări sau completări la comentariile existente, vrea doar să pună în evidenţă două aspecte de ordin metodologic legate de această partidă :

a) planul strategic al albului (Botvinnik) în jocul de mijloc este o consecinţă directă, organic legată de lupta ce s-a dat în faza deschiderii, în procesul căreia albul a pus bazele structurii de mai tîrziu a falangei „e-f" ;

b) după peste patru decenii se pare că s-au găsit noi metode de luptă împotriva planului promovat de Botvinnik contra lui Capablanca.

După 11 mutări, în Apărarea Nimzovici — 1.d4 Cf6 2. c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.e3 d5?! 5. a3! N:c3+ 6.b:c3 c5 7.c:d5 e:d5 8.Nd3 0—0 9.Ce2 b6 10. 0—0 Na6 11.N:a6 C:a6 — s-a ajuns în poziţia din diagrama 18.

18

Botvinnik — Capablanca

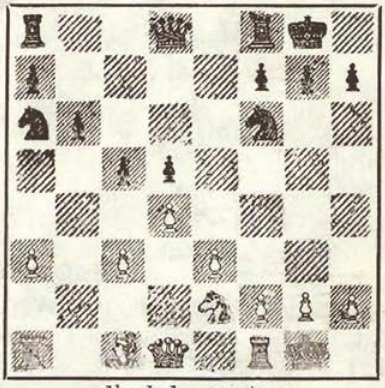

albul la mutare

După cum se vede, această poziție a apărut la confluența deschiderii cu jocul de mijloc. Albul are falanga de pioni „e-f" nedezvoltată și planul său strategic fundamental constă în întărirea centrului cu f3 și apoi realizarea înaintării e3—e4—e5, urmată de aceea a pionului vecin, f2—f4—f5, organizînd, pe această bază, un puternic atac la rege.

Cea mai mare dificultate în alegerea căilor de realizare a acestui plan rezidă în faptul că negrul, încă de la mutarea a 6-a (6...c5), exercită și el presiune asupra cîmpului d4 și proiectează, la rîndul său, ocuparea cîmpurilor slabe c4 sau b3, manevrînd în acest scop calul pe ruta Cb8—c6—a5—c4 sau b3. Totodată, negrul mai poate mobiliza falanga sa de pe flancul damei, pentru a face străpungeri periculoase în poziția slăbită a albului pe acest flanc.

Confruntarea dintre aceste planuri s-a verificat adeseori în practică și în alte partide jucate mai tîrziu la nivelul unor reputați maeștri, cu rezultate schimbătoare, dar cercetările analitice au ajuns totuși la concluzia predominantă că șansele albului în această luptă sînt sensibil mai bune.

Întreaga variantă se întîlnește astăzi foarte rar și aceasta deoarece, încă din faza incipientă a Apărării Nimzovici, cu sistemul 4.e3, negrul se abține de la mutarea 6.d5?!, recomandată de teoria elaborată în deceniul al patrulea, în care a avut loc și partida Botvinnik — Capablanca. În completarea teoriei, contribuția lui Botvinnik este fundamentală. El a dezvăluit o nouă metodologie de abordare a poziției după 6.d5, în virtutea căreia „noutatea teoretică în faza deschiderii" ne apare voalată și se remarcă abia mai tîrziu, în țesătura structurilor din jocul de mijloc. Abia atunci putem sesiza sensul profund al mutărilor 5.a3 și apoi 7.c:d5 — schimb strategic prin care albul scapă de pionul slab din c4 și pregătește sistematic atacul în centru și pe flancul regelui. Dacă, după 5.a3, negrul ar retrage nebunul la e7, atunci albul ar putea juca 6.Cf3, intrînd într-unul din sistemele Gambitului damei cu o mutare în plus, a3.

Cititorii dornici să-și ridice măiestria au multe de învățat din creația lui Botvinnik, din conținutul metodologic de substanță al cercetărilor sale. În esență, Botvinnik îi avertizează pe jucătorii neinițiați să

nu învețe pe dinafară variante recomandate de teorie și să le aplice mecanic, ci să le asimileze critic, creator, în spirit profund analitic, mai ales prin prisma perspectivelor pe care le deschid asupra *structurilor* din jocul de mijloc și uneori chiar asupra *caracterului* luptei în faza finală a partidei. În U.R.S.S., Botvinnik are numeroși discipoli care au ajuns pe culmile cele mai înalte ale măiestriei, în jocul practic și în cercetările analitice proprii. Printre ei figurează, în primul rînd, campionul mondial A. E. Karpov și apoi alți tineri mari maeștri, cum sînt I. Balașov, A. Beliavski, I. Razuvaev, A. Iusupov, S. Dolmatov, G. Kasparov și alții.

Dar să revenim la partidă, precizînd că semnele simbolice de apreciere a diferitelor mutări aparțin lui Botvinnik.

12.Nb2 (12.Dd3!) **12...Dd7! 13.a4 Tfe8** (13...c:d4 14.c:d4 Tfc8) **14.Dd3 c4** (14...Db7!) **15. Dc2 Cb8 16.Tae1** (16.Cg3!) **16... Cc6** (16...Ch5!) **17.Cg3 Ca5 18. f3 Cb3 19.e4 D:a4 20.e5 Cd7 21.Df2 g6** (21...Cbc5) **22.f4! f5 23.e:f6! C:f6 24.f5 T:e1 25.T:e1 Te8 26.Te6 T:e6 27.f:e6 Rg7 28.Df4!** (Δ 29.Cf5+ g:f5 30. Dg5+) **28...De8 29.De5 De7.**

S-a ajuns acum la o poziție aparte, care merită o nouă diagramă, în ea fiind ilustrat momentul de apropiere al atacului condus de alb (19).

19

Botvinnik — Capablanca

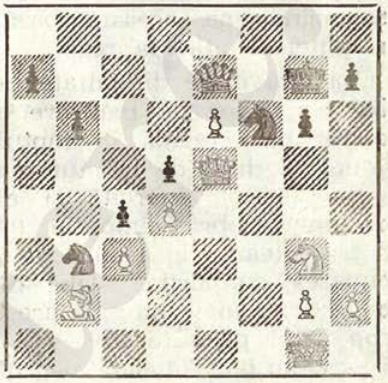

albul la mutare

Se observă locul central foarte activ ocupat de dama albă, spre deosebire de cel ocupat de dama neagră, care este supraîncărcată : apără regele din g7, calul din f6 și blochează totodată pionul liber e6. Se știe că în asemenea situații este suficient să atacăm figura supraîncărcată, obligînd-o să-și părăsească locul, pentru ca de îndată să se ivească posibilități de a fi făcute combinații decisive în

favoarea părții active. Paradoxal este faptul că îndepărtarea damei negre din centrul luptei o poate îndeplini cea mai slabă — ca plasament — figură a albului. A urmat :

30.Na3!! D:a3

Nu salvează situația nici 30. De8 din cauza continuării : 31. Dc7+ Rg8 32.Ne7! Cg4 33. Dd7 +—.

31.Ch5+! g:h5 32.Dg5+ Rf8 33.D:f6+ Rg8 34.e7 și, după cîteva mutări, negrul a cedat.

Notă. Dintr-un articol publicat de V. Vasiliev aflăm că poziția din diagrama 19 a fost încredințată spre rezolvare computerului „Pionier" programat de Botvinnik. Pe baza programului inițial, „Pionier" nu a putut găsi soluția aplicată în partidă. Mai tîrziu, Botvinnik a îmbunătățit programul, completîndu-l cu un concept nou, semnificînd valoarea **conjuncturală** (valoarea relativă) a figurilor și pionilor. În condițiile programului îmbunătățit, „Pionier" a început să „gîndească" mai bine și a găsit soluția, 30.Na3!! „Raționamentul" făcut de computer este simplu : valoarea conjuncturală a damei negre este mai mare decît a nebunului din b2 ; în consecință, trebuie sacrificat nebunul pentru a îndepărta dama.

Am afirmat mai sus că în prezent s-au găsit noi metode de luptă împotriva planului lui Botvinnik aplicat în partida contra lui Capablanca. Vom evoca în acest sens cîteva secvențe interesante din partida jucată de marele maestru Florin Gheorghiu (negru) contra lui T. Petrosian, Moscova, 1981, unde reputatul nostru campion a avut un succes deosebit la „turneul stelelor".

În primele 10 mutări (1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.e3 d5?! 5.a3 N:c3 6.b:c3 c5 7.c:d5 e:d5 8.Nd3 0—0 9.Ce2 b6 10. 0—0 Na6) asistăm la repetarea variantei din partida Botvinnik — Capablanca, ajungîndu-se la poziția din diagrama 20.

20

Petrosian — Gheorghiu

albul la mutare

În acest moment, T. Petrosian aplică planul de joc al lui Botvinnik de mobilizare a falangei nedezvoltate „e-f", într-o formă accelerată.

11.f3! N:d3 12.D:d3 Cc6

Această manevră este legată, în cazul de față, de o altă schemă de joc decît aceea aplicată de Capablanca, în care se planifică supraapărarea coloanei „d" și luarea măsurilor corespunzătoare de blocare a mobilității falangei albe. Calea folosită este o interesantă îmbinare a tacticii cu strategia, care-i face cinste maestrului român. Partida s-a continuat în felul următor :

13.Cg3 Dd7 14.Nb2

Nu se poate, evident, 15.e4, fără întărirea apărării punctului d4.

14...Tad8! 15.Tad1 c:d4 16. c:d4 Ce8!

Foarte tare ! Acest cal vizează ocuparea cîmpului slab c4.

17.e4 Cd6 18.Nc1 Cc4 19.f4 f6! și remiză.

Tema rolului activ al falangei „e-f" o mai ilustrăm printr-un exemplu luat din creația actualului campion mondial A. Karpov. Vom evoca în context cea de-a 18-a partidă (ultima) din cel de-al treilea meci pentru Campionatul Mondial dintre Karpov și Korcinoi, disputat la Merano, 1981.

După primele 12 mutări din Partida spaniolă — 1.e4 e5 2. Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.0—0 C:e4 6.d4 b5 7.Nb3 d5 8.d:e5 Ne6 9.Cbd2 Cc5 10.c3 d4 11.N:e6 C:e6 12.c:d4 Cc:d4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 21.

21

Karpov — Korcinoi

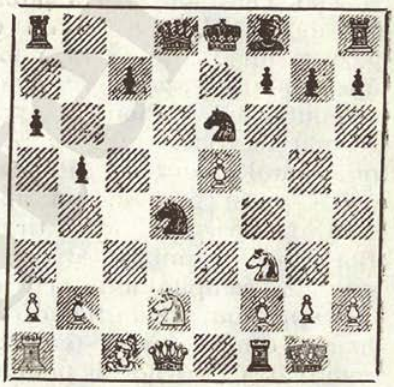

albul la mutare

Avem în față o imagine tipică din Partida spaniolă, rezultată din varianta deschisă, Tarrasch (5...C:e4). Care sînt elementele strategice esențiale ale acestei poziții ? Albul, mai bine dezvoltat, a cucerit spațiu în centru și se va folosi de

avanpostul reprezentat de pionul din e5 pentru atacul falangei „e-f", care este în momentul actual în stare semidezvoltată.

Tot în favoarea sa sînt și slăbiciunile negrului de pe flancul damei, unde s-a format o falangă de pioni slabă. Compensația negrului trebuie căutată doar în jocul activ de figuri în centru. După cum a reieșit din partidă, se pare că această compensație este lipsită de o bază reală. În partidă a urmat :

13.a4!

În două partide anterioare (a 14-a și a 16-a) din același meci, s-a jucat 13.Ce4, care a dus, de asemenea, la o puternică inițiativă din partea albului. Acum, practic, negrul trebuie să aleagă între următoarele continuări : a) 13...Tb8 pentru a evita contrapunerea turnurilor de la a1 și a8, care este destul de neplăcută pentru negru ; b) 13...Nc5 ; c) 13... Nb4 și d) 13...Ne7. Korcinoi s-a oprit asupra acesteia din urmă, care a generat varianta :

13...Ne7 14.C:d4 C:d4 15. Ce4!

O mutare puternică de centralizare subliniind avantajul albului. Se putea juca și 15. a:b5 a:b5 16.T:a8 D:a8 17.Dg4 Ce6 18.f4, cu o puternică inițiativă a albului.

15...Ce6

La 15...Cf5 ar urma 16.Df3! Cd4 17.Dg4, cu avantaj evident pentru alb.

16.Ne3 0—0 17.f4

Acum falanga „e-f" s-a completat și se amenință 18. f5. Situația negrului este grea mijloc, fie ca, prin schimburi, se va intra mai repede în fie că se va continua jocul de final. Korcinoi a ales această din urmă posibilitate, sperînd să găsească resurse de apărare în finalul complex care rezultă.

17...D:d1 18.Tf:d1 Tfb8 19. Td7 Nf8

După părerea campionului mondial, ar fi fost mai dîrză manevra 19...Nd8, cu toate că și în acest caz, după 20.a5 Cf8 21.Td3 situația negrului continuă să fie cu totul neplăcută.

20.f5 Cd8 21.a5

Astfel se pun în evidență pozițiile pasive ale pieselor negre. A mai urmat :

21...Cc6 22.e6! f:e6 23.f6!

Asupra regelui negru atîrnă sabia lui Damocles ! Deși punctul g7 este deocamdată apărat, amenințările 24.f7+ și 25.Cg5 sînt extrem de jenante.

23...Ce5

Negrul încearcă să stabilească controlul asupra cîmpului f7. Simplificările de tipul 23...Td8 24.T:c7 Tac8 ar fi dus la un final ușor cîștigat de alb, după 25.f7+ Rh8 26. T:c8 T:c8 27.Tc1.

24.T:c7 Tc8 25.Tac1 T:c7 26. T:c7 Td8 27.h3! h6 28.Ta7!

Cu aceasta albul ia negrului orice șansă de a-și activa piesele (28.Cc5? g:f6 29.C:e6 Td1+ 30.Rf2 Nb4).

28...Cc4 29.Nb6 Tb8

La 29...C:b6 ar fi urmat 30. f7+ Rh7 31.a:b6 și pionul liber pe flancul damei decide.

30.Nc5 N:c5+ 31.C:c5 g:f6

S-a ajuns la o poziție extrem de interesantă, în care negrul are chiar un pion în plus, însă o serie de factori decisivi acționează negativ asupra șanselor sale de salvare. Se observă astfel că albul este stăpîn absolut pe orizontala a 6-a, iar calul său are posibilitatea unui joc mult mai activ, în timp ce negrul are numeroase slăbiciuni de apărat. Partida s-a încheiat în felul următor :

32.b4 Td8 33.T:a6 Rf7 34. Ta7+ Rg6 35.Td7 Te8 36.a6 Ta8 37.Tb7 Rf5 38.T:b5 Re5 39.Tb7 Rd5 40.Tf7!

Mai bine decît 40.Te7 e5 41. Tf7 f5! și negrul își activizează întrucîtva poziția.

40...f5 41.Tf6

Aici partida s-a întrerupt și negrul a dat în plic mutarea 41...e5. Fără a mai relua partida, Korcinoi a cedat și astfel s-a încheiat și meciul prin victoria lui Karpov.

3. FALANGA FORMATĂ DIN PIONII „D" ȘI „C"

Acest tip de falangă se întîlnește mai mult în unele variante ale Apărării Caro-Kann (1.e4 c6 2.d4 d5 3.Cc3 d:e4 4. C:e4), ale Apărării franceze (1.e4 e6 2.d4 d5 3.Cc3 d:e4 — sau 3...Nb4 4.Cge2 d:e4 5.a3 — 4.C:e4 Cf6 5.Ng5), dar și în Apărarea siciliană sau în alte deschideri.

Vom prezenta, în continuare, cîteva poziții tipice pentru falanga „d-c". Fazele finale ale procesului de luptă în astfel de poziții se reduc adeseori la falange majoritare pe flancul damei sau la formarea unui pion liber pe coloana „d" sau „c", susținut de alt pion sau de figuri.

Să examinăm poziția din diagrama 22, intervenită în partida Spasski — Portisch, a noua din meciul din 1980,

după primele 13 mutări : 1.e4 c6 2.Cc3 d5 3.d4 d:e4 4.C:e4 Nf5 5.Cg3 Ng6 6.h4 h6 7.Cf3 Cd7 8.h5 Nh7 9.Nd3 N:d3 10. D:d3 e6 11.Nd2 Cgf6 12.c4 Dc7 13.0—0—0 0—0—0.

22

Spasski — Portisch

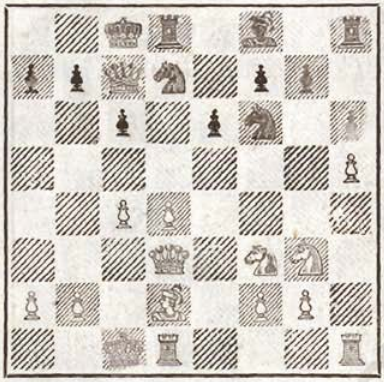

Se observă că albul a realizat falanga „d-c", element strategic determinant în alegerea planurilor de joc ale ambelor părți. Albul va căuta să dinamizeze falanga obținută pentru a realiza, în condiții favorabile, fie o majoritate mai restrînsă pe flancul damei, fie un pion liber, puternic, pe coloana „d". Pe flancul regelui și în centru, negrul dispune de falanga „e-f", a cărei dinamizare este însă stînjenită de presiunea pe care o exercită piesele albe în acest sector. Din punctul de vedere al negrului, este rezonabil planul de deschidere a coloanei „d" prin atacul asupra pionului central „d", executat de pionul „c". În această partidă, negrul a aplicat tocmai acest plan.

14.Nc3 c5 15.Rb1 c:d4 16. C:d4 a6 17.Cb3

O idee nouă în această poziție, care s-a mai întîlnit de altfel și în alte partide. Spasski își întărește și mai mult flancul damei și planifică o manevră concretă de slăbire a configurației pionilor negri în acest sector.

17...Nc7 18.Na5! b6 19.Nc3 Cc5 20.Df3!

Prin această manevră este pusă în evidență valoarea mutării 18.Na5. În secvențele următoare ale partidei se intră într-un final aparent inofensiv pentru negru. În realitate însă, particularitățile poziției permit albului să-și valorifice sistematic microfalanga de pe flancul damei, în timp ce majoritatea negrului de pe flancul regelui rămîne mult timp imobilă. Partida a continuat după cum urmează :

20...Db7 21.D:b7! R:b7 22. C:c5 b:c5 23.f3 T:d1 24.T:d1 Rc6 25.Th1!

Astfel se eliberează calul alb de sarcina de apărare a pionului h5.

25...Cd7 26.Rc2 Tg8

Merita atenție aici 26...Nf6, ceea ce ar fi dus la unele simplificări ce ar fi oferit negrului șanse mai bune de apărare.

27.Ce2 Nd6 28.a3 f5?! 29.b4 Cb6 30.Rb3 Rd7?

Era de considerat 30...g6 31. h:g6 T:g6, cu contrajoc pe flancul regelui.

31.Td1 Re7 32.b:c5 N:c5 33. Cf4 Tb8 34.Nb4 Cd7 35.Rc3 Tc8 36.Cd3! N:b4

Negrul nu putea evita acest schimb, din punct de vedere strategic favorabil albului, care obține astfel o majoritate compactă de pioni pe flancul damei ; totodată, apare în evidență și pionul negru slab din a6. Nu se putea 36...Nd6 din cauza variantei evidente : 37. N:d6 R:d6 38.Cf4+ Re7 39. Cg6+ Re8 40.Td6 Cc5 41.Rd4 și negrul este aproape în zugzwang.

37.a:b4 e5 38.Ta1 Tc6 39. Ta5 Rf6 40.g3 Te6 41.Td5 Cf8 42.Td8 Re7 43.Ta8 g6 44.Cc5 Td6 45.C:a6 Ce6 46.b5 g:h5 47. c5 Td5 48.Ta7+ Re8 49.b6 și negrul a cedat.

Poziția din diagrama 23 a intervenit într-o partidă Karpov — Spasski, într-o Apărare Caro-Kann, după mutările : 1. e4 c6 2.d4 d5 3.Cd2 d:e4 4 C:e4 Cd7 5.Cf3 Cgf6 6.C:f6 C:f6 7.Ce5 Nf5 8.c3 Ng6! (8... e6? 9.g4!) 9.h4 Cd7! 10.Cc4 h5 11.Ng5 f6 12.Nf4 b5.

23

Karpov — Spasski

Cu ultima sa mutare, negrul încearcă să stabilească controlul asupra cîmpului d5, pe care să-și centralizeze calul și astfel să frîneze falanga „d-c" a albului.

13.Nd3! N:d3 14.D:d3 Rf7 15. Ce3 Cb6 16.0—0 e6 17.Tfe1 Nd6 18.De4 N:f4 19.D:f4 Db8 20.Df3 Dd6 21.b3

Se pregătește mobilizarea falangei.

21...Cd5 22.c4 C:e3 23.f:e3 b:c4 24.b:c4

Acum s-a constituit falanga de trei pioni c-d-e și albul

va obține cu certitudine un pion liber, mai întîi pe coloana „c", apoi pe „d". Negrul se apără însă foarte precis și partida se încheie remiză, la capătul unei lupte foarte interesante.

24...Tae8 25.Tad1 Th6 26.e4 e5 27.d5 c:d5

La 27...Dc5+ ar urma 28. Df2 și dacă 28...D:c4 29.Tc1!

28.T:d5 De6 29.c5 Thh8!

Negrul aduce rapid în apărare încă un turn, făcînd astfel față pericolelor create de pionul liber „c". În condițiile specifice ale poziției se observă însă nesiguranța celor doi regi. Fiecare parte trebuie să ia măsuri profilactice împotriva eventualelor infiltrări ale figurilor grele.

30.Rh2 Te7 31.Ted1 Rg6! 32. Rg3! Tc8 33.Td6 Dg4!

Negrul folosește prilejul de a trece într-un final de patru turnuri, mărindu-și astfel posibilitățile de apărare. Desigur, acum tema falangei a dispărut, lăsînd loc unui final relativ echilibrat. A mai urmat :

34.D:g4 h:g4 35.c6 Tec7 36. Tc1 Rh5 37.Tc5 Tb8 38.Td7 T:d7 39.c:d7 Td8 40.Td5 g6 41. a3 a6 42.a4 a5! 43.Rf2 R:h4 44.g3+ Rg5 45.Re3 f5 și remiză.

În exemplul care urmează, falanga „d-c" apare destul de tîrziu, în cunoscutul sistem Najdorf-Opocenski al Apărării siciliene. Pe cît de surprinzătoare este apariția acesteia, pe atît de interesantă ne apare evoluția ei de mai tîrziu. Trebuie să remarcăm că formarea acestui tip de falangă, în cazul prezentat, s-a datorat unui plan de atac original, pe flancul damei, conceput de alb, la baza căruia stă manevra „misterioasă" de turn 13. Tfc1!

Ne referim la partida Karpov — Portisch, Londra, 1982, care, după 13 mutări, a ajuns în poziția din diagrama 24. 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4. C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6.Ne2 e5 7. Cb3 Ne7 8.0—0 0—0 9.Ne3 Ne6 10.Dd2! Cbd7 11.a4 Tc8 12.a5 Dc7 13.Tfc1! Dc6

24

Karpov — Portisch

În această poziție, partida a continuat în felul următor :

14.Nf3 Nc4 15.Ta4!

O manevră tipică în poziții de acest gen. Turnul tinde să vină pe coloana „b", creînd presiune asupra cîmpului slab b6.

15...Tfd8 16.Tb4 Dc7 (se amenință 17...d5)

17.Cd5 C:d5 18.e:d5 f5

Falangei albe de pe flancul damei, negrul îi opune falanga sa centrală „e-f". Din confruntarea care are loc între aceste două falange iese victorioasă falanga albă, dată fiind slăbiciunea punctului b6, pe care se pot instala figurile albe.

19.Ne2 N:b3

Cu acest schimb, negrul își pune speranța în nebunii de culori diferite care rămîn pe tablă, factor care ar putea favoriza un rezultat de egalitate în etapa finală a partidei. Lupta se dă însă în condițiile jocului de mijloc și prezența nebunilor de culori diferite mărește resursele de atac ale albului pe cîmpurile albe. Dacă negrul alege alternativa 19...N:e2 20.D:e2 f4?! 21.Nb6 C:b6 22.T:b6, calul alb se poate centraliza pe cîmpul puternic e4, aducînd noi avantaje poziționale albului.

20.T:b3 f4?! 21.Nb6 C:b6 22.T:b6 Ng5 23.Ng4

Cu aceasta este pusă în evidență slăbiciunea complexului de cîmpuri albe în lagărul negru, ceea ce conferă noi dimensiuni atacului pe care-l planifică albul pe flancul damei și în centru. Totodată, apare lipsa de armonie în modul de cooperare ale pieselo negre.

23...Tb8 24.Te1! Dc5 25.Te4 Tf8 26.b4! Dc7 27.c4! Rh8 28.c5!

Poziția ce a survenit, ilustrînd momentul culminant al spargerii în centru și pe flancul damei, cu ajutorul falangei „c-d", merită o nouă diagramă (25) :

25

Karpov — Portisch

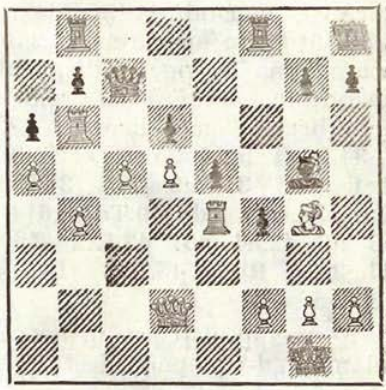

Cu înaintarea 28.c5! s-a dat semnalul pentru executarea atacului final. În curînd, poziția negrului se prăbușește. Factorii hotărîtori ai întregii acțiuni îi identificăm în puternicii pioni albi liberi care au luat locul falangei.

28...d:c5 29.d6! Dd8 30.b:c5 f3 31.Dd5 f:g2 32.T:e5 Df6 33.Tf5 Da1+ 34.R:g2 Nf6 35. d7 D:a5 36.T:b7 T:b7 37.D:b7 Dd8 38.c6 a5 39.c7 D:d7 40.Tf4 și albul a cîștigat.

O partidă magistrală a campionului mondial. Ea ne oferă un admirabil model al modului în care trebuie planificat și executat atacul folosind forța dinamică a falangei d-c.

Mai ilustrăm forța falangei „d-c" cu încă un model ales din creația campionului mondial. Ne referim la partida recentă Karpov — Hübner, Tilburg, 1982. După primele 14 mutări din Apărarea Caro-Kann — 1.e4 c6 2.d4 d5 3.Cd2 d:e4 4.C:e4 Nf5 5.Cg3 Ng6 6. h4 h6 7.Cf3 Cd7 8.h5 Nh7 9. Nd3 N:d3 10.D:d3 Cgf6 11.Nf4 e6 12.0—0—0 Ne7 13.Ce5 0—0 14.c4 c5 — s-a ajuns la poziția din diagrama 26.

26

Karpov — Hübner

Cu ultima sa mutare (14... c5), negrul intenționează deschiderea coloanei „d" pentru ca apoi să întreprindă schimbul figurilor grele pe această arteră centrală. În acest fel, negrul consideră că falanga albă nu va putea înainta, dar, spre surprinderea sa, a urmat :

15.d5! C:e5 16.N:e5 Cg4

Acum s-ar părea că negrul demonstrează „eroarea" albului de a fi înaintat pionul central „d". Dacă 17.De2, ar putea urma 17...C:e5 18.D:e5 Nf6, cu contrajoc pentru negru. Dar, vai, altă surpriză îl așteaptă.

17.N:g7!! R:g7 18.De2! Ng5+ 19.Rb1 Cf6 20.d:e6 Dc8 21.e7! Te8 22.Td6 (se împiedică even-

tuala manevră De6) **22...Dg4 23.De5 Rg8 24.Te1!**

Mai slab ar fi fost 24.T:f6 N:f6 25.D:f6 din cauza 25... De6!

24...Cd7 25.T:d7! D:d7 26. Cf5 f6 27.Dd5!

Cu tot turnul în minus, albul găsește cea mai comodă cale de cîștig, bazată pe forța celor doi pioni liberi, legați și temeinic apărați.

27...D:d5 28.c:d5 Nf4 29.g3 Nc7 30.Rc2! b5 31.C:h6+ Rh7 32.Cf5 Tg8 33.d6 Na5 34.Te6 Tg5 35.T:f6 T:h5 36.d7 și 1—0.

www.stere.ro

CAPITOLUL II. FALANGA DE FLANC. PION LIBER ÎNDEPĂRTAT

1. FALANGA FORMATĂ DIN PIONII „A–B–C"

Cazurile cele mai caracteristice ale falangelor de flanc le constituie formațiile „a-b-c", contra formațiilor „a-b" sau „a-c". Teoria elaborată în jurul acestor falange dezvăluie îndeosebi modul în care trebuie concepute planurile de joc pentru valorificarea lor în faza finală a partidei, considerîndu-se, în general, că majoritatea de flanc în final reprezintă adeseori un avantaj decisiv. În această privință am avut ocazia să menționăm că o asemenea afirmație nu este cu totul exactă. Nu se poate considera că majoritatea de flanc constituie, prin ea însăși, un avantaj poziațional hotărîtor. Totul de depinde de *particularitățile concrete* ale poziției și există numeroși alți factori care pot acționa, ca stăpînirea unei coloane deschise, mobilitatea figurilor, mobilitatea regelui.

Să completăm aceste considerații cu cîteva exemple în care falangele de flanc sînt examinate în contextul jocului de mijloc și apoi în cel al fazei finale.

Vom prezenta mai întîi un model devenit clasic, prilejuit de cunoscuta partidă Marshall — Capablanca, 1909 (a 25-a partidă din meci). După primele 10 mutări, într-o Apărare Tarrasch — 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 c5 4.c:d5 e:d5 5.Cf3 Cc6 6.g3 Ne6 7.Ng2 Ne7 8. 0—0 Cf6 9.Ng5 Ce4 10.N:e7 D:e7 — s-a ajuns în poziția din diagrama 27.

Se poate observa că, pentru alb, planul cel mai bun ar fi formarea pionului izolat la d5 și apoi blocarea lui. Acestui scop îi corespunde cel mai bine manevra 11.Tc1 (nu direct 11.d:c5 din cauza mutării intermediare 11...C:c3 și apoi 12...D:c5), cu amenințarea 12. d:c5 etc. Albul a ales însă alt plan, după care, prin unele simplificări, negrul a obținut majoritatea de pioni pe flan-

27

Marshall — Capablanca

albul la mutare

cul damei, încă în faza jocului de mijloc, în felul următor :

11.Ce5 C:d4 12.C:e4 d:e4 13. e3

Nu era bine imediat 13.N:e4 din cauza 13...Nh3 etc.

13...Cf3+ 14.C:f3

La 14.N:f3 e:f3 15.Da4+ ar urma 15...Rf8!, evitîndu-se remiza foarte probabilă după 15...Nd7 16.C:d7 D:d7 17.De4+.

14...e:f3 15.D:f3 0-0

Poziția la care s-a ajuns se poate urmări în diagrama 28.

Se observă că negrul și-a format falanga de pioni pe flancul damei iar albul dispune în schimb de falanga „e-f", în condițiile în care pe tablă există o singură coloană

28

Marshall — Capablanca

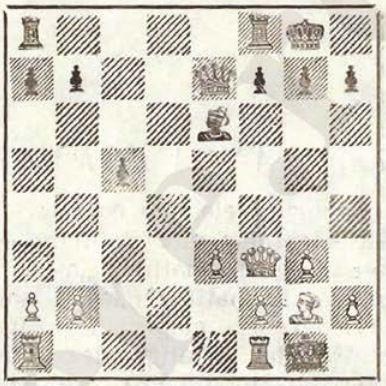

deschisă, „d". Aceste structuri sînt tipice, ele întîlnindu-se în numeroase alte poziții derivînd din deschideri diferite. Este clar că planurile ambelor părți trebuie să fie legate de valorificarea falangelor pe care le au la dispoziție. Procesul de luptă este foarte dificil și ambele părți își calculează șansele pe care le au în final prin obținerea unui pion liber îndepărtat de centru. Practica a arătat că avantajul este de partea care stăpînește coloana „d" și dispune, totodată, de mai multă mobilitate și de o mai bună cooperare a pieselor. Cititorul este rugat să-și amintească și de considerațiile pe care le-am făcut cu

prilejul prezentării partidei Yates — Alehin.

Albul, la mutare, ar fi trebuit să înceapă lupta pentru obținerea coloanei „d", în care scop era indicată mutarea 16. Tfd1. Un alt plan ar fi fost mobilizarea falangei prin 16. e4, urmat de De3 și f2—f4. În ambele situații s-ar fi putut menține un joc echilibrat. În loc de acestea, Marshall încearcă să frîneze mobilitatea falangei de flanc a negrului, nesesizînd pericolele care rezultă prin cedarea coloanei „d".

16.Tfc1?

Evident că nu era bună nici luarea pionului din b7, 16. D:b7, care ar fi dat naștere la următoarea variantă favorabilă negrului: 16...D:b7 17.N:b7 Tab8 18.Ng2 T:b2.

16...Tab8 17.De4

Albul speră să schimbe nebunii cu ajutorul manevrei 18. Nh3, trecînd astfel într-un final de figuri grele, în care ar avea șanse mai bune de remiză. Replica lui Capablanca este excepțională și, totodată, greu de găsit, ținînd seama că, în principiu, nu îți vine la îndemînă să-ți plasezi dama pe coloana unde se află un turn al adversarului.

17...Dc7! 18.Tc3?

Și în acest moment era mai bine 18.Td1, pentru a nu permite negrului să pună stăpînire pe coloana „d". Era de considerat și 18.f4.

18...b5 19.a3 c4 20.Nf3

Nu era bine nici 20.b3 din cauza 20...Da5, forțînd înaintarea 21.b4. Era de considerat însă 20.Td1 și, dacă 20.Tfd8, atunci 21.Tcc1! (Panov).

20...Tfd8 21.Td1 T:d1+ 22. N:d1 Td8

Referitor la poziția survenită, Lasker scria: „Negrul domină acum întreaga tablă. Jocul său te învață modul în care trebuie să folosești cel mai mic avantaj".

23.Nf3 g6!

Mutare foarte fină, care vizează simultan trei obiective: se împiedică 24.Tc2, la care ar urma 24...Nf5, se amenință cîștig de figură cu 24...Nd5 25. Dg4 h5 și se asigură totodată „ferestruica" pentru rege.

24.Dc6 De5

Capablanca — după cum se va vedea — nu este împotriva ideii de a intra în final, dar urmărește s-o realizeze într-o „redacție" mai bună. Dacă damele s-ar fi schimbat pe cîmpul c6, negrul ar fi trebuit să piardă timp cu apărarea pionului b5. Evident, manevra de efect ieftin 24...Td1+ nu era în stilul lui Capablanca.

25.De4 D:e4

Urmează un final în care negrul pune în valoare cu ușurință falanga sa de pe flancul damei. Prezentăm în continuare partida, pentru a ilustra simplitatea cu adevărat clasică cu care Capablanca rezolvă problemele tehnice ale unui final de acest tip.

26.N:e4 Td1+! 27.Rg2 a5 28. Tc2 b4 29.a:b4 a:b4 30.Nf3 Tb1 31.Ne2 b3! 32.Td2

La 32.Tc3 ar fi urmat 32... Tb2 33.N:c4 Tc2! —+.

32...Tc1 33.Nd1 c3 34.b:c3 b2 35.T:b2 T:d1 36.Tc2 Nf5 37. Tb2 Tc1 38.Tb3 Ne4+ 39.Rh3 Tc2 40.f4 h5 41.g4 h:g4+ 42. R:g4 T:h2 43.Tb4 f5+ 44.Rg3 Te2 45.Tc4 T:e3+ 46.Rh4 Rg7 47.Tc7+ Rf6 48.Td7 Ng2 49. Td6+ Rg7 și albul cedează.

În acest exemplu, crearea și valorificarea falangei de flanc s-au constituit într-un proces complex de luptă ce a cuprins parțial condițiile jocului de mijloc și parțial cele ale stadiului final al partidei.

În continuare, ne vom referi la două exemple alese din creația actualului campion mondial, în care se urmărește valorificarea integrală a falangei de flanc exclusiv în faza de mijloc a partidei.

2. VALORIFICAREA FALANGEI DE FLANC ÎN JOCUL DE MIJLOC

Ideea este deosebit de interesantă și nouă ! Primul exemplu ni-l oferă partida Karpov — Stein, Leningrad, 1971. După primele 14 mutări, într-o Apărare siciliană — 1.e4 c5 2. Cf3 Cc6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 d6 6.Nc4 Db6 7.C:c6 b:c6 8.0—0 e6 9.b3 Ne7 10.Nb2 0—0 11.De2 e5 12.Rh1 Dc7 13. Tae1 Cd7 14.Ca4 Nb7 — s-a ajuns în poziția pe care o ilustrează diagrama 29.

29

Karpov — Stein

albul la mutare

Structura poziției ne permite să identificăm falanga albă încă nedezvoltată „a-b-c", căreia i se contrapune formația a-c. În centru, falanga negrului este lipsită de mobilitate. În continuare, Karpov efectuează unele regrupări și mobilizează falanga sa, cucerind spațiu pe flancul damei. A urmat :

15.Nd3 Tfe8 16.c4 Ng5 17. Dc2 h6 18.b4!

După alinierea falangei începe planul de valorificare a spațiului obținut pe flancul damei, care se va concretiza decisiv abia peste douăzeci de mutări.

18...a6 19.Db3 Tab8 20.a3 Nc8 21.Dc3

Se amenință 22.f4 și negrul împiedică această mutare activă.

21...Nf6 22.Dc2 a5

Negrul forțează evenimentele într-un sector unde albul are forțe precumpănitoare. Era de considerat 22...Cf8.

23.Nc3 a:b4 24.a:b4 Cf8 25. b5 c:b5

Acest schimb este nefundamentat din punct de vedere strategic. Mai bine era 25... Nd7, după care albul ar mai avea dificultăți în alegerea schemei concrete de joc pentru realizarea avantajului de spațiu de pe flancul damei.

26.c:b5 Nd7 27.Tb1 Tec8 28. b6!

Pionul liber, puternic, avansat și susținut de figuri, încătușează aproape total posibilitățile de manevră ale pieselor negre. Negrul este nevoit să blocheze acest pion cu dama — cel mai vulnerabil blocheur — și în aceste condiții este evident că albul poate continua sistematic să-și valorifice poziția. Desigur, tema falangei de pe flancul damei s-a epuizat, făcînd loc unui alt element strategic de prim rang, acela al pionului liber, nesatisfăcător blocat. Dăm, în continuare, partida pînă la capăt, pentru a pune în evidență, cu acest prilej, că și un singur pion poate constitui „sufletul" partidei de șah, în anumite faze.

28...Db7 29.Nb5 Ta8 30.Db3! Ne6

Pierdea imediat 30...N:b5 31. D:b5 T:a4 32.D:a4 T:c3 din cauza manevrei decisive 33. Da7!, după care negrul nu mai are nici o mutare satisfăcătoare (33...Tc7 34.b:c7 etc.).

31.Db4

Piesele albe domină în mod absolut întregul flanc al damei, fără ca negrul să se poată activa în centru sau pe flancul regelui.

Diagrama 30 ilustrează această poziție.

30

Karpov — Stein

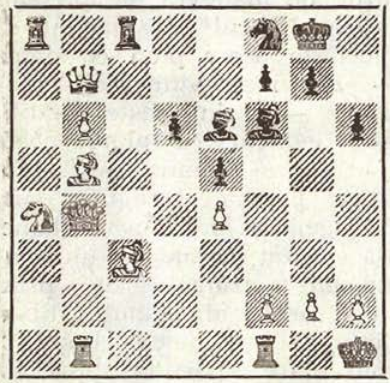

31...Ne7 32.Tfc1 d5

Este pentru prima oară cînd negrul întreprinde o operație mai activă în centru, dar prin aceasta își slăbește, fără speranță, cîmpul c5.

33.Db2 d4 34.Nb4 Ng5

Este ușor de constatat că pionul e4 este intangibil. De pildă : 34...N:b4 35.D:b4 T:c1 (sau 35...D:e4 36.Cc5! +—) 36. T:c1 D:e4 37.Nc6 Df4 (37...Tc8 38.b7 T:c6 39.Te1 și negrul trebuie să capituleze) 38.Tb1 și pionul alb va fi promovat pînă la capăt (Karpov).

35.T:c8 T:c8 36.De2 Ta8 37. Nd6! Cg6 38.Dc2 Tc8 39.Nc7 Nd8 40.Cc5 T:c7 41.C:b7! T:c2 42.C:d8 Nc8 43.g3 T:f2 44.Tc1 Tf6 45.T:c8 T:b6 46.Nc4 Rh7 47.C:f7 și 1—0.

Al doilea exemplu îl oferă partida Karpov — Hübner, jucată în turneul interzonal din 1973, Leningrad. După primele 10 mutări într-o Apărare siciliană — 1.e4 c5 2.Cf3 e6 3.d4 c:d4 4.C:d4 a6 5.Nd3 Cf6 6.0—0 Dc7 7.De2 d6 8.c4 g6 9.Cc3 Ng7 10.Ne3 0—0 — s-a ajuns în poziția ilustrată în diagrama 31.

31

Karpov — Hübner

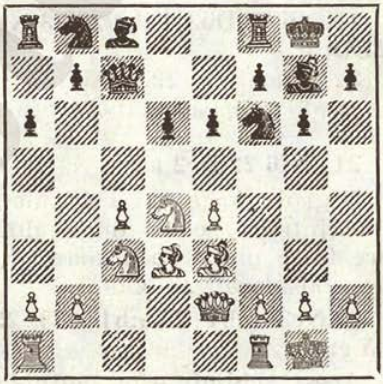

albul la mutare

Identificăm și în această poziție existența falangei albe semidezvoltate „a-b-c", căreia negrul îi opune formația „a-b", ca și a falangei centrale

reținute „d-e" a negrului. Albul planifică dezvoltarea falangei de pe flancul damei, paralel cu exercitarea permanentă a controlului punctelor centrale, frînînd contrajocul negrului în acest sector.

Partida a continuat astfel:

11.Tac1 Cc6 12.C:c6 b:c6 13. f4

La 13.c5 ar fi urmat 13...d5 14.e:d5 C:d5 și negrul egalează.

13...c5 14.Tfd1 Nb7?!

Era de considerat 14...Tb8! (Hübner).

15.a3 Nc6 16.b4

Albul și-a aliniat falanga, cucerind spațiu și inițiativă pe flancul damei. Mai slab ar fi fost 16.e5 d:e5 17.N:c5 Nf3! și negrul preia inițiativa.

16...c:b4 17.a:b4 Db7 18.e5

Moment important. De obicei, această străpungere realizată de alb în Apărarea siciliană duce la joc complicat și la puternice acțiuni de atac pe flancul regelui. În speță, această înaintare este utilă doar pentru cucerirea spațiului și în sectorul central. Mai slab ar fi fost 18.Nd2, la care negrul ar putea răspunde chiar și 18...D:b4, care ar da contrajoc negrului, după cum se vede din următoarea variantă indicată de Hübner: 19.Cd5 Db8 20.Ce7+ Rh8 21.C:c6 Db6 22.Cd4 Cd7 (nu 22.D:d4+? din cauza 23.Ne3 și se pierde dama) 23.e5 d:e5 24.c5 C:c5 25. Tb1 Dd8! ∓.

18...d:e5 19.f:e5 Cd7 20.b5

Cu aceasta intră în acțiune cunoscuta legitate strategică de transformare a falangei într-un pion liber foarte puternic. Pentru negru se pun probleme grele de abordare a poziției în noile condiții specifice. Hübner s-a dovedit a fi la înălțime, parînd cu abilitate toate amenințările. Să urmărim în continuare partida, ea prezentînd un interes deosebit pentru studiul luptei ce se dă în condițiile unui pion liber îndepărtat.

20...a:b5 21.c:b5 Nd5 22.Nd4 Db8 23.Te1 Nb7 24.b6 Td8 25. Nb5 Ta5! 26.De3 Da8?

Mai bună era 26...Na8 cu amenințarea 27...Db7.

27.Df2 Na6 28.Tb1 N:b5 29. T:b5?

Era mai bine 29.C:b5 Dd5 30.Cd6 C:e5 31.N:e5 N:e5 32. D:f7+ Rh8 33.Ce8! +—; la 30...Tf8 ar fi urmat 31.b7, cu avantaj decisiv pentru alb (Hübner).

29...T:b5 30.C:b5 Da5 31.Cd6 C:e5 32.N:e5!

Ar fi fost o greșeală 32.Cb7 din cauza 32...Cf3+! 33.g:f3 Dg5+.

32...T:d6!

Și aici era o greșeală 32... N:e5 din cauza 33.Ce4!

33.N:g7!

Orice alte continuări sînt în avantajul negrului. De pildă :

a) 33.N:d6? Nd4 —+ ;

b) 33.Tf1? Db6 —+ ;

c) 33.b7? Tb6 34.Ta1 N:e5 35.T:a5 Tb1+ 36.Df1 Nd4 37.Rh1 Tf1 mat ; dacă în această variantă albul joacă 34. b8D (în loc de 34.Ta1) poate urma 34...T:b8 35.N:b8 Nd! —+ (Hübner).

33...R:g7 34.Tb1?!

Era mai indicat 34.Db2+!

34...Td8 35.Db2+ Rg8?

Trebuia 35...e5.

36.b7 Tb8? 37.Dc2 Rg7 38. Dc8 Da2 39.Dc3 Rg8 40.Ta1 Dd5 41.Dc8 și remiză. Dacă 41...Rg7 42.D:b8, urmează 42... Dd4+ etc.

Este interesant de remarcat că, în această partidă, începînd cu mutarea 20, cînd s-a creat pionul liber pe coloana „b", ambele părți au folosit numeroase procedee tactice în sprijinul celor două idei strategice în dispută : strategia albului de a promova pionul și strategia negrului de a frîna mobilitatea acestui pion și de a-l face inofensiv.

3. POSIBILITATEA SLĂBIRII UNOR VERIGI ÎN CONSTRUCȚIA FALANGEI

Expunerea de pînă acum cu privire la structura diferitelor tipuri de falangă de pioni ar fi incompletă dacă nu ne-am referi și la un alt aspect important care trebuie integrat în studiul acestora, și anume acela privind *calitatea* elementelor individuale de falangă. Astfel, de pildă, în falanga „e-f", pionul „e" poate fi supus uneori unei presiuni ucigătoare atît pe verticală, cît și pe diagonală. În cele din urmă, acest pion este capturat și astfel se năruie întreaga construcție în lagărul din care face parte. Aceeași situație poate avea loc și cu pionul central „d" sau pionul „c" — în cazul falangelor „d-c" sau „a-b-c".

A. Slăbiciunea pionului central „e"

Slăbiciunea pionului „e" este foarte bine ilustrată în celebra partidă Duras — Rubinstein, Karlsbad, 1907. Trebuie să precizăm că, în această partidă, conducătorul pieselor

albe n-a reușit să asigure jocului său suficientă concretețe, un obiectiv de plan clar și bine conturat și nici căi reale de realizare ale acestuia. Profitînd magistral de jocul confuz și incoerent al adversarului, conducătorul pieselor negre, marele Rubinstein, aflat atunci în plină ascensiune a forței creatoare, a construit metodic, cu migala unui adevărat artist, planul de atac asupra pionului central „e". Prin forma și conținutul său, acest plan, pe atunci nou, impresionează profund.

După primele 12 mutări în Jocul celor patru cai — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Cc3 Cf6 4.Nb5 Nb4 5.0—0 0—0 6.d3 N:c3 7. b:c3 d6 8.Ng5 De7 9.Te1 Cd8 10.d4 Ce6 11.Nc1 c6 12.Nf1 — s-a ajuns în poziția din diagrama 32.

Chiar și jucătorilor mai puțin încercați le este cunoscută astăzi această poziție teoretică din varianta celor patru cai. Pînă la data jucării partidei în discuție, ea s-a întîlnit în numeroase partide. Albul reușește, în majoritatea cazurilor, să obțină succes, pregătind și realizînd planul ce include mutarea de atac f2—f4. Primul care a descoperit un plan de joc corect pentru negru în această poziție de evi-

32

Duras — Rubinstein

negrul la mutare

dent echilibru dinamic a fost Rubinstein în partida amintită și tocmai de aceea ea figurează ca o piatră de hotar în istoria dezvoltării gîndirii teoretice și practice în Jocul celor patru cai. Prin analogie, ideile acestei partide se pot aplica și în alte sisteme de deschidere. Vom reda partida, cu unele observații deosebit de instructive ale lui P. Romanovski.

12...Dc7

Se pregătește un plan, abil voalat, de plasare a turnului din f8 la e8 — manevră ce va contribui la exercitarea presiunii asupra pionului din e4. Ulterior, tot Rubinstein a aplicat, contra lui Spielmann, un alt

plan bun de joc, a cărui verigă inițială este 12...Td8! — plan aplicat apoi și de alți mari maeștri.

13.Ch4 Te8 14.Dd3

Pierdere de timp. Mai bine era 14.g3, la care negrul nu putea ataca prin 14...d5 din cauza 15.e:d5 C:d5 16.T:e5 C:c3 17.De1! Ca4 18.Nf4 și albul realizează o dezvoltare mai bună (Romanovski).

14...Nd7 15.g3 Tad8 16.Ng2 Nc8 17.f4 e:f4 18.g:f4

Albul a obținut un centru de pioni mobil, întărit de pionul f4. Această „troică" a pionilor „d-e-f" reprezintă un caz aparte de îmbinare a două falange centrale „e-f" și „d-e". Este adevărat însă că forțele albului de pe flancul damei nu sînt încă dezvoltate, iar poziția regelui alb începe să devină nesigură. Totuși, grupul central de pioni deschide pentru alb perspective bune. Este însă necesar ca albul să pună la baza planului său de joc idei de natură concretă și să nu uite că o situație de extremă încordare reclamă abordarea dinamică a poziției. Se vede doar că toate piesele negre acționează asupra cîmpurilor centrale și de aceea atacul trebuie dus rapid și energic (Romanovski).

18...Cf8!

O retragere plină de viclenie. Negrul pregătește Cg6 și, eliminînd calul alb, instituie o presiune și mai mare asupra centrului.

19.f5

Nu se poate juca 19.e5, pentru că negrul are replica 19... Cg6 și, dacă 20.C:g6 h:g6 21. Na3 Nf5 22.N:d6 D:d6 23.e:d6 N:d3 24.c:d3 T:d6, ar beneficia de un final mai bun.

19...h6 20.Nd2?

Albul continuă cu un joc lipsit de plan — și aceasta într-o poziție acută, în care fiecare mutare trebuie să lovească direct la țintă. Era momentul în care trebuia să combine amenintarea de spargere în centru (e4—e5) cu acțiunea de atac pe coloana „g" (Rh1, Tg1 etc.). În acest sens era de considerat 20.Nf4, cu amenințarea e4—e5. După manevrele probabile 20...Ch5 21.Ng3 Ch7, se prefigura o luptă încordată cu șanse de ambele părți (Romanovski).

20...C8h7 21.Cf3

Albul se ocupă de o problemă particulară — a nu permite instalarea calului negru la g5. Nu peste mult întreaga partidă se va duce de rîpă. Trebuia jucat 21.Dg3 De7 22.Nf3 (nu 22.N:h6? Ch5 23. Dg4 C7f6 24.Dg5 Rh7 și albul suferă pierderi materiale), ceea

ce amîna lupta decisivă (Romanovski).

21...Te7 22.h4?

Chiar și acum albul ar fi putut obține o poziție oarecum satisfăcătoare — deși cu structura de pioni slăbită — după 22.e5 d:e5 23.T:e5 T:e5 24. C:e5.

22...c5!

Începe contraatacul îndelung și cu grijă pregătit, care duce la rezultate decisive mai repede decît s-ar fi putut presupune. Se amenință 23...c4 cu cîștigul pionului central. Dacă 23.d:c5, atunci 23...d:c5 24.Dc4 Cg4, cu amenințări tot mai puternice (Romanovski).

23.Ch2 Tde8 24.Te3 b6 25.Nf3 Nb7 26.Tae1

Pierderea pionului s-ar fi putut amîna, jucînd 26.d5, dar cu prețul cedării cîmpului e5. La 26.d5 ar fi putut urma 26... Cd7 27.Ng2 Ce5 28.Df1 Cf6 29. Rh1 Dc8, urmat de Na6 și negrul cucerește noi teritorii.

26...c4 27.De2 N:e4

Principalul punct al apărării a căzut și, după cîteva mutări, se prăbușește totul.

28.Dg2 d5 29.Nc1 N:f3 30. C:f3 T:e3 31.N:e3 Te4 32.Dh3 Tg4+ 33.Rh1 Tg3 34.Dh2 Cg4 35.Ng1 C:h2 36.N:h2 Df4 37. Cg1 D:h4 și 0—1.

Măiestria lui Rubinstein, de a duce lupta pe bază de plan, cu claritate și rigoare, este cuceritoare !

B. Slăbiciunea pionului central „d4"

Interesanta partidă Kmoch — Alehin, Kecskémet, 1927 ne oferă un exemplu deosebit de instructiv pe tema slăbiciunii pionului central „d". După primele 11 mutări în Apărarea slavă — 1.d4 d5 2.Cf3 c6 3.e3 Nf5 4.Nd3 e6 5.0—0 Cd7 6.c4 Cf6 7.Dc2? N:d3 8.D:d3 Ce4! 9.Cfd2 Cdf6 10.Cc3 C:d2 11. N:d2 Ne7 — s-a ajuns la poziția din diagrama 33.

33

Kmoch — Alehin

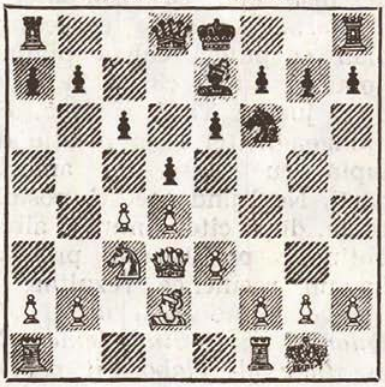

În această poziție, albul a jucat :

12.e4

Acest plan — observă Alehin — aduce albului un spor de spațiu, însă în dauna slăbirii pionului d4, care va necesita în viitor apărări susținute. Pe de altă parte, încercările albului de a bloca poziția n-ar da rezultatele scontate. De pildă, la 12.c5 ar urma 12... e5!, iar la 12.f4, 12...c5! — în ambele cazuri cu anumite avantaje pentru negru.

12...d:e4 13.C:e4 0—0 14. Nc3

Schema de amplasare a figurilor concepută de alb pare mulțumitoare, totuși ea *nu satisface exigențele unui plan concret de joc*. După părerea lui Romanovski, albul ar fi trebuit să prevadă schema de joc pe care o urmărește negrul, și anume de a amplasa dama la c7 și apoi unul din turnuri pe coloana „d" semideschisă etc. Or, combaterea în *forme concrete* a acestui plan se putea realiza punînd nebunul nu la c3, ci la f4 și apoi jucînd Tad1 și Ne5. Se ajungea astfel la o poziție de luptă cu șanse de ambele părți. Neglijînd această posibilitate, după cîteva mutări albul obține o poziție mai proastă. La un asemenea rezultat se ajunge întotdeauna *dacă este ignorat unul din elementele esențiale ale elaborării planului de luptă, acela al identificării și promovării ideilor și schemelor concrete de joc.*

14...Dc7 15.Tad1 Tad8

Poziția în care s-a ajuns merită o nouă diagramă (34).

34

Kmoch — Alehin

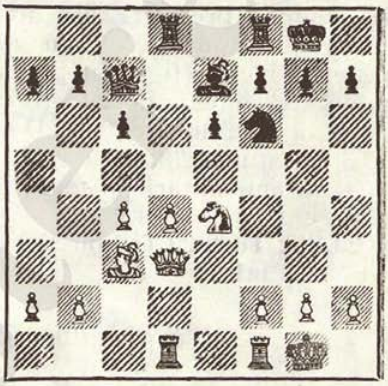

albul la mutare

Se observă că, în acest moment, falanga „d-c" nu mai poate fi pusă în mișcare, pentru că varianta 16.d5 c:d5 17. C:f6 g:f6! este favorabilă negrului. Nu însă 17...N:f6 18. N:f6 g:f6 19.Df3! D:c4 20.D:f6 De4 21.Tfe1 Dg6 22.Dd4 Dg7 23.De5 și atacul albului constituie o compensație pentru pionul în minus (Romanovski).

16.Td2?

Albul joacă prea pasiv, fără să aibă vreo inițiativă. Trebuia — după cum a indicat Alehin — 16.f4, nepermițînd pătrunderea damei la f4. De acum, șansele negrului trebuie considerate ca fiind mai bune. Partida a continuat astfel :

16...Df4 17.C:f6+ N:f6 18. Tfd1 Td7 19.Dg3 Df5 20.f4

În felul acesta se slăbește și cîmpul e4, ceea ce întărește și mai mult poziția damei la f5. Mai bună era o nouă ofertă de schimb a damelor 20.Dd3 Dh5 21.De2 (Romanovski).

20...Tfd8 21.De3 h5! 22.b4?

În situație grea, albul face o ultimă greșeală pozițională. Acum negrul obține controlul absolut asupra cîmpului central cheie d5.

22...b5! 23.Df3

Prin această manevră — remarcă Alehin — albul încearcă să salveze cu mijloace tactice o poziție „bolnavă" din punct de vedere strategic. La nimic bun nu duce nici 23.c5. După 23...Td5 și apoi g5! lupta n-ar mai fi durat mult. A mai urmat :

23...b:c4 24.D:c6 D:f4 25.D:c4 e5!

Cu aceasta negrul își asigură un avantaj material hotărîtor.

26.De2 e:d4 27.Td3 d:c3! 28. T:d7 T:d7 29.T:d7

Sau 29.De8+ Rh7 30.D:d7 De4!! 31.Dh3 c2 32.Tf1 Dd4+ 33.Rh1 Dd1 și negrul cîștigă.

29...Nd4+ 30.Rh1 Dc1 și albul cedează.

Cu acest prilej, atragem atenția cititorilor asupra unei funcții pozиționale esențiale pe care o au pionii. Cu ajutorul lor putem slăbi un cîmp important din punct de vedere strategic, pentru ca apoi să-l folosim drept bază de manevre pentru figurile noastre. In această partidă, mutarea 22. b4? a fost fatală pentru alb. Acest pion trebuia ținut la b2, pentru ca, în caz de nevoie, să controleze cîmpul c4 cu b3. Răspunsul 22...b5! vine să sancționeze greșeala albului, făcînd posibilă stăpînirea absolută de către negru a cîmpului central d5.

C. Slăbiciunea pionului „c" în contextul falangei „a-b-c"

Vom ilustra această temă printr-o partidă recentă, în care, după o deschidere original jucată de ambele părți, s-a ajuns în poziția din diagrama 35. Este vorba de partida J. Timman — L. Polugaevski, Bugoino, 1982, In-

diana damei : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.g3 Na6 5.Db3!? Cc6!? 6.Cbd2 Ca5 7.Dc2 c5 8. e4 c:d4 9.e5 Cg8 10.Nd3 Ce7

35

Timman — Polugaevski

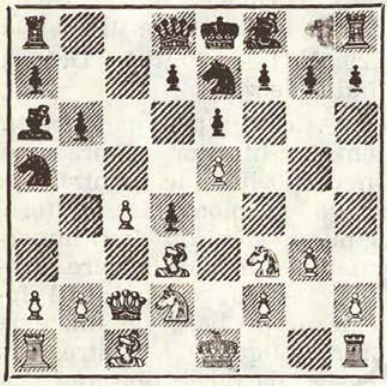

albul la mutare

După cum observăm, negrul are un pion în plus și amenință să preia inițiativa în centru și pe coloana „c". Avanpostul de pion alb la e5 este slab, dar și falanga „a-b-c" poate deveni obiect de atac, după ce turnul negru va ocupa coloana „c". Timman a continuat cu :

11.N:h7!?

Desigur, în felul acesta albul restabilește echilibrul material, dar cu prețul pierderii de timp. Pe de altă parte, nu este exclus ca negrul să folosească în favoarea sa coloana „h" care se deschide.

11...Tc8 12.Ne4

La 12.Nd3, negrul ar fi putut opera prima breșă în dispozitivul falangei albe de flanc, 12.C:c4 N:c4 13.N:c4 b5.

12...Dc7

Acum 12...C:c4 nu este bună, din cauza replicii neplăcute 13.Da4! La joc complicat și neclar duce varianta 12...N:c4 13.C:c4 T:c4 14.Dd3. După părerea lui Polugaevski, era mai energică continuarea 12... b5! și, dacă 13.c5, atunci 13... Cd5 14.N:d5 T:c5 etc.

13.b3 Cec6?

Mai logică era aducerea pe acest cîmp a calului marginal (13...Cac6), care ar fi dus la următoarea variantă favorabilă negrului : 14.Nb2 C:e5 15.C:d4 f5! 16.Ng2 b5.

14.Nb2 C:e5 15.C:d4 Cac6 16. C:c6 C:c6 17.0—0

Poziția la care s-a ajuns este ilustrată în diagrama 36.

Aprecierea exactă a poziției este dificilă. Se observă că o serie de factori acționează în favoarea albului : spațiu mai mult, poziția activă a figurilor, regele advers rămas în centru și lipsa vizibilă a colaborării armonioase a figurilor negre.

36

Timman — Polugaevski

negrul la mutare

Pe de altă parte, în poziția negrului nu se văd slăbiciuni ce ar putea fi speculate imediat. Mai mult, la timpul potrivit, el poate folosi în favoarea sa două elemente strategice importante existente în structura poziției : este vorba, în primul rînd, de faptul că pionul alb „c" este legat pe diagonala f1—a6 și poate fi legat și pe verticală, după plecarea calului din c6 ; în al doilea rînd, de faptul că negrul poate folosi, la un moment dat, coloana operativă „h". În ansamblu, se poate afirma că poziția poate fi inclusă în categoria pozițiilor de *echilibru dinamic*, în care resursele tactice ascunse pot schimba brusc caracterul luptei. Manevra următoare a negrului dezvăluie cu vigoare existența unei asemenea posibilități — în poziția din speță — fundamentată pe elementul strategic al legării pionului „c".

17...Cb4! 18.Dc3

Mai bine era 18.Db1 sau 18. Dd1, pentru ca la 18...d5 să se răspundă cu 19.a3. După mutarea din text, negrul reușește să elimine din joc nebunul de cîmpuri albe al albului, cu prețul unui pion, obținînd în schimb poziții active pentru figurile proprii și împiedicînd cooperarea eficientă între figurile adversarului.

18...d5! 19.a3 Ca2!!

O altă resursă tactică excelentă, care dezorganizează poziția albului, provocînd totodată — și aceasta ne interesează în primul rînd — slăbiciuni în configurația falangei albe de pe flancul damei.

20.T:a2 d:e4 21.C:e4 Nb7

Acum albul — deși are un pion în plus — trebuie să joace cu prudență, dată fiind slăbirea diagonalei albe mari h1—a8 și prezența la adversar a doi nebuni, în condițiile unei poziții deschise. Un rol tot mai mare începe să-l joace presiunea turnului negru pe coloana „h".

22.Dd3 Td8 23.De2 Dc6! 24.f3

Slăbirea obligatorie a rocadei albe.

24...Dd7!

Cu intenția de a intra în final și a specula configurația slăbită a pionilor albi de pe flancul damei, avînd în vedere poziția mai activă a propriilor figuri și *stăpînirea coloanei „d"*.

25.Nc1

Polugaevski observă că, acum, negrul nu mai are nici o problemă. Mai bine era 25. Nc3 și la 25...Dd3, evitîndu-se intrarea în final cu 26.De1, albul păstra pionul în plus, dar cu prețul poziției inactive a figurilor proprii.

25...Dd3 26.b4

Pionul este scos din priză, însă se slăbește tocmai cea mai importantă verigă, pionul „c", în structura falangei albe de pe flancul damei. Această circumstanță putea fi speculată imediat de către negru prin efectuarea schimbului strategic important 26...D:e2 27.T:e2 și apoi executarea atacului direct asupra falangei prin 27...Tc8. Acum, la 28.Tc2 sau 28.Cd2, ar urma foarte puternic 28... a5 (Polugaevski).

În loc de aceasta, negrul a ales continuarea care amînă mult momentul exploatării slăbiciunilor albului de pe flancul damei. Redăm partida în întregime, deși s-a jucat inexact de ambele părți, sub presiunea crizei de timp.

26...Th5 27.Nf4 Tf5 28.Td2 D:e2 29.T:e2 Ne7 30.Td2 Tc8 31.Tc2

O posibilitate interesantă ar fi fost 31.Td1!? și la 31...T:c4 32.Td7 Td5! (sau 32...Nd5) cu perspective cel puțin egale.

31...e5! 32.Nc1 T:f3!

Preocupat de apărarea pionului slab de la c4, albul pierde bastioane importante de pe flancul regelui. Acum lupta se desfășoară și sub semnul apariției neașteptate și deosebit de active a falangei negre în centru. A mai urmat:

33.T:f3 N:e4 34.Tff2 N:c2 35. T:c2 Rd7 36.Rg2 f5 37.Nb2 Re6 38.Rf3 g6 (38...a5!) **39.Nc1 e4+ 40.Rf2 g5 41.h3? Td8 42. Td2 Th8!**

Finalul de nebuni de aceeași culoare 42...T:d2 43.N:d2 ar fi fost mai greu de cîștigat.

43.Rg2 Tc8 44.Tc2 Tg8! (pentru a sprijini înaintarea 45...g5) **45.Te2 Nd6 46.g4 Nf4! 47.g:f5+ R:f5 48.Tc2 e3 49.Rf3 Th8 50.Re2 T:h3 51.Rd3 e2!** și albul cedează.

CAPITOLUL III. ALTE TIPURI DE STRUCTURI

1. PERECHEA DE PIONI IZOLAȚI

În teoria șahului, denumirea *perechea de pioni izolați* se atribuie pionilor c6 și d5 (respectiv c3 și d4) care se află pe coloane semideschise și sînt izolați de restul pionilor din lagărul propriu. Nefiind aliniați pe aceeași orizontală, ei pot fi cu ușurință blocați și atacați. Se întîmplă și cazuri cînd acești pioni se aliniază cu succes, intrînd astfel într-o altă categorie, aceea a strategiei *pionilor atîrnați*, de care ne vom ocupa mai tîrziu.

În diagrama 37 este ilustrată configurația pe care o au pionii, atît de partea care are perechea de pioni izolați, cît și de partea opusă.

Albul poate avea și formația caracteristică fianchetării nebunului la g2, adică e2, f2, g3, h2.

37

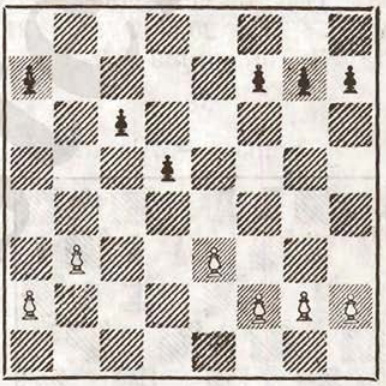

Perechea de pioni izolați apare de obicei în contextul deschiderilor închise sau semiînchise (Apărarea Tarrasch, Apărarea Nimzovici și altele). Ea poate rezulta și din sisteme semideschise. Vom începe cercetarea noastră tocmai cu un asemenea caz, cînd perechea

de pioni izolați a apărut din Apărarea Alehin. Este adevărat însă că după puține mutări s-a produs o interesantă metamorfoză a deschiderii.

Ne referim la partida clasică Thomas — Alehin, jucată în 1925, la Baden-Baden. Poziția cu pionii izolați apare mai tîrziu, abia la mutarea 22 : 1.e4 Cf6 2.d3 c5 3.f4 Cc6 4.Cf3 g6 5.Ne2 Ng7 6.Cbd2? (6.c4!) d5 7.0—0 0—0 8.Rh1 b6 9.e:d5 D:d5 10.De1 Nb7 11.Ce4 Cd4 12.Cc3 Dc6 13.Nd1 Cd5! 14. C:d4 c:d4 15.C:d5 D:d5 16.Nf3 Dd7 17.N:b7 D:b7 18.c4 d:c3 19.b:c3 Tac8 20.Nb2 Tfd8 21. Tf3 Nf6 (diagrama 38).

38

Thomas — Alehin

albul la mutare

În această poziție, albul ar fi putut amîna formarea pionilor izolați, dar, avînd în vedere amenințarea negrului de a juca Da6 și apoi a dubla turnurile pe coloana „d", el se decide a accepta formația pionilor izolați. A urmat deci :

22.d4

Se poate ușor observa că acum negrul va fi stăpîn absolut pe cîmpurile albe (d5, c4, b5, a4) și va reuși să blocheze complexul pionilor izolați (c3 și d4), după care atacarea și nimicirea lor nu este decît o problemă de tehnică și de timp.

Secvențele de luptă pe fundalul acestei strategii generale sînt excepțional de interesante și instructive.

22...Dd5 23.De3 Db5 24.Dd2 Td5 25.h3 e6 26.Te1 Da4 27. Ta1 b5

Cercul blocadei se strînge tot mai mult.

28.Dd1

Încercarea de eliberare cu 28.c4 ar echivala cu sinuciderea imediată după 28...b:c4 29. Ta3 Dd7 etc.

28...Tc4! 29.Db3 Td6 30.Rh2 Ta6 31.Tff1 Ne7 32.Rh1 Tcc6

Negrul folosește cu mare finețele coloanele semideschise „c" și „d", în intenția de a forța schimbul damelor cu Dc4, Ta4 și Tca6, după care pionul alb de pe coloana „a" *va cădea.*

33.Tfe1 Nh4!

Turnul alb este gonit de pe coloana „e", întrucît nu merge, de pildă, 34.Te2 din cauza 34...D:b3! 35.a:b3 T:a1 36.N:a1 Ta6 37.Nb2 Ta2 38.b4 (38.Rh2 a5!) 38...Ng3 39.d5 N:f4 (mai simplu decît 39...e:d5 40.c4!) și negrul cîștigă ușor (Alehin).

34.Tf1 Dc4 35.D:c4

Referitor la acest schimb, vezi observațiile lui Nimzovici de la sfîrșitul partidei.

35...T:c4 36.a3 Ne7 37.Tfb1 Nd6!

Obligă albul să pună și pionul „g" pe cîmp negru.

38.g3 Rf8 39.Rg2 Re7 40.Rf2 Rd7 41.Re2 Rc6

Apărînd pionul b5, negrul amenință să joace Tca4.

42.Ta2 Tca4 43.Tba1 Rd5 44. Rd3 T6a5 45.Nc1 a6 46.Nb2 h5

Amenință, desigur, 42...h4.

47.h4 f6!

După aceasta, albul nu mai are apărări împotriva spargerii e6—e5.

48.Nc1 e5 49.f:e5 f:e5 50.Nb2

Dacă 50.d:e5 N:e5 51.Nf4 N:f4 52.g:f4 Re6, negrul cîștigă (Alehin).

50...e:d4 51.c:d4 b4! și albul cedează.

În încheierea acestei bijuterii alehiniene vom prezenta cîteva observații ale lui Nimzovici care a folosit această partidă pentru a ilustra unele teze teoretice din „Sistemul meu".

În primul rînd se remarcă iscusința cu care a folosit Alehin coloanele semideschise „c" și „d", pentru a transfera turnurile pe coloana „a" (vezi 28...Tc8—c4, 29...Td5—d6, 32... Tc4—c6).

În al doilea rînd se degajă semnificația profundă, ca element strategic, a schimbului de dame (35.D:c4). Cel ce vrea să studieze problema schimbului (ca element strategic al sistemului său) — scrie Nimzovici — este util să observe că aici schimbul a avut loc ca urmare firească a ocupării de către negru a cîmpurilor importante din punct de vedere strategic; el a fost făcut, se poate spune, în mod automat. În dorința de a schimba o figură a adversarului nu aleargă în zadar după ea ca un începător oarecare, ci ocupă punctele tari ale poziției și atunci schimbul dorit îi este oferit pe tavă de adversar, ca un rod copt.

De asemenea, această partidă îi prilejuiește lui Nimzovici cîteva observații interesante cu privire la *corelația strategică complexă* care există în lupta de pe flancuri și situația din centru. În acest sens, din contextul jocului de

mijloc al partidei se desprind cu claritate cinci etape corelate ale procesului de luptă, formînd un tot unitar din punct de vedere strategic.

1) Într-o primă etapă, negrul execută atacul asupra punctelor slabe de pe flancul damei care s-au ivit o dată cu constituirea perechii de pioni izolați c3 și d4. Drept rezultat, negrul cucerește aceste puncte și reduce aproape total mobilitatea figurilor albe, condamnate să ocupe poziții pasive de apărare.

2) Rezultatul obținut în prima etapă a influențat pozitiv manevrele regelui negru în centrul tablei. Centralizarea și ocuparea cîmpului-cheie d5 a avut loc rapid și fără dificultăți. Se demonstrează astfel, cu multă pregnanță, contactul strategic dintre sectoarele de luptă amintite, aparent independente.

3) În condițiile favorabile create în primele două etape s-a executat, în etapa a treia, blocarea flancului regelui și fixarea pionului „g" (46...h5 47.h4). Această acțiune era necesară pentru a spori eficiența spargerii în centru care a urmat.

După cum se vede, și operațiile de pe flancul regelui sînt în strîns contact strategic cu cele din centru.

4) În etapa a patra s-a pregătit (47...f6) și s-a executat (48...e5) spargerea in centru, care a avut influență decisivă asupra situației pe ambele flancuri, în favoarea negrului.

5) În sfîrșit, în ultima etapă, au urmat operații simple de valorificare a avantajelor poziționale obținute (51...b4! 52. a:b4 T:a2 53.b:a5 T:b2).

Este de observat că spargerea în centru, atît de minuțios pregătită, a avut drept obiectiv doar dizlocarea pionului c3 ! „Capacitatea de a-și doza dorințele este podoaba cea mai de preț a unui maestru" (Nimzovici).

Un alt exemplu interesant, ilustrînd exploatarea slăbiciunii perechii de pioni izolați, ni-l oferă partida Petrosian — Gheller, T.C. Amsterdam, 1956. După primele 11 mutări în Apărarea Tarrasch : 1.c4 c5 2. g3 Cc6 3.Ng2 Cf6 4.Cf3 e6 5. 0—0 d5 6.c:d5 e:d5 7.d4 Ne7 8.Cc3 0—0 9.Nf4 c:d4 10.C:d4 Db6 11.C:c6 b:c6, s-a ajuns în poziția din diagrama 39.

În configurația pionilor din această poziție observăm perechea de pioni izolați la negru, d5 și c6. Este clar că acum albului îi revine sarcina

39

T. Petrosian — E. Gheller

albul la mutare

de a lupta în așa fel încît perechea de pioni izolați să fie fixată locului, schimbînd piesele care apără cîmpurile negre slăbite de pe flancul damei (d4, c5, a5). Jocul a continuat în felul următor :

12.Dc2 Ne6 13.Ne3?!

Mai bine era 13.Tac1. După cum a indicat Petrosian, negrul ar fi putut, in acest moment, să îndrepte poziția pionilor săi izolați jucînd 13...c5!, schimbînd astfel caracterul poziției. Vom vedea că s-ar fi obținut poziția caracteristică *pionilor atîrnați* — element strategic de care ne vom ocupa în capitolul următor și care ar fi oferit negrului un joc cu șanse egale. De pildă, 13...c5 14.Ca4 Db5 15.N:c5 Tac8 16.b4 N:c5 17.b:c5 Cd7 și negrul are un joc foarte bun.

13...Da5

La 13...d4 ar fi urmat, desigur, 14.Ca4 Db4 15.Nd2 Dc4 16.D:c4 N:c4 17.N:c6, cu avantaj pentru alb.

14.Da4! D:a4 15.C:a4 Cd7 16. Tfd1 Tfc8 17.b3

Mai bună era 17.Tac1.

17...Na3 18.Nd4 Ng4 19.Td2 Tfc8 20.e3 Nf5 21.Nb2 N:b2?

Schimb antistrategic. După cum am arătat mai sus, acesta nu poate fi decît în favoarea albului. Era de considerat 21... Nb4 22.Tdd1 (22.Td4 Nf8 23. Tc1 Ce5, cu joc neclar) 22... Cb6 și negrul obține perspective de contrajoc.

22.T:b2 Cb6 23.Cc5 a5 24. Tc1

Albul are avantaj clar. Pionii izolați ai negrului sînt osificați și urmează să fie supuși atacurilor directe.

24...Tec8

Șanse mai bune de remiză se puteau obține în varianta 24...a4 25.C:a4 C:a4 26.b:a4 T:a4 27.T:c6 d4! 28.e4 Ne6 29. Td6 Rf8. După mutarea din text, albul întreprinde operația decisivă în centru.

25.e4! Ng6 26.f4 f6 27.Nh3 Tcb8 28.e5 f:e5 29.f:e5 a4 30.

b:a4 Cc8 31.T:b8 T:b8 32.e6 Tb1? 33.T:b1 N:b1 34.Nf1

Poziția negrului este pierdută. După schimbul turnurilor, sarcina de valorificare a avantajului obținut de alb devine mai ușoară, dată fiind forța pionilor liberi de pe coloana „a". Lupta a mai durat totuși pînă la mutarea a 73-a cînd negrul s-a recunoscut învins, după un final instructiv.

Oferim încă o partidă, de dată mai recentă, ilustrînd planurile de joc în condițiile perechii de pioni izolați. În diagrama 40, avem poziția survenită în partida Liubojevici — Gligorici, Bugoino, 1978, Apărarea Tarrasch, după primele 13 mutări : 1.d4 d5 2. c4 e6 3.Cc3 c5 4.c:d5 e:d5 5. Cf3 Cc6 6.g3 Cf6 7.Ng2 Ne7 8.0—0 0—0 9.Ng5 c:d4 10.C:d4 h6 11.Ne3 Te8 12.Tc1 Nf8 13. C:c6 b:c6.

Cititorul va putea urmări și în această partidă lupta pe care o duce albul pentru a imobiliza perechea de pioni izolați și a pune stăpînire pe sistemul de cîmpuri negre slabe în lagărul negrului (d4, c5, a5) ; contra acestui plan, negrul poate opune doar acțiuni active în centru, legate de controlul asupra coloanei „e" semideschise.

40

Liubojevici — Gligorici

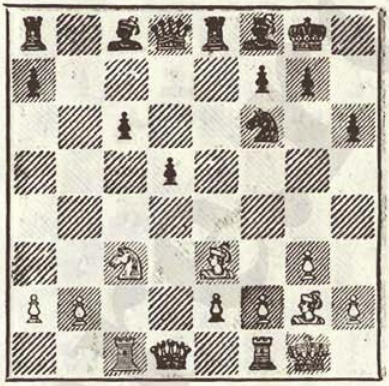

albul la mutare

14.Ca4

Mutare cu dublu obiectiv : este atacat pionul c6 și se planifică schimbul nebunului de negru — idee strategică ce poate fi considerată ca un „laitmotiv" în poziții de acest tip.

14...Nd7

Manevră pasivă. Era de considerat 14...Cg4!? 15.Nd4 (la 15.Nc5 se putea replica cu 15... Na6, cu joc complicat) 15...Da5 și pionul „c" este apărat indirect (16.T:c6? Nd7).

15.Nc5 N:c5 16.C:c5 Ng4 17. Te1 Db6 18.Dc2 Tad8 19.h3 Nc8 20.b3 Db8 21.e3

Albul a obținut o poziție mai bună. Este interesant de

observat că, dacă s-ar produce schimbul cailor, poziția ar fi asemănătoare cu aceea din partida Thomas — Alehin. Îl prevenim pe cititor că desfășurarea luptei ne oferă prilejul de a urmări realizarea acestui schimb și același joc poziațional ca în partida amintită — cu culorile inversate. Liubojevici manevrează pe cîmpurile negre vitale pe care a pus stăpînire (d4, b4, e5) în același mod în care Alehin a folosit cîmpurile albe c4, b5, a4.

21...Te7 22.Ted1 Tde8

Planul de dublare a turnurilor pe coloana „e" este logic, însă prea lent. Era de considerat 21...Ch7, cu ideea 22... Cg5 și 23...Ce6 etc.

23.Td4 Ch7 24.Dd2 Cg5 25. h4 Ce6 26.C:e6 T:e6 27.Db4! Db6 28.Dc5 Tf6 29.Ta4 D:c5 30.T:c5 a6 31.Nf1 Rf8 32.N:a6 d4 33.e:d4 Te1+ 34.Rg2 Ne6

Negrul nu-și poate îmbunătăți poziția pieselor. La 34... Ng4 ar urma 35.f4 Td1 36.Tc2 și albul stă mai bine. Nu aduce nimic bun nici 34...N:a6 35. T:a6 Te2 36.Ta8+ Re7 37. Te5+ etc.

35.Nc4 N:c4 36.Ta8+ Re7 37.b:c4 Td1 38.Te5+ Te6

La 38...Rd7, Liubojevici a indicat următoarea variantă favorabilă albului: 39.Ta7+ Rd8 40.Te4 Td2 41.Tf4 T:f4 42.g:f4 Re8 43.Tc7 T:d4 44. T:c6 T:f4 45.Rg3.

39.Ta7+ Rf6 40.Te3!

Negrul a cedat la mutarea 55.

Perechea de pioni izolați nu este întotdeauna o racilă fatală a poziției. Se ivesc uneori o serie de particularități poziționale care obligă partea care luptă contra pionilor izolați să rezolve mai înainte alte probleme acute pe care i le pune adversarul și astfel să nu aibă timp pentru asediul sistematic al acestor pioni. Procesele de luptă devin foarte complexe și totul depinde de măiestria cu care acționează posesorul perechii de pioni izolați. În primul rînd, el va concepe variantele concrete astfel încît să prelungească pe cît posibil mai mult faza jocului de mijloc, evitînd, în special, schimbul nebunului care ajută la controlul cîmpurilor slabe generate de formația pionilor izolați. În al doilea rînd, el va încerca să stăpînească ferm cîmpul de avanpost e5 (în cazul cînd perechea de pioni izolați este la alb — c3 și d4), respectiv, cîmpul de avanpost e4 (în cazul perechii de pioni izolați la negru) și pe această bază să

organizeze acțiuni de atac pe flancul regelui.

Un exemplu bun de promovare a unei asemenea strategii ni-l oferă partida Portisch — Pintér, Budapesta, 1981. După primele 14 mutări, în Apărarea Nimzovici — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.e3 c5 5.Nd3 0—0 6.Cf3 d5 7.0—0 d:c4 8. N:c4 c:d4 9.e:d4 b6 10.Ng5 Nb7 11.Te1 Cbd7 12.Nd3 Tc8 13.Tc1 N:c3 14.b:c3 — s-a ajuns în poziția prezentată în diagrama 41.

41

Portisch — Pintér

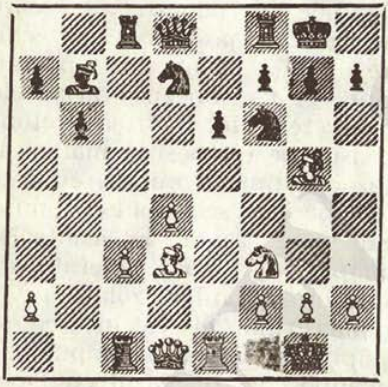

negrul la mutare

După cum se știe, această imagine este caracteristică pozițiilor cu perechea de pioni izolați. Sîntem în plin joc de mijloc și structura poziției, prin prezența, îndeosebi a nebunului alb din d3, permite albului să exercite un control eficient asupra cîmpului slab c4, oferind suficientă apărare pionului înapoiat de la c3 și totodată să pună stăpînire pe importantul cîmp strategic, central, e5.

Lupta a continuat după cum urmează :

14...Dc7 15.Nh4

În loc de aceasta, albul ar fi putut aplica și un alt plan de joc legat de înaintarea 15. c4, după care se schimbă caracterul poziției, căpătînd specificul pozițiilor cu pioni atîrnați.

15...Tfd8?

Mai corect era 15...Tfe8, pregătind eventual deschiderea jocului în centru (N:f3 urmat de e6—e5).

16.Cd2! Te8

O considerabilă pierdere de timp și, totodată, o recunoaștere a greșelii conținute în mutarea precedentă.

17.Ng3 Dc6 18.f3 Cf8 19.Cc4 Ted8 20.Ce5 De8

Poziția la care s-a ajuns o ilustrăm în diagrama 42, fiind foarte instructivă.

42

Portisch — Pintér

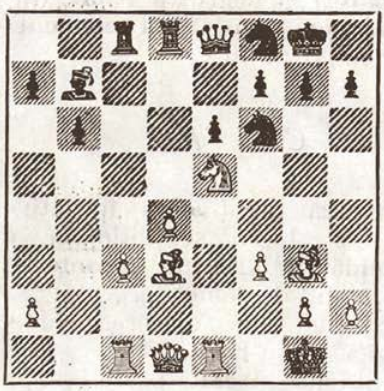

albul la mutare

Albul şi-a construit un admirabil avanpost de tip clasic, susţinut atît de pion, cît şi de figuri, pe verticală şi pe diagonală. Această construcţie constituie factorul esenţial al poziţiei, lăsînd în umbră slăbiciunile inerente de pe flancul damei, generate de perechea de pioni izolaţi. Centrul puternic de figuri-pioni al albului favorizează pregătirea atacului direct asupra rocadei negre. Acestui scop îi serveşte următoarea mutare a albului, care duce la slăbirea dispozitivului de pioni ce protejează regele negru.

21.Nh4! Cg6 22.N:f6 g:f6 23. Cg4 De7 24.Dd2 Rh8 25.Dh6 Tg8 26.h4! f5

Obligatoriu, altfel, după 27. h5 Cf8 28.C:f6, albul cîştigă rapid.

27.N:f5 N:f3

La 27...D:h4 urmează evident 28.N:g6 D:h6 29.C:h6 T:g6 30.C:f7+ şi albul cîştigă uşor.

28.Ce5! e:f5 29.C:f3

Avantajele poziţionale obţinute de alb în centru şi pe flancul regelui compensează pe deplin relativa imobilitate a perechii de pioni izolaţi — temă de care ne ocupăm.

29...Df8 30.Dg5 Dd8 31.h5! D:g5 32.C:g5 Ch4 33.C:f7+ Rg7 34.Cd6!

Cu un pion în plus şi cu piese foarte active, albul a cîştigat fără dificultăţi prea mari.

34...Rf6 35.C:c8 Cf3+ 36.Rh1 C:e1 37.C:a7 C:g2 38.Tg1 Ta8 39.R:g2! T:a7 40.Tb1!

Foarte puternic. La 40...T:a2 urmează 41.Rf3 Ta6 42.Rf4 şi apoi 43.Tb5, cu avantaj decisiv.

40...Rg5 41.Rf3 Tc7 42.Tb3 Tc6 43.a4 h6 44.Re3!

Regele se apropie de perechea pionilor izolaţi, care stăruie şi în faza finală a partidei, pentru a le oferi securitate şi a favoriza înaintarea pionului „d". Pionul „f" al negrului nu prezintă un pericol real.

44...Te6+ 45.Rd3 f4 46.d5 Te1 47.Rd2!

Se evită astfel așezarea turnului negru în spatele pionului liber din d5.

47...Te5 48.Tb5! Rf5 49.d6 T:b5 50.a:b5 Re6 51.Rd3 R:d6 52.Re4 și negrul a cedat, finalul de pioni fiind elementar cîștigat de alb.

2. PION IZOLAT ÎN CENTRU

Tema pionului izolat în centru este cunoscută de mult și a fost amplu studiată de numeroși maeștri. M. Botvinnik i-a acordat o atenție specială și în jocul practic a acceptat adeseori deschideri care duc la formarea pionului izolat (la d4 pentru alb sau la d5 pentru negru).

Un astfel de pion favorizează sporirea spațiului de joc și, în consecință, creșterea mobilității figurilor din lagărul propriu. Pe de altă parte, un asemenea pion aflat pe o coloană semideschisă poate constitui pentru adversar un comod obiectiv de atac, dat fiind că el nu mai poate fi apărat de un alt pion vecin. Așadar, un pion izolat în centru este un element strategic contradictoriu, reprezentînd atît forță, cît și slăbiciune.

Practica a arătat că maeștrii acceptă formarea pionului izolat în centru mai ales la alb, întrucît, în multe sisteme, un asemenea plan de joc favorizează menținerea inițiativei. Acest lucru se întîmplă, de pildă, în diferite variante din Gambitul damei acceptat sau refuzat, din Apărarea Nimzovici, Caro-Kann etc.

Pionul izolat poate susține un avanpost la e5, cît și la c5 — mai ales de cal —, oferind albului posibilitatea, pe această bază, de a efectua atac de flanc asupra poziției regelui advers sau de a deschide jocul în centru, prin înaintarea pionului izolat. Desigur, sarcina strategică a negrului va fi aceea de a face inofensivă inițiativa albului și, în acest scop, de a simplifica lupta prin schimburi utile din punct de vedere strategic și de a intra în faza finală a partidei. De asemenea, în planurile concrete ale negrului trebuie avută în vedere ideea de blocare cît mai eficientă a pionului izolat. În mod obligatoriu, negrul trebuie să caute contrajoc prin exercitarea presiunii asupra cîmpurilor cen-

trale și simplificarea poziției, cu păstrarea fermă a blocadei. În esență, aceste poziții încorporează un veritabil echilibru dinamic.

Asupra temei pionului izolat în centru nu vom insista prea mult, ea fiind tratată și în alte lucrări originale apărute la noi. Vom da doar cîteva exemple caracteristice de partide în care pozițiile tip, cu pion izolat în centru, sînt tratate în forme clare și moderne.

Ne vom referi în context mai întîi la o partidă în care albul reușește să demonstreze forța pionului său izolat d4.

Este vorba de partida Karpov — Timman, Moscova, 1981. După primele 10 mutări — 1.c4 c5 2.Cf3 Cc6 3.e3 Cf6 4.Cc3 e6 5.d4 d5 6.c:d5 C:d5 7.Nd3 Ne7 8.0—0 0—0 9. a3 c:d4 10.e:d4 Nf6 — s-a ajuns la o poziție caracteristică din Apărarea Tarrasch, prezentată în diagrama 43.

În această poziție tipică cu pionul izolat la d4, albul a ales calea de joc care permite negrului să treacă (11...C:c3) în faza de mijloc cu perechea de pioni izolați la alb sau, eventual, mai tîrziu, cu perechea de pioni atîrnați. Negrul nu acceptă această posibilitate, probabil din cauza că are calul plasat la c6 — ceea ce

43

Karpov — Timman

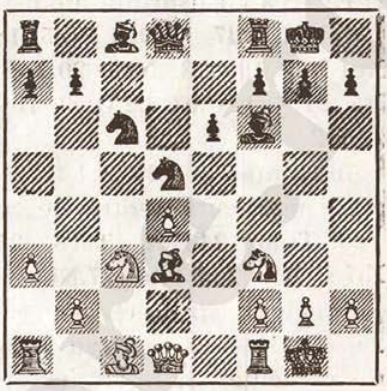

albul la mutare

ar favoriza înaintarea cu cîștig de tempo a pionului „d".

11.Ne4! Cce7 12.Dd3 h6?

Într-o partidă Lengyel — Zaițev, Debreczen, 1970, s-a jucat 12...g6 și, după 13.Nh6 Ng7 14.N:g7 R:g7 15.Te1 b6 16.Ce5 Nb7 17.Dd2 Tc8 18.Tac1 Cf5 19.Cg4 Dh4, jocul s-a echilibrat.

13.Ce5

Avanpostul de cal la e5 este o prezență tipică în asemenea poziții.

13...C:c3 14.D:c3!

Desigur, albul evită finalul slab ce ar rezulta după 14.b:c3 N:e5 15.d:e5 D:d3 etc.

14...Cf5 15.Ne3 Cd6

Schimbările la e5 și apoi la e3 ar fi antistrategice din

cauza amenințărilor pe diagonala b1—h7 pe care le-ar putea crea cu ușurință albul.

16.Nf3 Nd7 17.Db4 Nb5 18. Tfe1 a5 19.Db3 Na6 20.Tad1 Cf5 21.Ne4 C:e3 22.D:e3 Dd6 23.Nc2

Amenințarea 24.De4 este foarte neplăcută pentru negru.

23...Tfd8 24.De4 Tac8 25. Dh7+ Rf8 26.h3 b6 27.Nb3!

Pregătește spargerea în centru cu d4—d5, care va pune în evidență nesiguranța în care se află regele negru.

27...Nb7 28.d5!

În sfîrșit, planul de dinamizare a pionului „d" a reușit. Acum nu se văd pentru negru apărări satisfăcătoare. La 28... N:e5 ar urma 29.d:e6 Dc7 (29...Nd4 30.e7+!) 30.T:d8 T:d8 31.e7+! R:e7 32D:g7 cu cîștig.

28...Dc7 29.d:e6 T:d1 30. Cg6+!! și negrul cedează.

După 30...f:g6 urmează 31. e7+ Re8 32.Dg8+ Rd7 33. De6+ Re8 34.Df7+ etc.

Triumful pionului izolat din această partidă, care a jucat rolul de spărgător în centru — după o prealabilă pregătire —, este impresionant.

Oferim încă o partidă în care campionul mondial a valorificat, în condiții extrem de complexe, pionul izolat de la d4. Este interesant de urmărit că în procesul luptei s-a ivit, la un moment dat, un centru de pioni fixat simetric pe coloana „d". Mai tîrziu a apărut un „izolani" la negru (d5). După aceste metamorfoze, albului i-a revenit sarcina strategică de a lupta contra forței potențiale, dinamice a pionului negru d5. La un moment dat, campionul mondial — în poziție cîștigată — a slăbit vigoarea tehnică (între mutările 27—39) și a trebuit să depună noi eforturi pentru a cîștiga partida. Prezentăm această interesantă partidă, cu observațiile esențiale, prescurtate, ale campionului mondial.

Este vorba de partida Karpov — Hort, 1980, în care, după primele 10 mutări în Atacul Panov al Apărării Caro-Kann — 1.e4 c6 2.d4 d5 3.e:d5 c:d5 4.c4 e6 5.Cf3 Cf6 6.Cc3 Ne7 7.c:d5 C:d5 8.Nd3 Cc6 9.0—0 0—0 10.Te1 Cf6 — s-a ajuns la poziția din diagrama 44.

44

Karpov — Hort

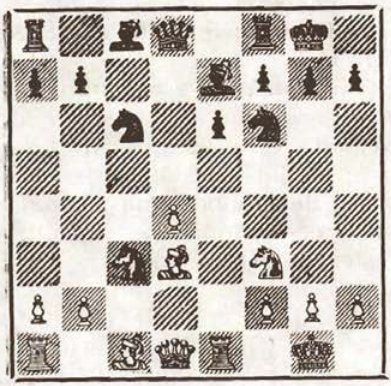

A urmat :

11.a3 Dd6

Negrul tinde să organizeze cît mai repede presiunea asupra pionului izolat d4, renunțînd temporar la dezvoltarea nebunului de cîmpuri albe.

12.Ne3 Td8 13.Dc2!

Acum nu este posibil 13...b6 din cauza 14.Ce4 C:e4 15.N:e4 și apare dubla lovitură. Cu manevra 13.Dc2 se cîștigă timp pentru centralizarea turnului din a1.

13...Nd7 14.Tad1

Se putea juca aici și 14.Cb5, obligînd dama neagră să se retragă la b8. Se poate vedea însă că turnul din a8 adus la c8 nu are perspective deosebite.

14...Tac8 15.Ng5 h6

Cu aceasta se favorizează aducerea nebunului de cîmpuri negre al albului pe o poziție **foarte bună. Dacă negrul** ar fi jucat 15...g6, atunci albul putea efectua regruparea 16.De2 și apoi Nd3—b1—a2, amenințînd spargerea în centru cu d4—d5. (Se resimte lipsa nebunului negru pe diagonala h1—a8.)

16.Nh4 Db8

Nu merge 16...Ch5 din cauza 17.d5 e:d5 18.Nh7+ Rh8 19.T:d5 și se cîștigă o figură sau dama (19...De6 20.Nf5).

17.De2 Ne8 18.Nb1

În sfîrșit, este gata de a intra în funcțiune bateria nebun-damă ! Ea este cu atît mai periculoasă cu cît negrul a slăbit cîmpul g6 (cu 15...h6), ceea ce creează premise pentru diverse lovituri tactice.

18...Cd5 19.Dd3 g6 20.Ng3 Nd6 21.C:d5 e:d5

Poziția care a survenit, cu centrul de pioni fixat (simetric), merită o nouă diagramă (45).

După cum se vede, poziția tipică cu pionul izolat la d4 a dispărut, făcînd loc unei alte poziții tip, cu centru echilibrat. Aici planurile de joc se schimbă, punîndu-se accent pe crearea avanposturilor pe cîmpurile centrale e5 și c5, respectiv pe e4 și c4 pentru

45

Karpov — Hort

albul la mutare

negru. Este interesant de observat că piesele negre ocupă intrucîtva poziții stranii, în timp ce albul continuă să aibă inițiativa.

22.Ce5! Dc7 23.De3

Acum se putea cîștiga un pion cu 23.Cg4. De pildă : 23... N:g3 24.h:g3? h5 25.Cf6+ Rg7 26.C:h5+. Pionul nu se poate apăra nici cu 24...Rg7 (în loc de 24...h5) din cauza 25.Dd2 g5 26.Dd3. Dar negrul are o manevră mult mai tare : 24... Dd6 și, după 25.C:h6+ Rg7 26. Cg4 Nd7, albul — deși cu un pion în plus — mai are dificultăți tehnice în calea spre victorie.

23...Db6

Manevra 23...h5 nu era bună din cauza 24.Nh4! Ne7 25.C:c6 N:h4 26.C:d8.

24.D:h6 C:e5 25.d:e5 Nf8 26. Dg5 De6

Surprinzător este faptul că acum rolurile s-au schimbat. Negrul este posesorul unui pion izolat la d5, liber, care poate deveni periculos. În continuare — după cum mărturisește Karpov — albul n-a mai jucat riguros, neglijînd a considera unele idei de inspirație concretă. Chiar la mutarea următoare, albul nu alege un plan concret de joc.

27.Na2?!

Trebuia inițiată următoarea acțiune concretă de joc : 27. Nf4, urmată de înaintarea pionului „h". Totuși, albul a avut suficiente resurse pentru cîștig și negrul s-a recunoscut învins la mutarea 61.

Un exemplu remarcabil de strategie de luptă contra pionului izolat din d4 ni-l oferă tot o partidă a campionului mondial, jucată la negru.

Este vorba de partida Korcinoi — Karpov (a 9-a din meciul de la Merano, 1981). După primele 10 mutări în Gambitul damei — 1.c4 e6 2. Cc3 d5 3.d4 Ne7 4.Cf3 Cf6 5. Ng5 h6 6.Nh4 0—0 7.Tc1 d:c4

8.e3 c5 9.N:c4 c:d4 10.e:d4 Cc6 — a survenit poziția din diagrama 46.

46

Korcinoi — Karpov

albul la mutare

În continuare, vom urmări modul instructiv în care campionul mondial aplică planul de simplificări pentru a intra într-o fază a jocului de mijloc cu piese grele în care slăbiciunea pionului izolat de la d4 iese puternic în evidență.

11.0—0 Ch5!

O mutare de mare finețe. Negrul forțează schimbul nebunului de cîmpuri negre, ceea ce duce nu numai la simplificări, ci micșorează sensibil inițiativa albului pe flancul regelui și în centru.

12.N:e7

Este limpede că, după 12. Ng3 C:g3 13.h:g3 Nf6, negrul nu are nici un fel de dificultăți în continuarea luptei.

12...C:e7 13.Nb3

Referitor la această manevră M. Tal se pronunță critic, considerînd-o drept o pierdere de timp care oferă negrului posibilitatea de a-și încheia dezvoltarea figurilor fără griji. Albul ar fi putut lichida pionul său izolat, jucînd 13.d5, dar aceasta ar fi însemnat recunoașterea faptului că duelul teoretic legat de valorificarea atuurilor de care dispune pionul izolat a fost pierdut. Or, conducătorul pieselor albe a mai încercat să lupte pentru a cuceri inițiativa.

13...Cf6 14.Ce5 Nd7 15.De2

Mai activă era aici 15.Df3 și, dacă 15...Nc6, atunci 16. C:c6 C:c6 (sau 16...b:c6 17. Tfd1) 17.Tfd1 (Andrianov).

15...Tc8 16.Ce4

Urmează o secvență de schimburi care lasă pionul izolat din d4 tot mai solitar.

16...C:e4 17.D:e4 Nc6 18. C:c6 T:c6 19.Tc3

La 19.T:c6 ar fi urmat 19... b:c6!

19...Dd6 20.g3

Era de considerat 20.h3, pentru a face libere eventua-

lele manevre ale turnului alb pe orizontala a 3-a și, totodată, pentru a nu slăbi cîmpul f3.

20...Td8 21.Td1 Tb6!

Iarăși o manevră fină, prin care se exercită presiune pe coloana „b" (pionul b2) și se amenință, la momentul oportun, manevra Tb6—b4.

22.De1 Dd7!

Referitor la această manevră, Tal scria: „Se pare că acum toate piesele negre sînt gata de a asedia pionul d4. Trebuie să recunosc însă că a comenta această partidă este o sarcină și simplă, și dificilă. Simplă, pentru că jocul negrului ni se prezintă foarte logic, convingător, inteligibil. Or, tocmai această simplitate aparentă este una din cauzele succeselor impresionante ale lui Anatoli Karpov. Pare că negrul n-a făcut nimic deosebit, dar este șocant modul lejer în care l-a depășit pe iscusitul său adversar. Făcînd ultima mutare, inspirată de considerente de ordin general, Karpov a avut în vedere și o anume variantă concretă. La 23.Tc5, cu intenția de a obține joc pe coloana „c", era posibilă secvența: 23...Td6 24. Tdc1 Cc6 25.Na4 C:d4! (iată cum se pune în evidență slăbiciunea cîmpului f3!) 26.N:d7 Cf3+ 27.Rf1, și nu se poate 27.N:e6 din cauza 28...Cd3."

23.Tcd3 Td6 24.De4

Aici albul ar fi putut încerca să dezlege nodul cu 24. d5?! În felul acesta el mai păstra speranța de a se salva, în cazul 24...e:d5, cu 25.De5, la fel și în cazul în care negrul ar juca 24...C:d5.

24...Dc6 25.Df4

Dacă 25.D:c6? ar urma 25... C:c6 și acum nu se poate 26. d5 din cauza 26...Cb4 etc. O ultimă șansă practică oferea, probabil, 25.d5 (Tal).

25...Cd5 26.Dd2 Db6

Se amenință 27...Cb4. La 27.a3 ar urma 27...Ce7. Schimbul care urmează accelerează prăbușirea poziției albului.

27.N:d5 T:d5

Avem o imagine tipică, ilustrînd poziția activă a pieselor grele ale negrului, în contrast cu poziția total pasivă a celor albe (diagrama 47).

A urmat faza de execuție, pe care o redăm în întregime, fiind instructivă pentru un asemenea tip de poziție aparținînd jocului de mijloc.

28.Tb3 Dc6 29.Dc3 Dd7 30.f4

Albul reușește să împiedice mutarea de subminare e6—e5, în schimbul slăbirii considerabile a poziției regelui, circumstanță care, în condițiile jocu-

47

Korcinoi — Karpov

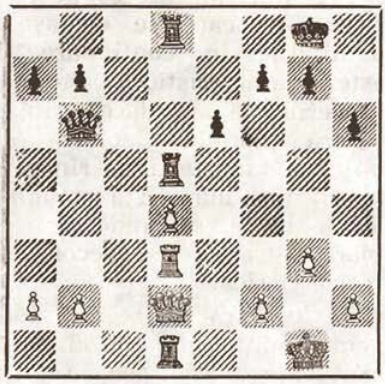

lui de mijloc, s-a dovedit fatală.

30...b6 31.Tb4 b5 32.a4 b:a4 33.Da3 a5 34.T:a4 Db5!

Pe cale ocolită, dama amenință să pătrundă în lagărul advers.

35.Td2 e5!

Începutul asaltului final.

36.f:e5 T:e5 37.Da1 De8! 38. d:e5 T:d2 39.T:a5 Dc6 40. Ta8+ Rh7 41.Db1+ g6 42.Df1 Dc5+ 43.Rh1 Dd5! și albul a cedat.

Creație magistrală a campionului mondial!

În cazul cînd pionul izolat apare în lagărul negrului (d5) — ceea ce se întîmplă deseori în Apărarea franceză (1.e4 e6 2.d4 d5 3.Cd2 c5 4.e:d5 e:d5), în Apărarea siciliană și în Apărarea Tarrasch, procesul de luptă capătă forme ceva mai diferite. Este clar că negrul nu poate obține o inițiativă puternică și, în consecință, nici perspective de atac sau de spargere în centru, cum am văzut că le are albul, în unele condiții favorabile. De asemenea, negrul este obligat — încă din primele momente de la apariția pionului izolat — să-l apere cu multă atenție. Practica a arătat că, adeseori, pentru acceptarea pionului izolat la d5, negrul nu obține drept compensație nici măcar o dezvoltare mai rapidă și mai armonioasă a figurilor. Mai mult, negrul nu poate evita simplificări ale poziției pentru a menține partida în faza de mijloc.

Vom prezenta, în continuare, o partidă în care putem urmări dificultățile cu care este confruntat negrul în cazul cînd admite în lagărul său un pion izolat la d5. Totodată, în această partidă își găsește reflectarea o concepție nouă, modernă, de abordare a problemelor de strategie și tactică pe care le generează prezența pionului izolat în centru (d5).

Este vorba de partida Andersson — Portisch, Tilburg,

1981, în care, după primele mutări într-o Deschidere engleză, s-a ajuns în poziția din diagrama 48 : 1.c4 e5 2.g3 Cf6 3.Ng2 c6 4.d4 e:d4 5.D:d4 d5 6.c:d5 c:d5 7.Cf3 Cc6 8.Dd1 Nc5 9.0—0 0—0

48

Andersson — Portisch

albul la mutare

Avem în față poziția tipică cu un pion izolat la d5, derivînd în mod obișnuit din Apărarea Tarrasch. Aici albul a ales un plan agresiv și, totodată, de simplificare, știut fiind că, în condițiile complexe ale jocului de mijloc, partea care posedă pionul izolat are șanse să echilibreze jocul și apoi să lupte pentru obținerea inițiativei.

10.Ng5 h6! 11.N:f6 D:f6 12. Cc3 Td8

Prezintă un interes deosebit modul în care se desfășoară ostilitățile în continuare. El este caracteristic concepției moderne de abordare a luptei contra pionului izolat. Vom observa, în primul rînd, că albul nu manifestă tendința de a bloca numaidecît acest pion — așa cum recomandă teoria clasică.

În legătură cu această idee, vom aminti un episod amuzant care a avut loc cu prilejul unei partide disputate între Larsen și Tal. Împrejurarea a făcut ca Larsen, blocînd și asediind pionul izolat aflat în lagărul lui Tal, să nu reușească în cele din urmă să-l captureze. În obișnuita analiză care a urmat la sfîrșitul partidei, Larsen — evident nemulțumit de rezultatul partidei — a exclamat : „Acest pion nu trebuie blocat, ci pur și simplu luat". În partida pe care o examinăm, Andersson a aplicat tocmai această manieră de joc și a obținut o victorie concludentă !

13.Ce1 Ne6 14.Cd3 Nd4 15. Tc1 Tac8 16.Cf4

Este amenințat direct pionul izolat de la d5.

16...N:c3 17.T:c3 d4!?

Potrivit canoanelor clasice, o asemenea înaintare a pionului izolat constituie un succes și conferă întregii lupte un caracter echilibrat. Surprinde totuși faptul că Andersson reușește să răstoarne această apreciere. Este fără îndoială un rezultat care trebuie analizat și cercetat în profunzime, pentru a fi în măsură să tragem unele concluzii generalizatoare.

18.Tc5 Dc7

La 18...N:a2 ar fi putut urma 19.Da4 și albul recîștigă pionul, păstrînd inițiativa.

19.C:e6 D:e6 20.b3 Dc7 21. Tc4 Df6 22.Dd2 Td6 23.Td1 Tcd8 24.Df4! Dg6

Schimbul damelor ar fi dus la un final net superior pentru alb. De pildă: 24...D:f4 25.g:f4 Tf6 (25...d3 26.T:d3 T:d3 27.e:d3 T:d3 28.N:c6 etc.) 26.N:c6 și apoi 27.Tc:d4 etc.

25.Ne4! Dg5 26.D:g5 h:g5 27. Tdc1 Te6 28.N:c6 b:c6 29.Rf1!

După această manevră fină se constată că negrul nu poate evita pierderea unui pion.

29...Th6 30.T:c6 T:h2 31.Tc8 Th1+ 32.Rg2 T:c1 33.T:d8 Rh7 34.T:d4

Finalul este evident cîștigat de alb. La mutarea 61 el a obținut o meritată victorie.

Cititorul este desigur intrigat și-și va putea pune o legitimă întrebare: în ce manieră să joace, la blocada pionului izolat sau la atacarea directă a lui, ca în această partidă? Noi preconizăm deocamdată linia clasică de joc, ca una ce a trecut prin numeroase experimentări reușite. Noua linie de joc trebuie luată sub beneficiu de inventar și analizată temeinic. Numai practica viitorului, sub focul căreia va trece cu siguranță și această nouă idee strategică, va verifica justețea ei.

3. PIONI IZOLAȚI ÎN CENTRU DE AMBELE PĂRȚI

În teoria și practica modernă a jocului de mijloc, derivînd nemijlocit din unele idei strategice ale deschiderii, a început să se constituie un *nou concept strategic*, acela al pionilor izolați în centru, de ambele părți.

Ne vom referi în context la o poziție tipică de această natură, ce rezultă în cadrul unor sisteme ale Apărării siciliene.

Exemplificăm printr-o partidă jucată recent, care ne oferă cu toată claritatea modul de formare a pionilor izolați de ambele părți, în Sistemul Scheveningen. Este vorba de partida Gheller — Kasparov, Moscova, 1981, în care, după primele 11 mutări — 1.e4 c5 2.Cf3 e6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cc6 5.Cc3 d6 6.Ne2 Cf6 7.0—0 Ne7 8.Ne3 0—0 9.f4 e5! 10.Cb3 e:f4 11.N:f4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 49.

49

Gheller — Kasparov

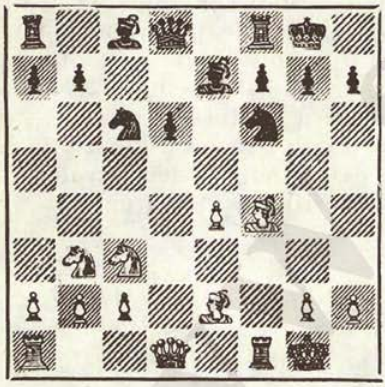

negrul la mutare

Se observă, în lagărul albului, pionul izolat în centru la e4 și, respectiv, în lagărul negrului, pionul izolat din d6. Considerațiile strategice de ordin general ne îndeamnă să apreciem poziția albului ca fiind mai activă și primul indiciu în acest sens este acela că pionul izolat al albului se găsește pe unul din cîmpurile centrului mic al tablei, favorizînd crearea unor avanposturi periculoase pe cîmpurile d5 sau f5 și, deci, cucerirea nemijlocită a unui spațiu mai mare, cu toate consecințele strategice ce decurg din aceasta.

Totuși, negrul poate folosi și el avanpostul, mai modest, de la c5, avînd și posibilitatea tactică de a provoca, în favoarea sa, schimbul celor doi pioni izolați, ajungîndu-se astfel la tipul de poziție cu *centrul deschis*, cu figurile negre ușoare mai bine centralizate.

Să urmărim lupta care s-a dat în continuare, negrul aplicînd consecvent planul de schimb.

11...Ne6 12.Rh1

Era de considerat și 12.Nf3, pentru a împiedica 12...d5; negrul poate însă juca imediat 12...Ce5, cu preluarea controlului asupra importantului cîmp c4.

12...d5! 13.e5 Cd7

Se putea juca și 13...Ce4, dar negrul preferă să lichideze pionii centrali, păstrînd

poziții mai active pentru figurile sale ușoare.

14.C:d5 Cd:e5 15.c4

La 15.C:e7+ D:e7, albul ar avea dificultăți pe coloana „d". Dama albă nu are perspectiva unei poziții mai active din cauza figurilor negre aflate în centru.

15...Ng5! 16.Cc5

Era de considerat 15.N:g5, după care era posibilă următoarea secvență de luptă : 15... D:g5 16.Cc7 Tad8 17.C:e6 f:e6 18.T:f8+ R:f8 19.Df1+ Rg8 20.Cc5, cu șanse aproximativ egale.

16...N:f4 17.T:f4 b6! 18.Ce4

Schimbul la e6 nu era la îndemîna albului, care ar fi trebuit să renunțe, în acest caz, la avanpostul de cal de la d5. În condițiile centrului deschis, lupta se dă între figuri. Cu mutarea următoare, negrul preia inițiativa.

18...b5! 19.b3 b:c4 20.N:c4

Mai multe șanse pentru stăvilirea inițiativei negrului ar fi oferit 20.b:c4.

20...Rh8!

Măsură profilactică utilă contra eventualelor șahuri la f6 sau e7.

21.Dh5?

După această greșeală, poziția albului se prăbușește. Echilibrul dinamic se putea păstra cu 21.Cec3.

21...N:d5 22.N:d5 D:d5 23. Th4

Probabil că abia acum și-a dat seama albul că nu merge 23.Cf6? din cauza acceptării sacrificiului 23...g:f6 și, la 14. Th4, există apărarea 24...Dd3.

23...h6 24.Td1 Da5 25.b4 D:b4 26.Cf6 De7 27.Tf1 Tfd8 și albul a cedat.

Într-o altă partidă, pe care o redăm în continuare, albul a aplicat planul de formare a avanpostului de cal la d5, ideea principial corectă, însă necesitînd dezvoltări foarte precise. Dacă avanpostul este schimbat și albul este nevoit să reia cu pionul la d5 (e4:d5), atunci caracterul poziției se schimbă radical și inițiativa albului pe flancul regelui se estompează.

Este vorba de partida Kupreicik — Țeșkovski, Minsk, 1982, în care, după primele mutări în Apărarea siciliană — 1.e4 c5 2.Cf3 Cc6 3.d4 c:d4 4. C:d4 e6 5.Cc3 d6 6.Ne3 Cf6 7. f4 e5 8.Cf3 Cg4 9.Dd2 C:e3 10. D:e3 e:f4 11.D:f4 — a survenit poziția din diagrama 50.

50

Kupreicik — Țeșkovski

negrul la mutare

A urmat :

11...Ne7 12.0—0—0 0—0 13. Cd5 Ne6 14.Rb1 Tc8 15.Nd3

Preferabilă era 15.Dg3, amenințînd, la momentul potrivit, înaintarea e4—e5.

15...h6 16.g4

Mai bine era 16.h4, urmată eventual de g4.

16...Ng5! 17.Dg3 N:d5!

Negrul dă dovadă de înțelegere a spiritului poziției. Acum, coloana „d" se închide și negrul preia inițiativa pe flancul damei, în timp ce acțiunile albului pe flancul regelui se anihilează.

18.e:d5 Cb4 19.h4?

Mai bine ar fi fost cîștigarea de tempo cu 19.Nf5, dar și atunci, după 19...Tc5, negrul păstrează șanse de atac pe flancul damei.

19...Nf6! 20.c3

Albul se apără împotriva amenințării 20...N:b2! 21.R:b2 Db6, cu atac decisiv. Dar îl așteaptă o altă surpriză.

20...N:c3! 21.Th2

Acceptarea sacrificiului ar fi dus la prăbușire imediată : 21.b:c3 C:a2! 22.R:a2 Da5+ 23.Rb1 T:c3 24.Th2 Tfc8 etc.

21...C:d3 22.T:d3 Db6 23.a3 Db5! 24.Te3 Tfe8 25.T:e8+ T:e8 26.Tc2 N:b2! 27.T:b2 Dd3+ 28.Ra2 D:d5+ 29.Ra1 Te3 și albul cedează.

În modul de tratare la alb a poziției cu pioni izolați de ambele părți, derivînd din Scheveningen, a apărut o idee nouă de joc, inițiată — se pare — de maeștrii maghiari și apoi preluată în forme îmbunătățite și de maeștri din alte țări. Pentru a o ilustra, ne vom referi la partida Smîslov — Langeweg, Amsterdam, 1981, pe care o redăm în întregime, pentru a pune în evidență corelația organică dintre ideile strategice ale deschiderii și cele ale jocului de mijloc.

1.e4 c5 2.Cf3 e6 3.d4 c:d4 4. C:d4 Cc6 5.Cc3 d6 6.Ne3 Cf6 7.f4

Cu o ușoară schimbare a ordinii de mutări, s-a ajuns la cunoscuta poziție a Sistemului Scheveningen clasic din Apărarea siciliană, întîlnită și în partida precedentă Kupreicik — Țeșkovski. Dezvoltînd nebunul damei la e3 — înainte de a dezvolta nebunul regelui —, albul planifică rocada lungă, luînd totodată sub control cîmpul e5 și așteptînd să vadă ce plan va iniția negrul din cele două uzuale : cel legat de atacul imediat în centru cu 7...e5, sau un plan mai puțin violent legat de continuarea rapidă a dezvoltării cu 7...Ne7. În speță, asistăm la traducerea în viață a primului plan.

7...e5

La 7...Ne7, albul poate continua cu 8.Ne2 și, după 8... 0—0, are de ales fie 9.0—0 — mergînd pe linia adoptată în partida Gheller — Kasparov, fie 9.0—0—0, ca într-o partidă Kupreicik — Kasparov, 1981.

8.Cde2!

Tocmai în aceasta constă ideea nouă de care am vorbit. Albul se pregătește ca, la luarea pionului din f4 — imediat sau întîrziat —, să reia pionul cu calul din e2, vizînd plasarea lui în avanpostul din d5.

8...Cg4 9.Ng1 e:f4 10.C:f4

Poziția la care s-a ajuns este ilustrată în diagrama 51.

51

Smîslov — Langeweg

negrul la mutare

Se vede clar că în această poziție tipică, cu pioni izolați de ambele părți, albul și-a pregătit formarea, în faza jocului de mijloc, a unui puternic avanpost de cal la d5, care va stînjeni considerabil mobilitatea și activitatea pieselor negre. Lupta dusă pentru întărirea acestuia, confruntată cu lupta negrului de a-i reduce forța pozițională constituie laitmotivul strategic al întregii partide. Este de reținut că germenii strategiei al-

bului în faza jocului de mijloc și în cea a finalului partidei au fost puși încă din deschidere (8.Cd4—e2!).

10...Ne7 11.Dd2 0—0 12. 0—0—0 Ne6 13.Rb1 Dd7 14. Cfd5 Tfd8

Negrul s-a apărat împotriva amenințării albului de a cîștiga pionul de la d6.

15.Nb5 Nf8 16.h3!

Într-o partidă Sax — Langeweg, Olanda, 1981, albul a continuat cu 16.Dg5!?, care a dus tot la o poziție cîștigătoare pentru alb : 16...Tdc8 17. h3 h6 18.Dd2 Cge5 19.Ne3 Dd8 20.g4 Ce7 21.g5 N:d5 22. C:d5 C:d5 23.D:d5 h:g5 24. Thg1 Ne7 25.Na4 Nf6 26.Nb3 Tc6 27.Tdf1 De7 28.Tf5 Rf8 29. N:g5 ±.

16...Cge5 17.Dg5 Rh8 18.Ne3 Tdc8 19.Thf1 Dd8 20.D:d8

Cu aceasta, partida intră în faza finală, în care puternica centralizare a pionilor albi este conservată, ceea ce face ca poziția albului să fie preferabilă. Manevrele poziționale ale albului care urmează au drept obiectiv crearea altor slăbiciuni în lagărul negrului și îmbunătățirea poziției propriilor piese, în funcție de acest obiectiv. Smîslov realizează magistral acest plan, oferindu-ne în final o încîntătoare armonie ce se degajă din ansamblul acțiunilor de colaborare a pieselor albe.

20...C:d8 21.Ne2

Se amenință cîștig de calitate după 22.Cb5 a6 23.Cbc7 Tab8 24.Na7. Răspunsul negrului parează această amenințare.

21...Nd7 22.Nf4 Ne8

La 22...Ce6 ar urma 23.N:e5!

23.Nb5 Nc6 24.Ce3 f6 25. Cf5 Cdf7 26.Td4!

Manevră de supraapărare a importantului punct strategic e4 și, totodată, de activare a poziției acestui turn.

26...g6

În felul acesta, avanpostul din f5 este îndepărtat, dar cu prețul ridicat al creării unei alte slăbiciuni ireparabile la f6.

27.Ce3 Cd8 28.Tdd1!

O nouă regrupare, din cauza amenințării 28...Ce6. La 28.Td2 ar fi putut urma 28...Ce6 și la 29.Ng3 29...Nh6!

28...Rg7 29.Ced5 Cd7 30. Nc1!

Prezentăm, în diagrama 52, interesanta poziție la care s-a ajuns.

Cu ultima sa mutare, albul își îndreaptă întreaga atenție asupra slăbiciunii nou create de la f6. Este aplicat planul logic 31.b3, pentru a controla ferm cîmpul c4 și 32.Nb2 pen-

52

Smîslov — Langeweg

negrul la mutare

tru a întări presiunea asupra cîmpului f6. N-a mai rămas pînă la deznodămînt decît o secvență de opt mutări.

30...Cf7 31.b3 Tab8 32.Nb2 Cfe5 33.a4 a6 34.Ne2 Rf7

Era inutilă și încercarea 34... b5, care ducea la un mare avantaj poziționa pentru alb: 35.a:b5 a:b5 36.Cb4 Na8 37. Ccd5 (Smîslov).

35.g4 Rg7 36.a5 Td8 37.Tf2 Tbc8 38.Tdf1 și negrul a cedat.

Nu se poate evita dărîmarea pionului de la f6 și apoi prăbușirea în întregime a poziției negrului.

Poziția tip cu pionii izolați de ambele părți poate deriva și din Sistemul Najdorf-Opocenski al Apărării siciliene. Structura generală a poziției este diferită, însă, în centru, procesul de luptă se dă și în acest caz în jurul stăpînirii sau controlului asupra cîmpurilor centrale slabe și tari, distribuite astfel încît asigură albului un ușor avantaj de spațiu și premise bune pentru preluarea inițiativei.

Pentru ilustrare, ne vom referi la a 8-a partidă din meciul candidaților, disputată între Karpov și Polugaevski, Moscova, 1974. După primele 13 mutări — 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6.Ne2 e5 7.Cb3 Ne7 8.0—0 Ne6 9.f4 Dc7 10.a4 Cbd7 11. Rh1 0—0 12.Ne3 e:f4 13. T:f4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 53.

53

Karpov — Polugaevski

negrul la mutare

Cu ultima sa mutare, albul a plasat turnul său pe o poziție neobișnuită în centrul tablei, deși nu a fost necesară supraapărarea pionului e4. A urmat :

13...Ce5

Această manevră s-a întîlnit și în partidele a 4-a și a 6-a ale aceluiași meci. În partida a 2-a s-a încercat și 13...Tfe8 și, după 14.Cd4 Cc5, s-a obținut un joc complicat în care albul păstrează un ușor avantaj.

14.a5!

Mult mai puternică decît 14.Cd4, cum s-a întîmplat în partida a 4-a, în care negrul, după 14...Tad8 15.Dg1 Td7 16. Td1 Te8 17.Cf5 Nd8, a rezolvat toate problemele deschiderii și jocului de mijloc. În afară de rostul strategic profund al acestei blocări a flancului damei (se subliniază slăbiciunea cîmpului b6, aflat în corelație directă cu slăbiciunile cîmpurilor centrale d6 și d5), ea are și un *obiectiv concret,* acela de a nu permite accesul unui turn negru la d8, după care realizarea schimbului pionilor centrali izolați (d6—d5) ar duce la un joc cu centru deschis și șanse echilibrate.

14...Tfe8 15.Nb6 Dd7 16.Ta4!

Acțiunea turnului este deosebit de eficientă ! În primul rînd, ea împiedică schimbul strategic favorabil negrului, 16...d5, după care ar urma 17. Td4 și negrul suferă pierderi materiale ; în al doilea rînd, se realizează centralizarea turnului pe o cale ocolită. Se pune desigur întrebarea dacă albul n-ar fi obținut avantaje poziționale mai mari jucînd 16. Cd5. În acest caz, schimbul acestui cal (16...N:d5 17.e:d5 sau 16...C:d5 17.e:d5 Nf5 18. Cd4) ar fi dat evident avantaj poziațional pentru alb ; printre altele, albul mai dispune și de o puternică falangă „d-e", care, în procesul dinamic al luptei, și-ar fi spus cuvîntul hotărîtor. Se constată însă că, la 16.Cd5, negrul poate răspunde simplu 16...Cg6 și pionul e4 este în pericol.

16...Tac8

Acum, turnul alb de la a4 se centralizează cu mare efect la d4. Analiza concretă a poziției ne duce la concluzia că negrul nu putea împiedica această interesantă centralizare. De pildă, la 16...Cc6 s-ar fi putut juca foarte bine 17.

Cd5!, pionul e4 fiind temeinic apărat, de asemenea, nici 16... Nd8 nu oferea satisfacție din cauza 17.Td4! și, dacă 17... N:b6, albul are la dispoziție mutarea intermediară 18.T:d6! etc.

17.Td4! Dc6

Comentatorii acestei partide au subliniat, pe drept cuvînt, că după 17.Td4! negrul a pierdut lupta strategică, dat fiind că albul are numeroase posibilități de a întări presiunea în centru. De aceea, șanse practice de contrajoc ar fi putut oferi doar sacrificiul de calitate 17...T:c3 18.b:c3 Dc6. Dar nici în acest caz negrul nu obținea suficientă compensație din cauza manevrei 19. De1! Dacă acum 19...Cfd7, atunci ar urma 20.Tb4! Manevra 19.De1 este bună și în cazul 18...Tc8. Negrul nu putea obține pentru calitate decît cel mult un pion (Vasiukov).

18.Td2!

În acest mod se degajează diagonala g1—a7, pentru eventuala retragere a nebunului din b6 și, totodată, se eliberează cîmpul d4 pentru calul de la b3. Reacția negrului este firească.

18...N:b3 19.c:b3 Cfd7 20. Ng1!

Am ajuns la un moment important al luptei. Diagrama 54 ne înfățișează poziția care a survenit.

54

Karpov — Polugaevski

negrul la mutare

Avantajul pozițional al albului iese puternic în evidență: el domină în centru și presează asupra pionului d6; de asemenea, exercită controlul asupra flancului damei, unde negrul este slăbit și are perspectiva de a ataca pe acest flanc, executînd manevra b3—b4—b5, după o pregătire corespunzătoare. Pentru punerea în aplicare a acestui plan, piesele albului colaborează armonios. De observat tirul puternic al nebunului din g1 pe

importanta diagonală g1—a7, ca și cel al nebunului din e2, care controlează cîmpurile-cheie albe de pe ambele flancuri. De subliniat și faptul că trecerea în faza finală a partidei este convenabilă tot albului, dată fiind forța latentă a celor doi nebuni, ca și existența a numeroase puncte slabe în lagărul negrului.

Toate aceste considerente l-au determinat pe negru să schimbe dama și un pion pentru două turnuri ale albului, sperînd să obțină șanse practice de remiză.

20...Ng5!? 21.T:d6 N:f4 22. T:c6 T:c6 23.b4! Cf6

Negrul încearcă să organizeze un atac asupra pionului slab de la e4, care se va dovedi însă ineficace din cauza acțiunii energice a albului pe flancul damei.

24.b5 Tce6 25.b:a6 b:a6 26. g3!

Mutare bună, atît în scop profilactic, cît și în scop poziațional, nebunul din f4 al adversarului fiind obligat să ocupe o poziție pasivă în raport cu flancul damei unde se proiectează bătălia decisivă. La 26.Cd5, negrul avea la dispoziție manevra fină 26...Cg6! apărîndu-se de două amenințări : 27.Cc7 și 27.C:f4. Nu mergea nici acțiunea prea liniară 26.b4, pentru că se slăbea poziția calului din c3 și negrul putea profita pentru a-și concentra turnurile pe coloana „c".

26...Ng5 27.h4! Nh6 28.Nb6 Ced7 29.Nc4! Te5 30.Db3

În fața noastră se desfășoară un tip de joc de mijloc neobișnuit, în care principalul neajuns al poziției negrului constă în faptul că turnurile negre nu-și găsesc o coloană deschisă pe care să poată acționa coordonat.

30...Tb8 31.N:f7 Rh8 32.Dc4!

Albul și-a valorificat ușor avantajul într-un final cu doi nebuni contra doi cai și un pion în plus. Negrul a cedat la mutarea 41.

Desigur, cititorul a observat că, după căderea pionului negru din d6, tema celor doi pioni izolați în centru a dispărut, însă noi am continuat expunerea partidei, ea prezentînd un interes deosebit sub aspectul altor două teme conjugate pe care le cuprinde : atacul poziațional asupra punctelor slabe de pe flancul damei și superioritatea perechii de nebuni asupra perechii de cai în pozițiile deschise din jocul de mijloc și final.

4. PION „CUI"

Din categoria pionilor solitari, a căror calitate constă în rolul deosebit de activ pe care-l joacă în inițiativa și traducerea în viață a planurilor de atac, face parte și așa-numitul pion „cui". Prin pion „cui" se înțelege un pion care a pătruns pe orizontala a 6-a (a treia, pentru negru) și este bine întărit, asemenea unui cui înfipt în dispozitivul forțelor adverse. Este evident că o asemenea prezență îl stînjenește grav pe adversar, punîndu-l de obicei în imposibilitate de a-și organiza colaborarea armonioasă a pieselor pe tot cursul partidei.

Din practică s-a putut observa că apariția pionului „cui" poate avea loc chiar în faza deschiderii și are puternice implicații în tot cursul jocului de mijloc, iar uneori mai tîrziu, aproximativ spre sfîrșitul procesului complex al jocului de mijloc. În aceste cazuri, împlîntarea pionului-cui constituie ea însăși *principalul obiectiv* al planului de atac la rege, devenind astfel reazemul situației finale de mat.

În partidele moderne, apariția pionului „cui" în faza deschiderii și apoi statornicirea lui pe întreaga durată a jocului de mijloc, sau o bună parte a acestuia, este un fenomen rar, dată fiind tehnica avansată de luptă pe care o stăpînesc — în genere — ambele părți, ceea ce contribuie la prevenirea formării acestui periculos element strategic. Din practica unor mari maeștri de astăzi s-a constatat totuși că, în faza deschiderii, pionul „cui" poate fi folosit, însă numai *temporar*, pentru a mobiliza rapid și armonios piesele proprii, chiar cu riscul de a fi sacrificat. Lupta devine extrem de ascuțită și șansele părților pot oscila în funcție de inventivitatea și forța de creație la tabla de joc.

Vom ilustra diferite momente de formare a pionului „cui" și procesele de luptă pe care le generează.

Mai întîi, unele exemple clasice. În partida Spielmann — Kan, Karlsbad, 1907, după primele 11 mutări într-o Partidă italiană — 1.e4 e5 2. Cf3 Cc6 3.Nc4 Nc5 4.c3 Cf6 5. d4 e:d4 6.c:d4 Nb4+ 7.Cc3 C:e4 8.0—0 0—0 9.d5 N:c3 10. b:c3 Ce7 11.Te1 Cf6 — a intervenit poziția pe care o vedem în diagrama 55.

55

Spielmann — Kan

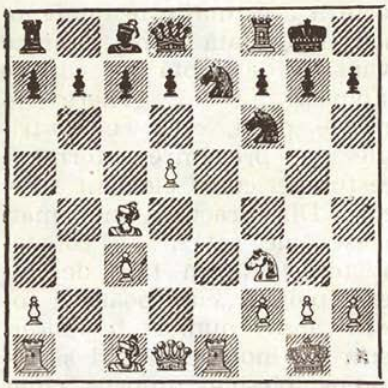

albul la mutare

Partida a continuat astfel :

12.d6!

Albul încearcă să „împlînte cuiul" la d6 și această operație îi reușește, grație lipsei de vigilență a adversarului.

12...Cg6?

Era absolut necesar 12...c:d6.

13.Na3 c6

Acum, lichidarea îndrăznețului infanterist alb de la d6 s-ar dovedi tîrzie. Într-adevăr, după 13...c:d6, figurile albe s-ar întruni armonios în vederea atacului la rege : 14.N:d6 Te8 15.Db3 Ch8 (tristă necesitate !) 16.Cg5, sau 16.Ce5 și atacul de figuri la rege este decisiv.

14.Ce5

Prin această manevră, unul din apărătorii regelui negru este înlăturat și albul reușește să atace cu toate forțele. În acțiunea care are loc, elementul de sprijin strategic fundamental îl reprezintă pionul „cui" de la d6 care încătușează rezervele negrului de pe flancul damei.

14...C:e5 15.T:e5 b6 16.Df3 Nb7 17.Tae1 Tb8 18.Nc1! b5

La 18...c5 urmează 19.Dh3 cu amenințarea Ng5 etc.

19.Nd3 Cd5

Acum este posibil sacrificiul de nebun, urmat de mat imparabil. La 19...h6, pentru a împiedica Ng5, albul joacă 20. Te7 și organizează rapid atacul decisiv.

26.N:h7+ și negrul cedează.

Lăsăm cititorului plăcerea de a descoperi singur posibilitățile de atac de mat pe care le ascunde poziția.

În următoarele două exemple, formarea pionului „cui" s-a constituit ca principal obiectiv al planului de atac asupra poziției regelui advers.

În primul rînd, ne referim la partida R. Teichman — A. Rubinstein, Karlsbad, 1911, pe care o comentăm din momentul în care se pun jaloanele inițiale ale planului de atac

pe flancul regelui, prezentînd în context și unele observații de mare finețele ale lui Romanovski.

După primele 18 mutări în Partida spaniolă — 1.e4 e5 2. Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.0—0 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 0—0 9.d3 Ca5 10.Nc2 c5 11.Cbd2 Cc6 12.a4 Nb7 13.Cf1 Dc7 14.Cg3 g6 15.Ng5 Tad8 16. a:b5 a:b5 17.Dc1 Tfe8 18.h3 Ta8 — ni se înfățișează poziția din diagrama 56.

56

Rubinstein — Teichman

albul la mutare

Efectuînd ultima sa mutare 18.h3, albul inițiază un plan de mari proporții, la baza căruia este pusă înaintarea pionului „f", asociată cu instalarea unui cal la g4, de unde va exercita un control eficient asupra cîmpurilor slăbite f6 și h6. Printre altele, înaintarea pionului „f" are drept obiectiv principal eventuala formare a pionului „cui" la f6. Vom vedea că, și în acest caz, realizarea acestui obiectiv strategic este în funcție de acțiunile pe care le întreprinde adversarul. Partida a continuat astfel :

19.T:a8!

Cu acest schimb, albul își păstrează dama în centrul tablei și, totodată, îndepărtează o figură neagră (turnul sau nebunul) de la teatrul principal de luptă de pe flancul regelui.

19...T:a8 20.Ch2 Nc8 21.f4! Cc8?!

Planul de apărare ales de Rubinstein — unul din cele trei posibile — se fundamentează pe următoarea idee concretă și acțiunile care decurg din ea : schimbul nebunilor de cîmpuri negre (pentru destinderea atmosferei !) ; concentrarea a trei forțe pentru apărarea punctului f6 (calul, dama și regele) față de trei forțe atacatoare ale albului (dama și turnul pe coloana „f" și calul de pe cîmpul g4). Totuși, acest plan n-a ținut seama și de slăbiciunea cîmpu-

lui h6, care constituie și el un obiectiv de atac, însă principalul neajuns al apărării concepute de negru constă în faptul că el subestimează forța înaintării pionului „f", așa cum s-a întîmplat în partidă.

Era de preferat un alt plan de apărare, legat de lichidarea imediată a tensiunii „f4/e5", operîndu-se schimbul 21...e5:f4, deși, aparent, el favorizează activarea figurilor albe pe coloana deschisă, cu exercitarea presiunii pe cîmpul f7. Analiza concretă arată însă că negrul are suficiente resurse de apărare. De pildă, la secvența probabilă : 22.D:f4 Dd8 23.Tf1 Rg7, negrul poate întări punctul f7 cu Ta7. Dacă albul continuă cu 24.Ce2, pentru a pregăti d3—d4, negrul dispune de 24...Nd7 și, după 25.d4 e:d4 26.c:d4 Ne8!, apar noi resurse de apărare, calul din f6 fiind eliberat de la apărarea punctului f7. Desigur, inițiativa ar aparține în continuare tot albului, dar ar fi fost evitată varianta forțată care a avut loc în partidă (Romanovski).

Un al treilea plan de apărare era legat de manevra 21... Nd7, pentru a aduce rapid turnul din a8 în susținerea flancului regelui, dar avea și el o serie de neajunsuri. De pildă, în acest caz, albul poate juca 22.Tf1 și la 22...Dd8 (turnul este iarăși izolat) poate urma 23.f5 Rg7 (23...h5? 24. f:g6 f:g6 25.N:f6 N:f6 26.Dh6!) 24.Cg4 și punctul f6 este greu de apărat (Romanovski).

22.f5! N:g5 23.D:g5 De7 24. Dh6 Df8 25.Dc1 Dg7 26.Tf1 g5?

Mai bună era 26...h5, dar și în această eventualitate albul continua să păstreze o puternică inițiativă cu 27.f:g6 f:g6 28.Cf3, vizînd cîmpul g5, sau 27.Dd1, cu amenințarea 28. f:g6 f:g6 29.Nb3+ etc. (Romanovski).

A mai urmat secvența finală de „împlîntare a cuiului" la f6 și crearea rețelei de mat imparabil.

27.Cg4 Cf6 28.C:f6 D:f6 29. h4! h6 30.Ch5 Dd8 31.f6! Rh7 32.h:g5 Ng4 33.Cg7 Rg6 34. Nd1 Dd7 35.Cf5 N:f5 36.e:f5+ și negrul a cedat.

Tabloul luptei din jocul de mijloc, în care partea activă planifică crearea unui pioncui în dispozitivul regelui advers, ne este oferit și în partida Lepin — Alehin, 1941. După primele 11 mutări în Deschiderea engleză : 1.c4 e5 2.Cc3 Cf6 3.g3 d5 4.c:d5 C:d5 5.Ng2 Cb6 6.a4? a5 7.d3 Nb4 8.Cf3 Cc6 9.0—0 0—0 10.Ne3

Ng4 11.Tc1 f5!, a intervenit poziția din diagrama 57.

57

Lepin — Alehin

albul la mutare

Cu ultima sa mutare, 10... f5, negrul inițiază un plan de atac pe flancul regelui, care prefigurează poziția tematică.

12.Cg5 f4! 13.N:b6 D:g5 14. N:c7 Dh5!

Atacul negrului se dezvoltă cu o repeziciune uimitoare. Acum se amenință cîștig de calitate (15...N:c3 și 16...N:e2) și, de asemenea, Cd4. Albul nu se poate apăra cu 15.f3 din cauza 15...Nc5+ cu cîștig imediat.

15.N:c6 b:c6 16.Tc2

Dacă 16.Te1, ar urma varianta forțată 16...f:g3 17.h:g3 T:f2! 18.R:f2 Nc5+ etc.

16...N:c3

Cea mai exactă. La 16...f3, albul ar putea juca 17.h4 și, după 17...N:c3 18.T:c3 f:e2 19. Db3+, urmată de Te1, ar evita amenințările directe de mat (Alehin).

17.T:c3

La 17.b:c3 ar decide imediat 17...f3 (pionul „cui").

17...N:e2 18.Db3+ Rh8 19. Te1 Dh3! 20.N:e5 f3

Implîntarea pionului „cui" la f3 este hotărîtoare. Desigur, era posibil și matul cu ajutorul nebunului, 20...Nf3. Albul a cedat.

În continuare, prezentăm ideea formării pionului-cui chiar cu riscul de a-l sacrifica în scopul dezvoltării rapide și armonioase a figurilor. În context, ne vom referi la două partide jucate la nivelul marilor maeștri contemporani. Prima experiență de acest fel ne este oferită de partida Gligorici — Karpov, Bugoino, 1980.

După primele 9 mutări într-o variantă a Apărării Nimzovici : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3. Cc3 Nb4 4.e3 c5 5.Ce2 c:d4 6. e:d4 0—0 7.a3 Ne7 8.d5 e:d5 9.c:d5 Te8, a rezultat poziția din diagrama 58.

58

Gligorici — Karpov

Albul, la mutare, a inițiat imediat formarea pionului „cui", conștient fiind că existența nu îi este de lungă durată, sperînd însă ca prin sacrificarea lui să cîștige timp pentru dezvoltarea rapidă a figurilor sale, depășindu-l, în această privință, pe adversar.

10.d6!? Nf8 11.g3 Te6 12.Ng2 T:d6 13.Dc2 Cc6 14.0—0 Te6 15.Cf4 Te8 16.b4

Negrul a cîștigat pionul, după cum era și de așteptat, dar a rămas întrucîtva în urmă cu dezvoltarea figurilor. Această circumstanță nu poate fi însă speculată cu ușurință. De pildă, 16.Cfd5 C:d5 17.C:d5 d6 18.Nf4 Ng4 etc. (Karpov).

16...d6 17.Nb2 Nd7 18.Ccd5

La joc complicat ducea 18. b5 Ca5 19.Dd3 Tc8. Merită însă atenție 18.Ce4. După 18... C:e4 19.N:e4 h6 20.Nd5, albul păstra compensație pozițională suficientă pentru pionul-cui sacrificat. Probabil la 18.Ce4 trebuia jucat 18...Cg4 (Karpov).

În continuare, partida s-a desfășurat sub semnul unui relativ echilibru dinamic, albul reușind să-și recîștige pionul, pentru ca apoi să săvîrșească o inexactitate (32.Nf3?) și să piardă. Pînă în acel moment s-a înregistrat următoarea secvență de luptă :

18...C:d5 19.N:d5 Tc8 20.Db3 Te7 21.Tad1 b5! 22.Ng2 Te8 23.Nd5 Te7 24.Ng2 Ce5! 25. T:d6 Cc4 26.Tdd1 De8 27.Nd4 Nc6 28.Nc5 Te5! 29.N:f8 R:f8 30.Cd5 Rg8 31.h4 h6 32.Nf3?

Trebuia 32.Rh2 și, după 32... Nd7 33.Cf4, negrul păstra doar un ușor avantaj. Socotim încheiată discuția asupra temei pionului „cui" în condițiile în care a apărut în această partidă.

A doua partidă în care se reîntîlnește tema pionului „cui" este aceea jucată de Tal contra lui Andersson, Tilburg, 1980. Se reiterează partida precedentă pînă la mutarea a 15-a, cînd Tal alege alt plan

de joc, și anume **15.b4** (în loc de 15.Cf4, cum a jucat Gligorici). Poziția în care s-a ajuns se vede în diagrama 59.

59

Tal — Andersson

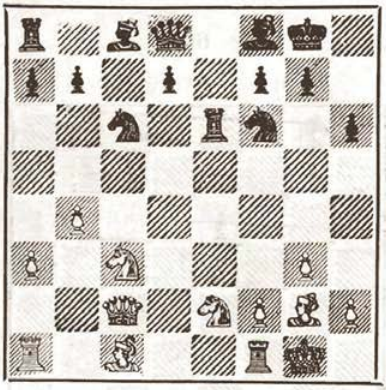

negrul la mutare

După cum se vede, pionul „cui" de la d6 a dispărut; ne interesează însă implicațiile poziționale ale dezvoltării mai bune pe care a obținut-o albul în schimbul pionului sacrificat. După mutarea din text a lui Tal (15.b4), s-a creat amenințarea b4—b5, după care calul din e2 ar putea fi centralizat cu succes la d4.

15...a6

Se slăbește cîmpul b6 și manevra de cal pe care a executat-o și Gligorici în partida precedentă capătă acum mai multă forță. Putem constata deci că albul are suficientă compensație pentru pionul sacrificat. Vom prezenta pînă la capăt această partidă, cu unele observații făcute de Tal, ea constituind o bună ilustrare a justeței strategiei concepute de Gligorici, avînd la bază ideea formării pionului „cui". Desigur, concluzia definitivă în această privință se va desprinde abia după experimentări îndelungate.

16.Cf4 Te8 17.Cfd5 C:d5

Negrul evită cursa 17...Cd4? 18.Dd3 Cb3 19.Nf4 și turnul este intangibil din cauza 20. Nc7! cu prinderea damei.

18.C:d5 d6 19.Ne3 Tb8!

Singura mutare care salvează calitatea.

20.Ne4!

La 20.Nb6, negrul putea juca 20...Dg5 și la 21.h4, 21... Nf5! Mutarea din text pune piedici în realizarea acestui plan de dezvoltare a flancului damei proiectat de negru.

21...h6

O variantă mai activă ar fi fost 21...Nh3 22.N:h7+ Rh8 23.Tfe1 Ce5 (sau 23...Tc8), însă nu 23...g6, din cauza sacrificiului foarte periculos 24.N:g6! f:g6 25.D:g6 etc.

21.Nb6 Dg5 22.f4 Dh5 23. f5?!

Un joc mai liniștit și mai sigur oferea 23.Tfe1, cu ideea de a dubla turnurile pe coloana „e".

23...Nd7 24.Tae1

La 24.Tf4 era posibil sacrificiul de calitate 24...T:e4! și, după 25.D:e4 Te8 26.Df3 D:f3 27.T:f3 Ce5, urmat de 28...Nc6, se ajungea la o poziție în care albul trebuia să depună eforturi mari pentru a găsi un plan activ de joc.

24...Te5

Se amenință 25...Tbe8 și apoi 26...N:f5. Albul trebuie să ia măsuri de extremă urgență.

25.a4 Tbe8 26.b5 a:b5 27.a:b5 Cb8

Negrul nu are timpul necesar pentru 27...N:f5 din cauza 28.T:f5 T:f5 29.b:c6 (28...T:d5 29.Nh7+), iar la 27...T:e4 urmează 28.T:e4 N:f5 29.T:e8 N:c2 30.b:c6 b:c6 31.Ce7+ și, pentru damă, albul are foarte mult material. Dacă, în loc de 27...Cb8, s-ar fi jucat 27...Ce7, albul nu are probleme după 28.Cf4 urmat de 29.f6 (M. Tal).

28.Nd4 N:b5

Lupta devine foarte ascuțită, mai ales că partenerii erau în criză de timp (Tal).

29.N:e5 N:f1

Nu era rău nici 29...T:e5 (însă mai slab 29...d:e5 30.Cc7 Tc8 31.N:b7, cu poziție aproximativ egală).

30.N:g7 N:g7 31.f6

După 31.T:f1 Ne5, poziția negrului era greu de zdruncinat. Este interesant să observăm că a apărut pe tablă un alt pion „cui" la f6, însă de foarte scurtă durată (vezi diagrama 60).

60

Tal — Andersson

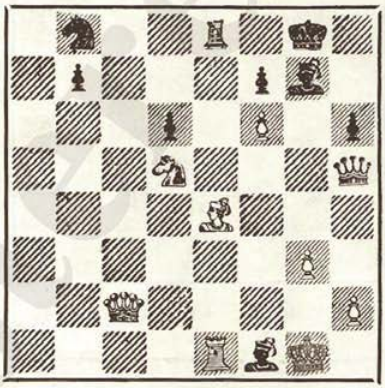

negrul la mutare

Aici pionul „cui" servește drept bază pentru menținerea inițiativei. Situația este încordată și conține numeroase resurse tactice. A urmat :

31...Nb5!

Manevra eficientă care ascunde și o cursă : 32.f:g7? D:d5!

32.Ce7+ Rh8?

O primă greșeală. Dacă pînă aici lupta se ducea în condi-

ţiile unui echilibru dinamic, acum albul capătă avantaj. Era mai bine 32...T:e7 33. Nh7+ (33.f:e7 Dc5+!) 33... Rh8 34.f:g7+ R:g7 35.T:e7 Cc6 36.Te1 (36.T:b7 Cd4!) 36...Ce5 37.Ne4 Nc6 şi figurile negre devin active (Tal).

37.f:g7 R:g7 34.D c3! De5

La 34...f6 albul răspunde foarte tare 35.Cf5+.

35.D:e5 d:e5 36.Cf5+ Rf8 37.f:g7 R:g7 34.Dc3! De5

Nu 38.N:c6 din cauza 38... Te6.

38...R:e8 39.N:c6+ C:c6 40. Tb1 Rf8 41.T:b7 Cd4

Aici partida s-a întrerupt, negrul avînd şanse mari de remiză (Tal). După reluare a mai urmat :

42.g4 Rg7 43.Tb6 f6 44.Rf2 Rg6 45.h4 Cc2 46.Rf3 Cd4+ 47.Re3 Cc2+ 48.Re4 Cd4 49. Tb8! Cc6 50.h5 Rg5 51.Tg8+ Rh4 52.Tg7 Cd4 53.Tg6 Rh3 54. T:f6

Foarte probabil s-ar fi obţinut victoria cu 54.g5 f:g5 55. T:g5 şi negrul nu poate juca acum 55...Ce6 din cauza 56. T:e5 Cg7 57.Tg5!! h:g5 58.h6 etc. (Tal).

54...R:g4 55.T:h6?? Cf3! 56. Rd5 Cg5 57.Th8 Cf7 58.Th7 Cg5 59.Th6 Rh4! şi s-a consemnat remiza.

www.steg

CAPITOLUL IV. PROBLEMA PIONILOR ATÎRNAȚI

1. ELEMENTE DEFINITORII

În contextul problemelor strategice pe care le ridică lupta pentru controlul eficient asupra centrului sau stăpînirea dinamică a acestuia, un loc important, și totodată aparte, prin specificul său, îl ocupă problema pionilor „atîrnați".

Începem cercetarea noastră prin precizarea ce anume înțelege teoria șahului prin conceptul de *pioni atîrnați*. Răspunsul cel mai clar la această întrebare ni-l oferă diagramele 61 și 62.

Subliniem, din capul locului, că pionii c5 și d5 sînt „reprezentanți" tipici ai perechii de pioni atîrnați în centru. Ce trăsături poziționale caracterizează o asemenea pereche de pioni ?

Se observă, mai întîi, că această pereche de pioni este *izolată* de restul pionilor negri și, ca atare, cîmpurile pe care este dispusă sînt *slabe*, necesitînd, la nevoie, apărări per-

61

sistente, posibil de realizat numai cu ajutorul figurilor. Nevoia de apărare se resimte mai ales prin faptul că cei doi pioni atîrnați se găsesc pe co-

62

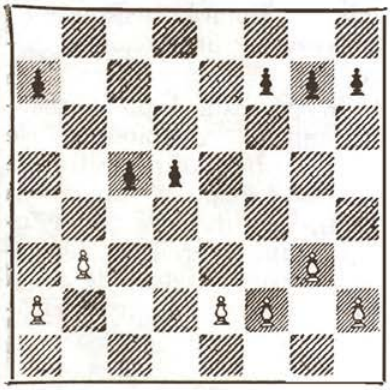

loane semideschise, împrejurare care oferă adversarului posibilitatea de a-i ataca nemijlocit și cu ajutorul figurilor grele. Această primă observație ne dezvăluie deci latura slabă a pionilor de acest tip. Pionii în cauză, cu fundamentul șubred prin însăși construcția lor, vor necesita mereu consolidări, astfel încît — apelînd la puțină fantezie — s-ar putea afirma pe drept cuvînt că ei „atîrnă" undeva în văzduh.

Pe de altă parte, se mai observă însă că pionii în discuție se găsesc în zona centrului lărgit și exercită direct controlul asupra cîmpurilor centrale de primă importanță d4 și e4. Această funcție pozițională conferă pionilor atîrnați atribute evident pozitive și care, în procesul luptei, se dovedesc a fi adeseori de interes esențial. Mai trebuie adăugat faptul că partea care posedă pioni atîrnați dispune și ea de două coloane semideschise „b" și „e", elemente poziționale ce pot fi folosite în favoarea sa. Aceste ultime observații pun în evidență latura calitativ bună a pionilor atîrnați, forța lor potențială de șoc în centru, capabilă să facă breșe în frontul advers, atunci cînd procesul dinamic al luptei impune asemenea măsuri. Privită din acest unghi de vedere, perechea de pioni atîrnați se constituie, evident, ca un caz particular al oricărei falange mobile de pioni, prin falangă înțelegîndu-se — după cum se știe — un grup de pioni mobili legați, din care cel puțin unul se află pe o coloană semideschisă. Prin numeroase ilustrări am arătat, în capitolele II și III ale acestei părți, forța dinamică a oricărei falange de pioni.

Așadar, sintetizînd, putem reține caracterul dialectic, contradictoriu al conceptului ce semnifică elementul strategico-tactic de forma pionilor atîrnați. Ei reprezintă în același timp: atît forța dinamică specifică oricărei falange de pioni, dar și slăbiciunea statică a unuia

sau a doi pioni izolați ; un mecanism de atac, dar și un obiectiv de atac ; o prezență ce conturează o dominație de spațiu, dar și un edificiu cu temelie șubredă.

Mai trebuie să precizăm că pionii atîrnați se pot ivi și pe alte coloane ale tablei de șah, dar în acest cadru ne vom referi mai mult la scheletele de pioni ilustrate în diagramele 61 și 62. Este de la sine înțeles că analizele și concluziile noastre se vor putea extinde — *mutatis mutandis* — și la cazul analog al pionilor atîrnați la alb, „c4" și „d4".

Principalul țel al investigației pe care o întreprindem este acela de a veni în sprijinul jucătorilor de șah dornici să-și dezvolte capacitatea de a estima obiectiv pozițiile cu pioni atîrnați și de a lua decizii corespunzătoare în ceea ce privește elaborarea și promovarea planurilor de joc. În acest sens, socotim că studiul aprofundat al modelelor oferite de clasicii șahului modern, ca și de numeroși maeștri ai zilelor noastre, privind planurile strategice ce pot fi aplicate în cazul pozițiilor cu pioni atîrnați, se constituie ca o necesitate *sine qua non* pentru oricare cercetător al teoriei și practicii jocului de șah.

Anticipînd, putem afirma că din examinarea acestor modele rezultă următoarele aspecte :

1. În procesul luptei, structura inițială a pionilor se schimbă, fie din inițiativa părții ce dispune de pioni atîrnați, fie datorită diferitelor presiuni exercitate de adversar. Apar structuri de pioni ca acele ilustrate în diagramele 63 și 64.

63

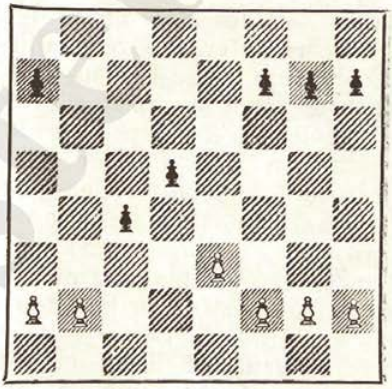

După cum vedem și într-un caz, și în celălalt, negrul rămîne cu un pion înapoiat, iar cîmpurile din fața ambilor pioni devin slabe și pot fi ocupate de forțele adversarului, reducînd la zero mobilitatea foștilor pioni atîrnați. La prima vedere s-ar părea că

64

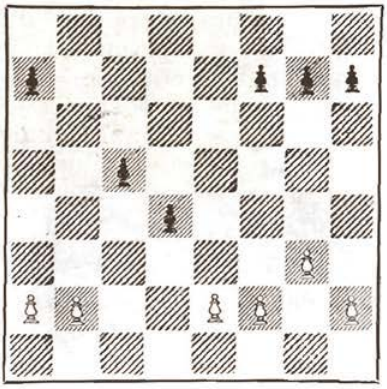

schimbări de structură ca acelea din diagramele de mai sus sînt în favoarea albului. Totuși, generalizarea acestei afirmații ar constitui o gravă eroare. Adeseori, negrul, orientîndu-se după numărul și tipul figurilor existente pe tablă și mai ales după pozițiile pe care le ocupă și gradul lor de cooperare, ca și după faza în care se desfășoară sau se va desfășura iminent lupta (joc de mijloc sau final), poate decide acceptarea structurilor de mai sus, contînd pe eficiența presiunilor poziționale ce pot fi exercitate asupra punctului b2, în cazul structurii din prima diagramă, respectiv asupra punctelor e2 și e3 pentru a doua diagramă.

2. Structurile de pioni prezentate în cele patru diagrame dispar, lăsînd în urma lor configurații de alt tip, cu trăsături poziționale cu totul diferite. Asemenea structuri noi sînt prezentate în diagramele 65, 66, 67, 68.

65

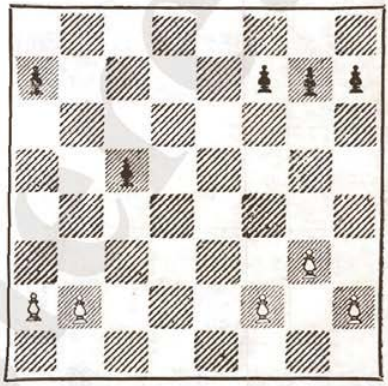

66

67

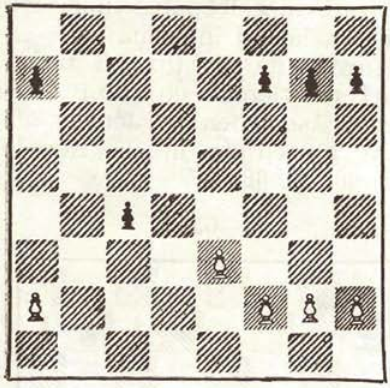

68

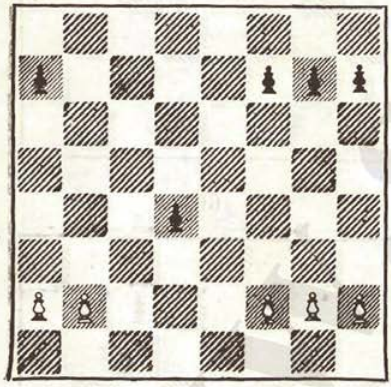

În diagrama 65, se văd doi pioni izolați la a7 și la c5, care în faza finală a partidei se pot dovedi foarte vulnerabili ; strategia negrului trebuie să aibă în vedere menținerea îndelungată a fazei de luptă caracteristice jocului de mijloc. În celelalte trei diagrame apar pionii izolați trecuți c5, c4 și d4. Aceste elemente strategice impun elaborări și aplicări de alte planuri de joc, ținîndu-se seama de structura generală a poziției, de faza de luptă în care intră partida, ca și de atributele poziționale proprii acestor pioni.

Pozițiile din cele patru diagrame se ivesc ca urmare a două operații strategico-tactice :

a) schimbul de pioni efectuat în procesul complex al luptei (de pildă, este cucerit pionul negru din d5, abandonîndu-se în schimb pionul b2 sau e2) ;

b) subminarea structurii inițiale sau a celei modificate a pionilor negri centrali, cu ajutorul pionilor albi aflați pe coloanele „b“ și „e“.

Ambele operații vor fi ilustrate în materialul ce va urma, în care vom considera un eșantion aleator de partide, ordonate după criteriul tematic.

2. SCHIMBAREA CONFIGURAȚIEI PIONILOR ATÎRNAȚI PRIN ÎNAINTAREA PIONULUI „C"

69

Bernstein — Capablanca
Moscova, 1914

negrul la mutare

Poziția din diagrama 69, cu pioni atîrnați la negru, a rezultat din Gambitul damei după mutările : 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cf3 Cf6 4.Cc3 Ne7 5.Ng5 0—0 6.e3 Cbd7 7.Tc1 b6 8. c:d5 e:d5 9.Da4 Nb7 10.Na6 N:a6 11.D:a6 c5 12.N:f6 C:f6 13.d:c5 b:c5 14.0—0. Observăm că, în afară de cele patru piese grele, cele două părți mai au cîte două figuri ușoare. Poziția este complexă. A urmat :

14...Db6 15.De2

Desigur, albul refuză schimbul damelor care, în această poziție, ar putea constitui un element strategic poziționa l favorabil negrului, care și-ar întări astfel pionii centrali. Totuși, se poate observa că, după 15.D:b6 a:b6 16.Tfd1, albul ar obține o anumită presiune asupra pionului de la d5. Pe de altă parte, evitarea schimbului de dame menține situația complexă de joc de mijloc, în care slăbiciunea pionilor atîrnați este mai greu de speculat decît în poziții simplificate, cînd — în condițiile unui număr redus de figuri — forța dinamică a pionilor atîrnați scade considerabil.

15...c4!

Decizie interesantă și de mare răspundere ! A rezultat scheletul de pioni cu pionul d5 înapoiat, lăsîndu-se totodată și punctul d4 fără control, poziție care n-ar fi deloc pe gustul dogmaticilor. Redăm într-o transpunere mai liberă observațiile lui Capablanca cu privire la mutarea 15...c4, expuse în lucrarea sa *Cariera mea în șah* : „Planul conceput de alb,

încă de la început, constă în a se folosi de slăbiciunea perechii de pioni centrali a negrului, acesta fiind nevoit a o apăra doar cu figuri. În contextul dispozitivului general de amplasare a figurilor, ambele turnuri albe se vor așeza pe coloane semideschise, în timp ce turnurile negrului trebuie plasate în spatele propriilor pioni pentru a-i apăra. Mai mult, poziția incomodă a nebunului de la e7 îl face inutil dacă omitem faptul că el îndeplinește funcția de apărare a pionului c5. Tocmai împotriva acestei concepții strategice corecte a albului este îndreptată mutarea din text care transformă nebunul din e7 dintr-o figură apărătoare într-una de atac pe diagonala deschisă a2—f8. Și mai important este faptul că pionul alb de la b2 este reținut și devine slab, factor care implică griji pentru alb și folosirea figurilor pentru a-l apăra, sustrăgîndu-le astfel de la operațiile de pressing asupra pionilor negri. Faptul că mutarea 15...c4 oferă pentru unul din caii albi cîmpul d4 nu are importanță prea mare, întrucît, în cazul cînd calul va ocupa acest cîmp, prin însuși acest fapt, se va întrerupe temporar presiunea asupra pionului din d5, negrul cîștigînd astfel timp pentru a organiza atacul. Eu cred că, după mutarea din text, albul ar fi trebuit să joace 16.e4, mulțumindu-se cu egalitatea (după 16...d:e4 17. C:e4 C:e4 18.D:e4 Nf6 — n.r.). Dar Bernstein este un jucător de mare curaj care încearcă să cîștige ori de cîte ori apreciază că poziția îi oferă șanse cît de mici. În cazul dat, el a estimat însă greșit forța relativă a poziției pentru ambele părți, deși, ce-i drept, toți spectatorii și majoritatea comentatorilor au considerat ultima mutare a negrului ca fiind slabă".

Aceste observații sînt deosebit de interesante și ne oferă posibilitatea de a estima corect schimbarea care a avut loc în configurația de pioni.

16.Tfd1 Tfd8 17.Cd4 Nb4

Scopul final al acestei mutări — precizează Capablanca — este acela de a bate, la momentul potrivit, calul din c3 și a crea astfel un pion liber. Cu mutările următoare, albul îi facilitează rezolvarea acestei probleme.

18.b3 Tac8 19.b:c4 d:c4 20. Tc2 N:c3 21.T:c3 Cd5 22.Tc2

Nu se poate 22.T:c4 din cauza 22...Cc3!

22...c3 23.Tdc1 Tc5 24.Cb3 Tc6 25.Cd4 Tc7 26.Cb5 Tc5 27.

C:c3? (27.Cd4) **27...C:c3 28.T:c3 T:c3 29.T:c3 Db2!** Albul cedează.

Soluția elegantă care încheie partida a rămas ca model și a intrat în numeroase lucrări consacrate cercetării elementelor constitutive ale combinației în șah.

70

T. Petrosian — B. Spasski
Moscova, 1966

albul la mutare

Poziția din diagrama 70 a intervenit după 16 mutări din sistemul Tartakover-Bondarevski-Makogonov al Gambitului damei : 1.c4 e6 2.Cc3 d5 3.d4 Ne7 4.Cf3 Cf6 5.Ng5 0—0 6. e3 h6 7.Nh4 b6 8.c:d5 C:d5 9. N:e7 D:e7 10.C:d5 e:d5 11.Tc1 Ne6 12.Da4 c5 13.Da3 Tc8 14. Ne2 a5 15.0—0 Ca6 16.d:c5 b:c5.

După numărul și tipul figurilor prezente pe tablă, poziția se aseamănă cu aceea din partida Bernstein — Capablanca ; deosebirea constă în faptul că albul are nebun și cal — față de doi cai —, iar negrul are nebunul de cîmpuri albe. Se pune problema dacă negrul poate să adopte cu succes planul folosit de Capablanca, legat de înaintarea pionului central „c". Considerațiile de ordin principial par să pledeze pentru neacceptarea unui asemenea plan, întrucît el ar duce la condamnarea nebunului de cîmpuri albe al negrului.

Partida a continuat în felul următor :

17.Cd4 Nd7 18.N:a6 T:a6 19. Ce2 a4 20.Tfd1 Dd6 21.Td2

O mutare elastică ce deschide două posibilități : fie întărirea presiunii asupra pionului d5, cu Tcd1 și apoi Cf4, fie comutarea presiunii asupra pionului c5, prin manevra Td2—c2.

21...Ne6 22.h3

Mutare profilactică utilă în asemenea poziții. Să ne amintim că lipsa ei în partida Bernstein — Capablanca a constituit una din premisele care au făcut posibilă combinația finală a lui Capablanca.

22...Tc7 23.Cf4 (se amenință 24.C:d5) **23...c4?!**

Și totuși, Spasski adoptă planul lui Capablanca, dar își asumă o mare răspundere. În primul rînd, intrarea în final, după schimbul damelor, este favorabilă albului, dat fiind că forța de șoc a pionilor negri centrali este considerabil slăbită, iar cîmpurile c3 și d4 intră total în stăpînirea adversarului ; în al doilea rînd, nebunul de cîmpuri albe al negrului este evident inactiv față de calul albului care poate manevra în voie, vizînd slăbiciunile poziției negrului, în cooperare cu cele două turnuri.

24.D:d6 T:d6 25.Ce2 a3

Referitor la această mutare, I. Bondarevski face următoarea observație interesantă : „această încercare de a complica lupta este motivată nu numai din punctul de vedere practic, ci și din cel teoretic. La 25...Tb6 ar fi putut urma 26.Cc3 Tcb7 și acum nu 27. C:a4, din cauza 27...Tb4, ci, simplu, 27.Tc1—c2 cu amenințarea de a lua pionul din a4 (la 27...Nf5, există 28.C:d5)".

Pînă la urmă, Spasski a reușit să salveze partida, însă, în acest moment, avantajul este de partea albului.

În exemplul următor, prilejuit de partida L. Szabo — T. Petrosian, albul a acționat principial împotriva centrului atîrnat de pioni al negrului și a reușit să întărească la maximum presiunea asupra pionului „c". Negrul a fost obligat să-l înainteze și astfel să-și creeze un pion înapoiat la d5, slăbind totodată cîmpurile c3 și d4. În continuare, în poziție superioară, albul n-a acționat în spiritul poziției, și-a slăbit nejustificat cîmpurile negre de pe flancul damei (19.b3?) și în cele din urmă a pierdut.

71

L. Szabo — T. Petrosian

Zürich, 1953

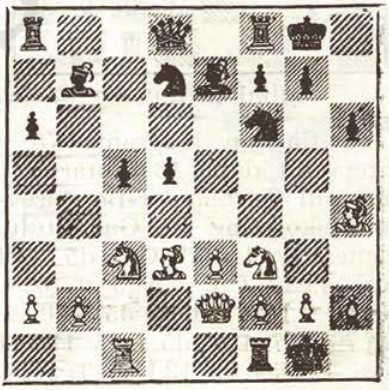

albul la mutare

Poziția din diagrama 71 a intervenit după primele 13 mutări din Gambitul damei : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 d5 4.Ng5 Ne7 5.e3 0—0 6.Cf3 h6 7.Nh4 b6 8.Nd3 Nb7 9.0—0 Cbd7 10. Tc1 c5 11.De2 a6 12.c:d5 e:d5 13.d:c5 b:c5. Albul execută acum o serie de mutări bine inspirate, pentru a spori presiunea asupra pionilor atîrnați și a determina schimbarea configurației lor.

14.Tfd1 Te8 15.Nc2 Db6 16. Nb3! c4 17.Na4

S-au creat două amenințări : N:f6 și N:d7 urmată de C:d5. Negrul este obligat să se despartă de unul din apărătorii punctului d5.

17...Nc6 18.N:c6?

Mai bun era un alt plan, care să combine ideea de atac asupra punctului d5 cu inițierea de amenințări asupra regelui negru, 18.Nc2! Tab8 19. Cd4 Na8 20.Tb1 și poziția negrului devine tot mai precară ; se amenință Ng3 și Cf5 (Bronstein).

18...D:c6 19.b3?

Greșeală fatală. Acum dintr-o dată se constată apariția a trei factori obiectivi ce acționează în favoarea negrului : 1) o întreagă grupă de cîmpuri negre de pe flancul damei este slăbită ; 2) calul din c3 a rămas fără sprijin ; 3) nebunul negrului din e7 a devenit extrem de activ. Corect era 19. Cd4 și Cf5, sau 19.Tc2 și Tcd2. Pionul din b2 stătea foarte bine și nu trebuia mutat.

19...Tac8 20.Ca4?

Szabo pare total dezorientat. Mutarea din text a fost, probabil, o greșeală de calcul în poziție complicată.

20...Db5 21.Cc3 Da5 22.N:f6 C:f6 23.b:c4 d:c4

Acum, negrul a obținut un puternic pion liber și în cele din urmă a cîștigat cu ajutorul generos al albului.

Mai prezentăm un exemplu în care partea avînd pionii atîrnați a fost nevoită să înainteze pionul „c", care a devenit mai tîrziu pion liber, blocat și apoi capturat în faza finală a partidei.

Poziția din diagrama 72 a survenit după primele 14 mutări în Gambitul damei : 1.Cf3 d5 2.d4 Cf6 3.c4 e6 4.Cc3 Ne7 5.Nf4 0—0 6.e3 c5 7.d:c5 Cc6 8.c:d5 e:d5 9.Ne2 N:c5 10.0—0 Ne6 11.Ce5 Nd6 12.C:c6 b:c6 13.Da4 N:f4 14.D:f4 c5. Interpretînd, în viziunea lui Nimzovici, apariția pionilor atîrnați în această partidă, putem observa că geneza lor este legată de procesul evoluției a trei „generații" de pioni : un

72

Mihalcişin — Beliavski
Moscova, 1981

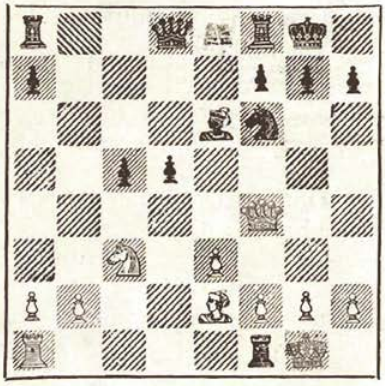

albul la mutare

prim moment în acest proces intervine după primele nouă mutări, cînd pe tablă apare un pion negru izolat la d5 („bunicul" pionilor atîrnați); după alte trei mutări apare metamorfoza cu doi pioni izolați, din care unul înapoiat la c6 („părinții" pionilor atîrnați) și, în sfîrșit, după 14...c5, sîntem în fața celui de-al treilea moment, ilustrînd ultima generație, aceea a pionilor atîrnați („nepoții"). În partidă a urmat:

15.b3 Da5 16.Tac1 Tac8 17. Da4!

Albul acționează în spiritul poziției, propunînd simplificări, după care forța centrului atîrnat de pioni scade.

17...D:a4

Negrul merge în întîmpinarea strategiei urmărite de alb. Era de considerat 17...Db6 urmat de Tfd8, cu încercarea de a deschide jocul în centru prin d5—d4.

18.C:a4 c4

Dizlocarea pionului „c" este evasiobligatorie La 18...Cd7 ar fi putut urma 19.Tfd1 și apoi Nf3, cu exercitarea presiunii asupra ambilor pioni atîrnați.

19.b:c4 d:c4 20.Tfd1 Tfd8 21. T:d8 T:d8 22.Cc5 Nd5

Contrajoc oferea 22...Td2 și, dacă 23.Rf1, atunci 23...Nd5.

23.f3 Tc8 24.Ca4 Ne6 25.e4 Cd7 26.Rf2 Cb6 27.Cc3 f5 28. Re3 f:e4 29.f:e4 Rf7

Tema pionilor atîrnați a dispărut. Se constată că urmașul lor, pionul c4, este temeinic blocat și devine obiectiv planificat de atac. Acțiunea de atac este favorizată de doi factori noi, decisivi: regele alb este mai bine centralizat și, totodată, pionul alb liber de la e4 este foarte puternic, exercitînd controlul asupra cîmpurilor centrale d5 și f5. Albul valorifică cu multă finețe tehnică aceste avantaje.

30.Tb1 Nd7 31.Rd4 Re7 32. Tb4

Încercuirea pionului c4 este terminată. A mai urmat :

32...Td8 33.N:c4 Nh3+ 34. Cd5+ C:d5 35.e:d5 N:g2 36. Re5 Td7 37.Tb8 și negrul a cedat.

3. SCHIMBAREA CONFIGURAȚIEI PIONILOR ATÎRNAȚI PRIN ÎNAINTAREA PIONULUI „D"

Schimbarea configurației pionilor atîrnați prin înaintarea pionului „d" poate avea două aspecte diferite din punct de vedere poziațional : sînt cazuri, de pildă, cînd această înaintare se realizează doar cu scopul de a slăbi pressingul adversarului (după cum se va vedea în partida următoare Petrosian — Botvinnik), dar sînt și cazuri cînd ea se realizează pentru a deschide jocul în centru și a prelua inițiativa. Adeseori, o asemenea înaintare aduce avantaj poziațional părții care acționează cu ajutorul pionilor atîrnați, secvențele succesive de luptă caracterizîndu-se prin poziții complexe în care predomină elementul tactic, jocul combinativ. Aprecierea corectă și obiectivă a pozițiilor ce intervin în fiecare caz concret devine tot mai dificilă, ea implicînd considerarea a numeroși factori noi din punct de vedere strategic.

Să exemplificăm prin cîteva partide din practica marilor maeștri.

73

Petrosian — Botvinnik
Moscova, 1963

albul la mutare

Poziția din diagrama 73 a intervenit după primele 16 mutări în Indiana damei : 1. d4 Cf6 2.Cf3 e6 3.g3 b6 4.Ng2 Nb7 5.c4 Ne7 6.0—0 0—0 7.

Cc3 Ce4 8.C:e4 N:e4 9.Ce1 N:g2 10.C:g2 d5 11.Da4 c5 12. Ne3 Dd7 13.D:d7 C:d7 14.c:d5 e:d5 15.Cf4 Cf6 16.d:c5 b:c5.

După cum se vede, apariția pionilor atîrnați corespunde fazei finale a partidei, în poziție relativ simplificată, ceea ce face ca apărarea pionilor atîrnați să fie mai dificilă. A urmat :

17.Tac1

Presiunea asupra pionului „c" crește și negrul este pus în fața alternativei : fie să mențină pionii centrali în starea lor de pioni atîrnați, în care scop este posibilă varianta 17...Tac8 18.Tfd1 19. Tc2!, care ne relevă că, în cele din urmă, albul va obține schimbarea configurației pionilor în favoarea sa, fie să schimbe imediat configurația pionilor centrali. Ultima alternativă ridică însă o nouă dilemă : înaintarea pionului „c" — pentru a face activ nebunul din e7 — slăbește pionul din d5, de pildă, 17...c4 18. Tfd1 Tfd8 19.Nd4 și pionul în cauză este în pericol ; rămîne celălalt termen al dilemei, care a și fost ales.

17...d4 18.Nd2 a5 19.Cd3 (la 19.b3? ar fi urmat 19...a4) **19... Cd7**

Analizînd această poziție, Bondarevski remarcă pe drept cuvînt că, după 19...Ce4, poziția calului este lipsită de stabilitate. Albul ar putea continua 20.Tfd1 și, în cazul 20... Cd2, negrul intră într-un final cu pionul c5 slab și un nebun inactiv. La 19...Tfc8 se poate continua foarte bine 20. Ce5 etc.

20.e3!

O nouă fază de joc. Negrul rămîne într-un final inferior, cu pioni slabi la c5 și a5, în condițiile în care piesele albe sînt evident mai active.

20...d:e3 21.N:e3 Tfb8 22. Tfd1 a4 23.Rg2 h6 24.Td2 și albul are un avantaj poziațional clar.

O luptă interesantă pe tema înaintării și spargerii în centru cu ajutorul pionului „d" se poate urmări în partida dintre Capablanca și Lasker, pe care o prezentăm cu unele observații făcute de Bondarevski.

Poziția din diagrama 74 a intervenit după 18 mutări în Gambitul damei : 1.d4 d5 2. Cf3 e6 3.c4 Cf6 4.Ng5 Ne7 5. e3 Cbd7 6.Cc3 0—0 7.Tc1 b6 8.c:d5 e:d5 9.Nb5 Nb7 10.Da4 a6 11.N:d7 C:d7 12.N:e7 D:e7 13.Db3 Dd6 14.0—0 Tfd8 15. Tfd1 Tab8 16.Ce1 Cf6 17.Tc2 c5 18.d:c5 b:c5. Albul, la mutare, a jucat :

74

Capablanca — Lasker

Havana, 1921

19.Ce2

Cu aceasta sînt preîntîmpinate amenințările negrului în centru (d5—d4), dar și cele de pe flancul regelui.

19...Ce4

Atacul cu 19...Cg4 nu duce la nimic. Ar fi urmat 20.Cg3 d4 21.Da3 Dh6 22.h3 și incursiunea negrului este respinsă.

20.Da3 Tbc8 21.Cg3 C:g3 22. h:g3 Db6 23.Tcd2

Bondarevski consideră că dublarea pe coloana „c", în poziția dată (23.Tdc1), este mai logică. Răspunsul negrului 23...c4 ar fi fost în favoarea albului, implicînd condamnarea nebunului din b7 : pe de altă parte, înaintarea 23...d4 ar fi dus la deschiderea și simplificarea jocului, ceea ce evident n-ar fi fost în avantajul negrului. De pildă : 24.e:d4 (în nici un caz 24.T:c5? T:c5 25. T:c5 d3! 26.C:d3 T:d3) 24...c:d4 25.T:c8 N:c8 (nu 25...T:c8 26. T:c8+ N:c8 27.De7) 26.De7 — cu avantaj pentru alb.

23...h6

O mutare profilactică, în poziții de acest tip, este de obicei — după cum știm — foarte utilă.

24.Cf3 d4

Zarurile au fost aruncate. Negrul a ales planul cu înaintarea pionului central, sperînd că deschiderea jocului îi va oferi inițiativa. Albul este însă complet pregătit pentru a para toate amenințările. La dispoziția negrului erau și alte planuri de joc, de pildă, 24... a5, cu ideea de a oferi schimbul damelor la b4, sau 24...Te8, cu pressing pe coloana semideschisă „e".

25.e:d4 N:f3 26.D:f3

Nu merge 26.d:c5 din cauza 26...N:d1! 27.c:b6 T:d2 28.D:a6 Tdd8! și negrul trebuie să cîștige. Tentantă era 26.g:f3, pentru a oferi regelui alb cîmpul liber g2. În acest caz însă, negrul ar fi putut obține pe coloana „d" un pion liber care, în condițiile jocului de mijloc,

cu toate figurile grele prezente pe tablă, ar constitui un element strategic cu pondere destul de importantă, generatoare de multiple posibilități de contrajoc.

Urmărind acest plan, la 26. g:f3, negrul ar putea răspunde foarte simplu, fie 26...c:d4, fie 26...T:d4, ceea ce, după 27.De3 Tcd8 28.Rg2 Dd6, duce la obținerea inevitabilă a unui pion liber pe coloana „d".

26...T:d4

Și aici se putea juca mai eficient 26...c:d4, întrucît manevra 27.Dg4 se anihilează, fie cu 27...Dg6, care poate duce la un final de remiză după 28. D:g6 f:g6 29.T:d4 T:d4 30.T:d4 Tc1+ 31.Rh2 Tc2 etc., fie cu 27...Tc4, și dacă 28.b3, atunci 28...Tb4, cu amenințarea de a înainta pionul „a", cu contrajoc. Mutarea din text oferă albului posibilitatea de a continua lupta în jocul de mijloc, în condițiile în care negrul are două slăbiciuni — pionii a6 și c5.

27.Tc2!

În acest fel, albul obține un ușor avantaj pozițional, care însă, în condițiile jocului de mijloc, cu toate figurile grele pe tablă, este greu de realizat; existența damelor poate da negrului diferite posibilități de contrajoc, legate mai ales de poziția întrucîtva nesigură a regelui alb. Este interesantă secvența următoare de luptă în condițiile jocului de mijloc, pe parcursul a 12 mutări, după care se intră într-un final de turnuri pe care albul n-a reușit să-l cîștige. Acest rezultat s-a datorat, în bună parte, jocului subtil, bazat pe apărări active, adoptat de faimosul conducător al pieselor negre.

27...T:d1 28.D:d1 Td8 29.De2 Dd6 30.Rh2 Dd5 31.b3 Df5 32. g4 Dg5 33.g3 Td6 34.Rg2 g6 35.Dc4 Te6 36.D:c5 D:g4 37.f3! Dg5 38.D:g5 h:g5

Partida a intrat în faza finală; lupta este foarte instructivă:

39.Rf2 Td6! (apărare activă) **40.Re3 Te6 41.Rd4 Td6+! 42. Re3!?**

Ce rezultat ar fi înregistrat albul după 42.Rc5? Lasker considera că, în acest caz, el ar fi obținut contrajoc suficient pentru egalare. Varianta principală ar fi următoarea: 42...Td3 43.Rb6 T:f3 44.R:a6 T:g3 45.b4 Ta3 46.Rb7 g4 47. b5 g3 48.b6 f5 49.Rc6 Ta8! 50. b7 Tb8 51.a4 f4 52.a5 f3 53. a6 f2 54.a7 Tf8 55.b8D f1D etc.

Desigur, și Capablanca a avut aceeași intuiție asupra finalului de turnuri și de aceea a jucat 42.Re3. La mu-

tarea a 51-a, partenerii au căzut de acord asupra remizei.

Exemplul ce urmează este tipic pentru poziții cu centrul atîrnat de pioni, în dezvoltarea căruia putem urmări caracterul violent dinamic și forța planului legat de înaintarea pionului central „d". Realizatorul victoriei obținute de pionii atîrnați în acest exemplu este strălucitul mare maestru Paul Keres. De menționat că, în cariera sa, Paul Keres a avut prilejul de multe ori să demonstreze forța centrului de pioni de acest tip, aducînd astfel o importantă contribuție la dezvoltarea teoriei acestuia.

75

Keres — Taimanov
Moscova, 1951

Poziția din diagrama 75 a rezultat dintr-o Deschidere engleză, după 11 mutări : 1.c4 Cf6 2.Cf3 e6 3.Cc3 d5 4.e3 Ne7 5.b3 0—0 6.Nb2 b6 7.d4 Nb7 8.Nd3 d:c4 9.b:c4 c5 10. 0—0 c:d4 11.e:d4 Cc6. În partidă, Keres a continuat cu :

12.De2

Se constată că pionul din d4 nu poate fi luat : 12...C:d4 13.C:d4 D:d4 14.Cd5! Dc5 15. N:f6 și albul cîștigă o figură ; de pildă : 15...N:f6 16.De4 sau 15...g:f6 16.Dg4+ Rh8 17.Dh4.

12...Te8

După cum remarcă însuși Keres, era mai tare aici 12... Cb4, provocînd — după 13. Nb1 N:f3 — replica 14.g:f3 (este insuficientă varianta 14. D:f3 D:d4 15.a3 Ca6 16.Db7 din cauza 16...Nd6! — cu amenințarea 17...N:h2) ; totuși, chiar și după 14.g:f3 D:d4, albul poate continua cu 15. Ce4!, obținînd un atac puternic. Poziția după 12...Cb4 a fost minuțios analizată și de alți comentatori, îndeosebi de I. Bondarevski. Acesta din urmă precizează că planul cu 12...Cb4 este acceptabil pentru negru, ținîndu-se seama însă de faptul că, după 13.Nb1 N:f3 14.D:f3 D:d4 15.a3 Ca6, albul poate juca 16.Td1 (mai bună decît mutarea 16.Db7, rezultînd din analiza lui Keres), la

care negrul poate răspunde chiar și 16...Dg4, întrucît la 17.Db7 ar urma 17...Nc5! cu sacrificiu de figură pentru atac la rege. În varianta cu 14.g:f3 — arată Bondarevski — negrul poate juca 14...Ch5 (în loc de 14...D:d4) pentru a-și crea contrajoc pe flancul regelui, unde rocada albă este slăbită.

Cititorul interesat poate cerceta cu mult folos justețea afirmațiilor celor doi mari maeștri, familiarizîndu-se astfel cu toate finețile ce se ascund în poziții cu centrul atîrnat de pioni.

Mutarea din text este menită să îngreuieze spargerea din centru d4—d5, ținîndu-se seama de poziția damei la e2.

13.Tfd1 Tc8 14.Tac1 Dd6

Dacă acum negrul ar fi jucat 14...Cb4, atunci, după 15. Nb1 N:f3, albul poate alege fie 16.g:f3, fie sacrificiul de pion în varianta 16.D:f3 T:c4 17.d5! e:d5 (17...Cb:d5? sau Cf:d5? duc la pierderea unui pion după 18.C:d5) 18.a3 Cc6 19.Na2 urmat de 20.C:d5, obținînd o puternică inițiativă.

15.Nb1 Df4

Negrul parează astfel manevra 16.Ce5, însă nu împiedică spargerea programată din centru, după care albul obține avantaj în toate variantele, lungi și complicate, pe care le analizează Keres și Bondarevski. După 15...Df4, poziția în care s-a ajuns este aceea din diagrama 76.

76

Keres — Taimanov

negrul la mutare

După cum se vede, albul a terminat toate pregătirile pentru a efectua spargerea în centru. Dată fiind prezența pe tablă a tuturor figurilor, lupta se anunță extrem de complicată, după cum se spune, „pe muchie de cuțit". A urmat :

16.d5! e:d5

La 16...Ca5 urmează 17.Td4, cu avantaj evident pentru alb.

17.c:d5

Înainte de a se decide la această continuare, Keres a

meditat îndelung asupra complicațiilor ce ar rezulta după 17.C:d5. Negrul trebuie să schimbe calul, pentru că la 17...Dh6 ar urma 18.Te1 și albul obține o poziție mai bună.

La 17...C:d5 ar fi urmat 18. c:d5 Nf6! și se ajunge la o poziție critică în care, după 19. Dc2 N:b2 20.d:c6 N:c1! 21. D:h7+ Rf8, Keres, la tablă, s-a convins că nu mai are posibilități de a continua cu succes atacul ; el a considerat, de pildă, variante de tipul :

a) 22.c:b7 Tcd8 * ;

b) 22.Td7 Dh6 ;

c) 22.Dh8+ Re7 23.Td7+ (nu este suficientă nici 23.D:g7 T:c6 și nici 23.Te1+ Rd6) 23... Rf6 24.Dh5 g6 și negrul se apără cu succes.

La analizele de acasă, Keres a găsit însă o admirabilă resursă de atac, combinativă, cu sacrificiul damei, și anume 19.d:c6 (în loc de 19.Dc2). După 19...T:e2 20.c:b7, negrul este pus în fața unor probleme complexe, insurmontabile, după cum rezultă din următoarele variante :

1. 20...T:c1 21.T:c1 Nd8 (sau 21...Te8 22.Tc8 Da4 23.g3 Dd7 24.Nf5! etc.) 22.Tc8 Dd6 23.g3 T:b2 24.Ne4 și albul cîștigă.

2. 20...Tce8 21.N:f6 (nu 21... Tc8? N:b2 22.Tdd8 din cauza 22...Dc1+ 23.T:c1 T:d8 24.Tc8 Tee8 etc.) 21...g:f6 (dacă 21... Db8, atunci 22.Cd4! iar 21... D:f6 pierde după 22.Tc8 De6 23.Tdc1 etc.) 22.Tc8 Rg7 23. b8D (23.Tdc1 Dd4!) 23...D:b8 24.T:b8 T:b8 25.T:b8 cu poziție cîștigată pentru alb.

3. 20...Tb8 21.Ne5! T:e5 22. C:e5 g6 (nici varianta 22...D:e5 23.Tc8+ De8 24.Tdc1 nu aduce salvare negrului) 23. Cd7! (nu este clară varianta 23.Tc8 Rg7 24.T:b8 N:e5 cu contrajoc pentru negru) 23... T:b7 24.g3! și negrul mai pierde și nebunul (24...Df3 25. Ne4!).

---

* După aproape un sfert de veac, în 1975, Bondarevski a arătat că tocmai această variantă duce la poziție cîștigată pentru alb, considerînd în continuare : 23.Dh8+ Re7 24.Te1+ Rd7 25.Nf5! și albul cîștigă după 25...D:f5 26.T:e8 T:e8 27.D:e8 R:e8 28.b8D+ Rd7 29. D:a7+ Rc8 30.D:b6.

Ne permitem să remarcăm că, în desfășurarea variantei propuse de Bondarevski, este un moment în care negrul ar putea încerca să tulbure apele cu 24...Ne3!? (în loc de 24...Rd7). În acest caz, albul răspunde simplu 25.T:e3+ și, dacă 25...D:e3 (este inutilă și 25...Rf6 26.T:e8 Dc1+ 27.Te1 Td1 28.Dd8+), atunci 26.D:e8+ urmată de 27.f:e3 și albul cîștigă.

4. 20...Tf8 21.Na3 (desigur, nu 21.Tc8? din cauza 21... T:b2 ; continuarea 21.N:f6 D:f6 22.Tc8 Tee8 23.b8D T:c8 24.D:a7 Db2 sau 23.Tdc1 De6 oferă negrului șanse bune de salvare) 21...Ne7 22.N:e7 (la 22.Tc8 ar fi urmat 22...N:a3 23.Tdd8 Dc1+) 22...T:e7 23. Tc8 g6 (la 23...T:b7, albul ar continua cu 24.Tdd8) 24.b8D D:b8 25.T:b8 T:b8 și albul ar obține un ușor avantaj.

Variantele prezentate ne arată că, după 17.C:d5, albul obținea avantaj chiar și ia cele mai bune apărări din partea negrului. Mutarea din text 17.c:d5 duce și ea la avantaj pentru alb. Partida a continuat în felul următor :

17...Cb8 18.Td4 Dd6 19.Tcd1 Nf8?

O greșeală care permite albului un atac foarte puternic. Mai bine era 19...Cbd7.

20.Ce4! C:e4 21.T:e4 T:e4 22. D:e4 Dh6

Șanse mai bune oferea 22... g6, ca, după 23.Dd4 f6 24.Cg5, să se răspundă cu 24...D:d5! În acest caz, albul poate continua atacul cu 23.Dd4 f6 24. h4 Cd7 25.h5.

23.Cg5 Nd6

La 23...g6 ar urma 24.C:f7.

24.h4 Cd7 25.Df5 Cf6 26. N:f6

Și mai simplu era 26.C:f7 R:f7 27.De6+ Rf8 28.D:d6+ Rg8 29.De6+ urmat de 30.d6.

26...g:f6

Negrul pierde și după 26... D:f6 27.D:h7+ Rf8 28.Te1! (28.Ce4 Dd4) 28...Dh6 29.Df5 ; sau 28...Ne5 29.Cf3 ; sau 28... g6 29.C:f7 Tc7 30.Te8+ R:e8 31.C:d6+ D:d6 32.N:g6+ Rf8 33.Dh8+.

27.C:f7 Dc1 28.D:h7+ Rf8 29.C:d6 D:d1+ 30.Rh2 D:d5 31. C:b7 De5+ 32.g3 Tc7 33.Dh8 Rf7 34.h5 T:b7 35.Dh7+ Re6 36.D:b7 D:h5+ 37.Rg2 și negrul cedează.

Am stăruit mai mult asupra variantelor complexe din această partidă, întrucît ele ne relevă universul cu adevărat feeric al combinațiilor posibile în faza jocului de mijloc cu centrul atîrnat de pioni — în ipoteza planului dinamic de înaintare a pionului central, cînd aceasta este obiectiv posibilă ; totodată, ele constituie un admirabil material didactic pentru toți cei care vor să se ridice pe culmile măiestriei, însușindu-și în primul rînd arta de a estima corect și de a analiza multilateral pozițiile din jocul de mijloc, oricît de complexe ar fi ele.

Mai prezentăm încă două exemple de aplicare a planu-

lui de înaintare a pionului „d" în cazul centrului atîrnat de pioni, exemple prilejuite de prima partidă și a șaptea din cel de-al doilea meci pentru titlul mondial dintre Karpov și Korcinoi.

77

Korcinoi — Karpov

Merano, 1981

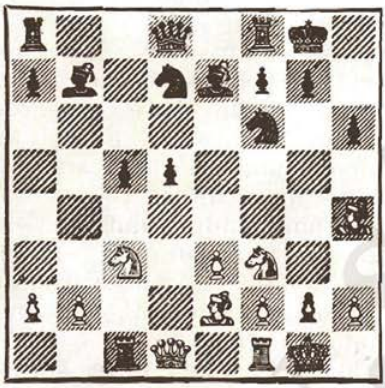

albul la mutare

Poziția din diagrama 77 a survenit după 12 mutări în Gambitul damei : 1.c4 e6 2. Cc3 d5 3.d4 Ne7 4.Cf3 Cf6 5. Ng5 h6 6.Nh4 0—0 7.e3 b6 8. Tc1 Nb7 9.Ne2 Cbd7 10.c:d5 e:d5 11.0—0 c5 12.d:c5 (12. Nb5!) 12...b:c5. Korcinoi a continuat cu o serie de manevre vizînd realizarea planului legat de concentrarea turnurilor pe coloana „d", pentru a presa asupra pionului negru din d5 :

13.Dc2 Tc8 14.Tfd1 Db6 15. Db1

Manevră care s-a dovedit a fi pierdere de timp. După Krogius, era de considerat 15. Db3. Interesantă era, credem noi, și 15.Nb5 cu amenințarea 16.N:d7. Reacția cea mai firească din partea negrului ar fi fost, probabil, 15...Tfd8 [Nu merge 15...d4? după care este posibilă varianta : 16.N:d7 N:f3 (16...d:c3? 17.b:c3) 17.g:f3 d:c3 18.b:c3, sau 18.N:c8 și albul cîștigă o figură — și nici 15... Nc6 din cauza 16.N:c6 D:c6 17.Ce2, cu amenințările 18.b4 și 18.Ce2—d4—f5 etc.]. După 15...Tfd8, albul poate continua cu 16.N:d7, și apar complicații care nu-i sînt defavorabile albului. De pildă : 16... T:d7 17.N:f6 N:f6 18.e4 d4 19. Ca5.

15...Tfd8 16.Tc2 De6!

Cu această manevră, negrul realizează o colaborare optimă dintre piesele sale : pionul din d5 este apărat o dată mai mult : nebunul din e7 este și el apărat, ceea ce în unele variante se dovedește a fi un factor foarte important ; dama neagră este gata să-și aducă contribuția la eventualele ope-

rații de atac pe flancul regelui și, în sfîrșit, este împiedicată manevra programată de alb 17.Tcd2, care ar duce imediat la pierderi materiale pentru alb după 17...Ce4 18. C:e4 d:e4 19.N:e7 e:f3! 20.N:d8 f:e2 21.T:d7 Dg4! etc.

17.Ng3 Ch5!

Schimbarea nebunului alb de cîmpuri negre este făcută la momentul oportun, mărindu-se astfel potențialul dinamic al pionilor negri din centru.

18.Tcd2 C:g3 19.h:g3 Cf6

Era posibilă și mutarea 19... Cb6, pentru a lăsa cîmpul f6 pentru nebun.

20.Dc2

Cu mare întîrziere, dama albă încearcă să-și îmbunătățească poziția.

20...g6 21.Da4 a6 22.Nd3 Rg7 23.Nb1

Era mai bine 23.Ce2 (Krogius).

23...Db6! 24.a3?

O greșeală gravă care pune în evidență forma sportivă precară, din acel moment, a candidatului la titlul mondial. Poziția s-ar mai fi putut ține cu 23.Ca2, dar în acest caz negrul păstrează avantaj evident. Acum a sosit momentul decisiv cînd atacul în centru, cu d5—d4, pregătit minuțios produce efecte maxime.

24...d4! 25.Ce2

Forțat. Pierdea imediat 25. e:d4, din cauza 25...Nc6!, după cum au arătat comentatorii acestei partide. Reținem principalele variante posibile :

a) 26.Dc2 N:f3 27.g:f3 (27. d:c5 N:d1) 27...c:d4 28.Ca4 Db5 ;

b) 26.Dc4 N:f3 (este posibil și 26...c:d4 27.C:d4 N:g2 ∓) 27.g:f3 c:d4 28.Ca4 Db5 29. De2 (29.D:b5 a:b5 30.Cb6 Tc6 și calul este prins) 29...Te8! (mutare „liniștită" de mare forță) 30.D:b5 a:b5 31.Cb6 Tc6 (și, în finalul care urmează, albului îi lipsește o figură). După cum mărturisește M. Tal — unul dintre colaboratorii campionului mondial în perioada meciului —, în această din urmă variantă, Karpov a examinat și posibilitatea 27.Na2 (în loc de 27. g:f3), care putea duce la următoarea secvență de luptă : 27...N:d1 (este neclar 27...Nd5 28.C:d5 T:d5 29.d:c5) 28.Df7+ Rh8 29.T:d1 Cg8 și negrul parează toate amenințările, rămînînd și cu un turn în plus.

c) 26.d:c5 N:a4 27.c:b6 N:d1 28.b7 Tb8 și albul rămîne în final fără o calitate.

În partidă a urmat :

25...d:e3 26.f:e3 c4!

Din cauza configurației slabe

a pionilor albi, poziția se poate aprecia ca fiind cîștigată de negru. Cu o tehnică de mare acurateţe, Karpov a cîștigat la mutarea 43.

În partida a 7-a, Gambitul damei, după 15 mutări s-a ajuns in poziția din diagrama 78 : 1.c4 e6 2.Cc3 d5 3.d4 Ne7 4.Cf3 Cf6 5.Ng5 h6 6.Nh4 0—0 7.Tc1 b6 8.c:d5 C:d5 9.C:d5 e:d5 10.N:e7 D:e7 11.g3 Na6 12.e3 c5 13.d:c5 Nb7 14.Ng2 b:c5 15.0—0

78

Korcinoi — Karpov

Merano, 1981

Negrul fiind la mutare, a urmat :

15...Cd7 16.Db3 Tfb8 17.Da3

Se amenință 18.Cd4!

17...De6 18.Tfd1 a5 19.Ce1

În intenția 20.Cd3, cu intărirea presiunii asupra pionului c5 ; dacă acum negrul joacă 19...c4, albul obține avantaj caracteristic pentru poziții de acest fel cu 20.Cf3 și apoi Cd4.

19...a4!

Introducere într-o cursă rafinată pe care Korcinoi o evită.

20.Cd3 d4!

După cum știm, deschiderea jocului în centru duce, de obicei, la mari complicații tactice. Nu face excepție nici acest caz. Se observă că negrul sacrifică pionul din c5. În cazul cînd sacrificiul este acceptat, după 21.N:b7 T:b7 22. C:c5 C:c5 23.T:c5 d:e3 24.f:e3, la dispoziția negrului apare o surprinzătoare lovitură de cîștig : 24...Tb3!! Într-adevăr, după 25.a:b3 D:e3+ 26.Rg2 De2+ 27.Rh3 D:d1 28.b:a4 T:a4, negrul creează numeroase amenințări greu de parat, în primul rînd matul la f1 (M. Tal). Albul are însă la dispoziție alte două continuări : 21.e4 sau 21.Cf4, ultima fiind mai periculoasă. Redăm observațiile lui Tal referitoare la aceste continuări, ele relevînd cazul interesant, prezent adeseori în jocul de mijloc, cînd, prin mijloace ex-

clusiv tactice, pot fi combătute planuri strategice temeinic gîndite de adversar.

a) Continuarea 21.e4 poate da naştere la următoarea variantă : 21...Td8! 22.T:c5 (22. C:c5 C:c5 23.T:c5 N:e4! 24.Te1 d3! şi negrul cîştigă) 22...C:c5 23.C:c5 Db6 24.C:b7 D:b7 25. e5 Db8 26.N:a8 D:a8. Pentru pionul pierdut, negrul capătă compensaţie suficientă, constînd în pionul liber pe coloana „d" şi, totodată, în dominarea diagonalei h1—a8.

b) Manevra 21.Cf4 pune în faţa negrului cele mai grele probleme. După 21...Db6 22. e:d4 (mai slab este 22.Cd5 N:d5 23.N:d5 Ta5 24.e:d4 D:b2) 22...c:d4 23.Cd5 N:d5 24. N:d5 Ta5 25.Tc6 D:b2 26. Tc8+ Rh7 27.Dd3 g6 28.T:b8 D:b8 29.D:d4 albul stă mai bine. Este adevărat că negrul ar avea un oarecare contrajoc în continuarea 22...N:g2 (în loc de 22...c:d4) 23.d:c5 C:c5, în ansamblu însă şansele albului sînt mai bune.

Partida a continuat cu :

21.N:b7 T:b7 22.e:d4 c:d4 23. Te1

Sub semnul unei puternice iniţiative din partea albului, partida s-a încheiat, în cele din urmă, remiză la mutarea 31, după o serie de acţiuni interesante de ambele părţi.

4. SUBMINAREA CENTRULUI ATÎRNAT DE PIONI CU AJUTORUL PIONULUI LATERAL „B"

Partea care luptă împotriva centrului de pioni atîrnaţi poate aplica două planuri de luptă, atacînd acest centru cu pionii săi aflaţi pe coloanele „b" sau „e". Aceste planuri se dovedesc a fi deosebit de eficiente, dacă realizarea lor este temeinic pregătită.

Prezentăm cîteva ilustrări, referindu-ne, mai întîi, la subminări cu ajutorul pionului „b".

Poziţia din diagrama 79 a rezultat din Apărarea Nimzovici, după primele 15 mutări : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4. e3 0—0 5.Nd3 d5 6.Cf3 b6 7. 0—0 Nb7 8.a3 Nd6 9.De2 c5 10.d:c5 b:c5 11.Td1 Cbd7 12. b3 Db6? (12...De7!) 13.Tb1 Tac8 14.Nb2! Tfe8 15.c:d5 e:d5.

Premisele fiind date, albul a acţionat foarte energic cu :

16.b4!

79

Mecking — Polugaevski
Lucerna, 1977

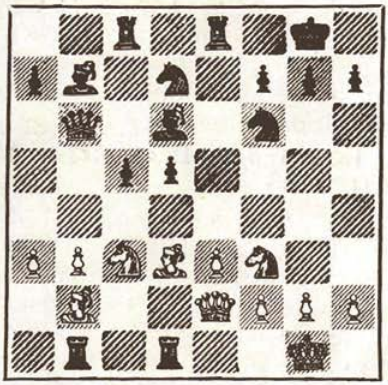

albul la mutare

Acum, înaintarea 16...c5—c4 oferă albului cîmpul central d4 ce poate fi folosit — după cum știm — pentru blocarea pionilor slăbiți ai negrului. În partidă a urmat :

16...Nc6

La 16...c:b4, jocul ar continua sub semnul unei puternice inițiative a albului. De pildă : 17.Cb5 b:a3? 18.N:f6 C:f6 19. C:d6 și negrul pierde o figură ; sau 17...a5 18.Nd4 Nc5 19.a:b4 a:b4 20.T:b4 ±.

17.Na1 Ce5 18.b:c5 D:c5 19. Cb5 N:b5

Nu oferă nimic nici 19...C:d3 20.D:d3 N:b5 21.T:b5 D:a3 22. D:a3 N:a3 23.N:f6 g:f6 24.T:d5, cu avantaj pentru alb.

20.N:b5 Te7 21.Cd4

Avantajul poziționa al albului este evident *.

În unele cazuri, particularitățile specifice ale poziției fac posibilă contralovitura în centru cu d5—d4, la atacul de flanc cu pionul „b". Iată un exemplu foarte sugestiv :

80

Taimanov — Psahis
Moscova, 1981

albul la mutare

În diagrama 80 este înfățișată poziția după 13 mutări : 1.Cf3 c5 2.b3 b6 3.Nb2 Nb7 4.

* Datorită unor greșeli făcute de alb, partida a fost cîștigată de negru la mutarea 63 (!).

e3 Cf6 5.d4 g6 6.Ne2 Ng7 7. 0—0 0—0 8.c4 e6 9.d:c5 b:c5 10.Cc3 De7 11.Dd2 Td8 12. Tfd1 d5 13.c:d5 e:d5.

În partidă a urmat :

14.Tac1

Poate mai exact era 14.Ca4. Dacă acum 14...Ce4, atunci 15. Dc2 și, după schimbul nebunilor de cîmpuri negre, albul ar putea iniția asedierea pionilor atîrnați.

14...Nh6!

Manevră subtilă, care amenință imediat d5—d4, avînd în vedere că pe diagonala c1—h6 sînt plasate două figuri grele ale albului.

15.Ca4 Ce4

Deocamdată, înaintarea 15... d4 ar fi prematură, albul răspunzînd cu 16.C:c5.

16.Dc2 Cd7

Negrul evită un frumos sacrificiu de damă pe care-l poate oferi albul după 16...Cc6, la care ar urma 17.C:c5! și, dacă 17...Cb4, atunci 18.C:e4! d:e4 (18...C:c2 19.Cf6!) 19.Dc3 f6 20.Nc4+ Rg7 21.Cd4, cu atac hotărîtor.

17.b4!?

Subminare tipică ; acceptarea sacrificiului de pion sau înaintarea 17...c5—c4 ar oferi albului avantaj poziţional şi o puternică iniţiativă. Negrul răspunde însă printr-o contralovitură în centru, de asemenea tipică în astfel de poziţii :

17...d4!!

Atacul în centru — evidenţiind forţa dinamică a falangei de pioni atîrnaţi — se dezlănţuie cu consecinţe practic incalculabile. Deocamdată, se constată că albul nu poate apăra pionul e3.

18.b:c5 d:e3 19.c6 e:f2+ 20. Rf1 N:c6

Cea mai bună soluţie ! La 20...Tac8, albul şi-ar putea permite sacrificiul de damă în schimbul unei compensaţii reale (turn, nebun şi un pion puternic la b7), după 20...Tac8 21.c:b7 T:c2 22.T:c2. Acum, tema pionilor atîrnaţi s-a epuizat, negrul obţinînd un atac periculos la rege şi în cele din urmă cîştigînd la mutarea 35. Originalitatea jocului prestat de negru ne îndeamnă să prezentăm şi restul mutărilor acestei interesante partide.

21.D:c6 N:c1 22.D:c1 Cdf6! 23.Cc3 T:d1+ 24.C:d1 Cg4! 25. Df4 Te8!

Acum toate forţele de care dispune negrul participă la atac asupra regelui alb. Ce plăcere i-ar fi făcut lui Capablanca o poziţie ca aceea din diagrama 81.

81

Taimanov — Psahis

26.Ce5

La 26.D:g4 decide 26...Cg3+ 27.R:f2 Ch1+ 28.Rg1 D:e2 29. Dd4 De1! 30.C:e1 T:e1 mat; dacă 29.R:h1, atunci 29...D:d1+ 30.Cg1 D:g4.

26...Df6! 27.g3 C:h2 28.Rg2 D:f4 29.g:f4 Td8 30.C:f2 (30. Cd3 f1D+) **30...Td2 31.C:e4 T:e2 32.Cf2 T:b2 33.Cd3 T:a2 34.R:h2 a5 35.Rg3 a4** și albul cedează, pionul „a" neputînd fi oprit.

5. SUBMINAREA CENTRULUI ATÎRNAT DE PIONI CU AJUTORUL PIONULUI CENTRAL „E"

Subminarea centrului atîrnat de pioni cu ajutorul pionului central „e" produce adeseori efecte de ordin poziţional favorabile părţii care întreprinde un asemenea plan. În cazul schimbării pionului atîrnat „d" cu pionul „e", partea care a reuşit această subminare capătă o poziţie foarte activă. În cazul mai complicat, cînd pionul atîrnat „d" înaintează, se ajunge la schema asemănătoare celei din diagrama 64, cu pionul înapoiat la c5, cu deosebirea esenţială că pionul albului de pe coloana „e" se află la e4 şi nu la e2. Albul va avea astfel majoritatea de pioni în centru şi pe flancul regelui, în timp ce pionii slăbiţi ai adversarului pot fi blocaţi pe cîmpurile d3 şi c4; în acest context, chiar şi pionul liber legat al negrului de la d4 va putea deveni obiect de atac, după ce baza de apărare de la c5 va fi surpată.

Să urmărim cîteva exemple de aplicare a planului de subminare a centrului de pioni atîrnaţi, cu ajutorul pionului central „e".

82

Keres — Ragozin

Moscova, 1948

albul la mutare

Poziția înfățișată în diagrama 82 a rezultat după 16 mutări ale Deschiderii catalane : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.g3 d5 4.Ng2 Ne7 5.Cf3 0—0 6.0—0 c6 7.b3 Cbd7 8.Nb2 b6 9.Cbd2 Nb7 10.Tc1 Tc8 11.e3 Tc7 12. Ce5 c5 13.De2 Da8 14.c:d5 e:d5 15.C:d7 C:d7 16.d:c5 b:c5.

Abia s-au format pionii atîrnați și se observă că ei pot fi subminați cu ajutorul pionului central „e" al albului. În partidă a urmat într-adevăr :

17.e4!

Albul obține avantaj, indiferent pe care din cele două planuri posibile îl va alege negrul : schimbul pionilor fixează două puncte slabe la a7 și c5, iar înaintarea d5—d4 oferă albului majoritatea de pioni în centru și pe flancul regelui, cu frumoase posibilități de atac în acest sector. Pe de altă parte, în faza de final a partidei, pionul înapoiat de la c5 poate constitui un obiectiv real, și totodată comod, de atac.

Desigur, după 17...d4, ne putem întreba ce anume strategie va trebui să promoveze negrul, dat fiind că și el dispune în centru de un pion liber apărat, factor pozițional deloc neglijabil. Ținînd seama de acest element strategic obiectiv, cel mai logic plan al negrului este acela de a întări rolul pionului său liber din d4. În acest scop va trebui să ia din timp măsurile de rigoare pentru a împiedica organizarea de către alb a blocadei cîmpurilor c4 și d3 ; neglijarea acestui plan de luptă ar putea duce la o totală paralizie a sectorului în care negrul are majoritatea de pioni. De asemenea, paralel cu acest plan, negrul va trebui să întreprindă tot felul de măsuri profilactice, menite să îngreuieze sau să oprească inițiativa

albului în centru și pe flancul regelui.

Propunem cititorilor interesați să analizeze independent, multilateral, poziția după 17... d4 și să evalueze șansele ambelor părți, ilustrîndu-le prin variante concrete.

Un exemplu interesant de luptă în poziții de acest tip ni-l oferă partida a 6-a din meciul Spasski — Fischer, Reykjavik, 1972.

83

Fischer — Spasski

albul la mutare

După 15 mutări în Gambitul damei — 1.c4 e6 2.Cf3 d5 3.d4 Cf6 4.Cc3 Ne7 5.Ng5 0—0 6.e3 h6 7.Nh4 b6 8.c:d5 C:d5 9.N:e7 D:e7 10.C:d5 e:d5 11. Tc1 Ne6 12.Da4 c5 13.Da3 Tc8 14.Nb5! a6 15.d:c5 b:c5 — a rezultat poziția din diagrama 83.

După o altă secvență de 5 mutări, urmează subminarea centrului.

16.0—0 Ta7 17.Ne2 Cd7 18. Cd4 Df8?

Era mai bine 18...Cf6 19.Cb3 c4 20.D:e7 T:e7 21.Cd4 (Gligorici), cu toate că și în această variantă albul are avantaj poziționa1.

19.C:c6 f:e6 20.e4!!

Este un moment deosebit de interesant. Deși configurația pionilor negri din centru s-a schimbat, pionul atîrnat din d5 a primit un sprijin substanțial (pionul e6), totuși metoda subminării centrului este tot atît de eficientă și în acest caz. Spasski a continuat cu :

20...d4

și s-a ajuns în poziția din diagrama 84.

Acum albul are majoritatea de pioni în centru și pe flancul regelui, la valorificarea căreia trece imediat, păstrînd și posibilitatea de a organiza blocada pe cîmpurile c4 și d3. Lupta a continuat sub semnul văditei superiorități poziționale a albului.

21.f4 De7 22.e5! Tb8 (22... Cb6 23.Db3 Cd5 24.f5! — Gli-

84

Fischer — Spasski

albul la mutare

gorici) **23.Nc4! Rh8** (23...Cb6 Db3 — Gligorici) **24.Dh3 Cf8 25.b3 a5 26.f5 e:f5 27.T:f5 Ch7 28.Tcf1 Dd8 29.Dg3 Te7 30.h4 Tbb7 31.e6 Tbc7 32.De5**

Se observă o colaborare armonioasă, ideală, a tuturor pieselor albe, gata să întreprindă acțiuni de atac decisive. A urmat :

32...De8 33.a4! Dd8 34.T1f2 De8 35.T2f3 Dd8 36.Nd3 De8 37.De4!

Se amenință 38.Tf8+.

37...Cf6 38.T:f6 g:f6 39.T:f6 Rg8 40.Nc4 Rh8 41.Df4 și albul a cîștigat.

Un exemplu interesant pe tema subminării centrului atîrnat de pioni cu ajutorul pionului central „e" ni-l oferă partida Portisch — Karpov, jucată la Bugoino, 1978.

După 15 mutări în Apărarea Nimzovici — 1.d4 Cf6 2. c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.e3 0—0 5. Nd3 c5 6.Cf3 d5 7.0—0 d:c4 8. N:c4 c:d4 9.e:d4 b6 10.Ng5 Nb7 11.Te1 Cbd7 12.Tc1 Tc8 13.Nd3 N:c3 14.b:c3 Dc7 15. c4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 85.

85

Portisch — Karpov

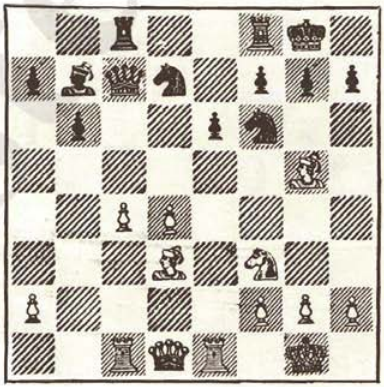

Negrul a continuat cu :

15...Tfc8

Pregătind, evident, planul de joc legat de subminarea centrului atîrnat de pioni al albului cu ajutorul înaintării pionului „e".

16.De2 h6 17.Nd2

Era de considerat 17.Nh4, întîrziind realizarea atacului din centru pe care-l are în vedere negrul : 17...N:f3 18. D:f3 e5? 19.Ng3. Mutarea din text urmărește folosirea acestui nebun la eventualul atac asupra poziției regelui negru, slăbită prin h7—h6.

A urmat schimbul strategic motivat în pozițiile de acest tip :

17...N:f3! 18.D:f3 e5! (vezi diagrama 86).

86

Portisch — Karpov

Negrul și-a realizat planul său strategic fundamental. Centrul atîrnat de pioni este lovit direct și *statu-quo*-ul lui nu poate fi menținut. Albul este pus în fața alternativei : ori schimbul de pioni — ceea ce ar duce la poziție mai activă pentru negru după 19. d:e5 C:e5 20.Dg3 C:d3 — albul rămînînd cu punctele slabe la a2 și c4 ; ori înaintarea 19.d5, cu toate consecințele strategice decurgînd din aceasta. Negrul poate să organizeze blocada pe cîmpurile c5 și d6 și, totodată, să-și valorifice majoritatea de pioni în centru și pe flancul regelui, regrupîndu-și forțele după schema ideală de atac : Cc5, Tef8, Tce8, Cfd7, f5, e4 etc. O asemenea schemă este posibilă, desigur, numai în cazul unui joc pasiv din partea albului ; totuși, chiar și la cele mai bune apărări ale acestuia, acțiunile negrului trebuie să fie încununate de succes, cu condiția ca pionul liber alb din d5 să fie temeinic blocat. În fața acestei alternative, Portisch a ales o cale cu totul neașteptată : el a sacrificat pionul central, bizuindu-se pe forța celor doi nebuni care-i rămîneau la dispoziție.

19.Dg3 e:d4 20.T:e8+ C:e8 21.Nf4 Dc6!

Nu este exclus ca, în calculele sale prealabile, Portisch

să fi scăpat din vedere această posibilitate de apărare.

22.Nf5 Td8 23.h3 Cc5 24.Td1 Df6 25.Nb1 De6 26.Rh2 Rf8 27.Ne5 D:c4

Albul a pierdut și cel de-al doilea pion atîrnat, fără nici un fel de compensație.

28.Df4 Ce6 29.De4 Dd5 30. De2 Cd6 31.a4 Cc4 și, la mutarea 40, negrul a cîștigat.

6. SUBMINAREA GLOBALĂ A CENTRULUI ATÎRNAT. ALTE FORME COMPLEXE DE LUPTĂ

Practica a dovedit că, pentru a produce mutații în configurația inițială a pionilor atîrnați, se poate folosi și subminarea lor globală, asediul executîndu-se aproape simultan de pionii „e" și „b".

Iată o ilustrare a unui asemenea caz, prilejuită de partida dintre Larsen și Radulov, jucată la Turneul interzonal de la Riga, 1973.

87

Larsen — Radulov

albul la mutare

Poziția din diagrama 87 a survenit în Deschiderea Nimzovici-Larsen, după 15 mutări: 1.c4 Cf6 2.Cf3 e6 3.b3 Nc7 4.Nb2 0—0 5.Cc3 d5 6.e3 b6 7.d4 Nb7 8.Nd3 c5 9.0—0 Cbd7 10.De2 Ce4 11.c:d5 e:d5 12.Tfd1 C:c3 13.N:c3 Tc8 14. Tac1 Tc7 15.d:c5 b:c5 și este surprinzătoare rapiditatea cu care centrul atîrnat de pioni al negrului este asediat direct.

16.Dc2! g6

Era de considerat 16...h6, pentru a nu slăbi diagonala a1—h8. Nu se putea 16...Cf6 din cauza 17.Na5.

17.e4! Da8 18.Dd2!!

Prin două manevre fine de damă, negrul este pus în fața unor probleme extrem de grele. După 18...d:e4 se amenință foarte puternic 19.Dh6!

și negrul nu mai are resurse de apărare: a) 19...Nf6 20. Cg5!; b) 19...Cf6 20.Cg5! e:d3 21.N:f6 etc.; c) 19...f6 20. Nc4+ Rh8 21.Cg5 cu cîștig imediat. Nu merge nici 18...d4 din cauza 19.N:d4 N:e4 20.N:e4 D:e4 21.Te1 și negrul pierde o figură. În partidă a urmat:

18...Nf6 19.Df4 Dd8 20.Na5 Cb6 21.b4!

88

Larsen — Radulov

După cum se vede în diagrama 88, albul asediază global centrul atîrnat de pioni și, în general, ofensiva lui se întinde pe întregul front. Acum nu se poate 21...c4 din cauza replicii 22.N:c4! și sistemul de legături din centru și de pe flancul damei funcționează admirabil în favoarea albului.

21...Ne7

Fără speranțe era și 21... d:e4 22.N:e4 De7 23.N:b7 T:b7 24.b:c5 etc.

22.e:d5 Nd6 23.Dh6 c:b4

Pierde forțat. Fără șanse este și 23...f6, la care acțiunile de atac ale albului își pot găsi o expresie concretă în forme diferite, dată fiind slăbiciunea rocadei regelui negru, ca și poziția activă a pieselor albe. Albul are și un pion în plus. Este de considerat, de pildă, 24.b:c5 și, dacă 24...T:c5, atunci 25.N:g6 h:g6 26.D:g6+ Rh8 27.Cg5 f:g5 28.T:c5 De7 29.Nc3+ Ne5 30.d6 și albul cîștigă; dacă 27...De7 (în loc de 27.f:g5), atunci atacul poate continua cu 28.T:c5 N:c5 29. Ce6, cu amenințarea 30.Td3 etc.

În partidă a mai urmat:

24.Cg5 f5 25.Ce6 Dd7 26. T:c7! și negrul a cedat.

Procesul de luptă dintre cele două părți, în condițiile pozițiilor cu centrul atîrnat de pioni, capătă uneori forme concrete foarte complexe ce nu se mai pot încadra riguros in modelele strategice prezentate pînă acum. Intervin numeroși factori noi de care trebuie să se țină seama, de o parte și de alta, în elucidarea și diagnosticarea pozițiilor ce se succed în procesul luptei.

Un exemplu în acest sens ni-l oferă poziția ilustrată în diagrama 89, survenită în cea de a 23-a partidă a meciului-revanșă dintre Euwe și Alehin, 1937, Indiana damei : 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.g3 Nb7 5. Ng2 Ne7 6.0—0 0—0 7.b3 d5 8.Ce5 c5 9.d:c5 b:c5 10.c:d5 e:d5.

89

Euwe — Alehin

albul la mutare

După cum se vede, această poziție cu pionii atîrnați a intervenit încă în faza deschiderii, împrejurare care face ca atenția părților să fie legată, pe de o parte de necesitatea dezvoltării raționale, iar, pe de alta, de apariția poziției tipice cu pioni atîrnați.

Jocul a continuat astfel :

11.Cc3 Cbd7!

O mutare bună, în spiritul poziției ; negrul își continuă dezvoltarea și apără imediat pionul din d5.

12.Cd3!

O replică foarte puternică ; principala amenințare este întărirea presiunii asupra pionului d5 cu Cf4.

12...Cb6

Desigur, 12...Ce4 ar constitui o greșeală pozițională din cauza 13.C:e4 d:e4 14.Nb2! și negrul ar rămîne cu pioni răzleți, iar figurile albului ar colabora în deplină armonie. Mutarea din text îi deschide însă albului posibilitatea de a presa asupra celuilalt pion atîrnat. Poate mai sigură era apărarea pionului c5 cu manevra damei 12...Da5 13.Nb2 (13.Nd2 Da6) 13...Tfd8 14.Cf4 Cb6 15.De1 (cu amenințarea C:d5) 15...Rf8 și albul nu mai poate întări atacul (P. Romanovski).

13.a4 a5 14.Na3 Tc8 15.Cb5?!

În mod neașteptat, albul slăbește presiunea asupra pionului d5. Era de considerat Cf4 și apoi Dd3 ; în acest caz, pionul d5 ar pricinui negrului multă bătaie de cap (Romanovski).

15...Ce4 16.De1 Cd7

Pionul a5 necesită apărare. La prima vedere s-ar părea că în acest moment negrul ar fi putut rezolva cu succes problema pionilor atîrnați, jucînd 16...c4. La o analiză mai riguroasă se constată însă că, după 17.N:e7 D:e7 18.D:a5 c:d3 19. D:b6 Cc5 20.Cd4!, criza se rezolvă mai degrabă în favoarea albului (Romanovski).

17.Td1 Cd6 18.Cf4 C:b5 19. a:b5 Cf6 20.C:d5 C:d5 21.e4

Moment culminant al partidei; dacă albul recîștigă figura, rămîne cu un pion în plus și poziție bună. Aiehin a pregătit însă o remarcabilă combinație care-i aduce cel puțin egalarea, într-un final de patru turnuri.

21...c4! 22.N:e7 D:e7 23.e:d5 D:e1 24.Tf:e1 c:b3 25.d6 N:g2 26.R:g2 Tb8 27.d7 g6?

În cele din urmă, după avantaje oscilatorii, partida s-a terminat remiză.

Cititorul atent va observa desigur că lovitura negrului 21...c4! constituie o resursă tactică conjuncturală a poziției, a cărei premisă a fost nebunul neapărat al albului din a3, factor independent în raport cu țesăturile strategice obișnuite ale luptei în jurul pionilor atîrnați.

Mai oferim un exemplu în acest sens.

90

Spasski — Ribli
Moscova, 1981

albul la mutare

La poziția din diagrama 90 s-a ajuns după primele 21 de mutări. După cum se vede, negrul a luat toate măsurile cu caracter profilactic pentru a întîmpina înaintarea pionilor atîrnați, ultima sa mutare fiind 21...Ca5; pe de altă parte, nu era posibilă nici subminarea centrului atîrnat de pioni al albului. Poziția pare echilibrată. Există totuși un element nou în această poziție, și anume: regele negru

nu se găseşte la g8, ci la f8. Spasski foloseşte această caracteristică a poziţiei.

22.c5! N:e4 23.D:e4 b:c5 24. d5!! şi negrul este pus în faţa unei probleme de nerezolvat. A mai urmat :

24...e:d5 25.Dh7 f6 26.Ch4 Re8 27.Dg8+ şi partida a luat sfîrşit cu cîştigul albului.

7. *PIONI ATÎRNAŢI PE COLOANELE CENTRALE „D" ŞI „E"*

Prezentăm, în continuare, două exemple destul de rare, cînd pionii atîrnaţi apar pe coloanele centrale „d" şi „e".

Într-o Apărare siciliană, după 17 mutări — 1.e4 c5 2. Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 g6 6.Ne3 Ng7 7.f3 Cc6 8.Dd2 0—0 9.0—0—0 C:d4 10. N:d4 Ne6 11.Cd5! N:d5 12. e:d5 Tc8 13.g4 Dc7 14.c3 e5?! 15.d:e6 f:e6 16.Nd3 e5 17.Ne3 d5 — a survenit poziţia din diagrama 91.

Se vede că pionii negri din centru prezintă toate caracteristicile pionilor atîrnaţi. Forţa lor dinamică îşi poate spune cuvîntul în înaintările posibile d5—d4 sau e5—e4. Albul, la mutare, a continuat :

18.Rb1

La care negrul a răspuns cu :

18...Rh8?!

oferind albului posibilitatea de atac pe coloana „h". Era de preferat 18...Tfd8, cu amenînţarea înaintării pionului „e".

91

Timman — Miles

Olanda — Anglia, 1977

albul la mutare

19.h4! e4 20.h5!! g:h5

La 20.e:d3 ar fi urmat foarte puternic 21.h6!

21.g:h5 h6 22.Ne2 Rh7 23. Tdg1! Tcd8 24.Tg6

Albul a obținut un puternic atac la rege.

24...C:h5 25.T:h6 N:h6 26. T:h5 Tf6 27.N:h6 Df7 28.f:e4 și negrul a cedat.

92

Karpov — Mestel

Londra, 1982

albul la mutare

Poziția din diagrama 92 prezintă particularitatea că cei doi pioni atîrnați s-au format pe orizontala a 6-a — după primele 16 mutări —, rămînînd în această stare pînă în partea finală a partidei, cînd s-au dovedit a fi extrem de vulnerabili.

Apărarea siciliană : 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 g6 6.Ne3 Ng7 7.f3 0—0 8.Dd2 Cc6 9.g4 C:d4 10.N:d4 Ne6 11.Cd5! N:d5 12.e:d5 Tc8 13.h4 Dc7 14.Th2 e5 15.d:e6 f:e6. Partida a continuat astfel :

16.h5 Dc6

Era de considerat 16...e5 și, dacă 17.Ne3, atunci 17...g:h5 18.g:h5 d5!? cu oarecari contrașanse.

17.0—0—0 D:f3 18.:hg6 h:g6 19.Ng2 Ce4 20.N:f3 C:d2 21. N:b7 N:d4 22.N:c8 și albul a cîștigat la mutarea 40.

CAPITOLUL V. LANȚURI DE PIONI. CENTRUL ÎNCHIS. AVANTAJUL CALITĂȚII PIONILOR

1. ELEMENTE DEFINITORII. UNELE POZIȚII TIPICE

Prin lanț de pioni înțelegem un grup de doi sau mai mulți pioni, albi și negri, care se blochează reciproc. Această definiție formulată de Nimzovici este astăzi unanim acceptată.

În diagrama 93 este prezentată schema celui mai lung lanț teoretic posibil, format din cinci verigi.

Baza laturii albe a lanțului o constituie pionul din b2 iar vîrful ei, pionul din f6; pentru negru, baza laturii lanțului este pionul din f7 și vîrful ei, pionul din b3. În cursul unei partide de șah se ivesc, de obicei, lanțuri de pioni de dimensiuni mai mici (2—3 verigi). Ele apar în multe sisteme de joc (Spaniola, Franceza, Caro-Kann, în unele tipuri de Indiene etc.) și suferă adeseori schimbări cantitative și calitative. În cele ce urmează vom avea prilejul să urmărim asemenea procese.

93

În diagrama de mai sus, observăm încă doi pioni — unul la alb și altul la negru — blocați reciproc. Putem oare afirma că și acest grup formează un fel de „microlanț"

cu o singură verigă? Riguros vorbind, răspunsul la întrebarea de mai sus nu poate fi decît negativ, dat fiind că noțiunea de lanț implică un șir de verigi unite între ele pentru a forma un tot. Totuși, noi vom considera — oarecum abuziv — că putem vorbi și în acest caz particular de un lanț, și aceasta pentru considerentul că adeseori, în procesul luptei, unui asemenea „microlanț" i se aplică strategia analoagă aceleia pe care o aplicăm lanțurilor propriu-zise.

Vom aminti acum principiul de luptă fundamental, deslușit — după numeroase cercetări — de Nimzovici: *atacul asupra bazei lanțului de pioni constituie o necesitate strategică.*

Neglijarea acestui principiu în jocul practic poate avea urmări extrem de neplăcute. De aceea, în momentul în care apare un lanț de pioni, ambele părți trebuie să se gîndească — pentru a fi în spiritul poziției — la *operații energice de atac îndreptate împotriva bazelor acestui lanț.*

Să clarificăm acest principiu pe baza exemplului unui lanț tipic, așa cum apare în sistemul închis al Apărării franceze (diagrama 94).

Se observă că pionii d4, e5 și e6, d5 formează un lanț.

94

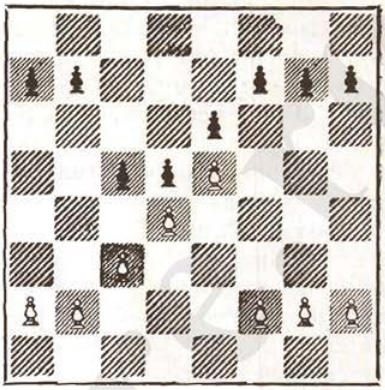

Pionul d4 este baza șirului pionilor albi, iar e6, baza șirului pionilor negri din lanț. Potrivit teoriei lui Nimzovici, înaintarea e4—e5 face ca pe tabla de șah să apară două teatre de luptă. Unul din ele anvizajează poziția strîmtorată a regelui negru, care poate fi supusă atacurilor combinate ale figurilor albe, iar cel de-al doilea vizează nemijlocit baza blocată de la e6 a șirului pionilor negri. Lupta împotriva acestuia se poate concretiza prin marșul activ al pionului alb de pe coloana „f" (f2—f4—f5). În acest caz, negrul nu-și poate permite schimbul e6:f5, pentru că aceasta ar duce la slăbirea considerabilă a lanțului propriu.

În continuare, albul poate recurge la una din următoarele trei căi de luptă : a) amplificarea la maximum a presiunii asupra pionului din e6, folosind în acest scop acțiunile conjugate ale figurilor ; b) deschiderea și folosirea operativă a coloanei „f", executîndu-se schimbul f:e6, sau c) pregătirea și formarea unei structuri în formă de „pană", prin înaintarea f5—f6, într-un moment potrivit care să favorizeze deschiderea decisivă a poziției regelui advers.

Apărarea negrului se reazimă, în principal, pe operații active de atac asupra bazei de la d4 — blocată — a șirului pionilor albi. Starea de tensiune c5/d4, pe care o vedem în diagrama 94, poate fi sporită prin plasarea cailor negri la c6 și f5 și a damei la b6. În continuare, negrul poate alege una din cele două decizii deosebite privind planul de joc. Una dintre ele constă în lichidarea tensiunii (c5:d4), cu fixarea în acest mod a unei slăbiciuni permanente la d4, care să devină apoi un obiectiv comod de atac. Alternativa constă în păstrarea cît mai mult timp a tensiunii c5—d4 și organizarea, în paralel, a subminării verigii de vîrf a șirului pionilor albi (f7—f6), cu ideea de a deschide coloana „f", cu slăbirea lanțului de pioni. În unele cazuri, negrul poate recurge și la saltul de pion f7—f5, pentru a limita mobilitatea pionilor adverși.

Mai trebuie să menționăm că, în condițiile situației ilustrate în diagrama 94, negrul nu-și poate permite — decît prin excepție — înaintarea c5—c4, care ar păstra închisă coloana „c", prelungind inutil lanțul de pioni, și ar muta baza lanțului de pioni albi în punctul c3, deoarece pregătirea și executarea atacului asupra acestei baze noi (b5, a5 și apoi b5—b4) ar necesita timp îndelungat și ar lăsa astfel mînă liberă adversarului pentru efectuarea unor operații active pe flancul regelui. Excepția la care ne-am referit mai sus are în vedere cazul cînd, în componența planului urmărit de alb, apare și mutarea a2—a3, înainte ca tensiunea c5—d4 să fi fost lichidată. În multe partide din ultimul timp, în cazuri de acest fel, s-a putut observa executarea de către negru a blocadei c5—c4. În ansamblu, ideea urmărită este de a face rocada lungă și apoi de a folosi, în scop de atac, resursele existente pe flancul regelui (regele

alb avînd executată rocada scurtă). Lupta devine extrem de complexă. Negrul mai poate folosi și posibilități de penetrare pe care le oferă șirul de cîmpuri albe slăbite a4—b3—c2—d3—e4 etc.

Un prim exemplu în care-și găsesc aplicarea, parțial, considerentele teoretice de mai sus se referă la partida Nimzovici — Ghise, citată în celebra lucrare a marelui teoretician *Sistemul meu*. După primele opt mutări s-a ajuns în poziția din diagrama 95.

95

Nimzovici — Ghise

albul la mutare

În imagine se vede lanțul central de pioni, baza pionilor albi nefiind încă atacată, ceea ce, desigur, scoate în evidență strategia inadecvată a negrului. Avanpostul de pion al albului de la e5 deschide, pentru alb, diverse posibilități de atac pe flancul regelui. Pentru executarea cu succes a acestuia, albul trebuie să asigure însă punctului strategic-cheie de la e5 o apărare fermă, sau — folosind termenul nimzovician — o puternică *supraapărare*. Desfășurarea partidei ilustrează cu pregnanță forța atacului de figuri, în condițiile supraapărării punctului e5.

9.Cd2 Ce7 10.Cf3!

O primă figură de supraapărare.

10...Cg6 11.Te1!

A doua figură de supraapărare.

11...Nb4

Pentru a aduce nebunul la c7 și a viza încă o dată pionul din e5.

12.c3 Na5 13.Nf4!

A treia figură de supraapărare.

13...0—0 14.Ng3 Nc7 15.Cg5!

Acum — spune Nimzovici — forța lăuntrică a supraîncărcării s-a manifestat impresionant; „apărătorii de rezervă", aparent lipsiți de viață, calul din f3, nebunul din g3 și turnul din e1 capătă pe

neașteptate un rol extrem de activ.

15...Te8 16.Cf4 Ch8 17.Dg4 Cf8 18.Te3! b6

Ceva mai bine era 18...Nd8.

19.Ch5 Chg6 20.Tf3 Te7 (vezi diagrama 96).

96

Nimzovici — Ghise

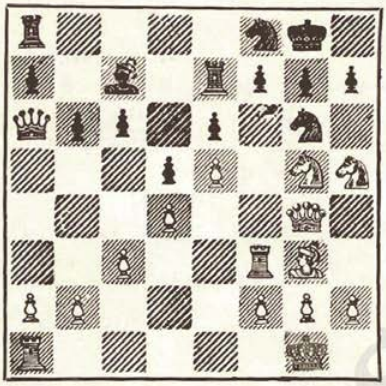

Ca rezultat al apărării importantului punct strategic de la e5, figurile albe s-au concentrat în imediata apropiere a rocadei regelui advers, astfel încît deznodămîntul fatal n-a întîrziat, acțiunea finală începînd cu un frumos sacrificiu de figură.

21.Cf6+ Rh8 22.Cf:h7 C:h7 23.C:f7 T:f7 24.T:f7 și negrul a cedat.

În partida Smîslov — Udovcici, Havana, 1964, s-a executat tot un atac de figuri, condiționat de aceiași factori strategici.

Poziția din diagrama 97 ilustrează un moment interesant al acestei partide.

97

Smîslov — Udovcici

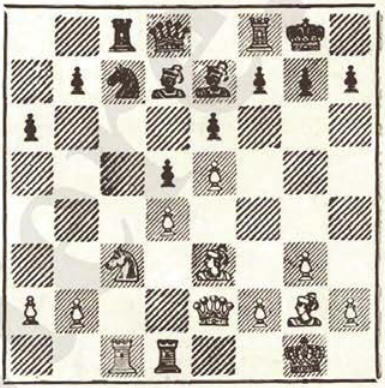

albul la mutare

Albul, avînd punctul strategic-cheie de la e5 bine apărat, organizează cel mai logic plan cu putință, plan de atac la care participă, predominant, figurile albe.

1.Dg4 Rh8 2.Nh3!

Se întinde negrului și o mică cursă, astfel, la 2...Cb5, poate urma 3.C:d5!

2...Ne8

Șanse mai bune de apărare oferea saltul 2...f5 (vezi con-

siderațiile introductive de la începutul acestui capitol).

3.Ce2 Cb5 4.Cf4 T:c1 5.T:c1 Ca7 6.Ch5 Tg8 7.Nf1 Nb5

Pentru a împiedica 8.Nd3.

8.N:b5 C:b5 9.h4

O resursă de atac foarte importantă !

9...Ca7 10.Cf4 Cc6

În sfîrșit, calul negru s-a instalat pe cîmpul dorit, de unde exercită controlul asupra cîmpului slab, fixat, de la d4.

11.h5 Te8 12.h6 g6 13.Cd3 Rg8 14.a3 a5 15.Cc5

Acest neașteptat avanpost de cal nu poate fi tolerat, dar distrugerea lui cu prețul nebunului de cîmpuri negre va crea noi posibilități de atac pentru alb.

15...N:c5 16.T:c5 f5

Singura apărare contra amenințării 17.Ng5 și 18.Df4.

17.e:f6 D:f6 18.b4 a:b4 19. a:b4 C:b4 20.Tc7

Pătrundere care subliniază corelația strategică dintre cele două flancuri și centru. Pionul de la e5 — vîrful lanțului de pioni albi — a dispărut, făcînd să apară un alt element strategic decisiv, pătrunderea pe orizontala a 7-a a turnului alb. Acum își va juca un rol activ și puternicul pion de la h6.

20...Cc6 21.Tg7+ Rh8 22. Ng5! Df8

La 22...D:d4? decide imediat 23.D:d4 C:d4 24.Nf6 etc.

23.Dh4 și negrul cedează.

Un exemplu de greșită înțelegere de către negru a modului de luptă contra lanțului de pioni de tip „francez" — ilustrat în diagrama 94 — ni-l oferă o partidă mai veche, Forgács — Tartakover, Petersburg, 1909. Poziția din diagrama 98 a survenit după 12 mutări.

98

Forgács — Tartakover

negrul la mutare

Constatăm că în centru și pe flancul regelui se creează condiții favorabile de atac imediat după executarea rocadei. Semnalul acestei acțiuni

va fi dat de pionul alb din f4, prin depășirea frontierei (f4—f5).

Planul de apărare al negrului ar trebui căutat în crearea de acțiuni ofensive pe flancul damei, unde el dispune de tensiunea c5—d4 care îi este favorabilă. Fiind la mutare, negrul ar fi putut lichida această tensiune cu 13...c:d4, pentru ca la 14.C:d4 să răspundă cu 14...f6, demolînd avanpostul de la e5 și deschizînd coloana „f", cu toate consecințele ce decurg din aceasta. În cazul cînd albul ar răspunde cu c:d4, atunci negrul ar putea oferi schimbul damelor la b4, pe deplin motivat din punct de vedere strategic.

O altă posibilitate de contrajoc pentru negru era 13... Tac8, pentru ca, după 14.0—0, să continue cu 14...c:d4, iar la 15.c:d4 să urmeze 15...Cb4.

Așadar, înțelegerea corectă a spiritului poziției ar fi trebuit să orienteze gîndirea negrului în direcțiile arătate. În loc de aceasta, Tartakover a inițiat un surprinzător transfer al bazei de atac pe flancul damei, în punctul c3.

13...c4?

Această decizie vine în contradicție flagrantă cu spiritul poziției, negrul ignorînd total cîștigul teritorial al albului de pe flancul regelui, ca și posibilitățile lui de atac în acest sector.

Partida a continuat astfel :

14.Nc2 b5 15.0—0 a5 16.Tae1 b4 17.f5!

Pe baza unui calcul concret, acesta este momentul cînd trebuie trecut la atac.

17...e:f5

Astfel, lanțul de pioni al negrului dispare ; în continuare, negrul va încerca, fără succes, să bareze cu figuri intrarea spre cîmpurile e6, f7 etc.

18.g4! f:g4 19.Cg5 g6

Nu prezenta pericol nici 19... h6, care ar putea da naștere la următoarea variantă favorabilă albului : 20.Ch7 Tfd8 21. Cf6+ g:f6 22.D:h6 f5 23.N:f5 N:f5 24.T:f5 f6 25.T:f6 Dh7 26. Dg5+ Rh8 27.Th6 (Romanovski).

20.Tf6 Rg7 21.Tef1 Ne8 22. Df4 Cd8 23.e6! Ta6 24.De5! Rh6 25.T1f5

Poziția la care s-a ajuns este deosebit de sugestivă ; ea întruchipează momentul culminant al atacului executat de alb, acțiune la care colaborează în deplină armonie toate figurile sale. Aceasta se poate vedea în diagrama 99.

99

Forgács — Tartakover

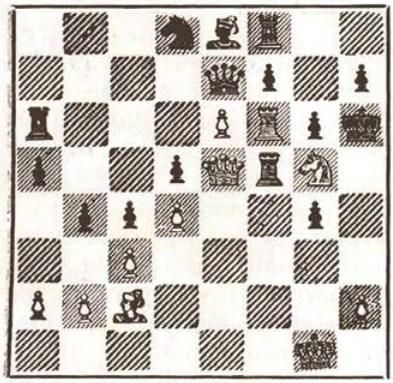

Ne putem convinge că negrul nu mai poate continua lupta.

25...f:e6 26.Cf7+ D:f7 27. Th5+ Rg7 28.T:g6 mat.

Strategia atacului asupra bazei lanțului de pioni impune uneori și mutarea acestei baze, dictată de particularitățile concrete ale poziției. Un model interesant ni-l oferă partida Capablanca — Treybal, unde ni se prezintă lanțuri de pioni de alt tip. Trebuie să precizăm însă că și în pozițiile cu lanțuri de pioni de tip diferit de cel ce rezultă din sistemul închis al Apărării franceze se aplică, *mutatis mutandis,* principiile strategice și tactice de care ne-am ocupat mai sus.

În partida Capablanca — Treybal, Karlsbad, 1929, după o îndelungată luptă, la mutarea 36, s-a ajuns la poziția din diagrama 100.

100

Capablanca — Treybal

albul la mutare

Observăm, în această poziție complexă, două lanțuri de pioni dispuse în sectoare diferite ale tablei : lanțul f4, g5/g6, f5 pe flancul regelui și lanțul d4, c5/c6, d5, pe flancul damei. Pe flancul regelui mai observăm că albul a reușit să formeze tensiunea h5—g6, exercitînd o puternică presiune asupra bazei de la g6 a șirului de pioni negri din lanț.

În plus, albul este pregătit să atace cu b4—b5 și baza de la c6 a celui de-al doilea lanț. Pe scurt, asistăm la o puternică acțiune de atac, exercitată de alb pe ambele flancuri, situația în centru fiind stabilă. În aprecierea globală a poziției mai cîntăresc și alți factori. Se remarcă, de pildă, pozițiile total pasive pe care le ocupă figurile negre, în contrast cu cele albe, care sînt deosebit de active.

Ultima mutare a negrului a fost 35...Tb8—g8, pentru a evita pătrunderea albului pe coloana „h", după o prealabilă regrupare a figurilor grele pe această coloană : Th3, Tn1—h2 și apoi Da3—a1—h1.

Este excepțională concepția lui Capablanca. După ce a atras forțele negrului pe flancul regelui, albul mută dispozitivul de pătrundere a figurilor grele pe coloana „a" ! A urmat o formulă de luptă care a rămas unică pînă acum în istoria creației șahiste.

36.b5!

Spargerea decisivă. Răspunsul negrului este obligatoriu.

36...a:b5 37.h6+!

Mutare intermediară ucigătoare, care obligă regele negru să reducă la zero mobilitatea propriilor turnuri pînă cînd își va găsi un cîmp mai bun de staționare. Între timp, albul pune stăpînire pe coloana „a", atacînd punctul b7, un adevărat „călcîi al lui Ahile" în poziția negrului.

37...Rf8 38.a:b5 Re7 39.b6!

Prin aceasta se creează un nou lanț de pioni, format din trei verigi, cu baza la b7 pentru șirul de pioni negri, baza șirului de pioni albi rămînînd aceeași, la d4. În etapa următoare, toate figurile albe se concentrează împotriva bazei de la b7 a lanțului de pioni. Capablanca realizează mobilizarea figurilor albe cu multă eleganță și înalt simț tehnic și estetic.

39...Db8

Desigur, nu se putea 39... Ta8?? din cauza 40.D:a8 etc.

40.Ta1 Tc8 41.Db4 Thd8 42. Ta7 Rf8 43.Th1 Ne8 44.Tha1 Rg8 45.T1a4 Rf8 46.Da3!

Acum, nici unul din turnurile negrului nu poate părăsi orizontala a 8-a din cauza Ta8. Negrul este obligat să bată pasul pe loc pînă la prăbușirea bazei de la b7.

46...Rg8 47.Rg3 Nd7 48.Rh4

Se preîntîmpină sacrificiul calului la g5 și se cîștigă timp pentru o analiză aprofundată a poziției.

48...Rh8 49.Da1 Rg8 50.Rg3 Rf8 51.Rg2 Ne8 52.Cd2!

Manevră de cal care vizează tot punctul b7 și care va contribui la atacul decisiv.

52...Nd7 53.Cb3 Te8 54.Ca5 Cd8 55.Na6!

Cu această combinație finală, albul își încheie strălucita strategie de luptă. Mutările care au urmat nu mai sînt semnificative.

55...b:a6 56.T:d7 Te7

Sau 56...Rg8 57.Tg7+! Rh8 58.Tb4, cu amenințarea imparabilă 59.b7!

57.T:d8 și negrul cedează.

Desigur, partida este prețioasă și pentru a ilustra o serie de alte idei privind strategia de luptă în jocul de mijloc, în afară de cele ce le inspiră existența concretă a lanțurilor de pioni.

Mai oferim două exemple în care au loc atacuri asupra bazei lanțurilor de pioni de tipuri diferite.

Vom cita, mai întîi, partida Botvinnik — Gheller din al XX-lea Campionat al U.R.S.S. După primele 8 mutări, într-o Indiană a regelui — 1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.g3 Ng7 4.Ng2 0—0 5.Cc3 d6 6.Cf3 Cc6 7.d5 Ca5 8.Cd2 c5 — s-a ajuns la poziția ilustrată în diagrama 101, în care observăm lanțul de pioni cu două verigi c4, d5/d6, c5.

101

Botvinnik — Gheller

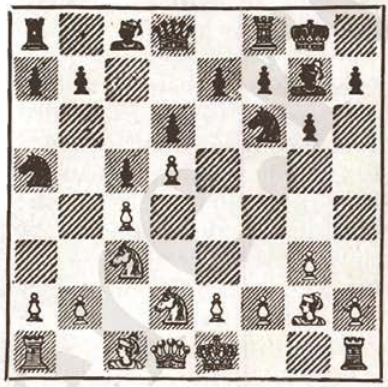

albul la mutare

Un plan activ de joc pentru negru este legat, evident, de pregătirea și executarea atacului asupra bazei din c4 a componentei albe a lanțului de pioni. În mod corespunzător, și în spiritul poziției, albul va trebui să-și construiască planul de atac asupra bazei din d6 a componentei negre a lanțului. Aceste idei strategice constituie simburele rațional al luptei ce urmează să se desfășoare.

9.Dc2 a6 10.0—0 Nf5?

Mai bine, imediat, 10...Tb8.

11.e4 Nd7 12.b3 b5

A început atacul bazei de la c4.

13.Nb2 b:c4 14.b:c4 Tb8 15. Tab1 Tb4 16.a3

Negrul a provocat 16.a3, în speranța de a folosi mai tîrziu slăbiciunea cîmpului b3. Un moment critic! Albul trebuie să execute această mutare de alungare a turnului deoarece, în caz contrar, negrul are posibilitatea de a institui presiune pe coloana „b", ceea ce este destul de neplăcut pentru alb. Acest rezultat se poate reține, de pildă, din următoarea variantă: 16.Cd1 Na4 17.Dc1 (nu se poate 17.Dd3 din cauza 17...Nd1 18.Tf:d1 T:b2! 19.T:b2 C:d5 20.Tbb1 Cc3!) 17...Db6!

16...Tb8 17.Cd1 Dc7 18.Ce3 Tb7 19.Nc3! Tfb8 20.h3 T:b1 21.T:b1 T:b1 22.C:b1! Db6 23. Cd2 Ce8 24.N:g7 C:g7 25.Rh2 Ce8

Negrul neglijează intenția vădită a albului de a ataca baza centrală de la d6 prin mobilizarea pionilor „e" și „f". Acest plan trebuia îngreuiat prin operații active pe flancul damei, specuiîndu-se slăbiciunea cîmpului b3. Această idee se putea realiza cu ajutorul manevrelor Cb7, a6—a5—a4 și Cb7—a5—b3—d4.

Acum, albul are un plan clar de joc, în spiritul poziției:

26.f4 Cf6?! 27.e5 Ce8 28.Dc3 f6?

Era de considerat 28...Cb7 sau 28...Cg7. Acum, albul implîntă o puternică „pană" de pion în cîmpul e6.

29.e6 Na4 30.Ne4! Cg7

Nu mergea 30...Cb3 din cauza 31.Db2 Da5 32.C:b3 Db6 33.Nc2! și albul rămîne cu o figură în plus.

31.Nd3 Ch5 32.Ne2 Cg7 33. h4 Ce8 34.Nd3 Cg7 35.f5! Cb3

Aceasta duce la pierderea figurii, dar și alternativa 35... g5 36.h:g5 f:g5 37.f6 este lipsită de orice speranțe.

36.Db2! Da5 37.C:b3 Dc1 38. Cg2 Dd1 39.Cc1 g:f5 40.Ne2 Dd4 41.D:d4 și negrul cedează.

Pentru a ilustra metodele de luptă în condițiile lanțurilor de pioni specifice Indienei regelui, prezentăm partida Polugaevski — Holmov, Palma de Majorca, 1970. După 10 mutări: 1.c4 Cf6 2.Cc3 g6 3.e4 d6 4.d4 Ng7 5.Ne2 0—0 6.Cf3 e5 7.d5 a5 8.0—0 Ca6 9.Ng5 h6 10.Nh4 De8 — a intervenit poziția din diagrama 102.

Cu ultima sa mutare (10... De8), negrul planifică tradiționalul atac asupra bazei din e4 a lanțului de pioni, după schema Ch7, f5, Cf6, h5, Nh6 etc. La rîndul său, albul anvizajează planul de atac asupra pionului d6, baza șiruiui pionilor negri din lanț. Din con-

102

Polugaevski — Holmov

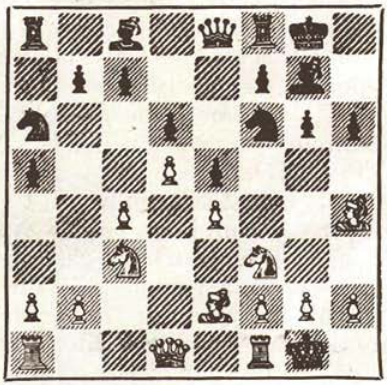

albul la mutare

fruntarea acestor două planuri — fenomen specific jocului de mijloc — ia naștere o luptă complexă cu șanse de ambele părți. Putem spune, deci, că poziția pe care o vedem este tipică pentru așa-numitul „echilibru dinamic" al procesului de luptă.

11.Ce1 Nd7 12.Cd3 b6 13.b3

Mutare necesară pentru pregătirea mobilizării pionilor albi de pe flancul damei, după schema Tb1—a3—b4—c5 etc. Nu se poate imediat 13.a3? — eroare tipică —, la care negrul răspunde cu 13...a4, anihilînd calitatea mai bună a pionilor albi de pe acest flanc.

13...Cc5 14.C:c5 b:c5

La prima vedere, planul albului de a ataca baza de la d6 pare să fie o simplă dorință nerealizabilă, dată fiind bariera a5 și c5 care stă în fața pionilor albi. Totuși, această barieră va fi înlăturată, în cadrul unui proces de luptă deosebit de instructiv.

15.Tb1 Ch7 16.f3 f5 17.Nf2 Nf6

Negrul încearcă să schimbe nebunii de cîmpuri negre, știut fiind că un asemenea schimb este motivat din punct de vedere strategic (în lagărul albului s-ar ivi un întreg sistem de cîmpuri negre slabe, totodată dispărînd și una din figurile importante de atac pe flancul damei). Totuși, momentul ales pentru schimb este îndoielnic. Era preferabilă continuarea activă de atac cu 17... h5 și apoi 18...Nh6, sau chiar mutarea bazei lanțului de pioni prin înaintarea 17...f4 urmată de 18...g5, în ideea de a produce — la momentul potrivit — spargerea g5– g4, cu consecințe favorabile contrajocului pe acest flanc.

18.a3 De7 19.De1!

Se împiedică schimbul nebunilor la h4 și se ia sub control cîmpul b4.

19...Tfb8 20.Cb5! Tb7 21.b4 a:b4 22.a:b4 c:b4 23.D:b4

Acum, atacul asupra bazei d6 este imparabil, drumul pionului alb din c4 fiind deschis.

23...Nh4

Mai bună era manevra de cai Ch7—g5—f7, pentru a întări baza de la d6.

24.g3 Nf6 25.c5! d:c5 26.N:c5 De8 27.d6!!

Mult timp blocat, pionul din d5 manifestă acum o energie deosebită și este gata de sacrificiul suprem pentru a oferi figurilor albe posibilitatea de a acționa armonios în etapa de valorificare a avantajului poziționa obținut.

27...c:d6

O frumoasă variantă a rămas în culise ; în ipoteza 27... c6, exista următoarea secvență : 28.Dc4+ Ne6 29.Cc7! T:c7 30.d:c7 N:c4 31.N:c4+ Rg7 32.Nd6 Dd7 33.Tb7! D:d6 34.T:a8 D:c7 35.Tg8 mat.

28.Dc4+ Ne6 29.C:d6 T:b1 30.T:b1 N:c4 31.N:c4+ Rh8 32.C:e8 T:e8 33.Nf7 Tc8 34. Ne6! Td8?

Șanse de remiză oferea 34... T:c5.

35.e:f5 Cg5 36.Rf2 e4 37.f4! Td2+ 38.Re3 Td3+ 39.Re2 și negrul a cedat.

Partidă model ! Ea ilustrează puternic procesele de luptă care au loc în condițiile *centrului închis,* definit de prezența lanțurilor de pioni în acest sector important al tablei de șah.

Este foarte interesant de remarcat că tipul de lanț de pioni ca acela din partida precedentă se întîlnește și în unele sisteme ale Partidei spaniole.

Pentru ilustrare ne vom referi la partida Karpov — Unzicker, Olimpiada a XX-a, Nisa, 1974. Poziția care se vede în diagrama 103 ilustrează un moment important al acestei partide, intervenit după mutarea a 13-a a albului : 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.0—0 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 0—0 9.h3 Ca5 10.Nc2 c5 11.d4 Dc7 12. Cbd2 Cc6 13.d5.

103

Karpov — Unzicker

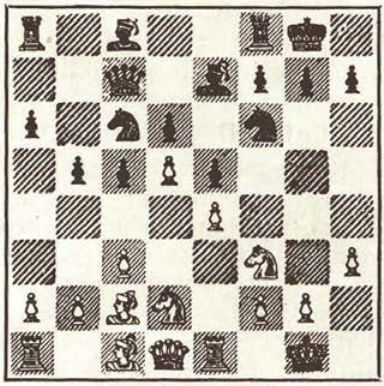

negrul la mutare

Cu ultima sa mutare (13.d5), albul a închis centrul, instituind prin aceasta lanțul e4, d5/d6, e5. Cititorul va observa imediat că acest lanț s-a creat în condițiile unei configurații aparte a restului de pioni de pe flancul damei — configurație specifică sistemului Cigorin al Partidei spaniole (a6, b5, c5), ceea ce face ca atacul asupra bazei din d6 să fie practic imposibil de realizat. De aceea, albul poate adopta o altă strategie, legată de deschiderea coloanei „a" și instituirea unui control ferm asupra acestei importante artere — așa cum s-a întîmplat în speță — pentru ca, în continuare, să organizeze acțiuni puternice de atac pe flancul regelui, la baza cărora este pus marșul pionului „f" (f2—f4). După cum se vede, acțiunea albului pe flancul regelui este precedată de atacul direct asupra verigii de vîrf (e5) a șirului pionilor negri blocați. Este clar că dizlocarea acestui pion poate duce și la amenințări directe asupra bazei din d6. Acționînd pe coloana „f", albul se poate decide și la eventuala înaintare f4—f5, pentru a iniția contactul nemijlocit cu pionii ce ocrotesc regele advers și a face breșele de rigoare în favoarea sa.

Practica a arătat că, acționînd pe flancul regelui — după ce flancul damei a fost stabilizat —, albul pune în fața negrului probleme extrem de grele de apărare. În decursul timpului s-au experimentat mai multe planuri de apărare, unele dintre ele aducînd negrului cîștig de cauză, altele nu. Ne vom referi, în context, la planurile de apărare cele mai uzuale, avînd ferma convingere că, în viitoarele competiții, iubitorii sistemului Cigorin din Partida spaniolă vor găsi noi resurse de apărare și le vor verifica eficiența în procesul dialectic al luptei.

Cercetările proprii ne-au condus la concluzia că cel mai activ contrajoc pentru negru îl oferă, totuși, planul de atac asupra bazei de la e4 a pionilor albi. Însă un asemenea plan trebuie realizat, la momentul potrivit, după o minuțioasă pregătire. Această constatare este fără îndoială surprinzătoare. Ceea ce nu poate realiza albul (!), atacul direct asupra bazei din d6, realizează negrul, atacînd, sau amenințînd să atace, baza de la e4 ! Altminteri, trebuie amintit că o asemenea idee de joc și-a găsit aplicații concrete în mai

multe partide jucate însă la începutul secolului nostru.

13...Cd8

Cu această retragere, negrul se plasează pe coordonatele inițiale ale planului de apărare conceput de A. Rubinstein în partida pe care a susținut-o contra lui Thomas, Baden-Baden, 1925. În afară de acest plan, s-a experimentat și acela cu plasarea calului pe o poziție mai activă, 13...Ca5, după care, de pildă, în partida Stoltz — Alehin, 1942, s-a jucat 14.Cf1 (Alehin arată că mai exact era 14.b3! pentru ca, la 14...c4, să se răspundă 15.b4 Cb7 16.a4 Nd7 17.a5) 14... Nd7 15.g4? h5! 16.C3h2 Dc8 (era puternică și continuarea 16...h:g4 17.h:g4 Ch7 — Alehin) și lupta a luat un curs favorabil pentru negru. (A se vedea și partida Gheller — Mecking, Palma de Majorca, 1970).

14.a4

În partida citată mai sus, Thomas — Rubinstein, s-a jucat 14.Cf1 Ce8 și abia acum 15.a4 Tb8 (mai puțin bună este 15...b4, care slăbește configurația pionilor pe flancul damei, dar merita atenție 14... Ta7!? — o recomandare mai puțin cunoscută a lui Thomas) 16.a:b5 a:b5 17.g4 g6 18.Cg3 Cg7 19.Rh1 f6 20.Tg1 Cf7 etc.

14...Tb8 15.a:b5 a:b5 16.b4!

Tot așa s-au desfășurat ostilitățile și în partida Spasski — Korcinoi, 1968, din meciul candidaților.

16...Cb7

Într-o altă partidă, Karpov — Spasski, 1973, s-a jucat 16...c4.

17.Cf1 Nd7 18.Ne3! Ta8 19. Dd2 Tfc8

Prezența calului negru la b7 stinghereşte acțiunile negrului legate de apărarea coloanei „a".

20.Nd3 g6 21.Cg3 Nf8

Konstantinopolski consideră, pe drept cuvînt că, aici, negrul putea să se întoarcă la construcția trainică a lui Rubinstein, făcînd manevrele 31... Ce8 și Cg7, f6 și apoi Cb7—d8—f7.

22.Ta2 c4 23.Nb1 Dd8 24. Na7!

Această pătrundere originală face posibilă stăpînirea fermă de către alb a coloanei „a", pe care se vor dubla turnurile sale.

24...Ce8 25.Nc2! Cc7 26.Tea1 De7 27.Nb1 Ne8

Poziția la care s-a ajuns merită o nouă diagramă (104).

104

Karpov — Unzicker

albul la mutare

Îngemănînd acțiunile turnurilor pe coloana „a" cu cea de blocaj a nebunului din a7, albul și-a creat un puternic mecanism strategic de imobilizare a pieselor negre. În aceste condiții, el poate trece la amenințări directe pe flancul regelui, unde negrul nu poate realiza nici măcar contrajocul legat de atacul bazei din e4. (Este de relevat originala prezență a celor două lanțuri de pioni, unul în centru și altul pe flancul damei).

28.Ce2! Cd8 29.Ch2 Ng7 30. f4 f6 31.f5 g5 32.Nc2 Nf7 33. Cg3 Cb7 34.Nd1 h6 35.Nh5 De8 36.Dd1 Cd8 37.Ta3 Rf8

Negrul așteaptă execuția, neavînd nici o posibilitate de a-și activiza figurile.

38.T1a2 Rg8 39.Cg4! Rf8

Evident, nu merge 39...N:h5? 40.C:h5 D:h5? 41.Cf6+ și negrul pierde dama.

40.Ce3 Rg8 41.N:f7 C:f7 42. Dh5 Cd8 43.Dg6! Rf8 44.Ch5

Negrul cedează. Karpov a realizat magistral avantajul său poziționa l ilustrat în ultima diagramă.

Ne oprim aici cu prezentarea problemelor strategice și tactice care se cer rezolvate în condițiile prezenței lanțurilor de pioni, îndeosebi a celor centrale care generează un centru închis, deși sîntem convinși că ele nu au fost epuizate. În contextul lucrării vom încerca să atragem atenția și asupra altor probleme legate de studiul lanțurilor de pioni, atunci cînd se va ivi prilejul, sugerînd și eventualele soluții.

2. *AVANTAJUL CALITĂȚII PIONILOR*

Conceptul de avantaj al calității pionilor a fost introdus de Nimzovici cu prilejul cercetării lanțurilor de pioni. Iată formularea sa definitorie: „Pionii acelui flanc pe care

are loc mișcarea în direcția bazei lanțului de pioni al adversarului trebuie considerați calitativ mai puternici".

În sensul acestei formulări am mai avut ocazia să facem cunoștință cu asemenea pioni, de pildă, în partida Forgács — Tartakover (17.f5! și apoi 18. g4!) sau în partida Polugaevski — Uhlmann, unde mai buni erau pionii de pe flancul damei (vezi procesul de luptă care a avut loc pe parcursul unei secvențe de mutări începînd cu 13.b3).

Pentru a ilustra în mod special avantajul calității pionilor, vom cita partida Gheller — Romanișin, Moscova, 1979. După 8 mutări în Apărarea franceză — 1.e4 e6 2.d4 d5 3. Cd2 Ne7 4.Cgf3 Cf6 5.e5 Cfd7 6.Nd3 c5 7.c3 Cc6 8.0—0 Cf8 — s-a ajuns la poziția din diagrama 105.

Avem în față imaginea tipică a lanțului de pioni în care baza din d4 a șirului de pioni albi este atacată. În sensul definiției date de Nimzovici, pionii negri de pe flancul damei sînt, în acest caz, calitativ mai puternici. La rîndul său, albul are și el pioni calitativ mai buni pe flancul regelui, care pot executa marșul în direcția bazei

105

Gheller — Romanișin

albul la mutare

de la e6 a șirului de pioni din lanț. Deocamdată, forța acestor pioni este doar în stare latentă, dar, în decursul luptei, se va manifesta cu siguranță, atacul bazei din e6 fiind planul ce corespunde — după cum știm — necesității strategice în această poziție.

Partida s-a desfășurat după cum urmează :

9.Te1 Nd7 10.d:c5!

Acest schimb, cu lichidarea stării de tensiune din centru, este motivat corect din punct de vedere pozițional. Într-adevăr, albul eliberează cîmpul de bază din d4 pentru ca apoi să-l folosească drept platformă pentru figurile sale (mai

ales pentru cai). Este vorba de un procedeu original, a cărui paternitate trebuie atribuită tot lui Nimzovici care l-a supus unui studiu sistematic. De notat că în partide se poate întîmpla și fenomenul de dispariție a pionului de vîrf din e5, caz în care, pe locul respectiv, albul trebuie să plaseze o figură, exercitînd în continuare o puternică blocadă a pionilor e6 și d5. O asemenea blocadă stinghereşte și mai mult mobilitatea figurilor negre, îndeosebi a nebunului de cîmpuri albe.

10...N:c5 11.Cb3 Ne7 12.Nf4!

Are loc supraapărarea importantului punct strategic de la e5.

12...Cg6 13.Ng3 h5?!

Această acțiune de flanc nu este în spiritul poziției. Era de considerat 13...Db6 (sau 13...Dc7), cu pregătirea rapidă a rocadei lungi.

14.h3 h4 15.Nh2 Th6? 16. Dd2 Db6 17.Te2 0—0—0 18. Cfd4! C:d4 19.C:d4!

Aici, poziția calului este excelentă, el exercitînd o puternică presiune și pe cîmpurile f5 și c6.

19...Rb8 20.f4!

Astfel este pusă în valoare forța calitativ superioară a acestui pion care se îndreaptă asupra bazei din e6.

20...Ra8

Negrul simte acum și pericolul nebunului alb de la h2 și se retrage de pe diagonala h2—b8.

21.Rh1 Thh8

Recunoașterea tardivă a pierderii de timp care a avut loc cu ocazia acțiunii premature pe flancul regelui.

22.a4 Dc7 23.f5! Cf8 24.b4!

Stăpînirea fermă a centrului de către alb îi oferă acestuia posibilitatea de a ataca pe ambele flancuri.

24...Tc8 25.Cb5! N:b5

Altceva mai bun nu se vede. Acum are loc și deschiderea coloanei „a" pe care albul o va folosi cu succes pentru a ataca poziția nesigură a regelui negru.

26.a:b5 Cd7 27.Da2 b6 28. f:e6 f:e6 29.c4!

Tocmai această resursă nouă de atac a avut-o albul cînd a lichidat starea de tensiune f5/e6. Acum se va deschide pentru atac și importanta magistrală h1—a8.

29...N:b4 30.c:d5 Cc5 31.Nc4

Poziția la care s-a ajuns este foarte instructivă (diagrama 106).

106

Gheller — Romanișin

negrul la mutare

Avem prilejul să observăm un microlanț (e5/e6), a cărui bază este atacată de pionul alb din d5. Cedarea acestei baze (e:d5) ar duce imediat la prăbușirea poziției negre. A urmat :

31...Thc8 32.d:e6 Te7 33.Td1 Td8 34.Nd5+ Rb8 35.Tf1! Na5 36.Tef2 Cd3 37.Tf8 Cb4 38. Db3 Tee8 și negrul a cedat.

În afara faptului că ne-a ilustrat avantajul calității pionilor de flanc, această partidă ne-a oferit prilejul să sesizăm unele aspecte noi de ordin strategic în metamorfoza lanțurilor de pioni, (necesitatea strategică de a înlocui cu figuri[illegible] [illegible]nele verigi din lanț) și, de asemenea, să identificăm un caz interesant de microlanț în jurul căruia s-a dat bătălia finală.

În prezent, conceptul de avantaj al calității pionilor a căpătat o extindere mai mare. Se consideră astfel că una din părți are avantajul calității pionilor în momentul în care i se ivește posibilitatea de a înainta cu efect util un întreg grup de pioni pe un flanc sau altul, numărul pionilor fiind egal de ambele părți.

Vom avea ocazia, de asemenea, să ne ocupăm mai îndeaproape de atacuri „la baionetă", cu ilustrarea *rolului activ* al pionilor în executarea atacurilor de flanc.

Deocamdată ne vom opri asupra unei partide în care se manifestă cu pregnanță avantajul calității mai bune a pionilor de pe flancul regelui în Apărarea siciliană. Autorul valorificării acestui avantaj a fost Smîslov, la alb, într-o partidă cu Hort, Petropolis, 1973. După primele 14 mutări : 1.e4 c5 2.Cf3 e6 3.d4 c:d4 4. C:d4 Cf6 5.Cc3 d6 6.Ne2 Ne7 7.0—0 a6 8.f4 0—0 9.Ne3 Dc7 10.a4 b6 11.Nf3 Nb7 12.De1 Cbd7 13.Nf2 Tac8 14.g4!, s-a ajuns la poziția din diagrama 107.

107

Smîslov — Hort

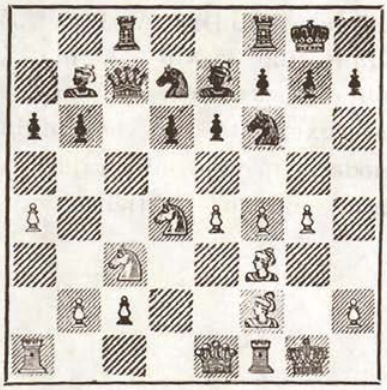

negrul la mutare

După cum se vede, „troica" de pioni aliniată pe orizontala a 4-a (e4, f4, g4) este gata să-şi demonstreze forţa calitativ superioară. Ultima mutare a albului 14.g4! are drept scop alungarea calului de pe poziţia activă de la f6 şi, prin aceasta, instituirea unui control ferm asupra cîmpurilor centrale.

14...Cc5 15.g5 Cfd7 16.Td1 Cb8 17.Ne3

Cu aceasta are loc o mică regrupare a figurilor, aducîndu-se dama la g3, de unde va sprijini eficient acţiunea puternicilor pioni de pe flancul regelui.

17...Cc6 18.Dg3 Tfe8 19.Ng2 Nf8 20.Tf2!

Manevră foarte bună ! Albul menţine pionii săi în stare de deplină capacitate de şoc, fără a se grăbi cu efectuarea spargerii f4—f5. În observaţiile sale, Smîslov precizează că „ameninţarea f4—f5 este mai puternică decît executarea ei, mai ales cînd adversarul este lipsit de mutări active".

20...Dd7 21.Cf3!

Aici, calul este postat foarte bine şi este gata să treacă pe o poziţie şi mai bună, cîmpul g4 (după h2—h4 este posibilă manevra Ch2—Cg4).

21...Cb4?!

Acum, manevra de cal amintită poate fi efectuată în condiţii şi mai bune.

22.Ce5! Dc7 23.Cg4 Cd7 24. Nd4

Se ameninţă Ch6+.

24...e5 25.f:e5 C:e5 26.Tdf1 Te7?

Era mai bun schimbul cailor (26...C:g4 27.D:g4), dar şi în acest caz ar putea fi mobilizat încă un pion de calitate bună (h2—h4), după care poziţia negrului rămîne sub semnul diferitelor ameninţări.

27.N:e5

Prolog la combinaţia care urmează, cu distrugerea poziţiei regelui negru (Smîslov).

27...d:e5 28.Cf6+! Rh8 29. C:h7!

Premisa acestei combinații rezidă — printre altele — și în prezența activă a pionului alb la g5.

29...Te6

La 29...R:h7 urmează 30. g6+! f:g6 (30...Rg8 31.g:f7+) 31.T:f8 cu amenințare de mat (Smîslov).

30.T:f7 Nc5+ 31.Rh1 Te7 32.Tf8+ și negrul cedează.

Se vede că, după 32...Rh7, urmează 33.Dh3+ Rg6 34. Df5+ Rh5 35.Nf3+ și mat la mutarea următoare. O aplicație excelentă a conceptului modern privind avantajul calității pionilor de flanc.

www.stere

CAPITOLUL VI. STRUCTURA KARLSBAD

Formația de pioni asemănătoare aceleia ilustrate în diagrama 108 poartă denumirea de structura Karlsbad, dată după turneul internațional de la Karlsbad (astăzi Karlovy Vary), din anul 1923, în partidele căruia s-a întîlnit frecvent.

Această structură derivă din unele variante ale Gambitului damei (varianta schimbului, varianta Karlsbad), ale Apărării Nimzovici (4.Dc2 d5 5. c:d5 e:d5, sau 4.e3 0—0 5.Ce2 d5 6.a3 Ne7 7.c:d5 e:d5), ale Apărării Grünfeld (sistemul 4. Cf3 Ng7 5.Ng5 Ce4 6.c:d5 C:g5 7.C:g5 e6 8.Cf3 e:d5), precum și ale altor deschideri.

Vom prezenta pe scurt planurile de joc de care dispun ambele părți, sugerate de

108

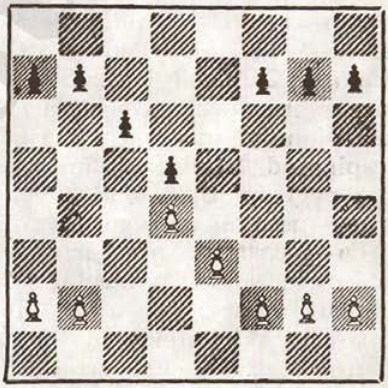

structura de pioni în cauză, experimentate în numeroase confruntări practice.

1. ALBUL EXECUTĂ ATACUL MINORITĂȚII

A. Negrul întreprinde operații active pe coloana semideschisă „e" și pe flancul regelui

Atacul minorității se execută prin înaintarea pionului alb b2—b4—b5, pentru ca, după efectuarea schimbului la c6, în lagărul negrului să apară un pion slab *înapoiat* pe o coloană semideschisă. În cazul că negrul ia la c6 cu o figură, apare un pion slab *izolat la d5*; aceeași situație se creează și la răspunsul negrului c6:b5. Desigur, mai pot apărea și alte atuuri poziționale în favoarea albului.

Vom prezenta mai întîi un fragment din partida Petrosian — Krogius, Tbilisi, 1959 (Camp. XXVI al U.R.S.S.), în care albul speculează slăbiciunea pionului înapoiat de la c6, respingînd, simultan, încercările negrului de a obține contrajoc pe flancul regelui.

La această poziție în care apare clar atacul minorității pe flancul damei, s-a ajuns din Apărarea Grünfeld; jocul a continuat după cum urmează:

1.g3 Rh7 2.Cc5

Un admirabil avanpost de cal la c5, a cărui forță rezidă în legătura lui strategică fermă cu spatele (Tc1, Tc2).

109

Petrosian — Krogius

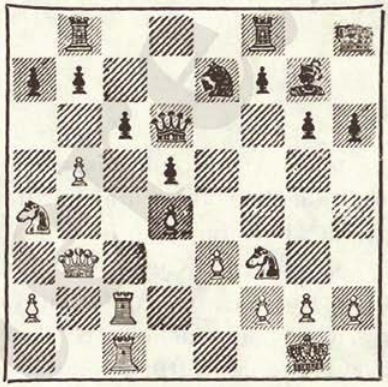

albul la mutare

2...Tfd8

După aceasta, albul cîștigă un pion. Era de considerat, eventual, 2...b6, dar și astfel poziția negrului rămîne dificilă, după cum rezultă fie și din următoarea variantă: 3. Cd3 c:b5 4.D:b5 Tfc8 5.T:c8 T:c8 6.T:c8 C:c8 7.Cf4 Ce7 8. De8 ±.

3.b:c6 b:c6 4.Da4 Df6 5.Rg2 Ta8 6.Cb7 Te8 7.Ca5! g5 8.h3 Df5 9.C:c6 De4 10.Tc5! f5 11. Dc2! C:c6 12.T:c6 f4 13.e:f4

g:f4 14.g4 N:d4 15.Dd2! Ng7 16.Te1 Da4 17.D:d5 T:e1 18. C:e1 Tf8 19.Cf3 Rh8 20.Tc7 a6 21.Db7 Tg8 22.Ch4 și negrul cedează.

În partida ce urmează — una din cele mai instructive în legătură cu tema pe care o abordăm — în procesul atacului minorității apare, după un prim schimb, un nebun la c6, pentru ca, în cele din urmă, după un al doilea schimb, să se creeze totuși pionul înapoiat la c6. Avem în vedere partida Smîslov — Keres. Moscova, 1948, în care, după 11 mutări în Gambitul damei — 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Cf6 4.Ng5 c6 5.e3 Cbd7 6.c:d5 e:d5 7.Nd3 Ne7 8.Cf3 0—0 9.Dc2 Te8 10.0—0 Cf8 11.Tab1 Cg6 — a apărut poziția ilustrată în diagrama 110.

Albul s-a pregătit pentru executarea atacului minorității iar negrul va trebui să încerce schițarea unui contrajoc de figuri pe flancul regelui, folosind avanpostul de la e4.

12.b4 Nd6

Keres își face o severă autocritică pentru această mutare care pregătește eliminarea nebunului din g5 cu h7—h6, dar care necesită timp. Era mai bună 12...Ce4, acum sau după

110

Smîslov — Keres

albul la mutare

mutările intermediare 12...a6 și 13.a4. În acest mod, jocul s-ar fi simplificat: 13.N:e7 D:e7, negrul obținînd suficient contrajoc pe flancul regelui.

Mai tîrziu, acest plan indicat de Keres s-a întîlnit adeseori în practică. De pildă, într-o partidă Furman — Klovan, Moscova, 1964, s-a jucat: 13...Ce4 14.N:e7 D:e7 15.Tfe1 C:c3 16.D:c3 Ng4 17.Cd2 Tac8 18.Tbc1 Ch4 19.Nf1 Dg5 20. Rh1 Te6! și negrul a preluat inițiativa.

13.b5 Nd7

Se putea juca și 13...h6, care dădea naștere la următoarea variantă acceptabilă pentru negru: 14.N:f6 D:f6 15.e4 Cf4!

16.e5 De6! 17.e:d6 Dg4 (Keres).

14.b:c6 N:c6?

Această mutare contravine cerințelor poziției. Ere necesar 14...b:c6 și, dacă acum 15.Nf5, negrul poate răspunde cu 15... Dc8! 16.N:d7 C:d7, păstrînd în rezervă amenințarea h7—h6 (Keres).

15.Db3 Ne7

Astfel este pusă în evidență foarte pregnant eroarea făcută de negru la mutarea precedentă. Negrul este nevoit să piardă din nou un timp prețios, neavînd altă metodă de a-și apăra pionul d5.

16.N:f6!

Un schimb pe deplin motivat din punct de vedere poziațional. În primul rînd, albul scapă de nebunul său de cîmpuri negre care stătea prost la g5, în al doilea rînd, calul din f6, în comparație cu nebunul din e7, este o piesă de apărare mai bună. Mai trebuie adăugat că figurile negre ușoare de pe flancul regelui sînt lipsite de orice perspectivă (Smîslov).

16...N:f6 17.Nb5 Dd6 18.Tfc1 h5

Șanse mai bune de joc se deschideau după 18.Ce7, cu amenințarea de a începe atacul cu g7—g5 (Keres).

19.Ce2 h4 20.N:c6 b:c6

A apărut totuși pionul înapoiat de la c6.

21.Da4 Ce7

Albul are o poziție dominantă pe flancul damei, presînd asupra pionilor slabi a7 și c6.

22.Tb7!(?)

Un moment foarte interesant. Semnul exclamării care însoțește această mutare aparține lui Smîslov (1952), iar semnul întrebării, lui Keres (1950). Iată dar că doi iluștri mari maeștri apreciază în mod diferit continuarea aleasă. Și unul și celălalt consideră că albul stă mai bine din punct de vedere poziațional, dar, în ceea ce privește planul concret de realizare a acestui avantaj, părerile lor sînt divergente.

Redăm, în esență, raționamentele de rigoare ale celor doi mari maeștri.

„Stăpînirea orizontalei a șaptea — scrie Smîslov — fixează avantajul albului. Dacă albul ar fi jucat 22.Da6, negrul ar fi putut răspunde 22... Tab8, cu ideea de a schimba turnurile și a obține contrainițiativă. N-ar fi periculos în acest caz 23.D:a7 din cauza 23...Tba8 și negrul recîștigă pionul. La 23.Tb7 ar urma 23... T:b7 24.D:b7 Da3 25.Tc2 Da4

și se creează unele contrașanse".

„Această pătrundere — scrie la rîndul său Keres — este prematură. Ea duce doar la schimbarea turnurilor, fără ca poziția albului să se întărească, deschizînd negrului posibilitatea de a-și așeza pionul «a» și apoi pionul «e» pe poziții mai bune de apărare, astfel încît realizarea avantajului de către alb devine foarte dificilă.

Era mult mai tare 22.Da6!, amenințînd abia acum 23.Tb7. După aceasta devine evident că negrul nu ar putea împiedica pierderi materiale, ceea ce ar echivala — ținînd seama de poziția sa pasivă — cu pierderea sigură a partidei. Este posibil ca, la 22.Da6, albul să fi considerat periculoasă mutarea 23...h3, temere nejustificată din cauza răspunsului 24.g3 și negrul ar fi avut o nouă slăbiciune la h3".

Ambele raționamente sînt de o incontestabilă logică. Singurul lucru pe care cititorul îl poate regreta este că marele Keres nu s-a pronunțat asupra variantei 23...Da6 Tab8 24.D:a7 Ta8, în care negrul recîștigă pionul și nu are probleme deosebite, după opinia lui Smîslov. Este posibil ca lui Keres, la data analizelor sale (1950), să-i fi scăpat din vedere această variantă. Noi considerăm însă că poziția albului rămîne mai bună și în acest caz, după 25.Dc5. Acum, schimbul este necesar și varianta pe care o generează este avantajoasă albului (25...D:c5 26.T:c5 T:a2 27.Cf4! cu amenințarea Cf4—d3—e5).

22...a5! 23.h3

La 23.Tcb1 poate urma 23... Teb8 24.T:b8+ T:b8 25.T:b8+ D:b8 26.D:a5 Db1+ 27.Ce1 Cf5 28.Rf1 Cd6 și albul nu mai are dificultăți în valorificarea pionului în plus (Keres).

23...Teb8 24.Tcb1 T:b7 25. T:b7 c5! 26.Tb5!

La 26.d:c5 D:c5 27.Ch4? urmează 27...d4! și acum 28.e:d4 duce chiar la pierderea unei figuri, după 28...Dd5.

Semnul de exclamație aparține lui Smîslov, însă, după aprecierea lui Keres, atacul asupra pionului din a5, început cu această mutare, nu este suficient pentru a spori, cît de cît, ușorul avantaj pe care-l are albul.

26...c:d4 27.Ce:d4 Tc8?

O greșeală, în criză de timp. Mai indicată era 27...Dc7! sau chiar 27...N:d4 și apoi Tc8 (Keres).

Lupta a mai continuat pînă la mutarea 41, cînd negrul a cedat.

B. Negrul întreprinde operații de frînare a atacului minorității

Un important mijloc de frînare a atacului minorității îl constituie înaintarea pionului negru „b" (b7—b5) și stabilirea în acest mod a controlului asupra punctului c4, către care va tinde un cal negru.

Modul în care se poate duce lupta în aceste condiții îl putem urmări în partida Polugaevski — Spasski, Leningrad, 1963, în care, după 12 mutări în Gambitul damei — 1.c4 Cf6 2.Cc3 e6 3.Cf3 d5 4.d4 Ne7 5.c:d5 e:d5 6.Ng5 c6 7.Dc2 g6 8.e3 Nf5 9.Nd3 N:d3 10.D:d3 0—0 11.N:f6 N:f6 12. b4 Cd7 — a intervenit poziția ilustrată în diagrama 111.

Albul a făcut primul pas constitutiv în vederea desfășurării atacului minorității, negrul îi opune însă mutarea de frînare a acestui atac. A urmat :

13.0—0 b5! 14.a4 a6 15.a5

Acest blocaj împiedică manevra calului negru (Cd7—b6—c4), care ar duce la o poziție bună pentru negru. Se puteau alege însă și alte două planuri promițătoare : 15.e4! — cu deschiderea centrului, sau 15.

111

Polugaevski — Spasski

albul la mutare

Ta2 — cu organizarea presiunii pe coloana „a". De pilda, 15...Cb6 16.Tfa1 De7 17.Db1, urmată de manevra Cf3—e1—d3.

15...Te8 16.Ce2 Ne7 17.Db3 Nd6 18.Cc1 g5!

Negrul încearcă să obțină contrașanse pe flancul regelui, dar albul se apără exact și partida se echilibrează.

19.Cd3 g4 20.Cd2 Te6 21. Tfe1 Dg5 22.Ta2 Tae8 23.Tc2 Dh6

La complicații care se terminau foarte probabil în fa-

voarea albului ducea sacrificiul de turn 23...T:e3?!

24.Cf1 Nb8 25.Cc5 C:c5 26. T:c5 Tg6 27.Dc2 Tee6 28.g3 Rg7 29.Df5 și remiză.

Pentru a frîna dezvoltarea atacului minorității, negrul poate manevra profilactic cu caii, amenințînd ocuparea punctului c4, cînd de pe cîmpul b6, cînd de pe cîmpul d6; albul este pus în situația de a împiedica aceste pătrunderi și, în cele din urmă, nu găsește momentul prielnic de a executa atacul proiectat. Interesantă în această privință este partida Boboțov — Petrosian, Lugano, 1968.

După a 15-a mutare a albului în Gambitul damei — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 d5 4.c:d5 e:d5 5.Cc3 c6 6.Ng5 Ne7 7.Dc2 g6 8.e3 Nf5 9.Nd3 N:d3 10. D:d3 Cbd7 11.Nh6 Cg4 12.Nf4 0—0 13.0—0 Te8 14.h3 Cgf6 15.Ce5 — s-a ajuns la poziția din diagrama 112.

Pregătirea atacului minorității ar necesita includerea în continuare a manevrei Tab1, de aceea negrul execută mutarea din text, luînd sub control, din timp, punctul c4.

15...Cb6! 16.Ng5

La 16.Tab1 ar fi fost posibil 16...Cfd7! și, dacă acum 17.

112

Boboțov — T. Petrosian

negrul la mutare

b4, atunci pentru negru este acceptabil schimbul la e5, urmat de ocuparea punctului c4 cu calul.

16...Ce4! 17.N:e7 D:e7 18.Dc2

Desigur, nu 18.C:e4? d:e4 și negrul capătă importantul punct strategic de la d5 pentru cal, dat fiind că 19.D:e4 nu este posibil din cauza 19... f6 și albul pierdere o figură.

18...Cd6

Un nou control de cal asupra punctului c4, care face imposibilă înaintarea de atac b2—b4.

19.Ca4 Cbc4 20.C:c4 C:c4 21. Cc5 Cd6 22.Tac1 Dg5

Negrul proiectează acțiuni ofensive pe flancul regelui, în

timp ce albul a renunțat practic la atacul minorității.

23.Dd1 h5

Pentru a împiedica schimbul damelor pe cîmpul g4.

24.Rh1 Te7 25.Cd3 Ce4 26. Cc5

Avanpostul de cal la e4 este greu de suportat și albul încearcă să-l înlăture. Urmează o repetare de poziție, după care negrul evită remiza, avînd, evident, șanse de atac pe flancul regelui.

26...Cd6 27.Cd3 Df5 28.Ce5 f6 29.Cf3 Tg7

Se amenință atacul g6—g5—g4.

30.Ch2 Te8 31.Rg1 Ce4 32. Df3 De6 33.Tfd1 g5!

Un original sacrificiu de pion, pentru atac, pe care albul trebuie să-l accepte, deoarece se amenință foarte neplăcut 34...g4.

34.D:h5 f5! 35.Te1 g4 36.h:g4 f:g4

Situația albului este gravă. Printre altele se amenință, de pildă, 37...Tg5 38.Dh4 Rg7 și apoi 39...Th8 etc.

37.f3 g:f3 38.C:f3 Th7!

Cu aceasta s-a întărit rețeaua de capturare a damei albe.

39.De5 Dc8! 40.Df4 Tf8 41. De5 Tf5 și albul cedează.

2. ALBUL EXECUTĂ ATACUL DE FIGURI PE FLANCUL DAMEI

Un asemenea plan de atac este posibil dacă pe flancul damei apare slăbit complexul cîmpurilor negre, fiind înregistrată mutarea a7—a6.

Foarte ilustrativă în această privință este partida Capablanca — Alehin (a 27-a din meci), Buenos Aires, 1927.

După 14 mutări în Gambitul damei — 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Cf6 4.Ng5 Cbd7 5.e3 Ne7 6. Cf3 0—0 7.Tac1 a6 8.d:c5 e:d5 9.Nd3 c6 10.Dc2 h6 11.Nh4 Ce8 12.Ng3 Nd6 13.0—0 N:g3 14.h:g3 Cd6 — a intervenit poziția din diagrama 113.

113

Capablanca — Alehin

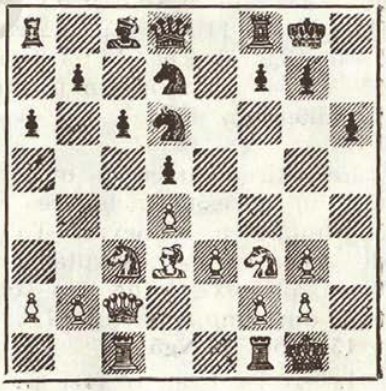

negrul la mutare

În acest moment, apreciind profund poziția, Capablanca inițiază un atac de figuri pe flancul damei, luînd, în primul rînd, sub control cîmpurile slabe b6 și c5 — aceasta într-o fază în care negrul mai are dificultăți evidente legate de dezvoltarea flancului damei.

15.Ca4! Te8 16.Tfe1 Cf6?

Alehin consideră slabă această mutare, mai indicată fiind manevra calului prin f8.

17.Ce5 Cfe4 18.Db3!

Manevră fină, care împiedică simultan atît 18...Tb8?, la care ar urma pur și simplu 19. N:a6, cît și 18...Cb5, din cauza 19.N:e4! și punctul f7 cade sub atac.

18...Ne6 19.Cc5! C:c5??

O gravă greșeală pozițională. Era mai bine — arată Alehin — 19...Tb8 sau chiar 19...Df6 ; în acest din urmă caz, dacă 20.N:e4 d:e4 21.Db6, negrul se apără cu succes, jucînd 21...Te7.

20.d:c5!

Cu aceasta, structura pionilor capătă un caracter nou, favorabil albului.

20...Cb5 21.a4 Cc7

La 21...d4? ar urma 22.Dd1! Cc7 23.e:d4, cu avantaj material și pozițional pentru alb.

22.Nb1!

Desigur, nu 22.D:b7? din cauza 22...Nc8 și albul pierde o figură. Cu mutarea din text, Capablanca pregătește atacul asupra flancului slăbit al regelui negru. Cititorul poate remarca cooperarea armonioasă între piesele albe, în contrast cu lipsa unei asemenea cooperări la negru.

22...Nc8

Singura cale de a include în joc calul din c7 și dama neagră, în apărarea regelui.

23.Cf3 Ce6 24.e4! d:e4

Înaintarea 24...d4 ar duce în cele din urmă la pierderea acestui pion.

25.T:e4 Te7 26.Tce1! Nd7 27. Dc2 g6 28.Na2!

După cum se va vedea, puternica presiune asupra punctului e6 — combinată cu amenințările directe la rege — este decisivă.

28...Df8 29.Ce5!

Acum, negrul pierde un pion din cauza amenințării 30. C:g6!

29...Dg7 30.C:d7 T:d7 31.N:e6 f:e6 32.Tg4! Rh7 33.T:e6 Tg8 34.De4! Tf7 35.f4!

Amenințarea 36.f5 este teribilă : 36...T:f5 37.T:g6 D:g6 38.T:g6 R:g6 39.g4 și albul cîștigă.

35...Df8 36.Tg:g6 Dc5+ 37. Rf1 Dc1+ 38.Rf2??

Capablanca săvîrșește o gravă eroare și scapă cîștigul acestei partide, jucată magis-

tral pînă acum. O adevărată dramă a celebrului meci, dacă ținem seama că în caz de victorie scorul ar fi devenit doar 4 : 3 în favoarea lui Alehin și astfel Capablanca păstra încă șanse pentru menținerea titlului (se știe că partida a 29-a a fost cîștigată de Capablanca). Trebuia jucat 37.Re2 și, după 37...Db2+ 38.Rf3 Db3+ 39. Rf2!, regele alb își găsea refugiu la h2 și negrul ar fi trebuit să cedeze.

38...Dd2+ și remiză.

Nu se poate 39.Rg1 Dd1+ 40.Rh2?? din cauza 40...Dh5+.

Referitor la gafa lui Capablanca 38.Rf2??, Alehin scrie: „Capablanca, pur și simplu, n-a observat șahul la c5, atunci cînd a luat pionul din g6. Această scăpare din vedere — care prin ea însăși nu-i compromitea poziția — l-a dezechilibrat într-atîta încît, imediat după aceea, fără a mai aprofunda consecințele, el a săvîrșit eroarea 38.Rf2?? (în loc de 38.Re2)".

3. ALBUL ATACĂ ÎN CENTRU, PREGĂTIND ȘI EXECUTÎND f2—f3, URMAT DE e3—e4

O remarcabilă realizare a unui asemenea plan ne oferă partida Botvinnik — Keres, Moscova, 1952, din al XX-lea Campionat al U.R.S.S.

După 11 mutări în Gambitul damei — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 d5 4.c:d5 e:d5 5.Ng5 Ne7 6.e3 0—0 7.Nd3 Cbd7 8.Dc2 Te8 9.Cge2 Cf8 10.0—0 c6 11. Tab1 Nd6? — a apărut poziția din diagrama 114.

La ultima mutare a albului 11.Tab1, negrul a reacționat greșit din punct de vedere poziațional, jucînd 11...Nd6?, scontînd doar pe atacul minorității (a4, b4 etc.). Mutarea din text (12...Nd6) a creat o mică ame-

114

Botvinnik — Keres

albul la mutare

nințare (12...N:h2) pe care albul o parează foarte simplu și apoi își realizează planul său fundamental de înaintare a falangei centrale „e-f", aflată deocamdată în stare latentă. Cu acest prilej iese în evidență legătura neplăcută a calului din f6, element strategic esențial în contextul dat. În loc de 11...Nd6 se putea juca 11...Ce4 sau 11...Ch5 care ducea la simplificări, cu păstrarea echilibrului poziațional.

12.Rh1 Cg6 13.f3!

Comentatorii acestei partide au apreciat capacitatea excepțională a lui Botvinnik de a aprofunda și a judeca obiectiv o poziție dată. Deși mutarea sa 11.Tab1 viza atacul minorității, el schimbă brusc planul de acțiune, apreciind că inexactitatea negrului 11...Nd6 îi oferă șanse mai bune decît acelea din planul inițial.

13...Ne7

Prin aceasta negrul își recunoaște greșeala. Nu oferă nimic negrului nici 13...h6 din cauza 14.N:f6 D:f6 15.e4!

14.Tbe1!

Moment de centralizare, foarte utilă în contextul planului inițiat de alb, instaurînd o colaborare deplină între piese, înainte de efectuarea spargerii decisive e3—e4.

14...Cd7

Nu era bună 14...h6 din cauza sacrificiului 15.N:h6, urmat de 15.N:g6 și albul obține trei pioni pentru figură, menținînd și atacul la rege. Poziția negrului s-ar fi dovedit compromisă și după varianta 14...Ch5 15.N:e7 D:e7 16.g4! Cf6 17.Cg3!

15.N:e7 T:e7 16.Cg3 Cf6

Probabil era mai bună organizarea presiunii asupra punctului d4, manevrînd acest cal la f8 și apoi la e6. De pildă: 16...Cdf8 17.Df2 Ce6 18.Cf5 Td7 și, chiar dacă poziția pieselor negre este pasivă, realizarea avantajului de către alb suferă întîrziere.

17.Df2 Ne6 18.Cf5! N:f5

Și aici se putea juca „mutarea misterioasă" de turn 18... Td7!?

19.N:f5 Db6 20.e4!

În sfîrșit, planul fundamental s-a realizat. Atacul albului în centru și pe flancul regelui se dezvoltă acum cu mare forță. Noua poziție merită o diagrama specială (115).

115

Botvinnik — Keres

A urmat :

20...d:e4 21.f:e4 Td8 22.e5 Cd5 23.Ce4 Cf8 24.Cd6

Albul pătrunde tot mai adînc în dispozitivul advers, reducînd spațiul de manevră al figurilor negre.

24...Dc7

Se parează amenințarea 25. Cc8. Dacă 24...Tc7, comentatorii indică sacrificiul 25.C:f7! cu cîștig pentru alb.

25.Nc4 Ce6 26.Dh4 g6

Slăbirea rocadei negre era inevitabilă. La 26...h6 ar putea urma 27.Cf5 și apoi, după 27... Tee8, sacrificiul 28.C:h6 decidea partida în favoarea albului.

27.N:d5!

Schimb pe deplin motivat din punct de vedere strategic. Singura figură neagră activă este înlăturată, făcînd posibilă ocuparea de către alb și a coloanei „c". Pe drept cuvînt s-a spus : „În această strălucită partidă totul este simplu, natural și, totodată, de mare finețe".

27...c:d5 28.Tc1 Dd7 29.Tc3 Tf8 30.Cf5!

Din nou, foarte eficient. Calul nu poate fi luat (30... g:f5 31.Tg3+ Cg7 32.Df6, cu mare avantaj pentru alb), dar nici retragerea turnului 30... Tee8 nu este bună din cauza 31.Ch6+ Rh8 32.Df6 Cg7 33. C:f7+ Rg8 34.Ch6 etc.

30...Tfe8 31.Ch6! Rf8 32.Df6 Cg7 33.Tcf3 Tc8 34.C:f7 Te6 35.Dg5 Cf5 36.Ch6 Dg7 37.g4! și negrul a cedat.

Cititorul a reținut, desigur, că în această partidă planul albului are o analogie de ansamblu cu acela aplicat de Botvinnik contra lui Capablanca în cunoscuta partidă din 1938, în care a fost mobilizată forța latentă a falangei „e-f" (diagrama 19).

Trebuie să precizăm că cea mai logică linie de joc pentru negru este aceea de a organiza înaintarea c6—c5, înainte ca albul să fi reușit înaintarea e3—e4. Dacă are loc schimbul la c5, atunci slăbiciunea pionului negru izolat la

d5 este compensată de slăbiciunea pionului alb de la e3 și jocul devine echilibrat din punct de vedere poziţional.

Exemplul următor pune în evidenţă un asemenea proces de luptă. Ne referim la partida Botvinnik — Gheller, Moscova, 1955, al 22-lea Campionat al U.R.S.S. După 11 mutări în Gambitul damei — 1.c4 Cf6 2.d4 e6 3.Cc3 d5 4. c:d5 e:d5 5.Ng5 c6 6.e3 h6 7. Nh4 Nf5 8.Nd3 N:d3 9.D:d3 Ne7 10.Cge2 Cbd7 11.0—0 0—0 — s-a ajuns în poziţia din diagrama 116.

116

Botvinnik — Gheller

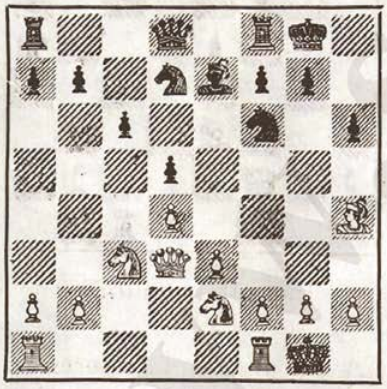

albul la mutare

În această poziţie, albul planifică acelaşi atac în centru pe care l-am văzut în partida precedentă. Gheller se pare că a acordat atenţie acestui plan îndrăgit de Botvinnik şi a pregătit „arma secretă" corespunzătoare. A urmat :

12.f3! Te8 13.Nf2

Ideea de a executa înaintarea 13.e4? s-ar fi dovedit superficială. Într-adevăr, în varianta 13...d:e4 14.f:e4 C:e4! 15.C:e4 N:h4 16.Cd6 Tf8 17. C:b7 Dc7 se ajunge la o poziţie mai bună pentru negru.

13...c5!

Exact la timp. Această subminare a centrului destramă planul conceput de alb şi acesta trebuie să joace cu mare atenţie pentru a nu intra în dezavantaj.

14.d:c5 N:c5 15.Tad1 Ce5 16. Db5 Db6 17.D:b6 a:b6!

Coloana „a" s-a deschis în favoarea negrului, compensînd slăbiciunile sale de pioni pe coloana „b" şi în centru.

18.b3

Mai activă ar fi fost 18.Cf4! şi, dacă 18...Cc4, atunci 19. Cf:d5 etc. cu şanse aproximativ egale.

18...Cc6 19.Cf4

Mai tare era 19.Cd4! şi, dacă 19...Nb4, atunci 20.Ca4.

19...Cb4 20.Cd3?

O manevră nereuşită, care duce la consecinţe grave. Albul trebuia să se decidă la

intrarea într-un final de turnuri: 20.Cf:d5 Cf:d5 21.C:d5 C:d5 22.T:d5 T:a2! 23.e4 (este posibil și 23.Td3) 23...T:f2 24. T:f2 Ta8 25.T:c5 b:c5 26.Tc2, păstrînd șanse de remiză (Suetin).

20...C:a2 21.C:a2 T:a2 22.Tfe1 Nd6!

În afara cîștigului unui pion, negrul menține și inițiativa. Albul s-a recunoscut învins la mutarea 40.

4. ALBUL ATACĂ ÎN CENTRU, PREGĂTIND ȘI EXECUTÎND DIRECT e3—e4

Acest plan se aplică mai ales atunci cînd negrul întreprinde acțiuni pe flancul regelui sau este rămas în urmă cu dezvoltarea.

Partida Keres — Kurajica, Kapfenberg, 1970, reprezintă o frumoasă realizare a planului de care ne ocupăm.

După a 16-a mutare în Gambitul damei — 1.d4 d5 2. c4 e6 3.Cc3 Ne7 4.c:d5 e:d5 5. Nf4 Cf6 (5...c6 6.e3 Nf5!?) 6. e3 0—0 7.Nd3 Nd6 (7...c6!) 8. Ng5 c6 9.Cf3 Te8 10.Dc2 h6 11.Nh4 a5 (11...Cbd7!) 12.0—0 Cbd7 13.Tae1! Ne7 14.Ng3 Cf8 15.Ce5 (15.h3!) 15...Ch5 16.e4! — a intervenit poziția din diagrama 117.

Cu ultima sa mutare, albul a atacat centrul cu 16.e4, folosind momentul în care calul negru a fost descentralizat (15...Ch5).

117

Keres — Kurajica

negrul la mutare

A urmat o luptă interesantă, care s-a încheiat cu victoria albului. Prezentăm ultima secvență a acestei partide, cu unele observații ale lui P. Keres.

16...d:e4 17.T:e4 Ne6 18.Tfe1 Cf6! 19.T4e3 Tc8?

Era mai bine 19...Cd5 20. C:d5 N:d5, cu ușor avantaj pentru alb ; la 19...D:d4, albul dispune de replica 20.C:f7! La 20...R:f7 urmează 21.T:e6 C:e6 22.Ng6+ Rf8 23.N:e8 etc.

20.Nf5! N:f5 21.D:f5 g6 22. Df4 Rg7 23.D:h6! Rg8 24.Nh4

Era bine și 24.Dh8+?! urmată de 25.C:f7+ etc.

24...C8h7 25.C:g6

Negrul a cedat. După 25... f:g6 26.D:g6+ Rf8 urmează 27.Tg3!, iar la 26...Rh8 27. N:f6!

Planul examinat mai sus îl întîlnim și în partida Kotov — Euwe, Groningen, 1946. S-a jucat tot Gambitul damei și după 14 mutări — 1.d4 d5 2. c4 e6 3.Cf3 Cf6 4.Cc3 Cbd7 5. c:d5 (5.Ng5 c6 6.e3 Da5!) 5... e:d5 6.Nf4 c6 7.e3 Ch5 8.Ng5 Ne7 9.N:e7 D:e7 10.Nd3 Cf4 11.0—0 C:d3 12.D:d3 0—0 13. Tfe1 Cf6 14.Ce5 Ce8 — s-a ajuns în poziția din diagrama 118.

Cu ultima sa mutare — mutare pasivă — negrul încearcă să rezolve în favoarea sa problema strategică a centrului, intenționînd să construiască schema cu Cd6, Nf5

118

Kotov — Euwe

albul la mutare

și apoi cu f6 să obțină o poziție ideală.

În fața acestei perspective, albul se decide să preia inițiativa, considerînd, pe bună dreptate, că apariția unui pion izolat la d4 se plasează într-un context favorabil. A urmat :

15.c4! d:e4 16.D:e4 Ne6 17. Tad1

Kotov scrie că a consumat 45 de minute pentru a se convinge că sacrificiul 17.C:f7?! nu este bun. Este prezentată următoarea variantă : 17.C:f7 R:f7 18.d5 c:d5 19.C:d5 Cf6! 20.Df4 Dd7! 21.C:f6 (sau 21. Cc7 Tae8) 21...g:f6 22.Tad1 De7 23.Td6 Tad8! și albul pierde.

17...Td8 18.Cd3!

Cu aceasta se instituie o legătură neplăcută pentru negru pe coloana „e".

18...Cf6 19.De5 Td6 20.Cf4 Tfd8

Era mai bună 20...Dd7! pentru a scăpa de legătură și a pregăti plasarea nebunului la f5 (Kotov).

21.Da5 T:d4

Albul a scăpat de singura sa slăbiciune, în mod forțat, întrucît la 21...b6 ar urma foarte neplăcut pentru negru 22.Da3! (Kotov).

22.T:d4 T:d4 23.D:a7 Td2 24. Da8+ Ce8 25.C:e6! T:b2? 26. Dd8!

Negrul a cedat la mutarea 45.

5. PLANUL LUI MARSHALL

Acest plan se întîlnește mai rar în practica competițională. Structura caracteristică ce permite aplicarea acestui plan o descifrăm în poziția din diagrama 119.

119

Botvinnik — Robatsch

albul la mutare

Această poziție a intervenit în partida Botvinnik — Robatsch, Amsterdam, 1966, după 10 mutări în Gambitul damei : 1.c4 Cf6 2.Cc3 e6 3.d4 d5 4. c:d5 e:d5 5.Ng5 c6 6.e3 Ne7 7.Dc2 0—0 8.Nd3 Cbd7 9.Cf3 Te8 10.0—0 Cf8.

Aici, Botvinnik a aplicat planul elaborat de Marshall. în care elementul strategic esențial îl constituie străpungerea e3—e4, în condițiile în care calul alb al regelui se află la f3 și nu la e2.

11.Tae1! Ce4

Se împiedică e3—e4, dar se ajunge forțat într-o altă poziție favorabilă albului.

12.N:e7 D:e7 13.N:e4! d:e4 14.Cd2

Acum, avanpostul de pion la e4 nu poate fi menținut. De pildă, la 14...f5 urmează 15.f3!

și negrul trebuie să cedeze centrul.

14...b6 15.Da4 f5

Neconsecvent. Mai bine era 15...Nb7 16.Cd:e4 c5!, iar pentru pionul sacrificat negrul obține o bună colaborare între piese.

16.f3 e:f3 17.C:f3 Nb7 18. Ce5 De6 19.Dc2 Nc8

La 19...g6 ar urma 20.e4! (V. E. Golenișcev).

20.e4! Dd6 21.Td1 Ce6 22. Db3 f:e4

Negrul nu poate ține închisă coloana „f" și albul profită imediat de deschiderea ei pentru a pătrunde pe orizontala a 7-a, beneficiind de toate consecințele poziționale ce rezultă din aceasta.

23.Tf7

Acum, toate variantele asigură albului o poziție cîștigătoare. În partidă s-a jucat :

23...a5 24.C:e4!

Negrul a cedat. Se vede că la 24...Dd5 urmează 25.T:g7+ R:g7 (25...C:g7 26.Cf6+) 26. Dg3+ Rf8 27.Tf1+ Re7 28. Dh4+ etc.

Variante spectaculoase apar după 23...Cg5 (în loc de 23... a5) 24.C:e4 C:e4 25.Tf8++ Rf8 26.Df7 mat, sau 23...e3 24. Ce4 Dd5 25.D:e3 C:d4 26.Cf6 g:f6 27.Dg3+ etc. (V. E. Golenișcev).

6. ALBUL EXECUTĂ PLANUL DE ASALT CU PIONII (ATAC „LA BAIONETĂ")

Un asemenea atac se întîlnește mai rar în cazul rocadelor făcute în același sens, iar în cazul rocadelor în sensuri diferite el devine extrem de complex, dat fiind că și adversarul dezvoltă, la rîndul său, asaltul de pioni pe flancul opus.

Dăm în continuare un exemplu de atac „la baionetă" executat de alb, în condițiile rocadelor în sensuri opuse. Vom cita un fragment din partida Uhlmann — Müller, R.D.G., 1974, avînd ca moment de pornire poziția din diagrama 120.

Rocada slăbită a regelui negru (h6) sugerează albului posibilitatea de a acționa energic, aruncînd în asalt pionii „g" și „h". Partida a continuat în felul următor :

1.g4! c5

Pionul „g" nu poate fi luat din cauza 2.Tg1 și albul dezvoltă un puternic atac pe coloana „g".

120

Uhlmann — Müller

albul la mutare

2.g5 h:g5 3.N:g5 c:d4 4.e:d4 Cg4 5.h4! Te8 6.0—0—0 Cdf6 7.Ce5 Ne6 8.Tdg1 Tc8 9.N:f6 C:f6 10.h5 Ce4 11.h6! Ng5+ 12.Rb1 g6

Nu se putea 12...C:c3 13.b:c3 g6 din cauza 13...N:g6 etc. (Golenișcev).

13.f3 Cd2+ 14.Ra1 Df6 15. f4! D:f4 16.N:g6 Rf8 17.N:f7 N:f7 18.Cg6+ N:g6 19.D:g6 Nf6 20.Cd5 și negrul cedează.

O frumoasă realizare a marelui maestru W. Uhlmann.

Mai prezentăm un model de joc pentru negru, în ipoteza că albul face rocada lungă, cu planificarea asaltului de pioni pe flancul regelui, unde rochează regele negru.

Ne referim la partida Polugaevski — Klovan, Leningrad, 1963, în care, după 10 mutări în Gambitul damei — 1.c4 Cf6 2.d4 e6 3.Cc3 d5 4.c:d5 e:d5 5. Ng5 Ne7 6.e3 0—0 7.Nd3 Cbd7 8.Cf3 c6 9.Dc2 Te8 10.0—0—0 Cf8 — a intervenit poziția din diagrama 121.

121

Polugaevski — Klovan

albul la mutare

În această poziție, albul a acționat primul, introducînd în asalt pionul „h".

11.h4 Ne6 12.Rb1 Tc8 13.h5 Da5 14.N:f6 N:f6 15.Nf5 c5! 16.N:e6 f:e6 17.Dd2 Da6 18. The1 Cd7 19.De2 Dc6?

Era mai bun schimbul damelor, cu șanse cel puțin egale pentru negru.

20.h6 g:h6 21.e4!

Și albul a obținut avantaj.

Un caz deosebit de instructiv îl putem examina în partida ce urmează, în care atît albul, cît și negrul fac rocada scurtă și totuși albul inițiază asaltul de pioni din fața rocadei, asupra regelui negru.

Este vorba de partida Riumin — Kan, Moscova, 1936, în care, după 13 mutări în Gambitul damei — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 d5 4.Cf3 Cbd7 5.c:d5 e:d5 6.Nf4 c6 7.e3 Ne7 8.Nd3 0—0 9.Dc2 Te8 10.h3 Cf8 11. Ce5 C6d7 12.0—0 (12.0—0—0!) 12...C:e5 13.N:e5 Nd6 — a intervenit poziția din diagrama 122.

Ultima mutare a negrului nu este exactă și oferă albului posibilitatea de a pune în mișcare pionii de pe flancul regelui. Trebuia 13...f6! și, după 14.Nh2 Nd6!, a urmat :

14.f4!

Forța acestei mutări a fost subestimată de negru. Pionul înapoiat e3 reprezintă într-adevăr un punct slab al poziției albului, dar negrul nu poate folosi imediat această slăbiciune în favoarea sa, în

122

Riumin — Kan

albul la mutare

timp ce asaltul pionilor albi pe flancul regelui constituie o amenințare reală (Riumin).

14...f6 15.N:d6 D:d6 16.Tf3! Ne6 17.Rh1 Te7 18.Tg1 Tae8 19.g4! Nf7 20.Df2 Rh8 21.h4 a6? 22.f5 c5 23.Ce2 c:d4 24. e:d4! Db4 25.Cf4 Te1 26.Tfg3 T:g1 27.T:g1 De7 28.g5 f:g5 29. h:g5 De3

Negrul nu se salvează nici cu alte continuări. De pildă, la 29...Cd7 urmează 30.Dh4, cu atac imparabil ; la 29...Rg8 urmează 30.Dh4 și, după 30...De3 31.g6 h:g6 32.f:g6 Ne6 33.Te1! Df3+ 34.Rh2, negrul este pierdut (Riumin).

30.D:e3 T:e3 31.Rg2 Ne8 32. Rf2 Te7 33.Tc1 Nc6 34.Rf3 Tf7 35.Rg4 Tc7 36.Ce6 C:e6 37.f:e6 Rg8 38.Rf5 Rf8 39.Re5 g6 40. Rd6 Te7 41.N:a6! Re8 42.Nd3 și negrul cedează.

7. NEGRUL ADOPTĂ PLANUL DE APĂRARE INTRODUS DE STAHLBERG

Sistemul lui Stahlberg de apărare în varianta schimbului din Gambitul damei constă în manevrarea calului din b8 pe ruta Cb8—d7—f8—e6 și atacarea nebunului de cîmpuri negre al albului, fie că acesta s-a dezvoltat la g5, fie la f4. Esențial este ca această manevră să fie efectuată înainte de rocadă. În unele variante se introduce și mutarea g7—g6, care favorizează schimbul nebunilor de cîmpuri albe. Negrul obține astfel o structură de pioni conformă cu nebunul de cîmpuri negre pe care îl are la dispoziție și, în plus, preîntîmpină asaltul pionilor albi pe flancul regelui.

Spre ilustrare, vom începe cu partida Kotov — Stahlberg, Zürich, 1953, în care, după 11 mutări caracteristice variantei din Gambitul damei pe care o examinăm — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 d5 4.Cc3 Ne7 5.c:d5 e:d5 6.Nf4 c6 7.Dc2 g6! 8.e3 Nf5 9.Nd3 N:d3 10.D:d3 Cbd7 11.h3 Cf8! — a intervenit poziția din diagrama 123.

123

Kotov — Stahlberg

albul la mutare

Negrul și-a urmat schema favorită de joc și acum este pregătit să instaleze calul la e6, de unde poate ajuta și eventuala spargere la c5, dacă albul face rocada lungă și, totodată, poate sprijini apărarea flancului regelui. În această situație, albul trebuie să-și dezvăluie intențiile de plan. În partidă a urmat :

12.g4!

Așadar, planul concret al albului este de a acționa pe flancul regelui, mobilizînd în primul rînd pionii și apoi de a-și asigura regele, făcînd rocada lungă. Este interesant de urmărit cum poziția negrului se dovedește rezistentă pe flancul regelui, astfel încît aprecierea profundă a lui Stahlberg că își poate asigura regele făcînd rocada scurtă își demonstrează justețea.

12...Ce6 13.Ng3

Mai consecvent era aici 13. Ne5 (Bronstein).

13...Da5 14.Cd2 0—0 15. 0—0—0 Nb4 16.Rb1 N:c3 17. D:c3 D:c3 18.b:c3

După ultimele operații de simplificare, partida intră într-un final care se poate aprecia ca fiind de un potențial echilibru dinamic; albul și-a apropiat de centru un pion lateral și a obținut o coloană operativă pe flancul damei. Slăbiciunea pionului este deocamdată neesențială. La rîndul său, în noua structură creată, negrul este la adăpost de atacuri „la baionetă" și controlează ferm punctul central-cheie de la e4. Se poate prevedea o luptă de uzură, în care șansele pot oscila în funcție de caracterul obiectiv al planurilor concrete concepute de părți și de exactitatea realizării lor.

18...Ce4 19.C:e4 d:e4 20.Rc2 Tad8 21.a4

Albul trebuia să se abțină deocamdată de la această mutare, așteptînd momentul potrivit cînd negrul ar fi nevoit să joace mutarea de slăbire b7—b6, care se putea obține prin organizarea de către alb a presiunii de turnuri pe coloana „b".

21...f5! 22.g:f5 T:f5!

Acum, acest turn — folosind parțial coloana „f" — se poate deplasa pe coloana „a", vizînd pionul slab de la a4.

23.c4 Td7 24.Rc3 Cg7 25.Td2 Rf7 26.Nb8 b6 27.Ta2 Ta5

Drept rezultat al unui joc poate prea activ, situația albului s-a înrăutățit întrucîtva (Bronstein).

28.Ne5 Cf5 29.Tg1 h5 30.Nf4

„Trebuia jucat 30.Ng3. Schimbul figurilor ușoare (C:g3) nu era periculos pentru alb; acum însă calul pătrunde prin h4 la f3, după care poziția nebunului alb devine critică și astfel diagonala lungă poate deveni scurtă" (Bronstein).

30...Ch4 31.Tg5 T:g5 32.N:g5 Cf3 33.h4

Dacă 33.Nf4, atunci urmează 33...g5 și apoi 34...Cg1, cu un oarecare avantaj pentru negru.

33...C:g5 34.h:g5

Negrul a obținut un pion liber legat și îndepărtat care-i asigură mari șanse de cîștig. A mai urmat :

34...Re6 35.a5 h4! 36.Ta1

Acum albul este pierdut ; la un joc foarte precis existau mici șanse de remiză, făcîndu-se schimbul 36.a:b6 a:b6.

36...b:a5! 37.Rd2 h3 38.Re2 h2 39.f3 Th7 40.Th1 e:f3+ 41. R:f3 a4! și albul a cedat.

Vom menționa că varianta de deschidere pînă la mutarea a 7-a inclusiv a avut loc cu un an mai devreme, într-o partidă Botvinnik — Stahlberg, Budapesta, 1952. În loc de dezvoltarea normală 8.e3, Botvinnik a jucat 8.h3 și — după 8...Nf5 9.Dc1 — s-a ajuns la poziția din diagrama 124.

124

Botvinnik — Stahlberg

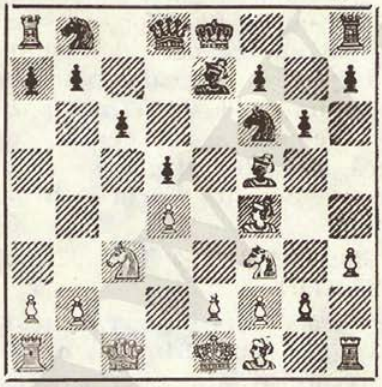

negrul la mutare

Albul a pierdut cîteva tempouri, astfel încît nu mai poate conta pe vreun avantaj în deschidere. Partida a continuat după cum urmează :

9...0—0 10.e3 Ce4 11.Ne2 Nd6 12.N:d6 D:d6 13.Cd2 C:d2!

Negrul joacă foarte precis, schimbînd acel cal ce ar fi putut ajunge rapid pe cîmpul e5.

14.D:d2 Cd7 15.0—0 Ne6 16. Nd3 f5! 17.Tae1 Tae8

În cele din urmă partida s-a terminat remiză la mutarea 32.

În partida Bronstein — Stahlberg, Zürich, 1953, albul a încercat să răstoarne sistemul Stahlberg, introducînd o mutare nouă, 10.h4!? După 1. d4 d5 2.c4 e6 3.Cf3 Cf6 4.Cc3 Cbd7 5.c:d5 e:d5 6.Ng5 Ne7 7. e3 c6 8.Dc2 Cf8 9.Nd3 Ce6 10. h4!? a survenit poziția din diagrama 125.

Albul a considerat că dacă acum negrul joacă 10...g6? ar urma 11.N:f6 N:f6 12.h5, variantă evident favorabilă pentru alb. La 10...h6, albul ar avea în vedere următorul plan concret : 11.N:f6 N:f6 12.g4 și apoi rocada lungă, după care atacul putea continua cu g4—g5. În partidă a urmat, totuși :

10...h6 11.N:f6 N:f6 12. 0—0—0

125

Bronstein — Stahlberg

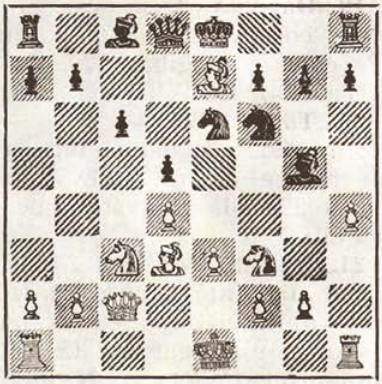

negrul la mutare

Albul a înțeles că, acum, la 12.g4, negrul ar răspunde cu 12...Cc7 și albului îi lipsește un tempo pentru a continua asaltul de pioni. Și totuși, albul ar fi trebuit să joace 12.g4, iar la 12...Cc7 să continue cu 13. Nf5, mulțumindu-se cu acumularea de mici avantaje poziționale (Bronstein).

12...Cc7! 13.h5 Ng4 14.Rb1 0—0

Și în această partidă, Stahlberg a făcut o estimare profundă a poziției, considerînd că deschiderea coloanei „c" va avea loc înainte ca pionii albi să ajungă în contact cu punctul g5.

15.Ce2 Cb5! 16.Ce5 N:e5 17. d:e5 Db6

Se putea și 17...a6. În cazul schimbului 18.N:b5 a:b5 se deschide coloana „a", factor care, combinat cu eventualul atac de pioni, ar fi dat albului multă bătaie de cap (Bronstein).

18.N:b5 D:b5 19.f3 Nf5! 20. D:f5 D:e2 21.The1 Df2!

Decizia negrului de a rămîne cu dama în zona confruntărilor ține de aprecierea pe care o acordă poziției după 22.Dg4 f5! 23.e:f6 T:f6 24.f4 și pierderea damei negre pare inevitabilă (25.Te2!). Totuși, negrul poate evita dezastrul printr-o manevră fină, folosind motivele legării, și anume, 24.. Tae8! 25.Te2 T:f4!

22.Dg4 f5 23.Dh3 Tad8 24.f4 d4!

În cele din urmă, după o luptă interesantă, caracterizată de condițiile jocului de mijloc în prezența figurilor grele, partida s-a terminat remiză.

Procese originale de luptă s-au putut constata în partida de dată mai recentă, în cazul cînd negrul adoptă apărarea Stahlberg. Vom prezenta, mai întîi, partida Miles — Botteril, Londra, 1981, în care s-a jucat tot Gambitul damei. După 9 mutări — 1.c4 e6 2.Cc3 d5 3.d4 c6 4.c:d5 e:d5 5.Nf4 Cf6

6.e3 Ne7 7.Nd3 Cbd7 8.h3 Cf8 9.Cf3 Ce6 — a apărut poziția din diagrama 126.

126

Miles — Botteril

albul la mutare

Jocul a continuat astfel :

10.Ne5 0—0 11.Dc2 g6 12. 0—0 Cg7

Negrul amenința să schimbe nebunii de cîmpuri albe (12... Nf5), dar albul preia inițiativa schimbînd calul din f6 și acționînd imediat după schema atacului minorității.

13.N:f6! N:f6 14.b4! Nf5 15. b5 Te8 16.b:c6 b:c6 17.Tab1 N:d3 18.D:d3 Cf5 19.Tfc1

Albul și-a atins obiectivele planificate, creînd în lagărul negrului punctele slabe c5 și c6. Urmează o secvență foarte instructivă, în care albul pune stăpînire pe aceste puncte, folosind cu subtilitate numeroase amenințări tactice.

19...Da5 20.Ce2!

Se constată că pionul din a2 este intangibil (20...D:a2 21.Ta1 Db2 22.Tcb1).

20...Tac8 21.Tc5!

Din nou, o iscusință tactică : nu merge acum 21...Dc7 din cauza 22.Da6, cu avantaj pentru alb.

21...D:a2 22.Cc3 Da3 23.Ce1!

Se amenință 24.Cc2, astfel încît mutarea din text a negrului este obligatorie. La 23... Ne7 urmează 24.Cc2 N:c5 25. C:a3 N:a3 26.C:d5! și albul obține o mare superioritate materială și pozițională.

23...Tb8 24.T:b8 T:b8 25. C:d5! D:d3

Nici 25...Da1 nu aduce nimic bun. Ar fi urmat 26. C:f6+ Rg7 27.Ch5+ Rh6 28. T:f5 D:e1 29.Rh2 g:f5 30.D:f5 etc.

26.C:f6+ Rg7 27.C:d3 Tb1+ 28.Rh2 Rf6 29.T:c6+ Rg7 30. g4 Ch4 31.Tc7 Cf3 32.Rg3 Cg5

La 32...C:d4? ar fi urmat desigur 33.Ce5! (nu 33.e:d4 din cauza 33...Tb3 cu egalitate) și albul cîștigă (Miles).

33.Rg2 a5 34.Tc5 și negrul cedează.

Într-o altă partidă, negrul a aplicat manevra de cal a lui

Stahlberg, țintind punctul g6 (în loc de e6). Este vorba de partida Tukmakov — Djurici, Vrnjačka Banja, 1979, în care după 9 mutări — 1.d4 Cf6 2. c4 e6 3.Cf3 d5 4.Cc3 Cbd7 5. c:d5 e:d5 6.Nf4 c6 7.Dc2 Ne7 8.h3 Cf8 9.e3 Cg6!? — a intervenit poziția din diagrama 127.

127

Tukmakov — Djurici

albul la mutare

În această poziție nouă, jocul a continuat în felul următor :

10.Nh2 Nd6 11.N:d6 D:d6 12. Nd3 Ne6 13.0—0—0

În cazul cînd albul se decidea la 13.0—0, negrul răspundea tot prin rocada mică și jocul era echilibrat.

13...0—0

Acum, lupta devine extrem de tăioasă, ambele părți pregătind operații active pe flancuri. La 13...0—0—0 albul putea aplica următorul plan interesant, indicat de Djurici : 14. Rb1 Rb8 15.Ra1!, cu amenințarea 16.Tb1 și apoi b4.

14.Cg5 Nd7 15.h4 Tfe8 16.h5 Cf8 17.h6 g6

Acum, valul de atac al albului a ajuns într-un punct mort și negrul preia imediat inițiativa.

18.Rb1 Cg4!

Mai bine decît 18...c5, la care albul poate răspunde cu 19.d:c5 D:c5 20.e4!, obținînd un joc mai bun.

19.e4!?

În situația creată, este singura continuare care dă naștere la complicații, cu șanse de ambele părți.

19...De7! 20.Cf3 d:e4 21.N:c4 Ce6 22.Dd2 Tad8 23.d5!? Cc5 24.Dd4 Df8 25.Nc2 b6 26.Cg5

Nu era bună pentru alb varianta : 26.d:c6 Ne6! 27.Db4 (27.Df4 C:f2 28.T:d8 T:d8 29. Tf1 Ccd3) 27...C:f2 28.T:d8 T:d8 29.Tf1 D:h6 30.c7 Tc8 31. T:f2 Dh1+ 32.Cd1 Cd3, cu avantaj pentru negru (Djurici).

26...Nc8 27.d6

Acest pion trecut, în circumstanțele date, nu constituie un pericol pentru negru, date fiind multiplele posibilități pe care le are la dispoziție de a-l lua sub control sau de a-l bloca.

27...Te5! 28.Cf3 Tee8 29.Cg5 Te5

Supraapreciind poziția sa, albul evită repetarea mutărilor, dar, din păcate, săvîrșește o eroare gravă, ireparabilă.

30.Df4? T:g5! 31.D:g5 C:f2 32.b4 Ce6 33.De5 f6 34.De3 C:d1 35.N:d1 D:d6 36.Nb3 Rf8 37.Tf1 Cd4! 38.Ce4 Nf5! și albul cedează.

www.stere.ro

CAPITOLUL VII. STRUCTURA ÎN FORMĂ DE PANĂ. CENTRUL ÎNCHIS

1. ELEMENTE DEFINITORII

Printre formațiile active de pioni în centru se numără și așa-numitele structuri în formă de „pană". O asemenea structură apare mai ales în Indiana regelui, ca și în alte tipuri de indiene. Schematic, structura în discuție o ilustrăm în diagrama 128.

128

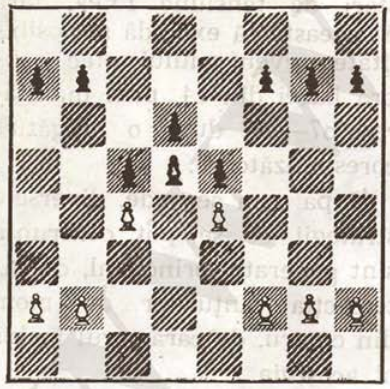

Construcția în formă de pană, e4—d5—c4 (pentru negru e5—d4—c5) își păstrează această denumire — după majoritatea specialiștilor — și în cazul cînd unul din pionii adversarului, aflat pe coloana vecină cu pionul „pană", se găsește încă la locul său inițial, c7 sau e7 (c2 sau e2). În acest caz, partea posesoare a construcției în formă de pană beneficiază de anumite *proprietăți dinamice* ale acesteia, legate de pregătirea înaintării c4—c5 sau e4—e5, la alb, și, respectiv, c5—c4 sau e5—e4, la negru. Există însă și mai puțină stabilitate în asemenea construcție, dată fiind posibilitatea subminării „penei" centrale din d5, cu c7—c6 sau e7—e6 (c2—c3 sau e2—e3).

Tratarea strategică a structurii în formă de pană, care

— prin definiție — instituie un *centru închis*, diferă de la o parte la alta. Pentru a clarifica principiile strategice de luptă în acest caz, vom atrage atenția asupra unei particularități specifice a construcției în formă de pană, care ne poate fi de real folos în deciziile de alegere a planului de joc.

Ne referim la cazul unei structuri în care centrul este definit de *intersecția a două lanțuri de pioni*: lanțul format la e4, d5/d6, e5 și cel format la c4, d5/d6, c5. Intersecția rezultă, evident, din faptul că șirul pionilor negri ai celor două lanțuri are o *bază comună*, la d6, și *două vîrfuri*, la e5 și c5, iar șirul pionilor albi are un *vîrf comun*, la d5, și *două baze*, la e4 și c4.

Cel mai natural plan de joc pentru alb — în cazul centrului stabil ilustrat în diagrama 128 — este legat de realizarea asaltului pionilor de flanc „g" și „h" (se presupune că regele negru a rocat scurt). Logic este și planul care vizează asediul bazei din d6, în care scop se acționează pe flancul damei, prin deschiderea coloanei „b". În cazul cînd albul se decide la alegerea acestui din urmă plan și apoi la deschiderea și stăpînirea operativă a coloanei „b", el trebuie să cîntărească — pe baza unui calcul concret și cu mult discernămînt — posibilitățile active ale negrului pe flancul regelui (f7—f5 etc.), care îi pot periclita situația.

Desigur, albul mai poate lua decizia — aceasta însă în condiții cu totul speciale — de a realiza și un alt plan legat de înaintarea f2—f4, în ideea de a deschide coloana „f" sau de a înainta acest pion în scop de atac. O asemenea strategie este admisibilă numai în cazul cînd negrul, efectuînd schimbul e5:f4, nu poate pune stăpînire pe cîmpul e5, pentru a-și centraliza acolo o figură, de preferință calul.

Pentru negru se pune problema de a asedia baza de la e4, în care scop el trebuie să tindă spre instituirea unei stări de tensiune f5/e4, fără ca aceasta să excludă și posibilitatea eventualului atac asupra bazei din c4, prin înaintarea b7—b5, după o pregătire corespunzătoare.

După cum se vede, diversele strategii ce se pot confrunta sînt generate, principial, de intersecția lanțurilor de pioni din centru, de caracterul închis al acestuia.

Structura în formă de pană o întîlnim mai ales la alb. Avînd prioritate în a iniția formarea acestei structuri încă din faza deschiderii, el trebuie să ia decizia în acest sens numai cînd există indicii certe că va păstra inițiativa sau că va reuși să preîntîmpine contrajocul adversarului, bazat pe înaintarea pionului „f".

2. UNELE ILUSTRĂRI CONCRETE

Pentru a examina sistematic planurile de joc posibile pentru ambele părți, vom cita cîte un exemplu de partidă — devenit clasic —, în care ni se dezvăluie clar unele linii de joc deosebit de interesante pentru partea posesoare a structurii în discuție, dar, totodată, și idei străine de spiritul poziției, în deciziile de joc ale părții adverse.

În partida Nimzovici — Tartakover, Karlsbad, 1929, s-a jucat sistemul Sämisch din Indiana regelui. După 7 mutări — 1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.f3 Ng7 4.e4 d6 5.Cc3 0—0 6.Ne3 Cbd7 7.Ch3 e5 — a apărut poziția din diagrama 129.

129

Nimzovici — Tartakover

albul la mutare

În această poziție, Nimzovici a luat decizia de a închide centrul, acceptînd structura în formă de pană, mai puțin stabilă, avînd în vedere faptul că negrul are pionul de pe coloana „c" în poziția inițială, circumstanță care ar putea permite, la momentul potrivit, subminarea c7—c6.

În continuare, partida este prezentată în secvența ei principală, dîndu-se în context și unele observații ale lui Romanovski.

8.d5 a5

Planul negrului constă în dispunerea calului la c5, în

care scop poziția lui trebuie asigurată contra asaltului de pion b2—b4; mai departe, după maneva calului din f6 la h5, d7 sau e8, negrul va realiza acțiunea de subminare a centrului cu f7—f5. De multe ori, acest plan se încheie cu succes pentru negru.

9.Cf2 b6 10.Dd2 Cc5? 11. Ng5!

Odată creată această legătură, negrul trebuie să ia măsuri pentru eliminarea ei, timp în care albul intenționează să organizeze un atac energic de pioni pe flancul regelui. După cum remarcă însuși Nimzovici, la mutarea a 10-a, negrul ar fi trebuit să joace 10...Ch5 (în loc de 10... Cc5) și, dacă 11.g4, atunci 11... Cf4! 12.N:f4 e:f4 13.D:f4 f5 14. g:f5 g:f5 și acum nu e bine e:f5 din cauza 15...Ce5 16.Nh3 Dh4!

11...Nd7 12.g4 Dc8 13.h4 Rh8

Negrul n-a reușit să ajungă la f7—f5, iar pe flancul regelui atacă albul. În aceste condiții, construirea structurii centrale s-a justificat pe deplin.

14.h5 g:h5 15.N:f6 N:f6 16. T:h5

În continuare, cîmpurile h5 și f5 s-au dovedit a fi platforme admirabile pentru figurile albe și, pe această bază, albul a obținut victoria.

După modelul acestei partide, ideea privind formarea structurii în formă de pană și-a găsit largi aplicații în practica șahului.

Dăm în continuare cîteva fragmente de partide care diferă prin planurile de joc adoptate în condițiile centrului în formă de pană.

Tot în Indiana regelui, într-o partidă Averbach — Spasski, Leningrad, 1956, după 8 mutări — 1.c4 Cf6 2.Cc3 g6 3.e4 d6 4.d4 Ng7 5.Ne2 0—0 6.Ng5 c5 7.d5 Da5 8.Nd2 a6 — s-a ajuns în poziția ilustrată în diagrama 130.

130

Averbach — Spasski

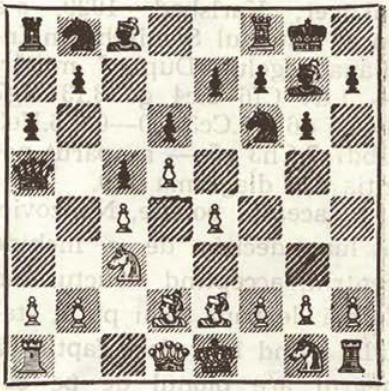

albul la mutare

Observăm că, în această partidă, opțiunea albului pentru planul de formare a structurii centrale în formă de pană s-a realizat astfel încît negrul are un pion la e7, particularitate care face ca centrul format de alb să nu se bucure de deplină stabilitate, fiind posibilă subminarea lui cu e7—e6.

9.a4 e5?

O eroare pozițională, după care albul dezvoltă o puternică inițiativă pe flancul regelui. În spiritul poziției era 9... e6!, care submina pionul alb de la d5 și oferea în perspectivă deschiderea coloanei „e" în favoarea negrului.

10.g4! Ce8 11.h4 f5 12.h5 f4

Negrul încearcă să limiteze mobilitatea pieselor albe, instituind lanțul de blocadă d6, e5, f4.

13.g5 Dd8 14.Ng4! Cc7 15. N:c8 D:c8 16.Cf3

Poziția albului este net superioară. Pentru a complica lucrurile pe căi tactice, negrul a oferit un sacrificiu incorect de cal, jucînd **16...Cc6?!** După acceptarea sacrificiului **17.d:c6** și a unor greșeli din partea albului, partida s-a încheiat remiză.

Un alt exemplu ni-l oferă partida Polugaevski — Gheller, Leningrad, 1962.

Atragem atenția cititorului asupra poziției care a intervenit în această partidă, după efectuarea mutărilor de deschidere (diagrama 131).

131

Polugaevski — Gheller

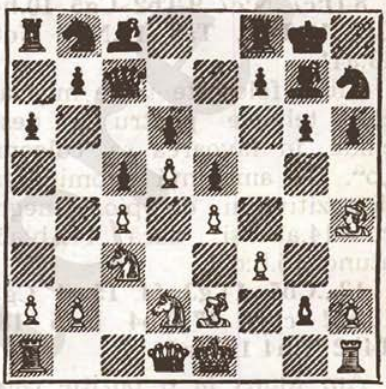

albul la mutare

Ce planuri de joc trebuie să adopte părțile în această poziție ? Nu este greu de observat că albul trebuie să atace pe flancul damei, iar șansele negrului sînt legate de planul de atac pe flancul regelui. Partida a continuat astfel :

1.a3 f5 2.b4 Cd7 3.Tb1 b6 4. Da4 Nf6 5.Nf2 Nd8 6.0—0 Cdf6 7.Dc6 Tb8

Evident, schimbul damelor 7...D:c6 8.d:c6 ar fi o gravă eroare strategică, albul căpă-

tînd un puternic pion liber legat la c6 și o serie de alte avantaje de ordin strategic, printre care posibilitatea de a presa pe coloana semideschisă „d", unde se află un pion înapoiat al negrului (la d6), și, de asemenea, de a stăpini importantul avanpost de la d5.

8.D:c7 N:c7 9.Tb2 Cg5 10.h4 Cf7 11.Tfb1 Ta8 12.Nd1 Nd8 13.a4!

Albul folosește toate mijloacele tehnice pentru a deschide, în favoarea sa, coloana „b". Se amenință subminarea dispozitivului de pioni negri cu 14.a5 și, dacă 14...b:a5, atunci 15.b:c5!

13...Ch5 14.g3 f4 15.g4 Cg3 16.a5! c:b4 17.T:b4 b:a5 18. T4b2 N:h4 19.Na4

Am ajuns la o poziție care merită o nouă diagramă (132).

Iată imaginea care ilustrează succesul strategic obținut de alb, ca urmare a aplicării consecvente a planului de atac pe flancul damei. Albul stăpînește ferm coloana „b", amenințînd cîștig de calitate cu 20.Nc6. Dar, în afară de aceasta, el dispune — ceea ce constituie esențialul — de posibilitatea de a înlătura, în sfîrșit, baza de la d6 a șirului pionilor negri din centru, prin atac direct. În astfel de condiții favorabile, lipsa a doi pioni nu joacă nici un fel de rol.

132

Polugaevski — Gheller

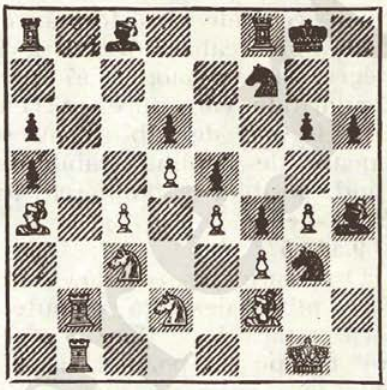

negrul la mutare

19...Cg5 20.Rg2?

O greșeală provenită dintr-o analiză incompletă. În poziție bună, albul nu a manifestat suficientă prudență pentru a preveni eventuale lovituri tactice. După cum se știe, cercetarea acestor posibilități face parte din aprecierea de ansamblu, multilaterală, din calcularea concretă a variantelor. Dacă albul ar fi prevăzut sacrificiul care urmează, el s-ar fi decis pentru 20.Nc6 și negrul nu are altceva mai bun decît 20...Ch3+, după care albul menține avantajul obținut. De pildă, 21.Rg2 C:f2 22.

N:a8 h5 23.Ca4! (nu 23.R:f2? din cauza 23...C:e4++ și apoi 24...C:c3).

20...N:g4! 21.f:g4 f3+ 22.Rh2 Ce2

Lupta a căpătat un caracter extrem de ascuțit, șansele devenind neclare. Ne putem însă opri aici, tema noastră privind planurile de joc pentru care pot opta părțile, în condițiile structurii centrale de pioni în formă de pană, fiind epuizată în această partidă.

Am afirmat mai înainte că, în anumite condiții specifice, albul — posesorul centrului în formă de pană — poate recurge și la un alt plan activ de joc, legat de înaintarea pionului „f".

Un exemplu de acest fel ni-l oferă partida Smîslov — Nikolaevski, Leningrad, 1971. Poziția care ne interesează, în care s-a luat decizia de atac cu ajutorul pionului „f", se vede în diagrama 133.

1.Dd2 Rh7 2.f4! De7

După 2...e:f4 3.N:f4, negrul nu are posibilitatea de a plasa unul din caii săi pe câmpul e5 și să-l folosească drept bază pentru figurile sale.

3.Cf3 Ng4 4.Tae1 e:f4 5.N:f4 N:f3 6.T:f3!

133

Smîslov — Nikolaevski

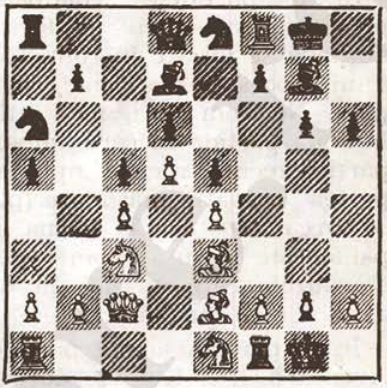

Turnul alb este inclus în acțiunea de atac asupra punctului slab de la h6.

6...Cf6

Negrul încearcă să stabilească dominația în centru, amenințînd manevra Cf6—d7—e5, însă mutarea următoare a albului îl obligă la deturnarea calului de la această misiune.

7.Th3 Cg8 8.Cb5 Tad8 9.Ng4 Cc7 10.Ng5! f6

Slăbirea rocadei negre se dovedește a fi hotărîtoare, însă negrul nu mai avea altă soluție.

11.C:c7 D:c7 12.Nf4 f5?

Oferea mai multă rezistență 12...Tfe8.

13.e:f5 g:f5 14.Dd3! Rh8 15. N:f5 Ce7 16.g4 C:f5 17.g:f5

Dd7 18.N:h6 și, după cîteva mutări, negrul a cedat.

Și în partidele următoare, problema structurii în formă de pană se înscrie în contextul unui proces de plan unic, complex. Ne vom opri, mai întîi, la două partide în care ambele părți execută rocada mică și partea cu spațiu mai mare (posesoarea structurii în formă de pană) este învinsă. Vom vedea și cauzele care au dus la un astfel de deznodămînt.

În prima din aceste partide, Averbach — Kotov, Zürich, 1953, s-a ajuns la poziția din diagrama 134, după 17 mutări din Indiana veche : 1.d4 Cf6 2.c4 d6 3.Cf3 Cbd7 4.Cc3 e5 5.e4 Ne7 6.Ne2 0—0 7.0—0 c6 8.Dc2 Te8 9.Td1 Nf8 10.Tb1 a5 11.d5! Cc5 12.Ne3 Dc7 13. h3 Nd7 14.Tbc1 g6 15.Cd2 Tab8 16.Cb3 C:b3 17.D:b3 c5.

Cu ultima sa mutare (17... c5), negrul oferă o prețioasă informație cu privire la planul de joc pe care vrea să-l inițieze. Este clar că, imobilizînd centrul, el și-a ales drept obiectiv al planului de atac poziția regelui alb, potrivit schemei Rh8, Cg8, f5, Cf6 etc. În fața acestei amenințări, albul nu reacționează potrivit cerințelor poziției. În mod lo-

134

Averbach — Kotov

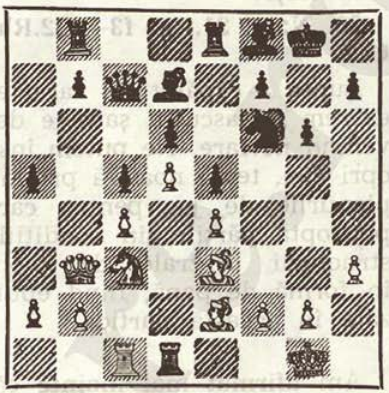

albul la mutare

gic se impunea, fără pierderi de timp, inițierea operațiilor active pe flancul damei (Dc2, Tb1, a3 și b4), unde albul are avantajul calității pionilor.

În loc de aceasta, albul schițează operații de contraatac pe flancul regelui, sector în care stă mai slab.

18.Rh2 Rh8 19.Dc2 Cg8 20. Ng4 Ch6 21.N:d7 D:d7 22.Dd2 Cg8 23.g4?

Probabil nici acum nu era prea tîrziu să se inițieze contrajoc pe flancul damei, după schema arătată mai sus. Dacă, de pildă, la 23.Tb1, negrul ar juca imediat 23...f5, atunci se poate opera schimbul 24.e:f5 g:f5 urmat de 25.f4, cu încer-

carea de a bloca falanga centrală a negrului. Negrul păstrează totuşi o puternică iniţiativă în centru şi pe flancul regelui chiar şi în acest caz.

23...f5! 24.f3

Schimbul la f5 este evident defavorabil pentru alb, indiferent care din pioni bate la f5 (24.g:f5 sau 24.e:f5).

24...Ne7 25.Tg1 Tf8 26.Tcf1 Tf7 27.g:f5

Din punctul de vedere al planului iniţiat de alb de a ataca pe coloana „g", deschiderea acestei coloane este pe deplin logică şi consecventă. Cine a spus *a* trebuie să spună şi *b!* Amintim însă că, *ab initio,* planul albului s-a constituit pe o concepţie greşită din punct de vedere strategic.

27...g:f5 28.Tg2 f4 29.Nf2 Tf6! 30.Ce2

Albul încearcă să vină în ajutorul pionului slab din h3, dar — vai! — acţiunea se dovedeşte tardivă.

30...D:h3+!!

Acest strălucit sacrificiu de damă aduce regele alb în lagărul negrului, unde va fi atacat de toate forţele de care dispune acesta şi făcut mat, în timp ce cele cinci piese albe asistă neputincioase la tragedie!

31.R:h3 Th6+ 32.Rg4 Cf6+ 33.Rf5 Cd7

Aici decidea imediat replica negrului 33.Cg4! (indicată de Stahlberg), după care albul este mat în trei mutări. După continuarea din text, partida s-a mai prelungit pînă la mutarea 51, cînd albul s-a recunoscut învins.

Această partidă a fost distinsă cu premiul de frumuseţe. Într-adevăr, sacrificiul damei la h3 merită toată admiraţia, iar din punctul de vedere al temei pe care o abordăm — alegerea corectă a planului de joc în condiţiile centrului închis — partida este deosebit de instructivă.

În următoarea partidă, albul nu face erori strategice grave, ci doar unele mici inexactităţi tactice, care au fost însă suficiente pentru ca negrul să preia iniţiativa pe flancul regelui şi apoi să conducă magistral atacul, terminînd cu ameninţări imparabile de mat.

Este vorba de partida Larsen — Fischer, a 4-a din meciul candidaţilor, 1976, în care s-a jucat Indiana regelui şi, după 9 mutări — 1.c4 g6 2. Cf3 Ng7 3.d4 Cf6 4.Cc3 0—0 5.e4 d6 6.Ne2 e5 7.0—0 Cc6 8. d5 Ce7 9.Cd2 — s-a ajuns în poziţia din diagrama 135.

135

Larsen — Fischer

Negrul, la mutare, a jucat : **9...c5!**

Prin această mutare de închidere a centrului, el își dezvăluie intenția de ataca pe flancul regelui, după schema 10...Ce8 (10...Cd7) 11...f5 etc. După cum știm, albul trebuie să contrapună acestui plan organizarea neîntîrziată a operațiilor active pe flancul damei, în care deschiderea coloanei operative „b" constituie principalul obiectiv de plan.

În afară de mutarea din text, s-au mai experimentat și manevrele 9...Nh6, 9...Cd7, 9... Ce8, care permit albului să joace imediat 10.b4!, cu preluarea inițiativei pe flancul damei.

10.Tb1

Larsen trece direct la încercarea de a deschide, în favoarea sa, coloana „b". S-a mai întîlnit și 10.a3, cu aceeași idee, cum a fost, de pildă, în partidele Polugaevski — Tringov, Belgrad, 1970, sau Gligorici — Tringov, în același turneu. Gligorici a reușit să preia inițiativa după 10...Ce8 11.b4 b6 12.Cb3! f5 13.Nd2 Cf6 (13...Rh8! cu ideea 14...Cg8) 14.f3? a6? 15.Tb1! Nd7 16.Cc1 Dc7 17.Rh1 f4 18.Cd3 g5 19. a4! etc.

10...Ce8 11.b4 b6 12.a4 f5 13. a5 Cf6 14.Da4

Era de considerat 14.Nd3, pentru întărirea controlului asupra punctului e4.

14...Nd7 15.Da3 Nh6! 16.Nd3

Mai multe probleme se puneau negrului după 16.b:c5 b:c5 17.a6! (Razuvaev). Dacă acum 17...N:d2 18.N:d2 f:e4, albul păstrează contrașanse cu 19.Cb5 sau 19.Tb7 Nc8 20. Tfb1!?

16...Dc7 17.b:c5 b:c5 18.e:f5

Și aici era de considerat 18. a6 sau 18.Cf3 N:c1 19.Tf:c1 și jocul se echilibra.

18...g:f5

Acum falanga „e-f" a negrului este deosebit de periculoasă și de aceea albul ar fi trebuit să acționeze mai energic, jucînd 19.Cb5 N:b5 20. T:b5 Rh8 21.Cb1 N:c1 22.T:c1

și — după părerea lui Razuvaev — poziția sa ar fi avut suficiente resurse de apărare.

19.Nc2? a6! 20.Cde4 N:c1 21. C:f6+ T:f6 22.Tf:c1 Taf8! 23. Tb6 Nc8 24.Ce2?

Era mai bine 24.Tcb1, păstrînd în continuare controlul asupra cîmpului e4.

24...f4! 25.Ne4 Cf5 26.Tc6 Dg7! 27.Tb1 Ch4! 28.Dd3

După 28.T:c8? T:c8 29.Dh3 Tcf8 30.D:h4 Th6!, albul pierde dama.

28...Nf5! 29.Rh1 f3! 30.Cg3 f:g2+ 31.Rg1 N:e4 32.D:e4 Cf3+ 33.R:g2 Cd2 și albul a cedat.

În exemplul următor, asistăm la o interesantă ciocnire dintre planuri *.

Partida Polugaevski — Suetin, al XXV-lea Campionat U.R.S.S., 1958, o Indiană a regelui, a decurs astfel:

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 Ng7 4.e4 d6 5.f3

Aparent modestă, această mutare prezintă, de fapt, o mare importanță în cadrul planului de joc, avînd valoare de perspectivă, dar și rolul de a consolida pionul de la e4. Planul albului urmărește ca, prin g2—g4, să îngreuieze contraatacul f7—f5 și, totodată, să formeze construcția pană. Dacă negrul renunță la înaintarea f7—f5, el nu numai că va fi stingherit de pană, dar se va găsi și în situația de a fi expus atacului periculos de pioni pe flancul regelui, prin h2—h4—h5. Albul a folosit din plin aceste avantaje în partidă.

5...0—0 6.Ne3 e5

Dacă negrul nu ia măsuri pentru stabilizarea poziției în centru, atunci albul, sub scutul centrului de pioni, după Dd2 și 0—0—0, obține atac puternic pe flancul regelui (g2—g4, h2—h4—h5, Nh6). Acestea explică acordul negrului privind apariția structurii pană a adversarului, precum și decizia de a complica jocul prin înaintarea f7—f5, chiar și după efectuarea mutării g2—g4.

7.d5 c5

În mod obișnuit, această frînare a pionului c4 este legată de atacul împotriva pionilor de pe flancul damei, negrul intenționînd să continue cu a7—a6 și b7—b5, însă, în partidă nu se va ajunge atît de de-

* Pentru partidele Polugaevski — Suetin și Capablanca — Marshall autorul face trimitere, printr-o notă, ca fiind obligatoriu de introdus în acest capitol, pentru exemplificarea temei. Ele figurează aici în interpretarea dată de Romanovski, în text scurtat.

parte şi astfel mutarea c7—c5 îşi pierde sensul.

8.g4 Ce8 9.h4

136

Polugaevski — Suetin

Poziţia din diagrama 136 este semnificativă pentru accepţia actuală a luptei în deschidere. Pornind de la principiile clasice, problemele fundamentale ale ambelor părţi nu au fost rezolvate : figurile lor aproape că nu sînt dezvoltate, numărul mutărilor de pioni fiind net superior (din 9 mutări, albul a efectuat 7 mutări cu pionii). Totuşi, în pofida părerii unor teoreticieni din domeniul deschiderii, stadiul de început se poate considera încheiat. Planurile celor două părţi, îndeosebi al albului, s-au definitivat, iar ciocnirea dintre ele constituie o parte integrantă a jocului de mijloc.

În cadrul aceluiaşi turneu, poziţia prezentată a mai apărut în două partide : M. Tal — Boleslavski (jucată înaintea partidei pe care o analizăm) şi Kotov — Spasski (jucată ulterior). Prima s-a încheiat cu victoria negrului, în cea de a doua a cîştigat albul ; nu este mai puţin adevărat că aceste rezultate pot contribui doar în mică măsură la aprecierea deschiderii.

9...f5

Un plan curajos şi consecvent a fost ales de Spasski împotriva lui Kotov : 9...a6 10. Nd3 b5. Albul a evitat riscul neacceptînd sacrificiul de pion, totuşi negrul reuşeşte, cu tot jocul adversarului pe flancul damei, să declanşeze un atac periculos pe flancul damei, folosind coloana „b".

10.g:f5 g:f5 11.e:f5

Albul tinde către schimbul nebunilor de cîmpuri albe (11...N:f5 12.Nd3), după care baza de la e4, accesibilă cailor, precum şi slăbiciunea cronică a cîmpului e6, în legătură cu ameninţarea Cg1—h3—g5, îi asigură bune perspective.

În partida contra lui Tal, Boleslavski s-a decis la un interesant sacrificiu de pion : 11...N:f5 12.Nd3 e4. În partida

de față ținînd seama de experiența aceasta, negrul a ales altă continuare.

11...Nf6

Nu atît pentru cîștigarea pionului din h4, ceea ce este foarte riscant din cauza deschiderii coloanei „h", cît în scopul capturării pionului f5 cu calul (Ce8—g7:f5).

12.Nd3 Cg7!

În eventualitatea 12...N:h4+ 13.Rd2 N:f5 14.N:f5 T:f5 15. De2 și apoi Ch3 și Thg1+, atacul albului se desfășoară de la sine.

13.De2 N:h4+

Totuși, negrul nu rezistă tentației — desigur, fără a aprecia la justa sa valoare importanța deschiderii coloanei „h" și supraapreciind, în favoarea sa, instabilitatea poziției regelui alb. În locul capturării riscante a pionului, trebuia menținută linia planului și păstrat nebunul de cîmpuri albe care deține un rol important în apărarea flancului regelui, precum și a cîmpurilor e4 și e6. În eventualitatea continuării 13...C:f5 14.N:f5 N:f5 15.0—0—0 Rh8 16.Ch3 Cd7, inițiativa rămîne tot de partea albului, însă negrul poate suporta cu mai multe șanse presiunea penei.

14.Rd2 N:f5

Atacul albului este periculos și după 14...C:f5 15.N:f5 N:f5 16.Ch3.

15.Ce4 Ne7 16.Ch3 b5 17. Tag1 b:c4 18.Nc2 Da5+ 19.Cc3 N:c2 20.R:c2

Atacul albului pe coloanele „g" și „h" nu mai poate fi parat.

20...Ca6 21.Nh6 Cb4+ 22. Rb1 Tf7 23.Cg5 N:g5 24.T:g5 Tb8 25.N:g7 T:g7 26.T:g7 R:g7 27.De4 Th8 28.Df5 și negrul cedează.

Partea posesoare a penei deține, în multe cazuri, un avantaj. De aceea, evitarea unei astfel de formații, în situații cînd necesitățile de plan cer menținerea ei, constituie o greșeală. Dispariția pionului de vîrf poate favoriza dezvoltarea figurilor adverse, așa cum ne demonstrează partida Capablanca — Marshall, Moscova, 1925.

S-a jucat Deschiderea Reti care, spre deosebire de Indiana regelui, prilejuiește negrului formarea construcției pană.

1.Cf3 Cf6 2.c4 e6 3.g3 d5 4. b3 c5 5.Ng2 Cc6 6.0—0 Ne7

Atît acum, cît și în continuare, albul, nu numai că nu se teme de formația tip pană pe care o proiectează negrul, ci chiar îl provoacă la muta-

rea d5—d4. Există însă şahişti care nu agrează lupta împotriva triunghiului de pioni din centru şi preferă continuarea 7.c:d5 C:d5 (dacă 7...e:d5, atunci 8.d4, pentru a provoca izolarea pionului d5) 8.Nb2; după 8...Nf6, raza de acţiune a celor doi nebuni ai albului este în mare măsură îngrădită.

7.d3 0—0 8.Nb2 d4

Referitor la rolul penei, este interesant de remarcat că opiniile diverşilor şahişti autorizaţi diferă, şi acest lucru se poate judeca prin prisma comentariului făcut de Bogoliubov, care a acordat acestei mutări un semn de exclamare, adăugînd: „este clar că strategia albului în deschidere a fost combătută". Evident, punctul de vedere al lui Capablanca diferă radical de acela la lui Bogoliubov. Poziţia se poate urmări în diagrama 137.

9.e4!

O mutare demnă de un compozitor de studii! Albul vrea să provoace răspunsul e6—e5, urmînd să înceapă pregătirile pentru străpungerea funcţională f2—f4, procedeu sigur de luptă împotriva penei. Desigur, aceasta nu înseamnă că realizarea planului va conduce în mod obligatoriu şi la obţinerea unui avantaj.

137

Capablanca — Marshall

Cînd albul va efectua înaintarea f2—f4, negrul trebuie să fie pregătit pentru răspunsul e:f4 şi, după g:f4, să riposteze imediat prin f7—f5. Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor poate lua următorul curs: 9... e5 10.a3 a5 11.Cbd2 Nd7 12. Dc2 Ce8 13.Tae1 Dc7 14.Rh1 Cd6 15.Cg1 Cd8 16.Ce2 Ce6 17. f4 e:f4 18.g:f4 f5 19.e5 Cf7 20. Cg3 Ch6, urmat de Nc6, după care negrul este în măsură să emită pretenţii în lupta pentru obţinerea iniţiativei.

Din păcate, Marshall alege altă cale, în spirit contradictoriu ideii deschiderii care a condus la apariţia penei.

9...d:e3?

Negrul deschide pentru alb coloana „f" şi diagonala mare

pentru nebunul din b2, eliminînd propria-i pană, toate acestea fără a obține nici o compensație. Nu se poate considera că pionii d3 și e3 constituie slăbiciuni ale poziției albului; ei pot fi apărați cu ușurință, dar, de fapt, negrul nici nu-i poate ataca eficient. Prin ei înșiși, acești pioni dețin un rol important, întrucît controlează puncte importante în centru.

10.f:e3 Cg4 11.De2 Nf6 12. Cc3 Da5

Negrul a efectuat consecutiv trei mutări de atac, dar, cu aceasta, inițiativa lui s-a epuizat.

13.Tac1 Td8

Slăbește pionul f7 și grăbește deznodămîntul fatal; însă și după 13...Nd7 14.h3 Cge5 15.Cd2, legat de amenințările Cce4 și T:f6, avantajul poziațional al albului este incontestabil.

14.h3 Cge5 15.Ce4!

O mutare puternică, după care poziția negrului se destramă. Dacă, acum, 15...C:f3+, atunci 16.D:f3 și slăbiciunea cîmpului f7 devine evidentă. Rău este și 15...Dc7 16.C:f6+ g:f6 17.C:e5 f:e5 18.Dg4+ Rh8 19.N:c6.

15...D:a2 16.C:f6+ g:f6 17. C:e5 C:e5 18.Ne4 Nd7 19.Ta1 D:b3 20.Tfb1

Negrul poate depune armele, deoarece pierde dama, dar s-a decis să continue pînă la mutarea 29, cînd a cedat.

Insuccesul negrului s-a datorat, în principal, deciziei luate la mutarea a 9-a. Pionul din vîrful penei trebuia susținut pe poziția sa avansată și nu era cazul să fie abandonat decît în condițiile unor motive concrete.

CAPITOLUL VIII. MOBILITATEA GENERALĂ A PIONILOR–POSTULAT FUNDAMENTAL AL JOCULUI POZIȚIONAL

1. CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

În cercetările teoretice privind trăsăturile caracteristice ale jocului poziţional, iniţiate încă din secolul trecut de marele ideolog al şahului W. Steinitz, un aport deosebit, calitativ nou, l-a adus A. Nimzovici. Întregul sistem filozofico-poziţional elaborat de Nimzovici se reazemă — în esenţă — pe cîteva adevăruri fundamentale — postulate — care nu necesită demonstraţie, fiind mereu confirmate de practica îndelungată a jocului de şah. De aceea, am putea afirma că şi în domeniul şahului a avut loc — la fel ca şi în alte ştiinţe exacte — un proces de *axiomatizare* specific, pe care-l sesizăm, în forme primare, în lucrările lui Steinitz şi care se dezvoltă apoi necontenit, perfecţionîndu-se calitativ pînă şi în zilele noastre. Pe parcursul acestui proces complex apare şi teoria lui Nimzovici, expusă în celebra sa lucrare *Mein System*, despre care Em. Lasker spune că „prezintă un mare interes logic şi psihologic". Într-adevăr, în această lucrare, ca şi în celelalte scrise de el, Nimzovici se dovedeşte a fi un mare novator, deschizător de drumuri noi, originale, de abordare a multiplelor posibilităţi — practici infinite — ce se ascund în jocul de şah.

2. MOBILITATEA GENERALĂ A PIONILOR ȘI PRINCIPIUL PREÎNTÎMPINĂRII

În teoria lui Nimzovici privind jocul poziţional, un loc predominant îl ocupă două postulate fundamentale, îngemănate. Este vorba, în primul rînd, de adevărul pe care-l exprimă ideea *preîntîmpinării* în procesul luptei şahiste.

În sensul acestei idei, trebuie să lupţi împotriva mutărilor adversarului care-i pot elibera jocul şi, totodată, să faci totul pentru a *preveni dezorganizarea în propriul lagăr,* în care scop trebuie să stabileşti *contactul dintre piesele de care dispui şi punctele strategice importante ale poziţiei* (principiul supraapărării).

În al doilea rînd este vorba de *postulatul mobilităţii generale a pionilor proprii,* exprimînd adevărul verificat constant în practică, şi anume că *mobilitatea de grup a pionilor,* şi nu mobilitatea unui pion luată în parte, se constituie într-un instrument de luptă de maximă eficienţă. Este deci foarte important să lupţi pentru a obţine mobilitatea propriei mase de pioni, care, prin energia dezvoltată, poate paraliza total acţiunile adversarului.

În ultimă analiză, lupta poziţională reprezintă, în esenţă, confruntarea dialectică dintre două principii : principiul *mobilităţii* (a masei de pioni) şi cel al *limitării* acesteia. În această luptă, profund cuprinzătoare, ideea strategică — importantă în sine — de *preîntîmpinare* se constituie doar ca un mijloc *necesar* pentru obţinerea scopului principal, acela al mobilităţii.

Pentru a ilustra modul în care îşi găsesc întruchiparea aceste idei, vom evoca unele partide jucate la cel mai înalt nivel. Mai întîi ne vom referi la partida clasică Nimzovici — Michel, Semmering, 1926, în care este ilustrată ideea mobilităţii generale a pionilor, ca şi principiul preîntîmpinării.

După 6 mutări în Deschiderea Nimzovici — 1.Cf3 d5 2. b3 Cf6 3.Nb2 c5 4.e3 e6 5.Ce5 Cbd7 6.Nb5 a6? — s-a ajuns la poziţia ilustrată în diagrama 138.

138

Nimzovici — Michel

albul la mutare

După cum se vede, partida este încă în faza deschiderii, dar ne-am oprit asupra acestui moment pentru a atrage atenția asupra diferitelor aspecte ale preîntîmpinării, care apar chiar în faza de început. Cu ultima sa mutare (6... a6?) — arată Nimzovici —, negrul neglijează nu numai principiul dezvoltării (mai normală era deci 6...Nd6), dar și principiul preîntîmpinării. Într-adevăr, albul intenționează să se întărească pe diagonala b2—g7, avînd drept sprijin importantul avanpost de cal pe această diagonală: or, în această situație, negrul trebuie să se gîndească la mutări concrete care să *preîntîmpine* acest plan. Era indicat, în acest sens, 6...Nd6! 7.C:d7 N:d7 8.N:d7 D:d7 9.N:f6 g:f6 și se obține o poziție în care negrul are pioni dublați pe coloana „f", care se pot caracteriza atît prin latura lor „luminoasă", cît și prin aceea mai „umbrită" (temă tratată în capitolul următor). Chiar și mutarea 6...Ne7 era mai bună decît cea din text (6...a6?).

7.N:d7+ C:d7 8.C:d7 N:d7 9. 0—0 f6

Prin aceasta, negrul recunoaște că pentru el diagonala b2—g7 este foarte slabă.

10.c4! d:c4 11.b:c4 Nd6 12. Dh5+ g6 13.Dh6 Nf8 14.Dh3!

Nu se putea găsi un cîmp mai bun pentru dama albă. Mutarea 14...e5 ar duce la pierderea punctului d5, de pildă, 15.Dg3 (cu amenințarea 16. N:e5) 15...Ng7 16.e4, urmată de d3 și apoi Cb1—c3—d5, cu avantaj poziționa pentru alb (Nimzovici).

14...Ne7 15.Cc3 0—0 16.a4!

Cu scopul de a paraliza falanga pionilor negri de pe flancul damei și apoi de a trece la construirea formației de pioni în centru e4, f4 etc.

16...Nd6 17.f4 De7 18.e4 Nc6 19.g4!

S-a aliniat formația de pioni gata de atacul „la baionetă",

pe care e greu s-o faci inofensivă.

19...f5

Dacă negrul s-ar limita la mutări pasive (ca **19...Tae8**), albul ar dispune de două planuri de joc: atacul direct la rege sau asupra pionului din c5. Ultimul ar fi putut fi dus aproximativ după următoarea schemă: 20.De3 și apoi a5, Na3 și, în sfîrșit, e5, pentru respingerea nebunului apărător. După mutarea din text, negrul pierde din cauza atacului de mat (Nimzovici).

20.g:f5 e:f5 21.e5 Nc7 22.Cd5 N:d5 23.c:d5

Albul și-a format un puternic grup de pioni mobili în centru, care a decis repede:

23...Dd7 24.e6

Negrul a cedat. La 24...D:d5 urmează 25.Dh6, iar la 24... De7 25.Dc3!

În această partidă, avantajul poziţional al mobilităţii generale a pionilor s-a obţinut graţie manevrelor fine ale albului 13.Dh6, 14.Dh3, după ce negrul a neglijat — încă din deschidere — imperativele jocului profilactic, oferind albului avantaj de spaţiu și timp. Mai atragem atenţia că, în momentul în care una din părţi obţine avantajul mobilităţii generale a pionilor de flanc, prin însuşi acest fapt, sînt de prevăzut diverse forme ale atacului „la baionetă", numărul pionilor de ambele părţi fiind egal. Amintim, de asemenea, că în astfel de cazuri se manifestă din plin *calitatea* superioară a pionilor părţii active. Cititorul îşi va aduce aminte, desigur, de partida Smîslov — Hort, care ilustrează ideea.

În unele deschideri, care se practică în prezent tot mai mult, se pune accent pe realizarea poziţiilor de trecere în jocul de mijloc sub semnul echilibrului dinamic. Părţile se luptă mai ales pentru stabilirea acestui echilibru și în domeniul mobilităţii generale a pionilor. Prezentăm, în continuare, cîteva partide care oglindesc acest proces de luptă.

Cităm mai întîi partida Petrosian — Quinteros, S.U.A., 1976, în care s-a jucat binecunoscuta variantă a sistemului Benoni modern. După 10 mutări — 1.d4 g6 2.c4 Ng7 3. Cc3 c5 4.d5 d6 5.e4 e6 6.Cf3 Cf6 7.Ne2 0—0 8.0—0 Te8 9. Cd2 e:d5 10.c:d5 Cbd7 — a intervenit poziţia din diagrama 139.

139

Petrosian — Quinteros

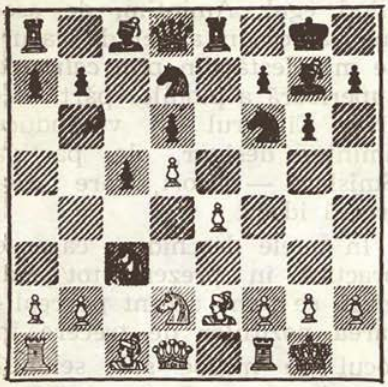

albul la mutare

Avem în față o poziție tipică de joc de mijloc, rezultînd din Indiana Benoni, în care albul are avantajul falangei centrale „d-e", iar negrul, avantajul falangei de flanc „a-b-c". Lupta dintre planurile de realizare ale acestor avantaje constituie esența partidei în acest moment. Este evident că albul, bucurîndu-se de calitatea superioară a pionilor săi din centru și de pe flancul regelui, va încerca să obțină un avantaj mai mare, și anume, avantajul mobilității generale a pionilor în acest sector. Pentru negru se pune acut problema de a acționa pe flancul damei, unde are o falangă majoritară de pioni, deci șanse mai bune din punct de vedere strategic.

Este foarte interesantă lupta care a urmat în condițiile unui evident echilibru dinamic poziționa1.

11.a4!

Mutare tipică, cu caracter profilactic, vizînd frînarea mobilității falangei de pioni de care dispune negrul pe flancul damei.

11...a6 12.Ta3 Tb8 13.a5 Dc7 14.h3 b5 15.a:b6 T:b6

Am ajuns la o altă poziție tipică în care se contrapun două slăbiciuni: slăbiciunea punctului negrului de la a6 și aceea a albului de la b2. Care dintre ele trebuie considerată ca fiind mai gravă? La această întrebare este greu de răspuns. Practica partidelor a arătat, totuși, că albul își apără cu succes slăbiciunea de la b2, exercitînd totodată o puternică presiune în centru; în unele împrejurări, el reușește să pună stăpînire chiar și pe punctul a6, cum s-a întîmplat și în speță, pătrunzînd apoi spre baza de la d6. În partidă a urmat:

16.Dc2 Ce5?!

Negrul provoacă înaintarea f2—f4, în ideea de a folosi eventual diagonala slăbită

g1—d4 pe cale combinativă. Era de preferat 16...Tb4.

17.f4 Ced7 18.Rh1 Tb4 19.b3 Cb6 20.Nb2

Nu merge 20.Ca2 din cauza loviturii în centru 20...C:e4!

20...De7 21.Taa1 Cg4!

Această ofertă de sacrificiu a devenit posibilă grație slăbirii diagonalei g1—d4. La 22. h:g4?? urmează, desigur, 22... Dh4+ 23.Rg1 Nd4+, cu mat în două mutări.

22.N:g4 N:g4 23.Ca2! Ne2 24.N:g7 N:f1 25.C:b4 Nb5 26. Cc6 N:c6 27.d:c6! R:g7 28.T:a6

Punctul a6 a căzut și negrul nu mai poate face față grupului de pioni mobili ai albului în centru, căruia i se asociază și un puternic pion liber, în plus, la c6. Valorificarea acestor avantaje ține de domeniul tehnicii, astfel încît dăm fără comentarii și secvența finală a luptei.

28...Cc8 29.Dc3+ Rg8 30. Dd3 Dh4 31.Df1! Ce7 32.c7 Tc8 33.T:d6 T:c7 34.Rh2 Tc8 35.g3 Dh5 36.g4 Dh6 37.e5 Tb8 38.Df2 Tb4 39.Rg3 Rg7 40.De3 Rh8 41.Td8 Rg7 42.Ce4 Cc6 43. Tc8 g5. Negrul cedează.

La 44.f5 C:e5 urmează 45 f6+ etc. Negrul este făcut mat sau pierde dama.

În partida care urmează asistăm la acțiunile unei puternice mase de pioni obținută de alb pe flancul damei, grație jocului neinspirat al adversarului. În faza finală a partidei, negrul are un turn în plus, însă nu mai poate face față unui grup de trei pioni liberi legați, pătrunși pe orizontalele a 6-a și a 7-a.

Ne referim la partida Quinteros — Larsen, Mar del Plata, 1981, în care, după 15 mutări în Sistemul Reti — 1. Cf3 d5 2.g3 Cc6 3.c4 d4 4.Ng2 e5 5.0—0 Cf6 6.d3 Nd6 7.Ca3! N:a3? 8.b:a3 0—0 9.Tb1 Tb8 10.Cd2! Nd7 11.Cb3 De7 12.e3 d:e3 13.f:e3 Tfe8 14.h3 Cd8 15. d4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 140.

140

Quinteros — Larsen

negrul la mutare

Poziția este foarte interesantă ! Negrul, la mutare, cu greu poate găsi un plan de joc oarecare — mai exact, un plan de apărare —, dată fiind forța centralizată a grupului mobil de pioni ai albului. Era de considerat acum, eventual, direct 15...Na4, cu ideea de a juca în continuare c5 și a provoca unele clarificări în centru.

15...Nc6? 16.d5 Na4 17.e4 Cd7

În acest moment se putea încerca mutarea de prevenire 17...b6, amenințîndu-se 18...c5, în ideea de a bloca pionii albi.

18.De1! b6

La 18...c5 ar urma foarte neplăcut 19.Da5!

19.Db4! D:b4

Schimbul damelor este la îndemîna albului, care introduce astfel încă un pion în iureșul mobilității generale a pionilor săi.

20.a:b4 Cb7 21.Ne3 Cd6 22. Tbc1! Tec8

Situația negrului este extrem de grea. Se putea încerca 22... c5!? și, dacă 23.d:c6 N:c6 24. Tfd1, negrul se putea apăra cu 24...Te6 (nu 24...Cc8 25.b5!) și apoi 25...Cf8.

23.c5! Cb5 24.Cd2! Ca3 25.c6 Cf8 26.Cb1! C:b1 27.T:b1 a6 28.Tf2 Td8 29.Nf1 Nb5 30.a4! N:f1 31.Tb:f1 f6 32.g4! h6 33. h4

Grupul de pioni de pe flancul regelui se dovedește și el foarte mobil !

33...Ch7 34.g5! h:g5 35.h:g5 b5 36.a5!

Nici o speranță pentru activarea turnurilor negre !

36...f:g5 37.Tf7 Tbc8

Situația la care s-a ajuns merită o nouă diagramă (141).

141

Quinteros — Larsen

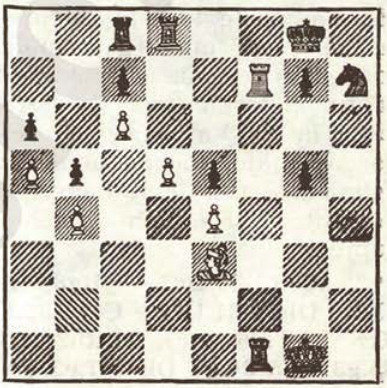

albul la mutare

În această poziție, albul, fiind la mutare, a aplicat „lovitura de măciucă" :

38.Nb6!!

După cîteva mutări, negrul a trebuit să cedeze.

38...c:b6 39.a:b6 Cf6 40.T1:f6 g:f6 41.Ta7 Rf8 42.b7 Tb8 43. c7 Re7 44.d6+! și 1—0.

Putem constata că mobilitatea generală a grupurilor de pioni se bucură de o mare eficiență în faza finală a partidei.

În încheierea acestui capitol prezentăm două partide în care mobilitatea generală a maselor de pioni s-a obținut prin unele sacrificii materiale (cedarea calității, cedarea unei figuri ușoare).

Să urmărim partida Spasski — Petrosian, a 7-a din meciul pentru titlul mondial, Moscova, 1966.

În diagrama 142 este arătat momentul cînd Petrosian sacrifică o calitate pentru a obține mobilitatea generală a masei de pioni de pe flancul regelui. S-a jucat Deschiderea pionului damei : 1.d4 Cf6 2.Cf3 e6 3.Ng5 d5 4.Cbd2 Ne7 5.e3 Cbd7 6.Nd3 c5 7.c3 b6 8.0—0 Nb7 9.Ce5 C:e5 10.d:e5 Cd7 11.Nf4 Dc7 12.Cf3 h6 13.b4 g5! 14. Ng3 h5 15.h4 g:h4 16.Nf4 0—0—0 17.a4 c4! 18.Ne2 a6 19.Rh1 Tdg8 20.Tg1 Tg4 21. Dd2 Thg8 22.a5 b5! 23.Tad1 Nf8 24.Ch2

142

Spasski — Petrosian

negrul la mutare

În această poziție, Petrosian a aplicat procedeul său strategico-tactic preferat, sacrificiul calității, pentru a dobîndi, în schimb, avantajul mobilității generale a pionilor pe flancul regelui. Iscusința cu care fostul campion mondial valorifică acest avantaj este demnă de toată admirația.

24...C:e5! 25.C:g4 h:g4 26.e4 Nd6 27.De3 Cd7! 28.N:d6 D:d6 29.Td4?

Trebuia încercat 29.Dh6, deși, după 29...De5, situația albului rămîne precară.

29...e5! 30.Td2 f5!

Admirabil ! Grupul mobil de cinci pioni negri este gata de a da „asaltul la baionetă".

Salvarea nu mai poate fi găsită.

31.e:d5 f4 32.De4 Cf6 33. Df5+ Rb8 34.f3 Nc8! 35.Db1 g3 36.Te1 h3! 37.Nf1 Th8 38. g:h3 N:h3 39.Rg1 N:f1 40.R:f1 e4!

Atacul „la baionetă" continuă !

41.Dd1 Cg4!! 42.f:g4 f3 43. Tg2 f:g2+ și albul cedează.

În sfîrșit, prezentăm o ultimă partidă în care avantajul mobilității generale a pionilor, obținut cu prețul sacrificării unui nebun, este valorificat magistral, atît sub aspectul formei, cît și al conținutului strategic al planului de atac la rege. Este vorba de partida W. Steinitz — Em. Lasker, Petersburg, 1895/1896. Această partidă mai poate servi drept model de aplicare a două principii de luptă fundamentale, principii valabile și în zilele noastre. Primul stipulează că orice atac de flanc trebuie pregătit prin ocuparea sau întărirea temeinică și fermă a centrului, iar cel de-al doilea proclamă ideea metodologică potrivit căreia bazele planului de joc în faza de mijloc a partidei se cer proiectate încă din faza deschiderii. În partidele lui Steinitz, ambele principii își găsesc expresia clară în procesul planic de ansamblu al luptei.

După 6 mutări în Gambitul damei — 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Cf6 4.Nf4 Ne7? 5.e3 0—0 6. c5! — s-a ajuns în poziția pe care o vedem în diagrama 143.

143

Steinitz — Lasker

negrul la mutare

Vom însoți mersul luptei cu unele observații prețioase ale lui P. Romanovski.

Avanpostul de pion creat cu ultima mutare are, în primul rînd, un caracter profilactic, preîntîmpinîndu-se mutarea eliberatoare c7—c5 ; totodata, el participă la efectuarea construcției speciale de stăpînire a centrului, începută cu 4.Nf4.

Pentru moment, subminările b6 sau e5 nu sînt posibile.

6...Ce4

Acum, la 7.Nd3 sau 7.Cf3, negrul joacă 7...C:c3, după care este posibilă subminarea 8...b6. Totuşi, negrul are la dispoziţie un plan mai bun, vizînd controlul asupra cîmpului e5, după schema 6...c6 7. Cf3 Cbd7 8.Nd3 Ch5 şi apoi, după caz, f5 sau C:f4 (Romanovski).

7.C:e4 d:e4 8.Dc2 f5 9.Nc4 Cc6 10.a3 Nf6 11.0—0—0

Evident, albul pregăteşte subminarea f3 şi apoi atacul asupra regelui advers, apreciind corect că acest atac trebuie să reuşească, atîta timp cît albul stăpîneşte ferm centrul şi împiedică mutarea eliberatoare e6—e5.

11...Rh8 12.f3 De7!

Manevră subtilă, care pune în faţa albului probleme nu tocmai simple. La mutarea precipitată 13.f:e4? ar urma 13... e5! iar, dacă 14.d5, atunci 14... e:f4 15.d:c6 D:c5! şi iniţiativa trece de partea negrului (Romanovski).

13.Ng3 f4!?

Atacul pare foarte promiţător. De pildă, dacă 14.N:f4, atunci 14...e5 15.d:e5 C:e5 16. D:e4 Nf5! 17.D:f5 C:c4, cu atac cîştigător. Dar Steinitz a pregătit adversarului său o surpriză (Romanovski).

14.D:e4!!

Cu acest sacrificiu de nebun pentru doi pioni, albul obţine avantajul mobilităţii generale a pionilor, coloana „h" pentru executarea atacului direct la rege şi menţine ferm dominaţia în centru, ceea ce va favoriza asaltul pionilor albi pe flancul regelui.

14...f:g3 15.h:g3 g6

În interesul apărării, negrul ia decizia de a mai sacrifica un pion. Într-adevăr, la 15...h6 urmează 16.Nd3 sau 16.f4 Nd7 17.Cf3 urmat de g4. Nu este satisfăcătoare nici 15...g5, în care caz, după cum a arătat însuşi Steinitz, el era pregătit să joace 16.f4 g4 17.Ce2 Nd7 18.Dc2, cu ameninţarea c3—e4—e5, dar şi cu aceea de dublare a turnurilor pe coloana „h" (Romanovski).

16.D:g6 Nd7 17.f4 Tf7 18.g4

Mobilitatea generală a pionilor — în primul său val — se armonizează perfect cu planul concret de atac la rege.

18...Tg7 19.Dh6 T:g4 20.Nd3 Tg7 21.Cf3 Df7 22.g4

Un alt val — hotărîtor — al mobilităţii generale, de grup, a pionilor albi de pe flancul damei.

22...Tag8 23.g5 Nd8 24.Th2!

Se ameninţă, decisiv, Tdh1.

24...Tg6 25.Dh5 T6g7 26.Tdh1 D:h5 27.T:h5

Deşi cu o figură în plus, negrul nu se poate apăra contra ameninţărilor create de alb. A mai urmat :

27...Tf8 28.T:h7+ T:h7 29. T:h7 Rg8 30.T:d7 Tf7 31.Nc4!

Negrul a cedat. Se vede că, după 31...Rf8 32.T:f7 R:f7 33. f5 sau 31...T:d7 32.N:e6+ Tf7 33.g6, albul rămîne cu patru pioni în plus !

Despre această partidă, şi mai ales despre Steinitz, redăm aprecierea lui Romanovski :

„Toată partida poate constitui un exemplu de concepţie concretă şi acţiune armonioasă a forţelor... Jocul lui Steinitz ne vorbeşte despre el mai bine decît ar face-o el însuşi... Reamintim... măiestria lui Steinitz în manevrarea pionilor şi cu cîtă economie cheltuia energia figurilor. Minimum de forţe, maximum de realizări ! Repetarea acestei lozinci creatoare a lui Steinitz în planul de joc îndeamnă la grijă faţă de relaţia timp-mişcare...".

3. ATAC „LA BAIONETĂ"

Aceste atacuri sînt consecinţa directă a mobilităţii generale a pionilor pe unul din flancuri. De obicei, asaltul „la baionetă" îl execută „troicile" de pioni f-g-h sau a-b-c. Ele au şanse mai mari de reuşită în cazul cînd rocada regelui atacat este slăbită prin mutările anterioare g6 sau h6 (a6 sau b6) ; în acest caz, ritmul asaltului „la baionetă" creşte considerabil, coloanele de atac intrînd, cu cîştig de timp, în contact cu poziţia adversă.

Precizăm că asalturile „la baionetă" trebuie riguros calculate, ele implicînd şi anumite riscuri. Este necesară o bună apreciere a poziţiilor dinamice care survin şi a posibilităţilor de care vor dispune figurile după dispariţia pionilor. Acela ce atacă „la baionetă" trebuie să fie conştient că, în spatele pionilor mobilizaţi la atac, rămîn multe cîmpuri slabe din punct de vedere poziţional, şi dacă atacul eşuează, aceasta ar duce — în majoritatea cazurilor — la pierderea partidei. Nu trebuie să uităm niciodată sfatul pe care-l dă Capablanca : „Atacul direct şi energic la rege are succes atunci cînd se execută cu toate figurile, cu toate forţele disponibile. Rezistenţa tre-

buie depășită cu orice preț. Atacul nu poate fi întrerupt, întrucît retragerea duce, de obicei, la înfrîngere".

Oferim, în continuare, doar un singur exemplu de asalt „la baionetă", evocînd partida Alehin — Breyer, Mannheim, 1914. S-a jucat Apărarea ungară și, după 9 mutări — 1. e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nc4 Ne7 4. d4 d6 5.Cc3 Ng4 6.h3 N:f3 7. D:f3 Cf6 8.d5 Cb8 9.Ne3 Cbd7 — a intervenit poziția ilustrată în diagrama 144.

144

Alehin — Breyer

albul la mutare

Avem în imagine o poziție cu centru închis, ceea ce constituie — după cum ne este cunoscut — o premisă pozițională pentru efectuarea atacurilor de flanc. Mutarea următoare a albului înseamnă un prim pas în acțiunea de atac pe flancul regelui.

10.g4 Cf8 11.h4 Dd7?!

Cîmpul d7 trebuia rezervat calului din f6, care va fi obligat să se retragă la g8, tulburînd buna colaborare între turnuri.

12.Nb5! c6 13.Ne2 Nd8 14. g5 Cg8 15.0—0—0 Nb6 16. N:b6?!

După părerea lui Romanovski, susținerea mai energică a atacului se realiza prin 16.Nc4, cu amenințarea 17.d:c6 b:c6 18.T:d6. În cazul cînd negrul ar riposta cu 16...f6, nebunul alb de cîmpuri albe ar obține o arenă comodă pentru acțiuni operative pe cîmpuri albe, Nc4—f1—h3, fără a mai vorbi de posibilitatea pe care o are albul de a cîștiga un pion, după 17.d:c6 b:c6 18.N:g8 T:g8 19.g:f6 etc.

16...a:b6 17.De3 Dc7 18.f4 Cg6! 19.f5 Cf4 20.h5

Poziția la care s-a ajuns este redată în diagrama 145.

Observăm că, pe flancul regelui, cei trei pioni albi sînt gata să dea năvală asupra poziției din preajma regelui adverس; mai observăm, de ase-

145

Alehin — Breyer

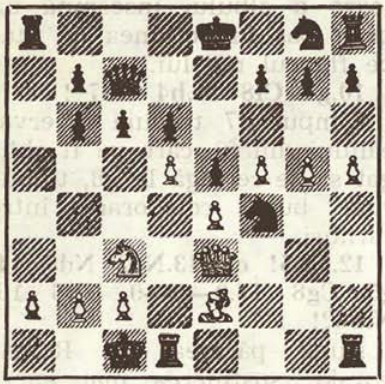

negrul la mutare

menea, că în urma lor au rămas o serie de cîmpuri slabe, dintre care cîmpul f4 a și fost ocupat de un cal inamic. O rezervă de apărare pentru negru este posibilitatea de a face rocada lungă.

20...h6

Șanse mai bune de apărare oferea 20...0—0—0. După mutarea din text, bătălia dintre pioni izbucnește pe loc.

21.f6 g:f6

Fără speranță ar fi 21...h:g5 22.f:g7 Th7 23.h6 etc.

22.g6! Rf8?

Motive de luptă ar mai fi existat după 22...f:g6 23.h:g6 0—0—0 ; nu se poate 23...C:g6 din cauza legăturii 24.Nh5 (Romanovski).

23.g:f7?

După greșeala negrului la mutarea precedentă, albul putea obține imediat suficient material pentru cîștig : 23. g7+! R:g7 24.Thg1+ Rf8 (Rh7) 25.Dg3! După mutarea din text, focul bătăliei s-a aprins din nou și albul a trebuit să dea dovadă de multă inventivitate pentru a încheia victorios partida, la mutarea 51, factorul hotărîtor fiind poziția mereu nesigură a regelui negru.

23...Ce7 24.Ng4 c:d5 25.e:d5 f5 26.Nf3 Dc5 27.De1 R:f7 28. Th4 Re8 29.Rb1 b5? 30.T:f4! e:f4 31.De6 Rd8?

Era mai bine 31...Tc8, dar și așa partida nu se mai putea salva (Romanovski).

32.C:b5! D:b5 33.D:d6+ Dd7 34.Df6 Th7 35.d6 Re8 36.Te1 Ta6 37.Dg6+ Tf7 38.Nd5 T:d6 39.D:f7+ Rd8 40.Df8+ De8 41.D:e8 R:e8 42.N:b7

Negrul cedează. A decis, în cele din urmă, puternicul grup mobil de pioni albi de pe flancul damei.

CAPITOLUL IX. LIMITĂRI ALE MOBILITĂȚII PIONILOR ȘI FIGURILOR. STRUCTURI DE PIONI DUBLAȚI (TRIPLAȚI)

1. ELEMENTE INTRODUCTIVE

Existența pionilor dublați, în contextul diferitelor formații de pioni, constituie un element strategic *sui generis*, ce apare frecvent în jocul practic, adeseori chiar în faza deschiderii, generînd poziții originale, a căror cunoaștere necesită abordări speciale.

În general, acest element afectează în mare măsură gradul de mobilitate al grupelor respective de pioni și chiar mobilitatea figurilor. Putem distinge pioni dublați și *izolați* totodată, dar și pioni dublați de tipul *avanpost*, formînd corp comun cu unul sau alți cîțiva pioni alăturați, după cum se va vedea în diagramele ce vor urma.

Categoria pionilor dublați este *contradictorie* prin însăși esența ei strategică. Alături de unele neajunsuri poziționale. pionii dublați pot reprezenta, pe de altă parte, și o forță autentică, de tip *pasiv* sau *activ*.

2. PIONI DUBLAȚI ȘI IZOLAȚI

Prezentăm o poziție definitorie în diagrama 146.

În imagine observăm pionii dublați și izolați la alb (e3 și e4). Analizînd această poziție, Nimzovici subliniază că, în acest caz, cei doi pioni dubli izolați sînt afectați de o dublă slăbiciune : de o slăbiciune *dinamică* și, totodată, de o slăbiciune *statică*. Prima slăbiciune poate fi folosită de alb prin angajarea unui proces de luptă lentă, cu tendința de a face simplificări și de a intra în faza finală a partidei, cînd specularea slăbiciunii celor doi pioni nu poate prezenta

146

E. Cohn — Nimzovici

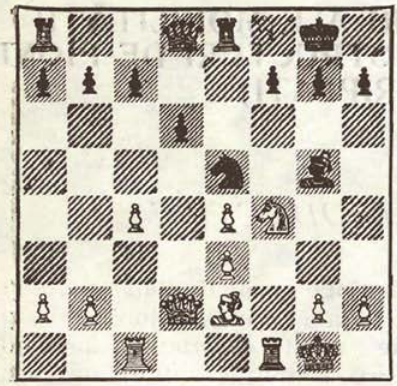

negrul la mutare

nici un fel de dificultăți. Tocmai în acest mod s-a desfășurat partida în cauză.

16...Dd7 17.De1 Cg6 18.Nd3 Nf6 19.Df2 Ne5 20.Tc2 Tf8 21. Rh1 b6 22.Df3 Tae8 23.Tcf2 Ch8 24.Dh5 c6 25.g4 f6

În acest moment, albul a întreprins o acțiune de atac pe flancul regelui, care n-a dus decît la simplificări, punînd în evidență — în final — situația precară, fără speranță, a pionilor e3 și e4. După secvența :

26.c5 N:f4 27.T:f4 d:c5 28. Nc4+ Cf7 29.g5 Te5 30.Tf5 T:f5 31.e:f5

Cîștigul se obține prin :

31...Rh8

La 32.g6 ar urma 32...Ch6, iar la 32.N:f7 D:f7 33.g6 Dd5+ urmat de 34...h6.

Slăbiciunea statică a pionilor dublați din diagramă s-ar fi putut exploata cu un joc mai activ din partea negrului. Iată schema pe care o indică Nimzovici : 16...Cd7 (în loc de 16...Dd7) 17.Nf3 Cf6 18.Dc2 c6! Negrul sacrifică pionul din d6 pentru a-l cuceri pe cel din e4. După 19.Tcd1 De7 se va produce schimbul, apoi apare posibilitatea de atac asupra pionului e3.

În practica turneelor moderne s-a putut constata apariția unor pioni dublați și izolați care se bucură de o considerabilă „vivacitate", în contextul unor circumstanțe poziționale. Ne vom referi, spre ilustrare, la o partidă pe care a examinat-o cu multă finețe D. Bronstein. Este vorba de partida Kotov — Petrosian, Zürich, 1953, în care, după o luptă pozițională interesantă, în faza deschiderii și a jocului de mijloc, pe parcursul a 19 mutări — 1.d4 Cf6 2.c4 d6 3.Cc3 Cbd7 4.e4 e5 5.Cf3 Ne7 6.g3 0—0 7.Ng2 c6 8.0—0 a6 9.b3 Te8 10.Nb2 Nf8 11.Dd3 b5 12.Cd2 Nb7 13.Rh1 e:d4 14. D:d4 c5! 15.Dd3 Ce5 16.Dc2 Cc6 17.Cd5 Cd4! 18.Dd3 g6! 19.

147

Kotov — Petrosian

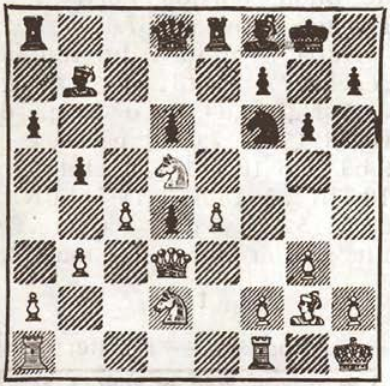

albul la mutare

N:d4 c:d4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 147.

Pe coloana „d" se văd pionii dublați, care, aparent, pot fi capturați fără dificultate (mai ales pionul din d4). În realitate, lucrurile nu stau așa de simplu, date fiind caracteristicile poziției. Prezentăm, în continuare, lupta care a urmat, cu observațiile deosebit de interesante ale lui Bronstein.

20.C:f6 D:f6 21.Rg1 De5 22. Tfe1 Ng7 23.Tac1

Pentru a cîștiga pionul din d4, ar fi suficient pentru alb să pună unul din turnuri pe cîmpul d1 ; se observă însă că negrul a instituit presiuni atît de puternice asupra pionilor c4 și e4, încît ambele turnuri albe trebuie folosite în apărarea acestora. Planul de a captura pionul „vivace" se dovedește a fi, așadar, ineficient și poziția albului devine îngrijorătoare. Kotov găsește, totuși, o interesantă resursă de echilibrare a jocului.

23...Te7 24.Cf3 Dc5! 25.Nf1 h6 26.c:b5 D:b5 27.Dd1

Damele nu pot fi schimbate, întrucît negrul ar putea folosi în interesul propriu coloana „a".

27...Db6 28.Cd2 Tae8 29.Nd3

Triumful pionului „vivace" asupra vrăjmașilor săi. Nici o figură albă nu îl poate ataca, toate fiind ocupate la blocarea lui.

29...d5 30.e5!

Cu acest sacrificiu de pion se estompează acțiunea celor doi nebuni de care dispune negrul, datorită propriilor săi pioni centrali.

30...T:e5 31.T:e5 T:e5 32.Cf3

Acum, nebunul din b7 este ferm zidit și negrul ar fi încîntat să scape de oricare din cei doi pioni. El mai încearcă un ultim procedeu strategico-tactic de a sacrifica o calitate și de a înviora jocul.

32...Te4! 33.Dd2

Evident, acceptarea sacrificiului este în defavoarea albului.

33...a5

Cu aceasta, partida s-a încheiat, părțile convenind asupra remizei, deși negrul are greutăți în a-și activa nebunii, iar albul are atuurile sale prin stăpînirea coloanei „c" și posibilitatea de a obține un pion liber pe flancul damei.

Pionii dublați și izolați din această partidă constituie, desigur, un caz de excepție față de concluziile — formulate de Nimzovici — că pionii dublați izolați sînt afectați, în general, de anumite slăbiciuni cronice (statice și dinamice).

Mai menționăm că pionii dublați și izolați de tip „vivace" apar și în alte deschideri. De pildă, în sistemul Simaghin al Apărării siciliene : 1.e4 c5 2.Cf3 Cc6 3.d4 c:d4 4. C:d4 g6 5.c4 Ng7 6.Ne3 Cf6 7. Cc3 Cg4 8.D:g4 C:d4 9.Dd1 e5! 10.Nd3 0—0 11.0—0 d6 12.Ce2 Ne6 13.C:d4 e:d4. Poziția este apreciată ca egală.

Subliniem, în încheierea temei cu pioni dublați și izolați, că asemenea pioni pot constitui elementul strategic fundamental al unei **concepții de joc** *unitare*, pe parcursul întregii partide. Acest element strategic se încadrează în contextul problemei generale a strategiei centrului. O ilustrare relevantă, în acest sens, ne oferă, de pildă, partida Portisch — Fischer, Tunis, 1967.

După 15 mutări din Indiana regelui — 1.Cf3 Cf6 2.g3 g6 3.c4 Ng7 4.d4 0—0 5.Ng2 d6 6.Cc3 Cbd7 7.0—0 e5 8.e4 c6 9.b3 Db6 10.Te1 Te8 11.d5 Cc5 12.Tb1 a5 13.Ne3 Dc7 14.N:c5 d:c5 15.d:c6 b:c6 — a intervenit poziția din diagrama 148.

148

Portisch — Fischer

albul la mutare

După cum se vede, pionii dublați și izolați c6 și c5 constituie un scut de nădejde împotriva infiltrărilor albului pe importantele cîmpuri centrale d4 și d5. Pe de altă parte, manevrînd sistematic, negrul ar putea folosi în favoarea sa

baza de la d4, instalînd aici calul, ceea ce ar fi dus, foarte probabil, la crearea unui pion liber legat pe acest punct. Lupta ce s-a dat în continuare poartă un pronunțat caracter poziționa1, cu deplasări, cînd pe flancul damei, cînd pe flancul regelui, dată fiind situația stabilă în centru.

16.Ca4 Nf8 17.Dd3 Ch5 18. De3 De7 19.h4

Dacă 19.Ted1 — pentru a pregăti manevra calului Cf3—e1—d3 —, negrul joacă 19... Cg7—e6—d4.

19...Cg7 20.Rh2 f6 21.Nh3 N:h3 22.R:h3 Ce6 23.h5 g:h5!

Schimb de mare forță strategică. Negrul deschide coloana „g" pentru a acționa asupra poziției slăbite a regelui alb.

24.Th1 Tad8 25.Rg2 Dg7!

Pionul h5 este apărat indirect : 24.T:h5? Cf4+.

26.Rf1 Dg4 27.Th2 Dg6

Negrul are un pion în plus și coloana „d", dar nu se văd posibilități concrete pentru obținerea unei inițiative reale. Se poate considera că poziția este echilibrată. După o luptă interesantă, partida s-a încheiat cu un rezultat de egalitate. Este de menționat că, pînă la sfîrșitul acestei partide, pionii izolați dubli c6 și c5 și-au îndeplinit cu cinste funcția lor poziționa1ă în zona centrală.

28.De2

28.Dc3 nu prezintă pericol pentru negru, care poate continua ca și în partidă, cu 28... Nh6. Pionul din a5 se constată că este intangibil ; la 29.D:a5? urmează 29...Ta8 și albul pierde calul din a4.

28...Nh6 29.b3 Td7 30.Td1 T:d1 31.D:d1 Td8 32.De2 Ng5 33.C:g5 f:g5 34.T:h5 Td2! 35. Dg4 h6 36.Th2 Rg7 37.Cc3 Td3 38.Cd1 Df7! 39.Rg2 Dd7 40. Df5! T:d1 41.D:e5+ Rg8 42. T:h6!

Poziția deschisă a regelui negru asigură albului remiza.

42...Cg7 43.Tg6 g4 44.T:g7+! D:g7 45.De8+ Rh7 și remiză.

3, PIONI DUBALȚI ÎN STRUCTURI COMPACTE

Structuri compacte cu pioni dublați întîlnim în numeroase sisteme de joc clasice și moderne. Ne vom opri însă asupra celor mai tipice structuri ce iau naștere chiar în faza deschiderii și-și pun amprenta asupra proceselor poziționale de luptă care au loc în fazele de mijloc și finale ale partidei.

A. *Unele poziții-tip în Partida spaniolă*

Să considerăm mai întîi varianta schimbului.

După o secvență introductivă bine cunoscută a acestei variante — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 — se ajunge în poziția din diagrama 149.

149

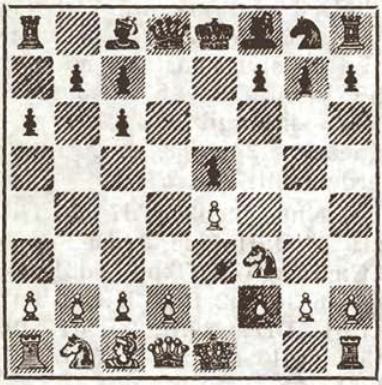

După cum se știe din teoria deschiderilor, ideea variantei schimbului din Partida spaniolă constă în obținerea falangei majoritare de pioni în centru și pe flancul regelui în schimbul perechii de nebuni pe care o capătă negrul. Se mai remarcă în această variantă că, pe flancul damei, se formează o masă compactă de patru pioni negri, dintre care doi sînt dublați pe coloana „c". Principala lor slăbiciune constă în faptul că negrul nu-și va putea crea un pion liber decît în cazul cînd albul ar juca neglijent. Este vorba de o slăbiciune *dinamică* și ea nu se dezvăluie în momentul cînd formația acestor pioni se pune în mișcare. Aspecte ale acestor slăbiciuni vor fi învederate pe parcurs.

Varianta schimbului a devenit foarte populară la începutul secolului nostru, grație succeselor obținute de Em. Lasker — pe atunci campion mondial — care o folosea frecvent în activitatea sa competițională. În ultimele două decenii, această veche variantă a devenit din nou obiectul interesului general, de data aceasta datorită unui alt celebru campion mondial, R. Fischer, care o folosea cu rezultate bune, la nivelul celor mai importante întîlniri. Sistemul preferat de Fischer este acela legat de efectuarea rocadei scurte la alb, în faza timpurie a deschiderii (în poziția din diagrama 149, albul joacă imediat 5.0—0, permițînd legătura 5...Ng4 sau 6...Ng4).

Pentru început vom aminti pe scurt una din marile creații ale lui Lasker, în care asistăm la o trecere rapidă în faza finală, albul păstrînd avantajul majorității de pioni în centru și pe flancul regelui. Ne referim la partida Lasker — Capablanca, Petersburg, 1914, în care ambele părți au făcut rocada scurtă.

Plecînd de la poziția din diagrama 149, s-a jucat :

5.d4 e:d4 6.D:d4 D:d4 7.C:d4 Nd6 8.Cc3 Ce7 9.0—0 0—0 10. f4 Te8 11.Cb3 f6 (diagrama 150).

150

Lasker — Capablanca

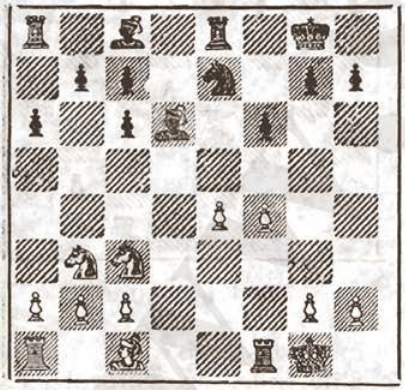

În continuare, Lasker alege un plan de joc de-a dreptul uluitor, al cărui prim moment este mutarea :

12.f5!

Prin această neașteptată acțiune, albul își lasă un pion înapoiat la e4, pe o coloană semideschisă, sfidînd, aparent, principiile jocului poziționa1. În realitate, se constată însă că negrul nu poate organiza imediat presiuni eficiente asupra acestui pion înapoiat, în schimb, albul obține un triplu avantaj : a) se limitează mobilitatea nebunului negru de cîmpuri albe ; b) se asigură schimbul nebunului negru din d6 ; c) se creează un microlanț f5/f6 — pionul f6 fiind blocat, albul are perspectiva de a-l ataca, executînd marșul g2—g4—g5, combinat, la momentul potrivit, cu înaintarea e4—e5.

12...b6 13.Nf4! Nb7

Numeroșii comentatori ai acestei partide au remarcat că era de preferat schimbul 13... N:f4 14.T:f4, urmat de 14...c5, pentru a preveni intrarea în joc a calului din b3 (Cd4—Ce6.)

14.N:d6! c:d6 15.Cd4 Tad8 16. Ce6 Td7 17.Tad1 Cc8 18.Tf2 b5 19.Tfd2 Tde7 20.b4 Rf7 21.a3 Na8

Aici era de considerat sacrificiul de calitate 21...T:e6!, care oferea negrului șanse mai bune de apărare. Cu mutarea din text, negrul planifică deschiderea coloanei „a" în fa-

voarea sa; acest plan a fost însă dejucat prin acțiuni energice, executate de alb pe flancul regelui și în centru, coloana „a" fiind folosită — în cele din urmă — de alb, pentru finalizarea atacului de mat.

22.Rf2 Ta7 23.g4 h6 24.Td3 a5 25.h4 a:b4 26.a:b4 Tac7 27. Rf3 Tg8 28.Rf4 g6 29.Tg3 g5 30.Rf3! Cb6 31.h:g5!

Desigur, pionul d6 nu poate fi luat (31.T:d6), deoarece astfel i s-ar oferi negrului ocazia de a-și centraliza calul la e5.

31...h:g5 32.Th3 Td7 33.Rg3 Re8 34.Tdh1 Nb7 35.e5!!

Un admirabil sacrificiu poziționa1 de pion, care face posibilă intrarea triumfală în joc a calului din c3. În continuare, toate forțele de care dispune albul colaborează pe deplin armonios pentru a executa atacul final asupra regelui advers, aflat într-o poziție de totală nesiguranță.

35...d:e5 36.Ce4! Cd5 37. C6c5 Nc8 38.C:d7 N:d7 39.Th7 Tf8 40.Ta1! Rd8 41.Ta8+ Nc8 42.Cc5 și negrul a cedat.

Planul de joc aplicat de Lasker în această partidă a rămas în atenția multor jucători de performanță. Într-un context ușor schimbat, acest plan și-a găsit întruchiparea concretă și într-o partidă a lui Fischer, jucată contra lui Unzicker la Olimpiada de la Siegen, 1970. O prezentăm, în continuare, cu emoția firească a aceluia care a fost martor ocular la desfășurarea ei.

După 13 mutări — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 5.0—0 f6 6.d4 e:d4 7.C:d4 Ce7 8.Ne3 Cg6 9.Cd2 Nd6 10.Cc4 0—0 11.Dd3 Ce5 12.C:e5 N:e5 13.f4 Nd6 — a survenit poziția înfățișată în diagrama 151.

151

Fischer — Unzicker

albul la mutare

În această poziție, fără a medita îndelung, viitorul campion mondial — în asistența a numeroși participanți la Olimpiadă — a jucat:

14.f5!

Mărturisesc că, instantaneu, mi-a apărut în memorie temerara idee a lui Lasker, aplicată în partida precedentă. Nu-mi puteam aduce aminte, în acel moment, dacă pozițiile au fost întru totul identice. Iată dar o repetare de plan strategic după aproape șase decenii! Am rămas profund impresionat de această partidă, pe care, mai tîrziu, în liniștea „laboratorului" de acasă, am analizat-o în detaliu și am comparat-o cu aceea care avea meritul priorității în timp, pentru a desluși nuanțele concrete ce le deosebesc.

14...De7 15.Nf4 N:f4 16.T:f4 Nd7 17.Te1 Dc5 18.c3 Tae8 19. g4!

Asemănarea cu modul de execuție a planului de atac conceput de Lasker este evidentă.

19...Dd6 20.Dg3 Te7 21.Cf3!

Se pregătește înaintarea decisivă e4—e5.

21...c5 22.e5! f:e5 23.Tfe4 Nc6 24.T:e5 Tfe8 25.T:e7 T:e7 26.Ce5 h6 27.h4

Falanga pionilor albi de pe flancul regelui a căpătat calitatea mobilității generale, amenințînd sfărîmarea ultimelor redute de apărare ale regelui advers. A mai urmat:

27...Nd7 28.Df4 Df6 29.Te2!

O mutare de mare rafinament, care apără indirect pionul din h4 (29...D:h4? 30.Cg6) și evită eventualul schimb de turnuri cu șah.

29...Nc8 30.Dc4+ Rh7 31. Cg6 T:e2 32.D:e2 Nd7 33.Dc7

Albul forțează intrarea în faza finală a partidei, în care este net avantajat.

33...D:e7 34.C:e7 g5 35.h:g5 h:g5 36.Cd5

Acum, din cauza amenințării 37.Cf6+, cade victimă pionul slab din c7.

36...Nc6 37.C:c7 Nf3 38.Ce8! Rh6 39.Cf6 Rg7 40.Rf2! Nd1 41.Cd7 c4 42.Rg3 și negrul a cedat.

Un alt plan de joc pe care îl poate întreprinde albul este acela de a face rocada mică, de a grăbi intrarea într-un final complex și apoi de a executa incursiuni asupra grupului compact de pioni negri de pe flancul damei, afectați de o slăbiciune de tip dinamic.

Un asemenea plan de joc s-a aplicat, de pildă, în partida Fischer — Portisch, Olimpiada de la Havana, 1966.

După 9 mutări ale acestei partide — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 5.0—0 f6 6.d4 e:d4 7.C:d4 c5 8.Cb3 D:d1 9.T:d1 Nd6 — s-a ajuns la poziția pe care o ilustrează diagrama 152.

152

Fischer — Portisch

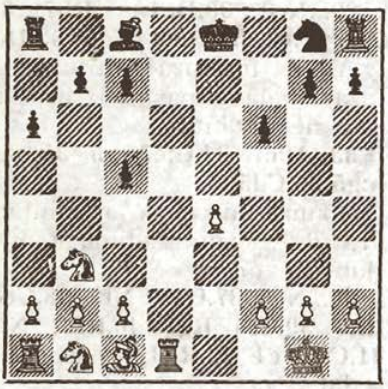

albul la mutare

În această poziție, albul întreprinde o interesantă acțiune de flanc, provocînd schimbarea inevitabilă a formației pionilor negri și, prin aceasta, slăbirea verigii înaintate a grupului de pioni dubli de pe coloana „c".

10.Ca5! b5

Nu se putea anihila altfel amenințarea 11.Cc4. Într-o partidă Hort — Jeliandinov, 1967, s-a încercat 10...Ng4? 11. f3 0—0—0, dar, după 12.e5!, negrul a pierdut o figură și apoi partida.

11.c4!

În felul acesta este blocat pionul slab de la c5, după care se poate trece la asedierea lui. Observăm că slăbiciunea dinamică a pionilor dubli ne este dezvăluită de îndată ce formația compactă a pionilor negri s-a pus în mișcare. Odată fixată, această formație capătă — folosind limbajul nimzovician — carentele unei slăbiciuni statice.

11...Ce7 12.Ne3 f5 13.Cc3! f4 14.e5!

O admirabilă replică în centru, care anihilează acțiunea de flanc inițiată de negru. Poziția care ar rezulta după 14...f:e3 15.e:d6 e:f2+ 16.R:f2 este net favorabilă albului, din cauza multiplelor slăbiciuni ale negrului de pe flancul damei.

14...N:e5 15.N:c5 N:c3 16. b:c3 Cg6 17.Cc6! Ne6 18.c:b5 a:b5 19.Ca7

O originală blocare a turnului din a8, combinată cu atacul asupra pionului slab de la b5. La 19...Nc4 poate urma 20. Td4, cu amenințarea 21.a2—a4.

19...Tb8 20.Tdb1 Rf7

La 20...Nc4 urmează decisiv 21.a2—a4.

21.C:b5

Incursiunile calului alb pe flancul damei s-au soldat cu cîștigul unui pion, avantaj realizat exemplar de alb.

21...Thd8 22.Tb4! N:a2 23. C:c7 Tbc8 24.h4!

Cu acest atac surprinzător pe flancul regelui, partida poate fi considerată ca și încheiată.

24...Td2 25.Nb6 f3 26.Ne3 Te2 27.Cb5! Ta8 28.h5 Ce5 29. Tf4+ Re7 30.Td1 Tc8 31.Te4 Rf6 32.Td6+ Rf5 33.Tf4+ Rg5 34.Tf3+ și negrul a cedat

O „copie" după această partidă a fost realizată în întîlnirea Dvoreţki — Ivanov, Moscova, 1972. Primele 12 mutări au constituit o reeditare a partidei precedente, cu deosebirea că negrul a jucat 12... Rf7, în loc de 12...f5. S-a ajuns în poziția din diagrama 153.

153

Dvoreţki — Ivanov

albul la mutare

În această poziție — arată Dvoreţki — «n-ar fi fost rea nici mutarea 13.Cbd2, însă decizia pe care am luat-o a fost de a juca „à la Fischer"».

13.Cc3 Tb8 14.e5!

Procedeul de spargere în centru, folosit de Fischer! La 14...f:e5 urmează 15.Ce4! cu avantaj pentru alb.

14...N:e5 15.N:c5 N:c3 16. b:c3 Cg6 17.Cc6 Ta8 18.c:b5 a:b5 19.Ca7

Din nou „à la Fischer!"

19...Ne6 20.C:b5 Ta5 21.a4 Tc8

La 21...c6 urmează, evident, 22.Nb4 sau 22.Cd6+, urmat de 23.Nb4.

22.Td4 Ce5 23.f4 Cc6 24.Td2 Tca8? 25.C:c7 T:a4 26.T:a4 T:a4 27.C:e6 și negrul a cedat.

Un plan original de joc a aplicat Capablanca în situația în care părțile fac rocade în sensuri diferite; albul rochează scurt, iar negrul execută rocada lungă. Este vorba de planul din partida Capablanca — Janovski, Petersburg, 1914, în care, după mutările — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 5.Cc3 Nc5 6.d3 Ng4 7.Ne3 N:e3 8.f:e3 De7 9.0—0 0—0—0 10.De1 Ch6 — s-a obținut poziția din diagrama 154.

154

Capablanca — Janovski

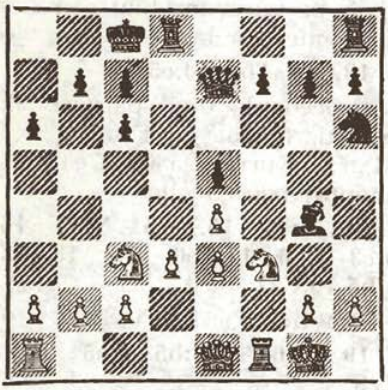

albul la mutare

Nu este greu de constatat — ținînd seama de factorii poziționali ce acționează în această poziție — că albul stă mai bine. Se observă, în primul rînd, că ambele părți dispun de structuri compacte de pioni dubli, însă, în timp ce pionii albi din centru constituie un scut de nădejde în acest sector, pionii negri a6 și c6 pot favoriza dezlănțuirea asaltului de pioni asupra regelui negru. Se știe că acest procedeu constituie calea cea mai sigură de a prelua inițiativa, în cazul rocadelor în sensuri diferite. Aprecierea, chiar sumară, a poziției ne duce la concluzia că negrul nu poate aplica aceeași metodă de contrajoc. Mai mult, albul poate folosi în interesul său și coloana semideschisă „f". Mai observăm că și dama albă ocupă o poziție optimă la e1, de unde poate interveni la nevoie pe oricare din cele două flancuri. Mulți comentatori ai acestei partide au relevat, pe drept cuvînt, că albul a obținut această poziție avantajoasă datorită jocului antipozițional — contravenind spiritului de ansamblu al poziției — prestat de negru. În acest sens, se poate afirma că nici schimbul 7...N:e3 și nici pregătirea și executarea rocadei lungi nu erau motivate din punct de vedere strategic. Era de preferat pentru negru pregătirea și executarea rocadei scurte.

Capablanca a continuat :

11.Tab1!!

Manevră profundă și de mare eficiență. Albul pregătește asaltul „la baionetă" al pionilor „a" și „b", asigurînd, totodată, după schimbul pionului c6, cîmpul d5 pentru calul din c3.

11...f6 12.b4 Cf7 13.a4 N:f3

La 13...Ne6, albul poate continua atacul cu 14.b5 c:b5 15.a:b5 a5, obținînd poziție cîștigătoare după 16.b6 (Panov).

14.T:f3 b6?

Şanse mai bune de apărare oferea mutarea 14...b5, urmată de Rb7 şi Ta8 (Panov).

15.b5 c:b5 16.a:b5 a5 17.Cd5! Dc5 18.c4!

Cu aceasta se împiedică definitiv sacrificiul de calitate pentru pion. Poziţia dominantă în centru, pe care o are albul, îi asigură timpul necesar pentru a-şi regrupa figurile grele şi, la momentul potrivit, să execute înaintarea de atac d3—d4.

18...Cg5 19.Tf2 Ce6 20.Dc3 Td7 21.Td1! Rb7

Pe acest cîmp, regele este expus furculiţei c4—c5—c6. O interesantă combinaţie de mat s-ar fi putut realiza după 21... Te8, şi anume : 22.d4 e:d4 23. e:d4 Dd6 24.c5! b:c5 25.D:a5 Rb7 26.Ta2 Tb8 27.Da7+ Rc8 28.Tda1, cu ameninţarea terifiantă D:b8+. Dacă 28...T:b5, atunci 29.Da8+ Tb8 30.Tb1! sau 30.Tb2! (Romanovski).

22.d4

Prin acest atac ni se oferă un caz de excepţie : grupul compact de pioni se pune în mişcare fără pericolul de a deveni o slăbiciune dinamică ; dimpotrivă, întregul complex de pioni devine extrem de activ, cu efecte demolante asupra poziţiei negrului.

22...Dd6 23.Tc2! e:d4 24.e:d4 Cf4 25.c5 C:d5

Teribilul cal a fost înlăturat, dar, vai, cu preţul unui turn !

26.e:d5 D:d5 27.c6+ Rb8 28. c:d7 D:d7 29.d5 Te8 30.d6 c:d6 31.Dc6 şi negrul a cedat.

Este interesant de constatat că planul strategic conceput de Capablanca în această partidă şi-a găsit aplicarea şi într-o confruntare mai recentă. Ne referim la partida Mecking — Korcinoi, jucată la meciul candidaţilor pentru titlul mondial, în 1974.

După 8 mutări — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 5.0—0 Dd6 6.d3 f6 7.Ne3 Ng4 8.Cbd2 0—0—0 — s-a ajuns în poziţia din diagrama 155.

155

Mecking — Korcinoi

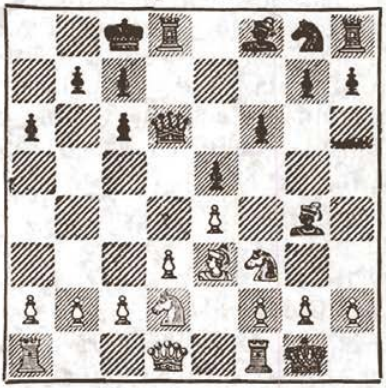

albul la mutare

Desigur, informat asupra istoriei acestei variante, Mecking a jucat după modelul lui Capablanca :

9.Tb1!

Față de partida citată, deosebirea constă în faptul că negrul a păstrat nebunul de cîmpuri negre, iar pe flancul regelui, structura de pioni îi permite să organizeze asaltul asupra rocadei albe. Dar, și în acest caz, ritmul atacului pe flancul damei asupra rocadei regelui negru se dovedește a fi mult mai rapid.

9...Ce7 10.b4 g5

Într-o partidă Jdanov — Kirpicinikov, U.R.S.S., 1974, s-a experimentat cu succes manevra 10...Cg6.

11.a4 Cg6 12.b5! c:b5 13.a:b5 a:b5 14.T:b5 Dc6 15.Tb2! Nc5?

Apare pe teatrul de operații ecoul ideii lui Janovski, dovedindu-se și în acest caz antipozițională. Mai normală era continuarea acțiunii de atac pe flancul regelui, cu h5—h4 etc.

16.Cb3! Nb4

Nu mergea 16...N:e3 17.f:e3 Ch4 din cauza 18.C:e5 (Iudovici).

17.Cfd4! e:d4

La 17...Dd7, albul răspunde cu 18.Da1! și obține poziție excelentă de atac.

18.D:g4+ Dd7 19.D:d7 T:d7 20.C:d4 Nc3 21.Ta2! T:d4 22. Ta3! Tb4

La 22...Nb2 urmează 23.Tb3, iar la 22...Nb4?, 23.Ta8+, în ambele cazuri cu cîștig pentru alb.

23.T:c3 Te8 24.f3 Rd7 25. Ta1

Cu un pion în plus și poziție mai bună, albul a cîștigat la mutarea 41.

O atracție deosebită o exercită în prezent sistemul lui Fischer în varianta schimbului din Partida Spaniolă (5.0—0). Ne vom opri în context doar asupra unei singure poziții tip, care se formează în acest sistem — poziție complexă de final — pentru a examina principalele ei caracteristici.

Drept cadru de lucru ne va servi partida Kurajica — Gligorici, Novi Sad, 1979. Poziția ilustrată în diagrama 156 a intervenit după a 9-a mutare a albului : 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.N:c6 d:c6 5. 0—0 f6 6.d4 Ng4 7.d:e5 D:d1 8.T:d1 f:e5 9.Td3.

În această poziție, avantajul pozițional este de partea albului. Negrul are un pion slab la e5, care trebuie apărat și nu se vede alt mijloc de a-l susține decît efectuînd schimbul 9...N:f3 sau jucînd 9...Nd6.

156

Kurajica — Gligorici

negrul la mutare

Primul plan de apărare s-a întîlnit într-o partidă Fischer — Smîslov, Monaco, 1967, în care s-a jucat: 9...N:f3 10.T:f3 Cf6 11.Cc3 Nb4 12.Ng5! N:c3 13. b:c3! (nu e bună varianta înșelătoare 13.N:f6? N:b2 14. N:g7?? N:a1 15.N:h8 0—0—0! și albul pierde o figură) 13... Tf8 14.N:f6 T:f6 15.T:f6 g:f6 16.Td1 etc. Albul are un final mai bun, foarte probabil chiar cîștigat. Al doilea plan îl vom urmări în partida pe care o examinăm.

9...Nd6 10.Cbd2!

Se amenință foarte neplăcut pentru negru 11.Cc4 și negrul va trebui să se despartă de perechea de nebuni. La 10... Cf6 poate urma, totuși, 11.Cc4 și albul stă mai bine. Apărarea aleasă de Gligorici dezvăluie slăbiciunea dinamică a complexului pionilor negri de pe flancul damei.

10...b5?! 11.b4!

Albul fixează slăbiciunile pionilor negri. Mai puțin eficientă s-a dovedit 11.c4, ca într-o partidă Korsunski — Klovan, U.R.S.S., 1977, în care a urmat 11...Cf6 12.c5 N:c5 13.C:e5 Ne2! și negrul a egalat.

11...Ce7

Mai activă era 11...Cf6.

12.c4!

Foarte energic și în spiritul poziției. Albul joacă exact după recomandarea lui Nimzovici: atacă cu pionii săi complexul de pioni ai adversarului, a căror slăbiciune a devenit statică, datorită înaintării 10...b5.

12...N:b4 13.C:e5 Ne6 14. Na3! N:a3 15.T:a3 0—0 16.Tc1 Tfd8 17.Cdf3 h6 18.h3 Rf8?

După mutările de tip profilactic 17...h6 și 18.h3, negrul săvîrșește o inexactitate de care va profita imediat albul. Trebuia luată în seamă 18...a5, cu ideea de a intra — eventual — în varianta 19.c:b5 c:b5 20.T:c7 b4 21.T:e7 b:a3 22.T:e6 Td1+ 23.Rh2 Ta1, cu contrajoc (Minici, Sindik).

19.c:b5! a:b5 20.Cd4!!

După această admirabilă lovitură tactică, poziția negrului s-a prăbușit rapid. Răspunsul negrului este forțat.

20...Ng8

Albul obținea avantaj și mai mare după 20...T:a3 21. C:e6+ Re8 22.C:c7+ Rf8 23. Ce6+ Re8 24.C:g7+! Rf8 25. Ce6+ Re8 26.C:d8 R:d8 27. C:c6 etc.

21.Tf3+ Re8 22.Cd:c6 C:c6 23.T:c6 Ta7 24.Tg3 Rf8 25.a3 Td4 26.Tc5!

Albul a cîștigat la mutarea 49.

Deși în această partidă asistăm la o trecere directă din deschidere în final, omițîndu-se jocul de mijloc, ea își găsește totuși locul în această carte, deoarece pune în evidență procesele originale de luptă ce au loc într-un final complex, care poartă în el ideile strategice puse la baza întregii partide încă din faza deschiderii. În deschidere, în jocul de mijloc „fulger", ca și în finalul complex ce a urmat, s-a manifestat o concepție strategică unitară, la capătul căreia albul a valorificat avantajul majorității de pioni în centru și pe flancul regelui, anihilînd totodată încercările negrului de a-și activa formația slăbită a pionilor de pe flancul damei.

Pionii dubli în structuri compacte se întîlnesc și în alte sisteme ale Partidei spaniole. Ne vom referi, în continuare, la două din ele.

Astfel, caracteristică este structura ce apare după : 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 d6 5.N:c6 b:c6 6.d4 f6, pe care o vedem în diagrama 157.

157

Albul este ceva mai bine dezvoltat, dar acest avantaj e mai greu de valorificat din cauza lipsei, la alb, a nebunului de cîmpuri albe : pe de altă parte, configurația pionilor negri în centru este foarte solidă, grație stabilității sale.

Este interesantă evoluția care a avut loc, de pildă, în partida Ivkov — Smîslov, Belgrad, 1956, în care, la un

moment dat, pionul dublat de la c6 se așază în poziție activă (c6—c5) și contribuie la realizarea planului de atac pe flancul damei, organizat pe coloana „b".

În această partidă, pornind de la poziția din diagrama 157, lupta a continuat în felul următor :

7.Ne3 Ce7 8.Cc3 Cg6 9.Dd2 Ne7 10.0—0—0 Ne6 11.h4 h5 12.d:e5

În acest mod, albul stabilește controlul asupra cîmpului g5, manifestînd tendința de a obține inițiativa pe flancul regelui. Dar, după cum rezultă din această partidă, planul nu a fost încununat de succes. Amenințările negrului pe coloana „b" se dovedesc a fi mai temeinice. Nu prezintă pericol pentru negru nici varianta 12. d5 din cauza 12...c:d5 13.C:d5 Db8 14.c4 Db7, cu contrajoc suficient (Smîslov).

12...f:e5 13.Cg5

Tentantă era mutarea 13. Ng5, pentru a schimba nebunul de negru, dar negrul ar fi răspuns cu 13...Nf6, și, dacă 14. N:f6, atunci 14...g:f6! (Smîslov).

13...N:g5 14.N:g5 Db8

Contraatacul negrului este legat de transferul damei negre pe coloana „b". Poziția regelui alb pe flancul damei se dovedește mai vulnerabilă decît aceea a regelui negru în centru. Albul are greutăți în a găsi un plan de acțiune rațional. Nu este bine, de pildă, 15.g3, din cauza replicii 15... Ng4, urmată de 16...Nf3 și pionii albi de pe flancul regelui sînt blocați. Merita atenție doar 15.f4 e:f4 16.N:f4 0—0 17.Ng3 (Smîslov).

15.b3 Db4 16.f3 a5 17.Ca4 c5! 18.Rb2 0—0

S-a ajuns la poziția pe care o ilustrăm în diagrama 158.

158

Ivkov — Smîslov

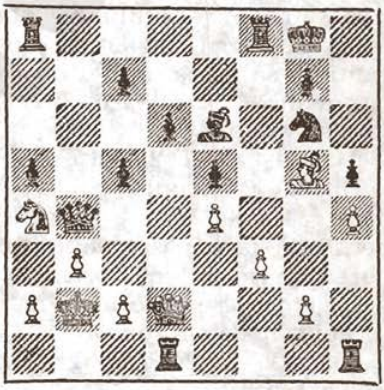

albul la mutare

După cum se vede, foștii pioni slabi a6 și c6 s-au așezat pe poziții active ; se amenință Tfb8 și, la momentul po-

trivit, c5—c4 etc. Pentru a slăbi șansele de atac ale negrului, albul se decide la intrarea în final, dar și această măsură se dovedește a fi ineficientă.

19.D:b4 a:b4 20.c3 Tfb8 21. c:b4 T:b4 22.Cc3 c4!

Impresionează profund rolul activ ce i-a revenit pionului dublu de pe coloana „c" în această partidă !

23.Cd5 Tb7

Albul nu are suficientă apărare împotriva amenințării c7—c6. De pildă, 24.Tc1 c6 25. Ce3 d5 26.e:d5 c:d5 27.Thd1 Tb5, cu dublarea, în continuare, a turnurilor pe coloana „a" sau „b". Albul se hotărăște la sacrificiul unui pion, căutînd salvarea într-un final cu nebuni de culoare diferită (Smîslov).

24.Ce7+ C:e7 25.N:e7 c3+!

Din nou, pionul dublu ! De data aceasta, el se sacrifică pentru a face posibilă pătrunderea turnului pe orizontala a 2-a, operație care marchează începutul sfîrșitului.

26.R:c3 T:a2 27.Tb1 T:g2 28.Thf1 Ta2

Se amenință 29...Ta3. A mai urmat :

29.f4 Nh3! 30.Ta1 Te2 31. Tfe1 T:e1 32.T:e1 e:f4 33.Ng5 f3 34.Ne3 Rf7 35.Ta1 c5 36. Ta6 Ne6! 37.Ta3 Tb4 38.e5 Te4 39.Rd2 T:e5 40.Ta7+ Rg6 41.Te7 Rf6 și albul a cedat.

Partida ilustrează foarte pregnant, pe de o parte, rolul *pasiv*, ca *forță stabilă de apărare în centru*, pe care-l are o structură compactă de pioni dubli, iar pe de altă parte, rolul *activ* ce i se poate conferi uneori aceleiași formații de pioni, în împrejurări poziționale favorabile.

Într-o altă variantă, mai veche, a Partidei spaniole, apare o structură compactă cu pioni dublați pe coloana „c", în condiții mai puțin favorabile pentru negru. Spre ilustrare, ne vom servi de a doua partidă din meciul Karpov — Korcinoi, Merano, 1981.

După primele 9 mutări — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 Cf6 4.0—0 C:e4 5.d4 Ne7 6.De2 Cd6 7.N:c6 b:c6 8.d:e5 Cb7 9. Cc3 0—0 — s-a ajuns în poziția din diagrama 159.

Se vede că cei doi pioni dubli de pe coloana „c" fac corp comun cu pionul de pe coloana „d", aflat în poziție inițială pe o coloană semideschisă, ceea ce constituie un neajuns pozițional al negrului. Albul are un considerabil avantaj de spațiu, asigurat de avanpostul de la e5, care împiedică mutarea eliberatoare

159

Karpov — Korcinoi

albul la mutare

d7—d5. Această eliberare este și mai mult îngreuiată dacă albul alege, în continuare, un vechi plan de joc al lui Pillsbury (10.Te1), așa cum s-a și întîmplat în partida pe care o exemplificăm.

10.Te1

În manualele de teoria deschiderilor este prezentat și un alt plan de joc, legat de manevra de cal 10.Cd4, pentru a lua sub control cîmpurile c6 și f5. În acest caz, lupta poate continua în felul următor: 10...Nc5 (dacă 10...Cc5 11.Td1 De8 12.Cf5 f6 13.Nh6! Ce6 14. Dg4, albul obține atac puternic) 11.Td1 De8 (este posibilă și mutarea 11...Te8, cum a fost, de pildă, în partida Ozsvath — Knezevici, Budapesta, 1981, în care a urmat 12.Dh5 De7 13.Cf5 d5!, cu contrajoc) 12.Nf4 N:d4 13.T:d4 Cc5 14.Ng3, cu șanse ceva mai bune pentru alb. Planul lui Pillsbury, adoptat și de Karpov, oferă un avantaj pozițional de lungă durată.

10...Cc5

Această continuare este considerată mai bună decît 10... d5, 10...f6 sau 10...Te8, experimentate în practică. Totuși, o poziție interesantă rezultă, de pildă, după 10...d5 11.e:d6 N:d6 12.Ng5 Dd7 13.Ce4 c5! 14.Tad1 Dc6 15.Dd2 f6 16.Nf4 Ng4!, așa cum s-a întîmplat în partida Balașov — Smîslov, Leningrad, 1977. În lagărul negrului sînt pioni slabi (slăbiciunile statice a7, c7 și c5), dar figurile sale sînt dispuse destul de bine. După 17.N:d6 c:d6 18.Df4 N:f3 19.D:f3 Tac8 20.Td5! Tce8! 21.Dd1 Da4, negrul egalează șansele.

11.Ne3 Ce6 12.Tad1

Albul continuă să joace sub semnul unei centralizări sistematice, frînînd la maximum mutarea eliberatoare d7—d5. Totuși, negrul s-a decis tocmai la această mutare, nici alternativa 12...f6 nefiind mai bună.

12...d5?! 13.e:d6 c:d6

Negrul nu mai are pionii dublați, dar, pe noile lor poziții, ei sînt slabi și constituie ținte comode pentru atac.

14.Cd4 Nd7!?

Dacă 14...C:d4?! 15.N:d4 Ne6 16.Df3 d5 17.Dg3! Nf6 18. Ce2!, albul obține o poziție mai bună (Krogius).

15.Cf5 d5 16.C:e7!

Continuarea cea mai logică. Sacrificiul 16.C:d5 — așa cum au arătat analizele de după partidă — nu este bun. De pildă, 16.C:d5 c:d5 17.T:d5 Cc7 (se poate și 17...De8 18.Nd4 Ng5 19.Dg4 C:d4!) 18.T:d7 D:d7 19.Dg4 Ce6 20.Nd4 (20.C:g7 Rh8!) 20...Ng5. Dacă 18.Nb6, există replica 18...N:f5! (nu însă 18...a:b6 19.T:d7 D:d7 20. Dg4 Ce6 21.T:e6!) — (Tal).

16...D:e7 17.Dd2!

O noutate teoretică. Recomandarea de pînă acum era 17.a4.

Am putea considera că obiectivul nostru de a prezenta un tip de pioni dubli lipsiți de mobilitate și, totodată, slabi sub aspect static a fost îndeplinit. Redăm totuși partida în întregime, cu comentarii sumare, ea fiind una din cele mai reușite creații ale campionului mondial.

17...Dh4 (Df6!) **18.Ce2! Tfe8** (a5!) **19.b3 Te7 20.Cg3! Df6 21.f3 Ne8 22.Ce2 h6 23.Nf2 Dg6 24.Cc1! d4?** (24...f6! și apoi 25...Nf7) **25.Cd3 Df6** (25... c5? 26.C:c5) **26.Ng3 Td7 27. Te5!**

Albul cucerește tot mai mult spațiu și ține pe loc pionul din c6 (M. Tal).

27...Dd8 28.Tde1 Td5 29.T:d5 D:d5 30.Te5 Dd7 31.De1 (se împiedică 31...f6) **31...Tc8 32.b4**

Mutare de tip profilactic, fixînd controlul ferm asupra cîmpurilor slabe c5, c6 și a5.

32...Dd8 33.Ta5

Manevră clasică de folosire parțială a coloanei „e", pentru transferarea turnului pe coloana „a", cu exercitarea presiunii asupra pionului din a7.

33...Dd7 34.h3 f6 35.T:a7! Dd5 (35...D:a7? 36.D:e6 și apoi 37.D:c8 etc.) **36.Ta5 Dd7** (36... Dc4? 37.Cb2!) **37.Ta7 Dd5 38. Ta5 Dd7 39.De4 Nf7 40.Df5**

Albul devine acum stăpînul absolut al orizontalei a 5-a, element strategic care face ca figurile negre să rămînă în totală pasivitate pînă la sfîrșitul partidei.

40...Te8 41.Rh2

Albul avea la dispoziție și un alt plan de joc activ, și anume 41.Ta6, cu intenția de a aduce dama la a5, în care caz nu reușea încercarea de contrajoc cu 41...c5?! din

cauza 42.b:c5 Db5 43.Ta7 Db1+ 44.Rh2 D:c2 45.T:f7!.

41...Db7 42.a3 Td8 43.h4 h5 44.Cf2 Dd7 45.Ta6 De8 46.Da5 Ng6 47.Cd3 (calul nu-și ia nici un moment ochii de la punctul de blocadă d3) **47... Rh7 48.Db6 Tc8 49.a4 Nf5 50.a5 c5 51.b:c5 N:d3 52.c:d3 C:c5 53.Ta7 Dg6** (53...Tc6 54. Db5!) **54.Tc7! T:c7 55.N:c7 C:d3 56.D:d4 Ce5 57.N:e5** și negrul a cedat. După 57...f:e5 58.De4, cîștigul este evident.

B. Poziții-tip în unele sisteme semiînchise (Apărarea Nimzovici, Deschiderea engleză)

Teoria clasică a lui Nimzovici privind avantajele și viciile grupurilor compacte de pioni, încorporînd și pionii dublați, a fost rezultatul cercetării — cu precădere — a unor variante din Apărarea Nimzovici și Deschiderea engleză. Configurația de pioni care a constituit obiectul atenției a fost aceea care se vede în diagrama 160.

160

Principala slăbiciune a acestei configurații (pionii dubli pot sta și la c3, c4) constă în faptul că ea nu poate fi pusă în mișcare după modelul pionilor de calitate mai bună ce înaintează spre o bază de lanț. Dacă ar exista, de pildă, un pion la b2 (în loc de c2), o asemenea mișcare s-ar realiza fără dificultăți: d3—d4—d5 și apoi c3—c4, b2—b4 și, în sfîrșit, c4—c5, acționînd asupra bazei d6. În cazul nostru (cu pioni dublați pe coloana „c"), după d3—d4—d5 și c3—c4, negrul răspunde cu b6 și mutarea c4—c5 nu mai este posibilă. Se ajunge astfel la o poziție cu pioni osificați, producîndu-se, în complex, un fel de fenomen de paralizie, după cum spunea Nimzovici.

O asemenea poziție o ilustrăm în diagrama 161.

161

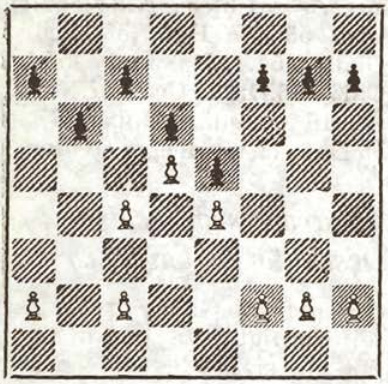

În această imagine se vede clar forța de atac scăzută a structurii cu pioni dublați; ea este derivată din punerea în mișcare a complexului ilustrat în diagrama 160. Momentul inițial, arătat în prima diagramă, ne înfățișează deci o slăbiciune *dinamică*, activă, voalată, în timp ce în imaginea a doua apare o slăbiciune *statică*, pasivă.

În momentul cînd lanțul compact de pioni dublați ajunge în faza slăbiciunii statice, el trebuie atacat — spune pe bună dreptate Nimzovici — cu pionii părții adverse, la fel ca și în cazul pionilor dubli izolați.

Dacă presupunem că poziția din diagrama 161 se completează la alb cu rege la f1 și cu un turn la e2, iar la negru cu rege la f8 și turn la c8, putem scoate în evidență slăbiciunea statică pronunțată a pionilor dublați în felul următor: 1...c6 2.d:c6 T:c6. Dacă albul nu schimbă pionul, ci joacă altceva, schimbul îl face negrul, 2...c:d5, dominînd coloana „c" și presînd asupra pionilor slabi aflați pe ea.

Să considerăm lupta ce se dă în partida de mai jos, în care putem urmări strategia negrului, în ipoteza pionilor dublați, în grup compact la alb. În partida Tartakover — Nimzovici, Berlin, 1928, după 10 mutări — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.Ng5 N:c3+ 5.b:c3 De7 6.Dc2 d6 7.e4 e5 8.Nd3 h6 9.Ne3 0—0 10.Ce2 Cc6 — s-a ajuns în poziția din diagrama 162.

162

Tartakover — Nimzovici

albul la mutare

Cu ultima sa mutare (10... Cc6), negrul a creat amenințarea 11...e:d4 și apoi 12...Cb4, provocînd înaintarea d4—d5, care ar duce la paralizia pionilor dublați (slăbiciune statică). Albul a răspuns invitației și, jucînd **11.d5,** negrul a obținut un avantaj pozițional de durată.

Putem urmări transformarea slăbiciunii dinamice într-una statică și în partida O. Pervorovski — V. Urseanu, Băile Herculane, 1983. După primele 11 mutări ale acestei partide, în care s-a jucat tot Apărarea Nimzovici, — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.Ng5 h6 5.N:f6 N:c3 6.b:c3 D:f6 7. e4 d6 8.Cf3 e5 9.h3 Cbd7 10. Ne2 0—0 11.0—0 Te8 — s-a ajuns în poziția din diagrama 163.

Cu ultima sa mutare, negrul presează asupra punctului e4, amenințînd 12...e:d4 și 13... T:e4. În fața acestei situații, albul ia măsura radicală de închidere a centrului — ceea ce constituie o tipică eroare pozițională — cedînd punctul c5 și transformînd grupul său de pioni compacți într-o slăbiciune cronică. În partidă a urmat, deci :

163

Pervorovski — Urseanu

albul la mutare

12.d5? Cc5 13.Dc2 Df4! 14. Cd2 Dh4

Negrul a obținut un clar avantaj pozițional și, după o secvență de alte 16 mutări, s-a ajuns la următoarea poziție complexă de final (diagrama 164).

Cu ultima sa mutare 30... Tc8!, negrul planifică atacarea complexului de pioni slabi ai albului, cu pionul din c7 — procedeu clasic, indicat de Nimzovici. A urmat :

31.Cb1 Rf8 32.Ca3 c6! 33. Td2 c:d5 34.c:d5

La 34.T:d5? ar fi urmat 34... Re7, cu amenințarea 35... Ce6—f4.

164

Pervorovski — Urseanu

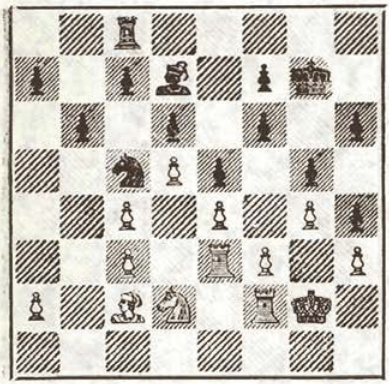

albul la mutare

34...Cb7 35.c4 Ca5 36.Nb3 Re7 37.Rf2 Thh8 38.Tee2 Tc5 39.Tc2 Thc8 40.Te1 b5!

Negrul a obținut o poziție cîștigată din punct de vedere strategic. Acum nu se poate 41.c:b5? din cauza 41...C:b3, cu cîștig de figură. Din păcate, albul a pierdut prin depășirea timpului de gîndire, la mutarea 53.

Se poate preciza că în ultimele două diagrame avem de-a face inițial cu o configurație de pioni lărgită (c3—c4), de același tip cu aceea din diagrama 160. În numeroase partide în care părțile angajează lupta urmînd principiile strategice ale Apărării Nimzovici, Deschiderii engleze sau ale Jocului celor patru cai, cu executarea manevrei de schimb (Nf8—b4 și N:c3), apar structurile de pioni ca acelea arătate. Grupul compact lărgit, cu pionii dubli, se bucură de o mare stabilitate care îi conferă și multă forță. Desigur, în strategia sa, negrul poate aplica tot felul de presiuni pentru a determina albul să execute d4—d5 sau să cedeze centrul cu d4:e5. Practica a arătat însă că un asemenea rezultat este foarte greu de obținut dacă albul se „încăpățînează" și lasă nemișcat complexul pionilor săi centrali.

Prezentăm, în continuare, cîteva partide ilustrative care scot în evidență metode moderne de luptă, în condițiile pe care le examinăm.

Mai întîi, o cunoscută partidă, jucată la nivelul meciului pentru titlul mondial. Ne referim la partida Spasski — Fischer (a 5-a din meci), Reykjavik, 1972, în care, după primele 8 mutări — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.Cf3 c5 5.e3 Cc6 6.Nd3 N:c3 7.b:c3 d6 8.e4 e5 — a intervenit poziția din diagrama 165.

165

Spasski — Fischer

albul la mutare

Se vede în imagine că grupul compact de pioni dubli din lagărul alb este supus unei presiuni poziționale puternice, pentru a determina înaintarea d5 și, prin aceasta, intrarea întregului grup în stare de slăbiciune statică, foarte vulnerabilă, mai ales în finalul partidei. Este de remarcat că, la executarea presiunii în centru, a fost inclus și pionul negru c5 — metodă diferită de aceea folosită, de pildă, în partida Tartakover — Nimzovici, în care cîmpul c5 era rezervat pentru o figură, în situația în care albul nu ar fi executat înaintarea d4—d5. Practica din ultimul timp a arătat însă că, fără includerea mutării c7—c5, nu se poate sconta pe găsirea vreunui alt mijloc pozițional care să releve structura slabă a pionilor albi de pe flancul damei.

În partida ilustrativă, Spasski a luat totuși decizia de a închide centrul, asumîndu-și răspunderea de a apăra indirect structura de pioni imobilă din centru, prin acțiuni de atac pe flancul regelui.

9.d5

A rămas ascuns între culise planul de joc pentru care ar fi optat Fischer, în cazul cînd albul și-ar fi orientat jocul după o idee — concepută de Botvinnik — în tendința de a ocupa cu calul cîmpul d5 : 9. d:c5 d:c5 10.Dc2 Ne6 11.Cd2! Ca5 12.Cf1, cu amenințarea Ce3—d5. Ideea lui Botvinnik este foarte interesantă și merită abordări aprofundate.

Relativ recent, într-o partidă Portisch — Miles, 1981, albul a jucat preventiv 9.h3, nedezvăluindu-și intențiile privind problema strategică a centrului. Miles a continuat prin 9...Da5?!, cu scopul vădit de a-și pune regele în siguranță, făcînd rocada lungă, dar, după 10.Nd2 Nd7 11.0—0 h6 (la 11...0—0—0, albul are manevra 12.Cg5, apoi 13.f4) 12.

Ce1 cu amenințarea 13.f4, apare clar că poziția damei negre la a5 este nesatisfăcătoare, asupra ei fiind ațintit, indirect, atacul nebunului alb din d2.

9...Ce7 10.Ch4 h6! 11.f4!?

În afară de acest plan de atac asupra centrului, albul mai dispune și de altul, mai puțin pretențios, legat de ideea consolidării centrului. Astfel, în unele partide s-a jucat 11.f3 g5 12.Cf5 N:f5 13. e:f5 Da5 14.Dc2! 0—0—0 15. h4 e4 16.N:e4 C:e4 (16...The8!? 17.h:g5 C:e4 18.f:e4 C:f5 și apoi Cg3) 17.f:e4 Tde8 18.Rf2 f6 19.Ne3 Rb8 20.e5! (Donner — Damianov, Cienfuegos, 1972).

Întreaga variantă poate fi îmbunătățită pentru negru. Se poate juca, de pildă, 11...Da5! (în loc de 11...g5) și, după 12. Nd2 g5 13.Cf5 C:f5! 14.e:f5 Nd7 15.h4 g4 16.f:g4 e4 17.Ne2 e3, negrul obține o puternică inițiativă (Donner — Timman).

11...Cg6

Era periculos 11...e:f4 12. N:f4 g5 13.e5! Cg4 14.e6 (nu 14.e:d6 g:f4 15.d:e7 D:e7+ 16. De2 Ce5!) 14...Cf6 15.Ng3, cu atac (Gligorici).

12.C:g6 f:g6 13.f:e5?!

Un alt plan care a fost experimentat este cel legat de executarea rocadei scurte și înaintarea pionului „f", de pildă : 13.0—0 0—0 14.f5 g:f5 15.e:f5 e4 16.Ne2 De7 17.Ne3 și albul a reușit să păstreze un mic avantaj (Gligorici — Mecking, San Antonio, 1972).

După 14.f5, negrul poate reacționa, surprinzător, pe flancul damei, jucînd 14...b5!? (așa cum s-a întîmplat într-o partidă Toth — Tatai, 1981) 15.g4 (la 15.c:b5 ar urma 15... c4!) 15...b:c4 16.Nc2 (16.N:c4? C:e4!) 16...Da5 (merita atenție măsura profilactică pe flancul regelui 16...g5, urmată de Cf6—h7) 17.Df3 Tb8 (în partida Visier — Mecking, Las Palmas, 1975, s-a jucat 17... g:f5 18.g:f5 Nd7 19.Rh1 Rh8 20.Tg1 și albul a obținut inițiativă pe flancul regelui) 18. Tf2! Nd7 19.Tg2 g5 20.h4! etc. cu contrajoc puternic pentru alb.

13...d:e5 14.Ne3

Era de considerat 14.0—0 0—0 15.Tb1 b6 16.Tb2, cu șanse aproximativ egale.

14...b6 15.0—0 0—0 16.a4? a5

Slăbiciunea de la b6 este ușor de apărat, însă pionul a4 devine țintă de atac.

17.Tb1 Nd7 18.Tb2 Tb8 19. Tbf2?

Mai bine era 19.h3 și, dacă 19...Ch5, atunci 20.T:f8 D:f8 21. Ne2 Cf4 22.Ng4 (Krogius).

19...De7

Nu 19...Dc7? din cauza 20. N:h6.

20.Nc2 g5 21.Nd2 De8 22.Ne1

Poziția din acest moment este foarte instructivă pentru aceia ce vor să pătrundă finețile poziționale ale luptei în condițiile structurilor de pioni total osificate, pe flancul damei și în centru (vezi diagrama 166).

166

Spasski — Fischer

negrul la mutare

Formația pionilor albi c3, c4, d5, e4, la care se adaugă pionul slab din a4, reduce la zero mobilitatea celor doi nebuni ai albului; acest fenomen — după cum a arătat Nimzovici — este legic în condițiile unui grup compact de pioni afectat de o ireversibilă slăbiciune statică. Poziția albului este critică. Ultima sa mutare (22.Ne1) urmărind ideea de a aduce nebunul la g3, n-a dat rezultatul scontat.

22...Dg6 23.Dd3 Ch5

Calul se îndreaptă spre avanpostul de la f4, după care poziția albului devine și mai dificilă.

24.T:f8+ T:f8 25.T:f8 R:f8 26.Nd1

Era absolut necesar 26.g3, pentru a nu permite plasarea cu tempo a calului negru la f4; dar și în acest caz, poziția rămîne favorabilă negrului, prin posibilitatea de a-și plasa calul la d6, regele la c7 și dama la c8 (Krogius) și apoi de a juca la cîștig.

26...Cf4 27.Dc2?

O gafă în poziție grea.

27...N:a4!

Albul a cedat. După 28.D:a4 urmează 28...D:e4 29.Rf2 Cd3+.

Formarea a doi pioni dublați pe coloana „c", în contextul unui grup compact, are loc în unele variante ale Deschiderii engleze. Ne vom opri asupra unei variante moderne, ca aceea jucată, de pildă, în partida Uhlmann — Korcinoi, Leningrad, 1973.

După mutarea a 9-a a albului — 1.c4 e5 2.Cc3 Cf6 3.Cf3 Cc6 4.g3 Nb4 5.Ng2 0—0 6.0—0 N:c3 7.b:c3 d6 8.d3 Nd7 9.e4 — a survenit poziția din diagrama 167.

167

Uhlmann — Korcinoi

negrul la mutare

După cum se vede, grupul compact cu pioni dublați al albului este de același tip cu acela din partida Tartakover — Nimzovici (vezi diagrama 162). Activarea acestui grup — după o prealabilă pregătire, cu d3—d4 și mai ales cu d4—d5 — ar duce la paralizarea lui, cu urmări poziționale maligne, dacă negrul reușește să-și plaseze un cal la c5, întărit de b6. Beneficiind de o structură de pioni neviciată, negrul a găsit în continuare un plan foarte bun de joc, dar pozițiile părților au rămas în echilibru ca urmare a „încăpățînării" albului de a menține în nemișcare grupul său de pioni din centru.

9...Rh8! 10.Ch4 Cg8!

Negrul planifică, după Cg8—e7, eventuala deschidere a coloanei „f", cu f7—f5. Albul preîntîmpină această posibilitate, el fiind primul care activează poziția, cu înaintarea f2—f4. Iată cum s-a desfășurat lupta :

11.Dd2 Ne6 12.Dc2 Cge7 13. f4! e:f4 14.N:f4

Desigur, la 14.g:f4 ar urma 14...f5, cu blocarea falangei albe „e-f".

14...f6 15.Ne3 Dd7 16.Tab1 b6 17.Cf5 Ce5 18.C:e7 D:e7

Avanpostul de cal de la e5 nu poate fi anulat, și acest factor echilibrează total jocul. S-a mai jucat :

19.h3 Tae8 20.g4 Dd7 21.Rh2 Nf7 22.Nf4 Ng6 23.De2 c6 24. Tbe1 Nf7 25.Ng3 Rg8 26.Dd1 Te7 27.Tf5 și părțile au căzut de acord asupra remizei.

Într-o altă partidă, jucată la Leipzig, 1973, Uhlmann a întărit jocul albului din partida precedentă, aplicînd ideea de întîrziere a înaintării pionului de la e2. Este vorba de

partida Uhlmann — Zinn, în care se repetă aceeași secvență de mutări introductive pînă la mutarea a 9-a, cînd albul a jucat 9.Cd2! (în loc de e4). Poziția rezultată se vede în diagrama 168.

168

Uhlmann — Zinn

negrul la mutare

Cu ultima sa mutare, albul împiedică executarea unor operații active în centru de către negru (e5—e4) și planifică, după Cb3, schimbul pionului dublat din c4, cu c4—c5. În această partidă, planul original inițiat de alb a fost încununat cu succes. Lupta s-a desfășurat după cum urmează :

9...De7 10.Cb3 Ne6?!

Era de considerat 10...Tae8 sau, mai activ, 10...e4!?, cu complicații în centru, care nu prezintă nici un pericol pentru alb. Ideea concretă a negrului de a ataca centrul cu d6—d5 este preîntîmpinată de mutarea următoare a albului.

11.Tb1 Tb8 12.e4! Cd7 13. De2!

Se amenință 13.d3—d4 — caz interesant de activare a grupului compact de pioni dublați —, care creează, în continuare, amenințarea d4—d5.

13...Cb6

Este parată amenințarea principală d3—d4, însă albul are timp acum să realizeze înaintarea c4—c5, în care scop el execută mutarea următoare, foarte tare :

14.Na3! f5

Singurul contrajoc posibil, care însă n-a dat rezultate.

15.e:f5 N:f5 16.c5! Cd7

La 16...Ca4 se produce schimbul 17.c:d6 c:d6, urmat de 18.Tbc1, și calul răzleț de la a4 nu colaborează cu restul forțelor de care dispune negrul.

17.c:d6 c:d6 18.Cd2! Tf6?

Era de preferat 18...Cc5, dar și în acest caz, după 19.N:c5 d:c5 20.Cc4, albul obține avantaj pozițional evident.

19.Cc4! Cc5??

În poziție grea, negrul face o gafă și, după cîteva mutări, cedează.

20.N:c6 N:d3 21.Nd5+ Rh8 22.Dd2 și 1—0.

Un plan activ pentru negru este acela care are în vedere formarea unui avanpost de pion la c4. Forme concrete ale unui astfel de plan le putem urmări, de pildă, în partida Tasici — Ciocâltea, Nisa, 1974.

Poziția din diagrama 169 a rezultat din Deschiderea engleză, după a 8-a mutare a albului : 1.c4 e5 2.Cc3 Cf6 3. Cf3 Cc6 4.g3 Nb4 5.Ng2 0—0 6.0—0 e4 7.Cg5 N:c3 8.b:c3.

169

Tasici — Ciocâltea

negrul la mutare

Avanpostul de pion la e4 stinghereşte poziția albului și asigură negrului un spor de spațiu. Albul îl poate ușor anula, înaintînd f2—f3 sau d2—d3, dar, în ambele cazuri, negrul obține un joc de figuri satisfăcător, fără ca falanga pionilor centrali a albului să poată deveni un factor poziționa hotărîtor. În partidă a urmat :

8...Te8 9.f3!

La 9.Dc2 poate urma 9...d5! și, dacă 10.c:d5 D:d5 11.d3 Nf5!, negrul are avantaj poziațional în centru și o puternică inițiativă (Pîdevski — Ciocâltea, Vrnjačka-Banja, 1974).

9...e:f3 10.C:f3 d5!

O metodă nouă de atac asupra grupului compact de pioni dubli ! Negrul pare să ajute albul să scape de pionul dublu de pe coloana „c", dar obține — drept compensație — o puternică presiune pe coloanele centrale și, totodată, o perfectă colaborare între piese.

11.c:d5 D:d5!

Mai slabă este continuarea 11...C:d5?, care poate da naștere la următoarea secvență de mare luptă încheiată în favoarea albului : 12.e4! Cb6 (12... Cf6 13.e5! C:e5 14.C:e5 T:e5 15.d4 Te8 16.Ng5 ; 12...T:e4 13. Cg5 Te7 14.Dh5 +—) 13.d4! Ng4 (13...T:e4 14.Cg5 ±) 14.h3

Nh5 15.e5 Cd5 16.Nd2 Dd7 17. g4 Ng6 18.Cg5 Ca5 19.h4! (Uhlmann — Smîslov, Hastings, 1972/1973).

12.d4 Dh5 13.Tb1 Da5!

S-a experimentat, în această poziție, și 13...Ce4?! după care nu merge 14.Dd3 din cauza 14...Cd6! (nu 14...Nf5 15.Ch4!) și amenințarea 15...Nf5 s-a dovedit a fi neplăcută pentru alb (Ribli — Vasiukov, Camaguey, 1974).

14.e4!? C:e4 15.Ce5 T:e5!

Cea mai bună soluție. Sacrificiul calității oferă negrului o inițiativă foarte puternică. Mai slabe sînt continuările 15...C:e5 16.Ne4 Ng4 17.Dc2, cu joc complicat, sau 15...Cc3? 16.C:c6! b:c6 17.Df3! cu avantaj pentru alb (Ciocâltea).

16.d:e5 Dc5+ 17.Rh1 Cf2 18. T:f2 D:f2 19.N:c6?! Ng4!

O replică de efect tactic excepțional, caracteristică stilului de joc al marelui nostru maestru.

20.Dg1

La 20.Ne3!? negrul continuă cel mai simplu cu 20...D:e3!, menținînd partida în stadiul jocului de mijloc, cu figuri grele, cu joc mai bun după 21. D:g4 b:c6, dată fiind poziția nesigură a regelui alb. Periculos pentru negru ar fi fost 20... D:a2?! din cauza 21.Ta1! și dama neagră nu are retrageri utile. De pildă : a) 21...Dc4? 22.Nd5! D:c3 23.Nd4! și albul rămîne cu o figură în plus ; b) 21...De6 22.Nf3!, tot cu cîștigul unei figuri ; c) 21...Db2 22.T:a7!! și albul, pe lîngă figura în plus, menține și un puternic atac. Probabil că negrul, în acest caz, ar trebui să se mulțumească cu remiză (20... D:a2 21.Ta1 N:d1 22.T:a2 b:c6 23.T:a7 etc.). De menționat că la 20.Ne3!? negrul poate juca și 20...Df5!, păstrînd o poziție mai bună.

20...D:g1 21.R:g1 b:c6 22.Tb7 h6 23.T:c7 Tb8! și negrul a cîștigat finalul la mutarea 49.

C. Poziții-tip în unele jocuri semideschise

În Apărarea Caro-Kann apar adeseori formații cu pioni dubli de tipul celor ilustrate în diagramele 170 și 171.

Structura de pioni din diagrama 170 ne sugerează strategia pe care trebuie s-o adopte albul. Avînd majoritatea de pioni pe flancul damei, albul trebuie să tindă, fie în jocul de mijloc, fie în final, la crearea unui pion liber în zona flancului damei, frînînd încercările negrului de a obține

170

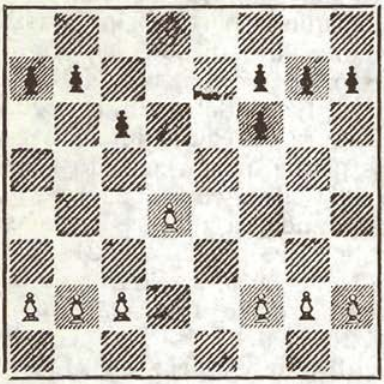

171

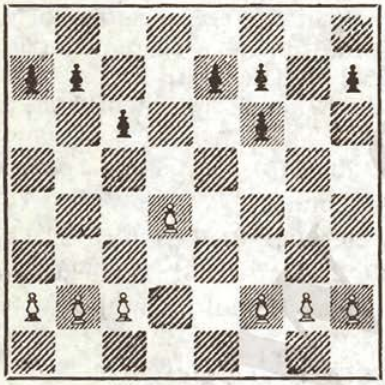

avantaje poziționale pe coloana „e“ sau inițiativă pe flancul regelui.

Spre ilustrare vom cita partida M. Ghindă — C. Ionescu, București, 1981, în care se confruntă aceste planuri. Partida prezintă interes prin faptul că planul albului inițiat în deschidere se realizează integral în finalul partidei, peste faza de mijloc trecîndu-se cu multă rapiditate. Partida poartă un caracter unitar din punct de vedere strategic.

În poziția din diagrama 172 s-a ajuns din Apărarea Caro-Kann, după 9 mutări : 1.e4 c6 2.Cc3 d5 3.Cf3 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 e:f6 6.Nc4 Nd6 7.De2+ De7.

172

Ghindă — Ionescu

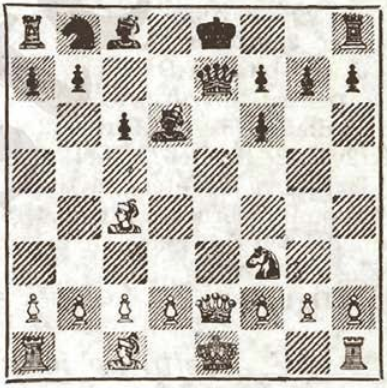

albul la mutare

Albul decide intrarea în final, scontînd pe forța falangei sale „d-c“. Într-adevăr, practica a arătat că stă în puterea albului să-și creeze un

pion liber pe flancul damei, în timp ce complexul compact al pionilor negri de pe flancul regelui este afectat de lipsa de mobilitate, proprie pionilor dubli. Iată cum a continuat partida :

8.D:e7 N:e7 9.d4 Ne6 10.Nb3 a5

Era de considerat aici planul ce urmărește executarea rocadei lungi ...Cd7 ...0—0—0, pentru a frîna mobilitatea pionilor centrali ai albului.

11.c3 a4 12.Nc2 Nd6 13.0—0 0—0 14.Ne3 Cd7 15.b3 Cb6 16. c4 Nc7 17.Tfd1 Ta5?

Mai utilă era centralizarea 17...Tfd8.

18.Nd2 Ta7 19.Ce1 Tfa8 20. Nc3 a:b3

Intrarea într-un final simplificat este la îndemîna albului ; era de considerat 20..h6, urmat de centralizarea regelui.

21.a:b3 T:a1 22.T:a1 T:a1 23. N:a1 f5 24.Cd3 Cd7 25.Nc3 Nd8 26.Nd2 Ne7

Mai indicată era evitarea schimbului nebunilor de cîmpuri negre, jucînd acum 26... Rf8 și apoi 27...Re8, cu apropierea regelui de teatrul principal de operații.

27.Rf1 h6 28.Re2 Rf8 29. Nb4! N:b4 30.C:b4 Cf6 31.Cd3 Re7 32.f4 Rd6 33.Ce5! Re7 34. Re3 Rd6

Nu mergea 34...Cg4+? din cauza 35.C:g4 f:g4 36.f5, urmată de 37.Rf4, cu cîștigul pionului g4.

35.Nd1!

Aducerea acestui nebun pe diagonala principală pentru a presa asupra complexului b7, c6 este hotărîtoare.

35...Rc7 36.Nf3 Rd6 37.b4! Cg8

Ce altceva ? A mai urmat :

38.b5! Ce7 39.b6!

Slăbiciunea de la b7 este fixată și urmează cucerirea ei.

39...c5 40.N:b7 f6 41.Cd3!

Albul a cîștigat. După 40... N:c4 41.d:c5+ Rd7 42.Cb4, cei doi pioni legați își spun cuvîntul.

În afară de planul principial, tradus în viață în partida precedentă, albul mai poate iniția și planuri active pe flancul regelui, vizînd slăbiciunea pionilor negri de la f7 la h7.

Iată și o altă partidă, în care se realizează o spectaculoasă lovitură asupra punctului f7.

Poziția din diagrama 173 a rezultat dintr-o partidă Spasski — Pfleger, după 16 mutări : 1.e4 c6 2.d4 d5 3.Cc3 d:e4 4.C:e4 Cd7 5.Nc4 Cgf6 6. C:f6 e:f6 7.Ce2 Cb6 8.Nb3 Nd6 9.c4 Nc7 10.Nf4 0—0 11.N:c7 D:c7 12.c5! Cd7 13.0—0 b6 14.

c:b6 a:b6 15.Te1 Nb7 16.Cg3 Tfe8?

173

Spasski — Pfleger

albul la mutare

Sacrificiul de figură, riguros calculat de Spasski, este hotărîtor :

17.N:f7+! R:f7 18.Dh5+ g6

La 18...Rf8 poate urma 19. D:h7 și, dacă 19...Df4, atunci 20.Cf5 Dg5 21.h4! Dg4 (21... Dg6? 22.Dh8+ Rf7 23.Cd6 mat) 22.f3! și albul cîștigă.

19.D:h7+ Rf8 20.h4!

Nu mai pot fi împiedicate 21.h5 și stăpînirea cîmpului f5 cu calul. Negrul a cedat.

Încă o miniatură care pune în evidență și alte puncte slabe în configurația pionilor negri de pe flancul regelui. Este vorba de partida Suetin — Mühring, în care, după a 7-a mutare a albului — 1.e4 c6 2.Cc3 d5 3.Cf3 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 e:f6 6.Nc4 Nd6 7. De2+ — s-a ajuns în poziția din diagrama 174.

174

Suetin — Mühring

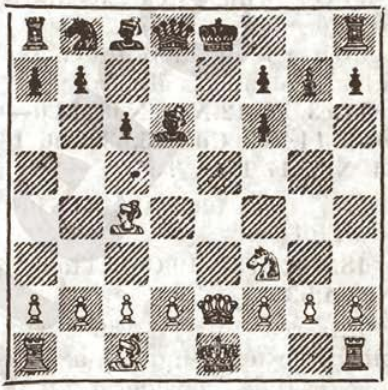

negrul la mutare

Aici, negrul s-a apărat altfel decît în partida Ghindă — Ionescu, evitînd intrarea în final.

7...Ne7 8.d4 0—0 9.0—0 Ng4 10.Te1 Nd6

Nu 10...N:f3 11.D:e7 D:d4? din cauza 12.D:f7! și albul cîștigă rapid (punctul f7!).

11.De4! f5?

La 11...Nh5, albul putea juca 12.Ch4 — cu amenințarea

13.g4 Ng6 14.C:g6 h:g6 15. D:g6 etc.

12.Dd3 N:f3 13.D:f3 Dh4? 14. h3 D:d4 15.Nd3 f4

La 15...g6, albul are la dispoziție o acțiune de atac foarte periculoasă, din cauza slăbirii cîmpurilor negre din zona regelui negru. De pildă, 16.Nh6 Td8 17.N:f5 g:f5 18. D:f5, cu două amenințări : 19. Dg5+ apoi D:d8 și 19.Te4 cu atac de mat.

16.Nd2! Cd7?

Nu mergea nici 16...D:b2, din cauza 17.Nc3!, și tirul celor doi nebuni ațintit asupra rocadei regelui negru, combinat cu eventualele infiltrări ale damei, fac apărarea imposibilă. De pildă, 17...Db6 18. N:g7! R:g7 19.Dg4+ Rh8 20. Df5! cu mat imparabil.

17.Nc3!

Negrul a cedat. Dubla lovitură 18.Dg4 nu poate fi evitată.

Ne vom opri acum pe scurt asupra configurației-tip a pionilor dublați, ilustrată în diagrama 171. Din cercetările clasice (Nimzovici) asupra unui asemenea grup de pioni se știe că, în afară de calitatea de a fi *stabil*, în anumite particularități specifice ale poziției, el poate deveni și foarte *activ*, realizîndu-se fie înaintarea e7—e5 (e6) pentru subminarea pionului alb de la d4, fie o schemă de forma e6, f7, f5, completată cu înaintarea h7—h5, în ipoteza că albul a fost nevoit să avanseze pionul de pe coloana „g" (g2—g3), acesta fiind presat de un turn negru la g8.

În partida următoare asistăm la o reușită înaintare a pionului negru de pe coloana „e". Acest moment este ilustrat în diagrama 175, poziție survenită după primele 8 mutări în partida Mihalcișin — Speelman, Frunze, 1979 : 1.e4 c6 2. d4 d5 3.Cc3 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 g:f6 6.Ce2 h5! 7.h4 Ng4 8.Dd3 e5!

175

Mihalcișin — Speelman

albul la mutare

Ce factori au favorizat realizarea de către negru a ultimei sale mutări active în centru (e7—e5)? Răspunsul trebuie găsit în mutările neinspirate ale albului 6.Ce2? (se știe că această manevră ar fi bună dacă negrul ar fi dezvoltat nebunul la f5) și apoi 8.Dd3? Mai bine era 8.Nf4. Lupta a continuat după cum urmează:

9.Ne3

Desigur, nu 9.d:e5 din cauza 9...D:d3 10.c:d3 f:e5 și negrul are un final foarte bun.

9...Ca6 10.a3?

Pentru a împiedica amenințarea neplăcută 11...Cb4. Probabil era mai bună 10.c3, dar, și în acest caz, negrul capătă posibilitatea de a-și centraliza, cu tempo, calul (10...Cc5 11. Dc2 Ce6).

10...Da5+! 11.Nd2 Db6 12. d:e5

Albul lichidează tensiunea în centru pentru a-și putea continua apoi dezvoltarea și pentru a împiedica rocada lungă la negru, pe care tocmai se pregătea să o facă.

12...Cc5! 13.De3?

Era de preferat mai întîi 13. Dd4 și, abia după 13...Td8 14. De3.

13...0—0—0! 14.b4

Albul se angajează într-o nouă slăbire a poziției, dată fiind împrejurarea că rocada lungă nu este bună. La 14. 0—0—0 ar urma 14...Nh6 15. f4 f:e5 16.D:e5 The8 17.Df6 Te6 (Makarîcev).

14...Nh6 15.f4 T:d2 16.D:d2

Dacă 16.R:d2?, poate urma 16...Td8+ și nu este posibil nici 17.Rc1, nici 17.Re1, din cauza 17...Cd3+, și negrul cîștigă imediat. La 16.b:c5 urmează 16...Db2, cu poziție cîștigată de negru. După mutarea din text, partida intră în faza finală cu avantaj pentru negru.

16...Ce4 17.Dd4 D:d4 18.C:d4 N:f4 19.Cf3

Singura posibilitate de a para 19...Nd2 mat și 19...Ng3 mat (Makarîcev).

19...Cg3 20.Th3 N:h3 21. g:h3 C:f1 22.R:f1 f:e5 23.Cg5 Tg8! 24.C:f7 e4!

Negrul a cîștigat finalul, jucînd cu o deosebită acuratețe tehnică, la mutarea 42.

Activarea formației de pioni de tipul examinat, prin înaintările e6 și apoi f6—f5, poate avea succes doar dacă negrul își termină complet dezvoltarea și își asigură regele. În condițiile date, siguranța regelui se realizează, de obicei, prin executarea rocadei lungi, caz în care poziția negrului este destul de solidă pentru a rezista și împotriva falangei

albe formată din pionii d-c, care tinde să execute străpungerea d4—**d5**.

Redăm, în continuare, o partidă în care activarea timpurie a grupului compact cu pioni dubli ai negrului a suferit un eşec total.

Vom cita partida Matanovici — Szabó, 1958, în care, după mutarea a 9-a a albului — 1.e4 c6 2.d4 d5 3.Cc3 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 g:f6 6. Cf3 Ng4 7.Ne2 e6 8.0—0 Nd6 9.c4 — a intervenit momentul ilustrat în diagrama 176.

176

Matanovici — Szabó

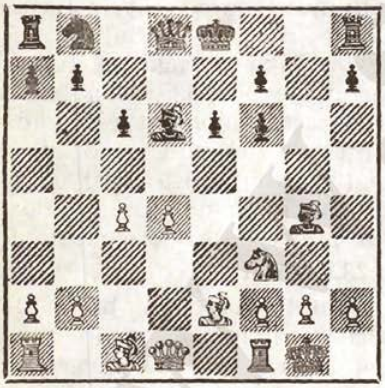

negrul la mutare

Aici, Szabó iniţiază o schemă de atac împotriva rocadei regelui alb, neglijînd problema dezvoltării şi siguranţa propriului rege.

9...Tg8?

Este clar că această operaţie „activă" de flanc este grăbită şi constituie o neglijare a propriei dezvoltări şi a centrului. În spiritul poziţiei era 9... Dc7! 10.h3 N:f3 11.N:f3 Cd7, urmat de rocada lungă. Este deosebit de interesant modul cum a reacţionat albul.

10.Rh1 f5 11.d5!

Această lovitură tipică în centru, ca răspuns la atacul de flanc al negrului, produce grave slăbiciuni în lagărul acestuia.

11...c:d5 12.c:d5 e5 13.C:e5!!

A doua lovitură în centru!

13...N:e5 14.Te1!

Această manevră liniştită subliniază nesiguranţa regelui negru rămas în centru.

14...Cd7 15.f4

Albul a rămas cu un pion în plus şi poziţie mai bună, avantaje suficiente pentru cîştig.

În partida ce urmează, Tal — Larsen, Riga, 1979, strategia negrului de a plasa în poziţie activă grupul compact al pionilor dublaţi (e6, f7, f5) s-a realizat cu succes; totodată, s-a rezolvat şi problema nebunului „slab" de cîmpuri albe al negrului. Partida prezintă

un interes deosebit sub aspect strategic.

După 8 mutări — 1.e4 c6 2. d4 d5 3.Cd2 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 g:f6 6.Cf3 Nf5 7.Nf4 e6 8.Nc4 Ca6 — a survenit poziția din diagrama 177.

177

Tal — Larsen

9.0—0

Desigur, nu 9.N:a6? Da5+, urmat de 10...D:a6, cu avantaj pentru negru.

9...Cc7 10.Ng3 Nd6 11.Te1 Dd7 12.Ch4 Ng6 13.c3 0—0—0 14.Df3 f5 15.Ne5

Pentru moment s-a creat un avanpost de nebun pe cîmpul central e5, care va fi înlocuit imediat de un avanpost de turn.

15...N:e5

Acest schimb este motivat din punct de vedere strategic, deși negrul se lipsește de nebunul său puternic de cîmpuri negre, rămînînd cu un nebun „slab" la g6.

16.T:e5 The8 17.Tae1

Albul își întărește avanpostul de turn pe o coloană centrală, deși, după cum se știe, avanpostul de turn este mai eficient pe coloanele laterale. Era de considerat imediat 17. b4!, începînd asaltul de pioni asupra rocadei negre.

17...Dd6 18.b4 Rb8 19.g3 Cd5! 20.b5 Cb6! 21.Nd3 Cd7 22. T5e2 Cf6!

Manevra în patru mutări a calului negru a fost inspirată. Drept rezultat, albul a fost nevoit să-și retragă nebunul și turnul de pe pozițiile avansate și în acest moment este amenințat de nebunul „slab" de la g6 (23...Nh5), ceea ce îl determină la un schimb „neortodox" din punct de vedere strategic.

23.C:g6 h:g6

Pionul slab de la h7 a dispărut, integrîndu-se în masa compactă a pionilor negri din centru și de pe flancul regelui.

24.b:c6 D:c6 25.D:c6 b:c6 26. Tb2+ Rc7 27.Teb1 Tb8

După schimbul general al figurilor grele, finalul de ne-

bun contra cal s-a dovedit a fi echilibrat, partida terminîndu-se la egalitate.

Menționăm că poziții cu configurații de pioni ca aceea din diagrama 171 (cu pionul la e6) se pot întîlni și în unele variante ale Apărării franceze. În general, strategiile părților se aseamănă cu cele expuse în acest paragraf privind Apărarea Caro-Kann.

4. PIONI TRIPLAȚI

Apariția pionilor triplați în procesul luptei ce se dă în faza jocului de mijloc constituie un fenomen mai rar, purtînd adeseori un caracter conjunctural, de care ambele părți trebuie să țină totuși seama, restructurîndu-și planurile de joc în mod corespunzător. În general, pionii triplați izolați sînt considerați un grup slab, vulnerabil, mai ales în faza finală a partidei.

Iată o partidă în care apar, conjunctural, pioni triplați, ce s-au dovedit a fi o persistentă slăbiciune a poziției albului.

Ne referim la partida Suttles — Gligorici, turneul interzonal, 1967, Soussa (Tunisia). În Jocul celor patru cai, după 16 mutări — 1.e4 e5 2.Cc3 Cf6 3.Cf3 Cc6 4.Nb5 Nb4 5.0—0 0—0 6.d3 d6 7.Ng5 N:c3 8.b:c3 De7 9.N:c6 b:c6 10.Te1 h6 11. Nd2 c5 12.Ch4 Ng4 13.f3 Ne6 14.Cf5 N:f5 15.e:f5 c4! 16.d:c4 Tfe8 — s-a ivit poziția din diagrama 178.

178

Suttles — Gligorici

albul la mutare

După cum se vede, albul nu poate scăpa de tripletul de pe coloana „c" jucînd 17.c5, deoarece negrul răspunde cu 17... d5! și, dacă 18.Ne3, atunci 18... c6 și, în cele din urmă, pionii triplați vor cădea victimă sigură. În partidă a urmat :

17.g4 Dd7 18.h4 e4! 19.g5

Albul atacă disperat pe flancul regelui, dar cu forțe

insuficiente, circumstanță care permite negrului o contralovitură în centru, distrugătoare.

19...D:f5! 20.g:f6 e:f3

Acum regele alb este în pericol; se amenință mat în două mutări și furculiță la f2. Pionii triplați ai albului asistă neputincioși la drama regelui alb.

21.Rf2 Te2+ 22.T:e2 f:e2+ 23.R:e2 Dg4+ 24.Rf1 Dh3+ 25.Rg1 Dg3+ 26.Rf1 Te8! 27. Ne1 Dh3+ 28.Rf2 Te6! 29.Dd3 Dh2+ 30.Rf3 T:f6+ 31.Re3 Dg2! 32.Dd5 Te6+ 33.Rf4 Df1+ 34.Rg3 Te3+

Albul cedează. La 35.Rg4 decide 35...h5+ 36.Rg5 Df6+ urmat de mat; sau 36.Rg5 Te5+ etc.

Apariția conjuncturală a pionilor triplați o constatăm, de pildă, și într-o variantă a Apărării Caro-Kann: 1.e4 c6 2.d4 d5 3.Cd2 d:e4 4.C:e4 Cf6 5.C:f6 g:f6 6.c3 Nf5 7.Cf3 (mai bine 7.Ce2!) 7...Dc7? (7...e6) 8. Nc4 e6 9.De2 Cd7 10.Ch4 Ng6 11.f4 0—0—0 12.f5! e:f5 13. 0—0 și a rezultat poziția din diagrama 179.

Este evident că poziția albului este mai bună. Ca și în partida precedentă, obținerea pionului triplat la adversar a fost rezultatul unui sacrificiu

179

de pion, ca urmare a faptului că, întîmplător, negrul a greșit la mutarea a 7-a (7...Dc7?), dar acest sacrificiu nu contează pe lîngă avantajul poziționa dobîndit — triplarea pionilor negri pe coloana „f" semideschisă.

Vom prezenta acum un exemplu în care crearea pionilor triplați nu a fost impusă de adversar, ci s-a constituit în procesul planificat al luptei, favorizînd partea care i-a acceptat premeditat. Este vorba de partida jucată la nivelul marilor maeștri Petrosian — Polugaevski, Moscova, 1970, interesantă din multe puncte de vedere, însă, în context, vom prezenta doar secvența de luptă care a dus la formarea

pionilor tripli, la alb, element strategic care a decis rezultatul în favoarea sa.

Trebuie să menționăm că, și aici, apariția acestui element strategic poartă un caracter conjunctural, întîmplarea făcînd ca, la un moment dat, negrul să comită unele inexactități, ce-i drept într-o poziție dificilă.

Diagrama 180 prezintă poziția la care s-a ajuns după 37 de mutări.

180

Petrosian — Polugaevski

albul la mutare

Albul controlează liniile vitale, coloana „c" și diagonala mare de cîmpuri negre. A urmat :

38.Tc7 De6 39.g4!! Nf1?

Ceva mai bună, dar tot fără speranțe, era varianta 39...f:g4 40.f5 Dd6+ 41.Rh1 Tg5 42.h4!, în care n-am fi asistat la un fenomen atît de rar ca acela din exemplul nostru, cînd pionii triplați îndeplinesc funcții poziționale utile pentru partea care-i posedă.

40.D:f5! D:f5 41.g:f5

Momentul la care s-a ajuns merită o nouă diagramă (181).

181

Petrosian — Polugaevski

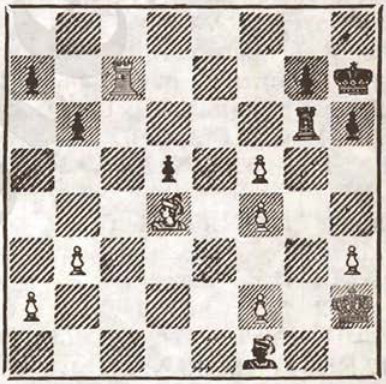

Poziția este deosebit de instructivă. Evident, turnul negru nu poate părăsi coloana „g", dar nici nu are vreun punct de refugiu, din cauza formației „originale" a pionilor albi. S-a mai jucat :

41...Tg2+ 42.Rh1

Fiind în zugzwang, negrul a cedat.

Sîntem tentați să mai arătăm cu acest prilej și alte cazuri de excepție, cînd pionii triplați joacă un rol activ în deschidere și în jocul de mijloc, apariția lor nemaifiind conjuncturală, ci rezultatul unui proces de plan concret, inițiat de una din părți. În asemenea condiții, studierea rolului pe care-l poate juca șirul de pioni triplați necesită o atenție deosebită.

Să ne referim, spre exemplificare, la varianta Duras a Partidei spaniole, în care negrul planifică eventuala triplare a pionilor pe coloana „c".

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 d6 5.c4 Ng4 6.Cc3 Cf6!

Mai slabă este 6...Cge7; după 7.h3 N:f3 8.D:f3 Cg6 9. Cd5 apare o neplăcută amenințare, Cb4!

7.h3 N:f3 8.D:f3 Ne7 9.d3 0—0 10.Ne3 Cd7! 11.Cd5 Cc5! 12.N:c5 d:c5 13.N:c6 b:c6 14. C:e7 D:e7

Poziția la care s-a ajuns poate fi văzută în diagrama 182.

Structura slabă a pionilor în lagărul negrului este compensată în suficientă măsură de existența în favoarea negrului

182

a coloanelor semideschise pe care pot opera figurile grele. Negrul are o poziție solidă și perspective pentru un joc activ (Goldenov — Iudovici, U.R.S.S., 1947).

În completarea exemplelor, redăm și partida Hübner — Hort, a cincea din meciul candidaților, Hamburg, 1979 *.

După cum se va vedea, albul a obținut triplarea pionilor negri prin sacrificiu de figură, pentru ca apoi să obțină dominație pozițională.

Apărarea siciliană: **1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6**

* Partidă la care autorul face trimitere în notă. A fost redată fără comentarii, așa cum apare în sursa indicată.

5.Cc3 a6 6.Ng5 e6 7.f4 Db6 8. Dd2 D:b2 9.Tb1 Da3 10.f5 Cc6 11.f:e6 f:e6 12.C:c6 b:c6 13.e5 d:e5 14.N:f6 g:f6 15.Ce4 Ne7 16.Ne2 h5 17.0—0 f5 18.Tb3 Da4 19.c4 f:e4 20.Rh1 Nd7 21. Dc3 Tf8 22.N:h5+ Rd8 23.Td1 Rc8 24.h3 D:a2 25.c5 a5 26. Tdb1 Nd8

Vezi diagrama nr. 183.

27.Dc4 Nc7 28.Tb8+ T:b8 29.D:a2 e3 30.Ne2 Tf4 31.Na6+ Rd8 32.T:b8+ N:b8 33.D:a5+ Nc7 34.Dc3 Ta4 35.Ne2 e4 36. g4 Rc8 37.g5 Nf4 38.g6 Rc7 39. g7 Ta8 40.Db2 și negrul cedează.

183

Hübner — Hort

CAPITOLUL X. STRATEGIA SACRIFICIULUI DE PION

1. ELEMENTE DE CLASIFICARE

În contextul teoriei sacrificiului de material, sacrificiul de pion își are particularitățile sale. În general, efectele acestui sacrificiu sînt greu — și adeseori imposibil — de calculat. Pozițiile ce rezultă sînt, de obicei, complexe și nu se supun estimărilor pe bază de considerații generale, prin faptul că avantajele poziționale obținute sînt neînsemnate și totodată trecătoare. În acest sens, A. Kotov remarcă, pe bună dreptate, că „cel mai greu în șah este de a sacrifica un pion, corect, pe deplin justificat și la timp".

Pentru a face o scurtă prezentare a tipurilor sacrificiilor de pioni specifice jocului de mijloc, ne va fi foarte utilă o schiță a elementelor definitorii în acest domeniu, încercată încă de R. Spielmann.

Astfel, Spielmann distinge două grupe mari de sacrificii de pioni, și anume :

a) sacrificii *aparente ;*

b) sacrificii *reale.*

Un sacrificiu de pion, denumit aparent, dă naștere la variante forțate, care pot fi calculate cu precizie pînă la un rezultat de mat, obținerea unui considerabil avantaj material sau a unei salvări de efect dintr-o situație dificilă. Într-adevăr, în acest caz, compensația obținută este categorică și decisivă, disputa încheindu-se după principiul *do ut des.* În esență, un astfel de „sacrificiu" de pion ține de domeniul combinației.

Exemplul pe care-l prezentăm ilustrează un asemenea tip de „sacrificiu" de pion în partida Foișor — Bischoff, București, 1983, în care,

după 14 mutări în Indiana damei — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.g3 Nb4 5.Nd2 a5 6.Ng2 Nb7 7.0—0 0—0 8.Ng5 Ne7 9.Dc2 h6 10.Nf4 Cc6 11. Cc3 g5? 12.Ne3 Cg4 13.Nd2 f5 14.a3 De8 — a apărut poziția din diagrama 184.

184

Foișor — Bischoff

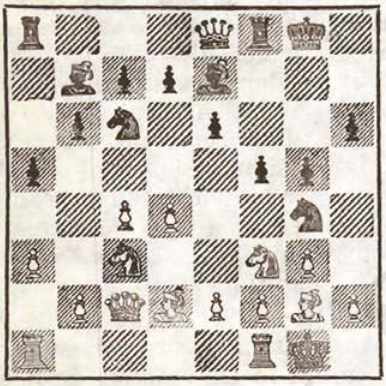

albul la mutare

După cum se vede, negrul a inițiat operații active pe flancul regelui, neglijînd, evident, problemele strategice care se pun în centru. Potrivit principiilor clasice, albul a acționat în centru.

15.d5! Cce5?

Desigur, o eroare care oferă albului posibilitatea de a efectua o frumoasă combinație pe tema sacrificiului aparent de pion. Trebuia 15...Cd8, dar și așa avantajul pozițional rămîne de partea albului.

16.C:e5 C:e5 17.d6!

O tipică lovitură dublă, bazată pe mecanismul atacului prin descoperire, combinat cu tema mutării intermediare. La 17...N:g2 urmează intermediar 18.d:e7 și albul cîștigă o figură.

17...Dh5

Negrul putea să cedeze liniștit, dar mai încearcă, inutil, să complice lucrurile.

18.d:e7 Tf7 19.f4!

Albul valorifică foarte precis avantajul obținut. La 19. N:b7 ar fi putut urma 19...Cg4! cu contrajoc periculos.

19...N:g2 20.R:g2 C:c4 21. Cb5 C:d2 22.D:d2 T:e7 23.C:c7 Tc8 24.Tac1 și negrul cedează. O frumoasă realizare a tînărului nostru campion.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul sacrificiilor *reale* de pioni. Acestea dau naștere la procese de luptă care nu sînt deloc forțate, ci poartă caracterul pozițional complex și dinamic al manevrelor secvențiale sistematice de atac asupra anumitor puncte slabe, provocate părții pasive sau asupra unui întreg sistem de cîmpuri slabe etc. În majoritatea

cazurilor, asemenea procese de luptă se poartă în condiții de dezechilibru poziţional, în care partea pasivă suferă, în principal, din cauza lipsei de cooperare armonioasă între piesele sale, fiind expusă şi riscului de a fi atacată direct în zona în care se află regele.

Unii teoreticieni disting, în cadrul categoriei sacrificiului real de pion, două subdiviziuni distincte din punctul de vedere al efectelor pe care le generează. S-au definit astfel sacrificii reale cu caracter *dinamic* şi sacrificii cu caracter *poziţional*.

Desigur, o asemenea încercare de clasificare nu poate fi decît convenţională, în practică întîlnindu-se sacrificii de pion extrem de complexe, în care îşi găsesc expresia îmbinări dialectice inseparabile ale elementelor dinamice cu cele poziţionale.

Admiţînd, în scop analitic şi cu rezervele cuvenite, cele două subdiviziuni ale sacrificiilor reale de pioni, vom preciza că, în general, sacrificiile dinamice sînt specifice stadiului de deschidere al partidei de şah. În acest stadiu, ambele părţi trebuie să-şi dezvolte cît mai repede figurile, pregătind astfel procesele complexe din jocul de mijloc. Or, tocmai în acest stadiu al partidei, una din părţi poate recurge la un sacrificiu surprinzător de pion (sau doi pioni), cu scopul de a *cîştiga timp*, de a frîna dezvoltarea forţelor adverse sau de a persecuta şi apoi a ataca decisiv regele advers rămas în centrul tablei. Evident, apar în context şi sacrificii *liniare*, vizînd deschiderea coloanelor şi diagonalelor, artere destinate operaţiilor de atac ale părţii active. Este limpede că asemenea sacrificii de pion pun pe primul plan necesitatea *calculului exact* al numeroaselor variante. De aceea, nu este exclus, desigur, şi riscul de a greşi. În unele momente ale luptei, eroarea de calcul poate compromite o acţiune de sacrificiu, iniţiată altminteri la timp şi corect.

Prezentăm doar un singur exemplu în care putem urmări eficienţa sacrificiilor de pion în stadiul deschiderii. Ni-l oferă partida Fischer — Fine, New York, 1963, în care s-a jucat cunoscutul gambit al lui Evans, ajungîndu-se după mutarea a 9-a a albului — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nc4 Nc5 4.b4 N:b4 5.c3 Na5 (5...Ne7) 6.d4 e:d4 7.0—0 d:c3 8.Db3 De7 9. C:c3 — la poziţia din diagrama 185.

185

Fischer — Fine

negrul la mutare

În această poziție în care albul are o evidentă superioritate de dezvoltare, grație a doi pioni sacrificați, negrul face o mutare imprudentă.

9...Cf6?

La 9...N:c3 ar urma 10.D:c3 f6 (10...Cf6 11.Na3 d6 12.e5 Ce4 13.Db2 și 13...C:e5 14.C:e5 D:e5 15.Tfe1 și se pierde o figură) 11.Na3 d6 12.Nd5! Nd7 13.Tab1 0—0—0 14.Cd4, cu poziție cîștigată pentru alb (Fischer). O veche analiză a lui Freeborough și Rankin (1893) considera 9...Db4 drept cea mai bună continuare. De exemplu: 10.N:f7+ Rd8 11. Ng5+ Cge7 12.Cd5 D:b3 13. a:b3 Nb6 (pare mai bună 13... Nb4!) 14.Tfc1 h6 15.T:c6 h:g5 16.C:b6 c:b6 17.T:b6 etc. (Fischer).

10.Cd5! C:d5 11.e:d5 Ce5 12. C:e5 D:e5 13.Nb2 Dg5 14.h4! D:h4

La 14...Dh6 cîștigă 15.Da3 (se amenință Tfe1+) sau 14... Dg4 15.Tfe1 N:e1 (15...Rd8 16. De3 Nb4 17.Dh6!! g:h6 18. Nf6+ Ne7 19.N:e7 Re8 20. Ng5! Rf8 21.N:h6+ Dg7 22. Te8+!! R:e8 23.N:g7 +—) 16. T:e1 Rd8 17.De3 D:h4 18.g3! și albul cîștigă (Fischer).

15.N:g7 Tg8 16.Tfe1+ Rd8 17.Dg3! și negrul cedează.

Poziția finală merită o diagramă (186).

186

Fischer — Fine

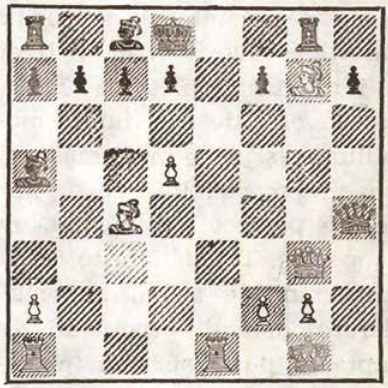

2. SACRIFICII POZIȚIONAL-DINAMICE

În cazul sacrificiului poziţional de pion, specific îndeosebi stadiului de mijloc al partidei, lucrurile stau cu totul altfel. Pe primul plan apare aici *necesitatea de a estima* multilateral şi profund forţele vizibile şi mai ales cele ascunse ale poziţiei, în mod static şi dinamic.

În continuare, este necesar iarăşi calculul exact al variantelor *concrete,* care duc la obiectivul de plan ce a rezultat din aprecierea generală a poziţiei. Sacrificiul poziţional de pion poate urmări două obiective de plan fundamentale :

Un prim obiectiv, luat de obicei în considerare, este acela de a îmbunătăţi poziţia figurilor proprii şi, implicit, de a înrăutăţi amplasarea figurilor adverse, de a le limita mobilitatea şi a le îngrămădi pe poziţii proaste, lipsindu-le astfel de perspectiva imediată de cooperare. Totodată, este foarte important de a lua în considerare mersul procesului de luptă ce poate surveni în secvenţele următoare sacrificiului ; o atenţie deosebită trebuie acordată posibilităţii de a organiza între timp, pînă ce adversarul se va regrupa, fie un atac destul de puternic, fie doar ameninţări foarte puternice. Numai văzînd clar toate aceste consecinţe, se poate lua decizia efectuării sacrificiului poziţional de pion. În caz contrar, la un calcul greşit, prin acceptarea sacrificiului, adversarul se va regrupa, va restabili colaborarea armonioasă a pieselor sale, dovedind astfel incorectitudinea sacrificiului de pion.

Un alt obiectiv principal poate fi acela de a obţine atac direct la rege. Dificultatea unui asemenea sacrificiu rezidă în aprecierea corectă a posibilităţilor de valorificare deplină a *tuturor* resurselor de atac. Aceasta reclamă atît arta de a calcula cu precizie posibilităţile proprii, cît şi aceea de a evalua resursele de apărare pe care le poate folosi adversarul.

3. CÎTEVA ILUSTRĂRI PRIVIND SACRIFICIUL POZIȚIONAL-DINAMIC DE PION

Vom da mai întîi un exemplu în care sacrificiul de pion a fost făcut cu scopul de a întîrzia dezvoltarea adversarului, dar care s-a dovedit a avea o influență mare și asupra jocului de mijloc.

Ne referim la partida Fischer — Larsen, Denver, 1971, în care, după a 13-a mutare a albului, în Apărarea franceză — 1.e4 e6 2.d4 d5 3. Cc3 Nb4 4.e5 Ce7 5.a3 N:c3 6. b:c3 c5 7.a4 Cbc6 8.Cf3 Nd7 9. Nd3 Dc7 10.0—0 c4 11.Ne2 f6 12.Te1 Cg6 13.Na3! — a survenit poziția din diagrama 187.

187

Fischer — Larsen

negrul la mutare

Cu ultima sa mutare (13. Na3!), albul oferă sacrificiul de pion pe cîmpul e5. Negrul a acceptat sacrificiul și iată cum s-a desfășurat lupta :

13...f:e5 14.d:e5 Cc:e5 15. C:e5 C:e5

La 15...D:e5 ar fi urmat, desigur, 16.N:c4!

16.Dd4 Cg6 17.Nh5!

Recîștigarea pionului cu 17. D:g7 ar fi risipit avantajul poziționa1 obținut de alb, după 17...0—0—0.

17...Rf7

Era de preferat, totuși, 17... 0—0—0. Decizia de a rămîne cu regele în centru, în plin joc de mijloc, sporește considerabil nesiguranța acestuia, factor ce va influența decisiv rezultatul partidei.

18.f4! The8 19.f5

Un alt sacrificiu de pion, ce poate fi considerat liniar, el deschizînd coloanele centrale „d“ și „e“, pe care vor putea acționa figurile grele ale albului.

19...f:e5 20.D:d5+ Rf6

Singura. Dacă 20...Ne6, atunci 21.T:e6! T:e6 22.D:f5+ Tf6 23.Dd5+ Te6 24.Tf1+ și albul cîștigă.

21.Nf3

Mai energică era continuarea 21.g4!

21...Ce5 22.Dd4

Se amenință foarte tare 23. Nd6!

22...Rg6 23.T:e5 D:e5 24.D:d7 Tad8 25.D:b7 De3+

Mai bine era 25...D:c3!

26.Rf1 Td2 27.Dc6+ Te6 28. Nc5! Tf2+ 29.Rg1 T:g2++ 30.R:g2 Dd2 31.Rh1 T:c6 32. N:c6 D:c3 33.Tg1+ Rf6 34.N:a7

Poziția negrului este pierdută, dar s-a mai jucat pînă la mutarea 41, cînd s-a consemnat rezultatul de 1—0.

Remarcăm în această partidă că sacrificiul de pion a avut efecte mult mai profunde decît acelea pe care a scontat inițial albul și aceasta datorită planului de apărare pe care l-a adoptat negrul, rămînînd cu regele nerocat. După 17...Rf7 s-a creat o structură cu un bogat conținut combinativ, datorită poziției nesigure a regelui negru. Drept urmare, albul a decis ușor partida în favoarea sa.

Cititorul poate aprecia și singur dificultățile pe care le ridică un astfel de sacrificiu de pion și poate stabili faza căreia îi aparține.

Cercetări profunde asupra problemelor pe care le ridică sacrificiul pur pozițional de pion, ca și asupra implicației pe care le are într-o partidă, au fost făcute de aproape toți maeștrii clasici și contemporani. Contribuții importante în acest domeniu al strategiei șahiste au adus, îndeosebi, campionii mondiali.

Vom cita, în primul rînd, un fin sacrificiu pozițional de pion efectuat de Capablanca contra lui Duz-Hotimirski, Moscova, 1925.

Într-o Indiană a regelui, după a 11-a mutare a albului — 1.Cf3 Cf6 2.d4 g6 3.e3 Ng7 4.Nd3 0—0 5.0—0 d6 6. e4 Cbd7 7.h3 c5 8.c3 e5 9.d:e5 d:e5 10.a4 Dc7 11.Ca3 — s-a ajuns la poziția din diagrama 188.

188

Duz-Hotimirski — Capablanca

În această poziție, Capablanca a jucat :

11...c4!

Acest sacrificiu de pion înviorează imediat jocul figurilor negre care păreau a avea poziții pasive. După o scurtă secvență de luptă, se va vedea că negrul a creat condițiile pentru a prelua inițiativa și a stabili un obiectiv clar de contrajoc, în centru și pe flancul damei.

12.C:c4 Cc5! 13.De2

Greșit ar fi fost 13.Cc:e5 din cauza 13...Td8 14.De2 Ch5 ; sau 13.Cf:e5 din cauza 13...Td8 și apoi 14...C:d3.

13...C:d3 14.D:d3 Td8 15.De2 Ne6! 16.Ca3

Nu se poate 16.Cc:e5 din cauza 16...Cd7 17.C:d7 Nc4! cu cîștig de calitate.

16...h6

O mutare „liniștită", în stilul lui Capablanca. Negrul își îmbunătățește poziția, preîntîmpinînd eventuala folosire a cîmpului g5 de către alb, asigurîndu-și totodată un refugiu comod pentru rege. Albul nu poate juca acum 17.Ne3, pentru că ar urma pur și simplu 17...C:e4 și la 18.Cb5 18...Dc4!

17.Te1 a6 18.Dc2 Nd7!

Iarăși o mutare de mare finețe. Negrul planifică instalarea acestui nebun la c6, de unde va presa asupra cîmpului e4 și, totodată, va susține atacul minorității pe flancul damei (b7—b5 etc.).

19.Ne3 Nc6 20.Cd2 b5! 21. a:b5

Asupra acestui moment al partidei, părerile comentatorilor sînt diferite. De pildă, Panov consideră că ar fi mai bine aici 21.a5, după care nu se poate 21...D:a5 din cauza 22. Cc4 Dc7 23.Nb6. Reconsiderînd această variantă, Suetin opinează că, după 23.Nb6, se poate juca, în continuare, 23... T:d2! 24.D:d2 Db7! etc, cu avantaj pentru negru.

21...a:b5 22.f3 Ch5 23.Tad1 Nf8 24.Cab1 Nd7!

Acest nebun și-a făcut datoria pe diagonala principală, provocînd slăbirea rocadei regelui alb, iar acum se întoarce pe vechea diagonală pentru a controla punctul h3 și a sprijini atacul minorității pe flancul damei.

25.Cf1 Cf4! 26.Cg3

După 26.N:f4, avantajul poziațional al negrului, care deține și perechea puternică de nebuni, s-ar dovedi decisiv.

26...b4! 27.Ce2 g5 28.Cc1?

Trebuia 28.C:f4 g:f4 29.Nf2.

28...Tdc8

Pentru a nu simplifica poziția prin schimbul turnului.

29.c4

Speranța albului era de a întări acest pion cu 30.b3 și a trece apoi la realizarea avantajului material. Pionul nu poate fi luat deoarece atîrnă nebunul din d7. Capablanca oferă însă o nouă surpriză adversarului său, un al doilea sacrificiu de pion, strict poziațional.

29...b3! 30.C:b3

Ar fi greșit 30.D:b3 din cauza 30...Na4, sau 30.Df2 din cauza 30...N:h3 31.N:f4 g:f4, cu amenințarea 32...Nc5. Dacă 30.Dc3, negrul poate continua cu 30...Tab8 31.c5 Ce6, recîștigînd pionul și menținînd poziția mai bună (Panov).

30...Na4! 31.C1d2?

O greșeală decisivă. Trebuia 31.N:f4 g:f4 32.Td3, dar și în acest caz, poziția negrului rămîne mai bună.

31...Nb4! 32.g3 Ce6 33.Dd3 Td8 34.De2 Tab8 35.Tf1 N:d2 36.C:d2 N:d1 și partida s-a mai prelungit pînă la mutarea 48, cînd albul a cedat.

În partida care urmează putem urmări, de asemenea, un sacrificiu poziațional de pion, efectuat de Alehin, în compania lui Fine, în cunoscuta partidă de la Hastings, 1936/1937.

După 12 mutări ale Partidei spaniole — 1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.0—0 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 Ca5 9.Nc2 c5 10.d4 Dc7 11. Cbd2 0—0 12.Cf1 Ng4 — s-a ajuns în poziția din diagrama 189.

189

Alehin — Fine

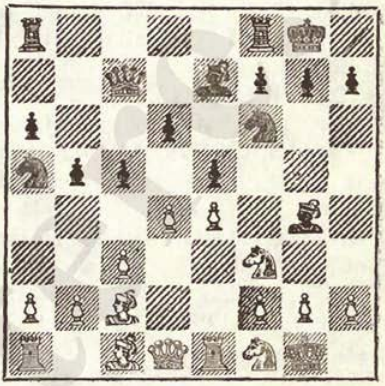

albul la mutare

În această poziție a urmat o secvență de trei mutări, în care albul sacrifică un pion pentru a obține poziții mai bune pentru piesele sale, o mai strînsă colaborare între ele și inițiativă de durată.

13.Ce3! N:f3 14.D:f3! c:d4 15. Cf5?

Alehin își critică singur ultima mutare, considerînd mai de efect o altă formalizare a sacrificiului de pion, și anume :

15.c:d4!, dat fiind că, după 15...e:d4 16.Cf5 D:c2 17.C:e7+ Rh8 18.Cf5! (cu amenințarea 19.C:g7 R:g7 20.Nh6+), albul obținea avantaj decisiv. De asemenea, și 15.c:d4 Cc6 16.d5 Cd4 17.Dd1 C:c2 18.C:c2 (cu amenințarea 19.Cb4) 18...a5 19. Nd2, urmată de Tc1, ar fi fost în favoarea albului.

15...d:c3 16.D:c3! Tfc8!

Este apărat, indirect, calul din a5 (17.C:e7+ D:e7 18.D:a5 T:c2).

17.Dg3 Nf8 18.Nd3 Cc6 19. Ng5 Ce8 20.Tac1?

Întrucît schimbul turnurilor este avantajos pentru negru, nu avea rost ca acest turn să fie pus pe o coloană deschisă. Corect era direct Tad1, urmat de a3 și Nd3—b1—a2. Un tempo în plus ar fi avut mare importanță. Acum, negrul se poate apăra relativ ușor (Alehin).

20...Db7 21.a3 g6 22.Ch6+ N:h6 23.N:h6 Cd4 24.Tcd1 b4 25.f4! e:f4

Mai bine decît 25...f6 26.f5!, cu mare avantaj pentru alb.

26.D:f4 b:a3 27.b:a3 Tc3!

Negrul speră să realizeze o frumoasă combinație de remiză. Dacă albul ar juca 28. e5, ar fi posibilă varianta : 28... T:d3! 29.T:d3 Ce2+ 30.T:e2 Db1+ 31.Rf2 D:d3 32.e6 Df5 33.D:f5 g:f5 34.e7 f6 35.Re3! și albul își asigură remiza. Alehin nici n-a calculat această variantă, avînd nevoie de victorie pentru a se situa pe locul întîi.

28.Df2 Ce6?

Era mai bine 28...Cc6 29. Nc1! Ce5 30.Nf1, cu șanse bune pentru negru, deși forța celor doi nebuni de care dispune albul compensează pionul în minus.

29.a4 Tac8 30.Tf1 T3c7 31. Tb1 Dc6 32.a5! Cc5?

După această mutare, negrul nu se mai poate salva. Era necesar 32...Ta8 pentru a neutraliza presiunea pe care a obținut-o albul pe flancul damei.

33.Nc4 Dd7

Forțat. La 33...C:e4 urma 34. N:f7+ Rh8 35.Dd4 și albul cîștigă.

34.Da2! C:e4

Evident, la 34...Ce6?, negrul pierdea imediat după 35.N:e6.

35.T:f7 D:f7 36.N:f7 T:f7 37. De6 și negrul cedează.

Un original sacrificiu poziționa1 de pion îl putem urmări și în partida Fischer — Larsen, Denver, 1971 (a cincea din meci).

După 12 mutări în Apărarea siciliană — 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 Cc6 6.Nc4 e6 7.Nb3 Ne7 8.Ne3 0—0 9.0—0 Nd7 10.f4 Dc8!? 11.f5!?

C:d4 12.N:d4 e:f5 — a intervenit poziția din diagrama 190.

190

Fischer — Larsen

albul la mutare

În această poziție, albul oferă un pion din considerente strict poziționale. A urmat :

13.Dd3! f:e4 14.C:e4 C:e4 15. D:e4 Ne6

În schimbul pionului, albul a obținut o admirabilă centralizare a pieselor, cu perspectiva imediată de a ataca regele advers.

16.Tf3! Dc6

La 16...N:b3 ar fi urmat intermediar 17.Tg3 și negrul este pierdut (17...g6 18.D:e7!).

17.Te1!

Albul manifestă un extraordinar simț al poziției ! Intrarea în faza finală a partidei, cu un pion în minus, nu-l jenează prin faptul că puternica centralizare a tuturor forțelor sale se menține și în acest stadiu.

17...D:e4 18.T:e4 d5

Nu era bine, de pildă 18... N:b3, la care albul răspunde simplu 19.T:b3 etc., cu avantaj.

19.Tg3! g6 20.N:d5 Nd6?!

După 20...N:d5 21.T:e7 a6, negrul ar avea șanse mai bune de remiză.

21.T:e6!! N:g3 22.Te7 Nd6 23.T:b7

S-a obținut o poziție în care albul are doar un pion pentru calitate. Practic, se poate aprecia însă că el are doi pioni liberi legați pe flancul damei. Ținînd seama, totodată, de inexpugnabila forță a celor doi nebuni centralizați ai albului, ca și de dominația turnului pe orizontala a 7-a, se poate afirma că negrul este pierdut din punct de vedere strategic, iar valorificarea avantajului pozițional obținut nu este decît o problemă de tehnică. Fischer s-a dovedit și în această partidă la înălțimea așteptării.

23...Tac8 24.c4 a5 25.Ta7 Nc7

Varianta 25...Nc5 26.N:c5 T:c5 27.Rf2, cu amenințarea

Re3—Rd4, era și ea favorabilă albului.

26.g3 Tfe8 27.Rf1 Te7 28. Nf6 Te3 29.Nc3 h5 30.Ta6! Ne5 31.Nd2 Td3 32.Re2 Td4 33.Nc3 Tc:c4 34.N:c4 T:c4 35. Rd3!

Negrul a cedat la mutarea 46.

Adeseori, sacrificiul poziţional de pion favorizează un atac puternic la rege.

Vom ilustra un asemenea sacrificiu citînd partida Tarrasch — Alehin, Pistyan, 1922. S-a jucat Gambitul Blumenfeld şi după 13 mutări — 1.d4 Cf6 2.Cf3 e6 3.c4 c5 4.d5 b5 5.d:e6 f:e6 6.c:b5 d5 7.e3 Nd6 8.Cc3 0—0 9.Ne2 Nb7 10.b3 Cbd7 11.Nb2 De7 12.0—0 Tad8 13.Dc2 e5 — s-a ajuns la poziţia din diagrama 191.

Sacrificînd încă din deschidere un pion (4...b5), după o idee a lui Blumenfeld, negrul a reuşit să-şi creeze puternica poziţie ce se vede în diagramă. Toate figurile de care dispune negrul sînt plasate în spatele unei masive falange formate din trei pioni. Întregul ansamblu este gata de a intra în acţiune. Negrul mai are la dispoziţie şi coloana operativă „f". Ameninţarea înaintării

191

Tarrasch — Alehin

albul la mutare

pionului negru de la e5 obligă albul la o grabnică regrupare, ţinînd seama de atacurile posibile asupra punctelor f2 şi h2. Lupta a continuat în felul următor :

14.Tfe1 e4 15.Cd2 Ce5 16. Cd1 Cfg4 17.N:g4 C:g4 18.Cf1 Dg5!

O continuare corectă a atacului. Albul a apărat în suficientă măsură punctele f2 şi h2, mai este însă vulnerabil punctul g2. Tocmai asupra acestui punct este îndreptat atacul negrului, care planifică manevra de cal pe ruta Cg4—h6—f5—h4. Pentru a neutraliza acest atac, albul va fi nevoit să slăbească poziţia rege-

lui cu mutarea h2—h3, după care înaintarea d5—d4 va dobîndi o forță hotărîtoare (Alehin).

19.h3 Ch6 20.Rh1 Cf5 21.Ch2 d4!

Un nou și teribil mijloc de a continua atacul. Acum nu se poate 22.e:d4 din cauza 22... e3! 23.C:e3 (sau 23.Tg1 Dg3!) 23...C:e3 24.f:e3 Dg3 și negrul cîștigă imediat.

22.Nc1 d3 23.Dc4+ Rh8 24. Nb2 Cg3! 25.Rg1

Este evident că acceptarea sacrificiului de cal (25.f:g3) ar fi dus la mat inevitabil după 25...D:g3. Acum negrul ar putea cîștiga calitatea, jucînd 25...d2, dar el preferă o combinație forțată, care decide rapid partida în favoarea sa.

25...Nd5 26.Da4 Ce2+ 27.Rh1 Tf7 28.Da6 h5!

Mutare necesară pentru efectuarea combinației finale.

29.b6 Cg3+

După 29...a:b6 30.T:e2 d:e2 31.D:e2, albul s-ar mai fi putut apăra un timp oarecare.

30.Rg1 a:b6 31.D:b6 d2!

Elementele centrului mobil de pioni al negrului au pătruns adînc în dispozitivul adversarului, aducînd cîștig de calitate și facilitînd atacul la rege.

32.Tf1 C:f1 33.C:f1 Ne6!!

După această manevră, albul nu mai are apărare împotriva atacului de mat (Alehin).

34.Rh1

Dacă 34.Dc6, atunci ar fi putut avea loc varianta : 34... Tf3 35.D:e4 Nd5 36.Da4 D:g2+!! 37.R:g2 Tg3+ 38.Rh2 Tg2+ 39.Rh1 Th2+ 40.Rg1 Th1 mat (Alehin).

34...N:h3 35.g:h3 Tf3 36.Cg3 h4 37.Nf6 D:f6 38.C:e4 T:h3

Albul a cedat.

Un violent atac la rege s-a obținut și în partida care urmează, Spasski — Petrosian, Moscova, 1969 (a 19-a din meciul pentru titlul mondial), ca urmare a unui sacrificiu poziațional-dinamic de pion, prin care s-a deschis coloana „g" și apoi a încă unui sacrificiu de pion în centru.

După 14 mutări în Apărarea siciliană — 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3. d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6. Ng5 Cbd7 7.Nc4 Da5 8.Dd2 h6 9.N:f6! C:f6 10.0—0—0 e6 11. The1 Ne7 12.f4 0—0 13.Nb3 Te8 14.Rb1 Nf8 — a intervenit momentul pe care-l vedem ilustrat în diagrama 192.

192

Spasski — Petrosian

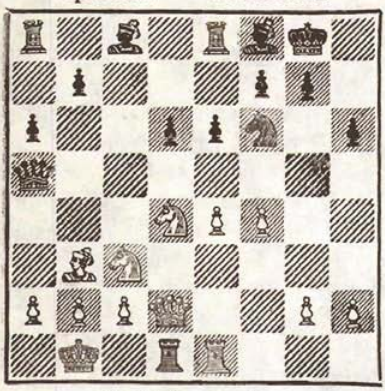

albul la mutare

A urmat sacrificiul de pion despre care am vorbit :

15.g4!!

Negrul acceptă sacrificiul; la 15...Cd7 ar urma 16.h4! iar la 16...Cc5, 17.g5.

15...C:g4 16.Dg2 Cf6 17.Tg1 Nd7 18.f5 Rh8 19.Tdf1 Dd8?

Relativ mai bună era aici 19...De5!? Dacă 19...e5, atunci ar fi putut interveni varianta : 20.Ce6! f:e6 21.f:e6 N:e6 22.T:f6, cu amenințarea 23.T:f8 etc. (Gheller).

20.f:e6 f:e6

Nu oferea nimic nici 20... N:e6 21.C:e6 f:e6 22.e5 d:e5 23.Ce4! cu avantaj decisiv pentru alb.

21.e5!

Un nou sacrificiu tematic de pion, prin care se eliberează importantul cîmp strategic e4, pentru calul din c3.

21...d:e5 22.C:e4!

Calul nu poate fi luat din cauza loviturii mortale 23. T:f8!

22...Ch5 23.Dg6 e:d4

După 23...Cf4 era posibilă următoarea secvență combinativă : 24.T:f4 e:f4 25.Cf3 Db6 26.Tg5!! Nc6 (sau 26...De3) 27. Cf6 cu cîștig (Gheller).

24.Cg5

Negrul a cedat. Dacă 24... h:g5, atunci 25.D:h5+ Rg8 26. Df7+ Rh7 27.Tf3!

Ne vom referi, în încheiere, la două partide jucate la Olimpiada de la Lucerna, 1982.

Într-una din ele, sacrificiul de pion a avut darul de a slăbi sistemul de cîmpuri albe din fața rocadei regelui negru (rocada lungă), factor care a favorizat un puternic atac de mat, exclusiv cu ajutorul figurilor grele.

În partida Liubojevici — Portisch, Lucerna, 1982, după 17 mutări în Apărarea siciliană — 1.e4 c5 2.Cf3 d6 3.d4 c:d4 4.C:d4 Cf6 5.Cc3 a6 6.Ng5 e6 7.f4 Ne7 8.Df3 Dc7 9. 0—0—0 Cbd7 10.g4 b5 11.N:f6 C:f6 12.g5 Cd7 13.f5! Cc5 14. h4 b4 15.Cce2 e5 16.Cb3 Nb7 17.Cg3 0—0—0 — a survenit poziția din diagrama 193.

193

Liubojevici — Portisch

albul la mutare

Este o poziție cunoscută din sistemul Najdorf-Opocenski al Apărării siciliene. Liubojevici întreprinde în acest moment un interesant sacrificiu de pion, în ideea de a schimba nebunii de cîmpuri albe și de a slăbi poziția regelui negru.

18.Nc4! C:e4

La 18...a5 putea urma, ca în text, 19.Nd5 sau 19.N:f7.

19.Nd5! C:g3 20.D:g3 Rb8 21. The1 Tc8 22.Dg2! N:d5 23.T:d5 Db6 24.Tc4!

Este asediat pionul din b4, pe care negrul nu-l poate apăra.

24...Tc7 25.Dg4! Ra7

La 25...Tb7 ar urma, desigur, 26.Ca5 etc.

26.T:b4 De3+ 27.Rb1 h5 28. Dd1 Thc8 29.Df1!!

Se amenință, decisiv, 30.D:a6 R:a6 31.Ta5 mat.

29...Ra8

La 29...Tc6, albul joacă 30. Td3! și dama neagră este capturată. Este pe deplin justificată și continuarea 30.Ca5 T6c7 (30...Tb6 31.Cc4 ±) 31. a3, cu amenințarea foarte neplăcută 32.Tb3 și apoi 33. Dg1+ și 34.Db6 etc., cu mare avantaj pentru alb.

30.Ta5 Ta7 31.Dh1+!

Negrul cedează. Evident, la 31...e4 urmează 32.T:e4 etc.

În cea de-a doua partidă, sacrificiul de pion a vizat obiective combinate — cu totul aparte —, și anume : îmbunătățirea colaborării propriilor piese și, mai ales, realizarea prin mijloace tactice adecvate a planului de ansamblu, amenințat să se prăbușească. Partida a căpătat aspecte dramatice, șansele oscilînd cînd de o parte, cînd de alta, ambele tabere fiind solicitate la nivelul maxim al fervoarei creatoare.

Este vorba de partida Korcinoi — Kasparov, Lucerna, 1982, pe care o prezentăm în întregime, cu unele observații tehnice și considerații generale (prescurtate) deosebit de interesante, aparținînd tînărului candidat la titlul mondial,

G. Kasparov, cîștigătorul partidei. S-a jucat Apărarea Benoni. După a 13-a mutare a albului — 1.d4 Cf6 2.c4 g6 3. g3 Ng7 4.Ng2 c5 5.d5 d6 6. Cc3 0—0 7.Cf3 e6 8.0—0 e:d5 9.c:d5 a6 10.a4 Te8 11.Cd2 Cbd7 12.h3 Tb8 13.Cc4 — se ajunge la poziția din diagrama 194

194

Korcinoi — Kasparov

negrul la mutare

Acum, negrul are la dispoziție două planuri de joc : un plan mai activ, angrenînd lupta pe întreaga tablă de șah și care debutează cu săritura calului din d7 la e5, și un plan mai puțin angajant, care localizează centrul de greutate al luptei pe flancul damei, începînd cu săritura calului din d7 la b6. În acest din urmă caz, schema de joc ar fi : 13...Cb6 14.Ca3 Nd7 15. a5 Cc8 16.Cc4 Nb5, sau 15.e4 Cc8 16.Dd3 Dc7 și tocmai această schemă este mai justificată din punct de vedere pozițional.

În partidă, negrul a optat pentru primul plan, spiritul partidei reclamînd o luptă aprigă, în condiții de nestăvilită furtună !

13...Ce5!? 16.Ca3 Ch5

O manevră de cal aparent lipsită de sens prin faptul că acest cal, ca și cel de la e5, aflați pe poziții avansate, pot deveni obiective comode de atac din partea pionilor albi. Totuși, aceste două manevre de cal au fost întîlnite frecvent în ultimul timp, dar puțini au fost cei care, la alb, au acceptat riscul de a cîștiga o figură pentru a fi supuși astfel unor atacuri combinate asupra regelui, în variante de tipul : 15.f4 C:g3 16.f:e5 N:e5 sau 15.g4 Dh4! 16.g:h5 N:h3. Pe de altă parte, negrul planifică înaintarea f7—f5 pentru a nivela falanga majoritară a pionilor e-f a albului, după care el poate acționa nestingherit pe ambele flancuri. Sub acest aspect al strategiei centrului, albul nu-și poate permite întîrzieri.

15.e4!

După aceasta, încercarea negrului de a efectua înaintarea f7—f5 va fi însoțită, în mod necesar, de sacrificii materiale. De notat că acum 7—10 ani, complicațiile care rezultau după 15...f5 16.e:f5 N:f5 17.g4 N:g4 18.h:g4 Dh4 19.g:h5 Tf8! 20.h6 Nh8 erau în centrul atenției teoreticienilor. Partidele se continuau, de obicei, în felul următor : 21.Ce4 Cg4 22.D:g4 D:g4 23.Cc4 și se încheiau cu rezultate schimbătoare. A intervenit apoi o descoperire a marelui maestru iugoslav Kovacevici. Este vorba de o interesantă manevră pe tema sustragerii 21. Cc4!!, care a pus punct discuției în favoarea albului. A rămas ca negrul să-și spună ultimul cuvînt în reabilitarea planului său de joc, legat de manevrele de cai 13...Ce5 și 11...Ch5. Mutarea din text este tocmai răspunsul negrului, introdus de Timman, menit să relanseze întreaga variantă.

15...Tf8!?

După cum se vede, negrul pregătește calm înaintarea f7—f5, lăsînd impresia că nu ține seama de intențiile albului. Această mutare a fost experimentată cu succes, pentru prima oară, în partida Scheeren — Timman, Olanda, 1980, terminată cu victoria negrului. Albul a jucat 16.g4 și, după 16...Dh4! 17.g:h5 N:h3 18.h6 Nh8 19.Ce2 f5!, a fost supus unui puternic atac la rege [20.e:f5 T:f5 21.Cg3 Tbf8! 22 C:f5 T:f5 (se amenință 23... Tg5) 23.Db3 N:g2 (era decisivă 23...Cf3+!! 24.D:f3 — la 24.N:f3 ar urma 24...Nd4! — 24...T:f3 25.N:f3 Ne5! 26.Te1 Nh2+!! —+...) 24.R:g2 De4+ etc. ∓].

16.Rh2 f5

Negrul este consecvent ; se putea totuși juca mai întîi 16... Nd7 pentru a pregăti mai temeinic înaintarea b7—b5.

17.f4

La drept vorbind, trebuie recunoscut caracterul aventurist al planului promovat de negru, întrucît retragerea calului duce imediat la prăbușirea întregii poziții. Din acest moment însă, bunul-simț * trebuie să părăsească avanscena, făcînd loc larg fanteziei fără de sfîrșit. Forța unei figuri, în asemenea situații, nu mai este determinată pe baza valorii ei relative — potrivit scării obișnuite de evaluare —, ci prin *gradul ei de utilitate într-un moment sau altul al luptei.*

17...b5!

* În sensul dat de Em. Lasker.

Iată și sacrificiul poziţional-dinamic de pion, asupra căruia atrăgeam atenţia, avînd obiective extrem de complexe, printre care, în primul rînd, acela de a menţine calul din e5 pe poziţia lui.

Diagrama 195 ilustrează acest moment.

195

Korcinoi — Kasparov

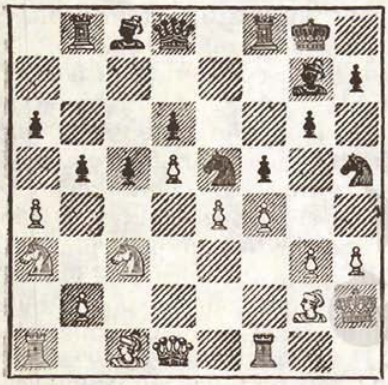

albul la mutare

Lucrurile s-au complicat. Albul este pus în situaţia de a lichida cel puţin una din tensiunile create.

18.a:b5 a:b5 19.Ca:b5 f:e4 20. N:e4

Cea mai bună soluţie. Nu era bine 20.f:e5 din cauza 20... N:e5! (nu 20...C:g3? 21.T:f8 D:f8 22.e6! Ne5 23.Rg1 și atacul negrului este în impas) 21. Nf4 C:f4 22.g:f4 N:f4+ 23.Rg1 Nd7! și negrul are avantaj evident.

De asemenea, nu dădeau satisfacţie nici mutările 20.Ca7? din cauza 20...e3! și nici 20. C:d6!? din cauza 20...D:d6 (în nici un caz 20...C:g3? 21.R:g3 D:d6 22.C:e4 Db6 23.Ne3! și albul preia iniţiativa) 21.C:e4! Db6 22.f:e5 T:f1 23.D:f1 N:e5 și negrul, deși cu un pion în minus, are contrajoc, graţie poziţiei nesigure a regelui alb.

20...Nd7!

Negrul lasă în continuare calul din e5 în priză și oferă încă un pion pentru întărirea colaborării pieselor sale.

21.De2!

La 21.C:d6? ar fi urmat cu mare eficienţă 21...Tb6!! 22. f:e5 N:e5 23.Cc4 N:g3+ 24.Rg1 (24.Rg2 N:h3+) 24...Tbf6 25. Ng2 Tf2! și poziţia regelui alb se prăbușește sub acţiunea concentrată a tuturor forţelor negrului. Nu este bună în acest moment nici manevra 21. Ca7, din cauza 21...Ta8 și legarea calului este foarte neplăcută pentru alb. S-ar mai fi putut încerca 21.Ca3, după care negrul trebuia să se mulţumească cu 21...Cf7, iar la 22. Cc4 să continuie cu 22...Tb4!?

21...Db6 22.Ca3 Tbe8

S-a ajuns acum la o importantă poziţie critică. Tensiunea luptei a atins apogeul.

Calitatea următoarelor 2—3 mutări poate decide partida (vezi diagrama 196).

196

Korcinoi — Kasparov

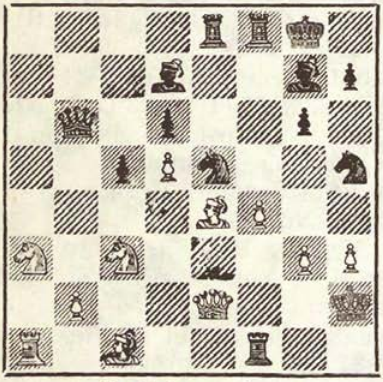

albul la mutare

În acest moment, mai mult ca oricînd, este foarte important să fie găsită o mutare exactă, care să demonstreze justețea liniei strategice generale. „A bate sau a nu bate calul din e5", iată problema cu care este confruntat albul, în primul rînd. S-ar părea că a venit momentul de a rezolva pozitiv această întrebare (23. f:e5), după care răspunsul negrului este obligatoriu, 23... N:e5. Acum, albul are de ales ori o apărare directă a cîmpului g3 (24.Nf4? C:f4 25.g:f4 N:f4+ 26.Rg2 Dd8!), obținîndu-se o poziție complexă, în care predominanța figurilor negre pe flancul regelui poate servi drept compensație pentru figura în plus pe care o are albul, ori o apărare indirectă — mai bună — 24.Cc4!, dar și în acest caz, după 24... N:g3+ 25.Rg1 Dd8, se ajunge la o situație în care regele alb poate fi mereu amenințat, dată fiind gruparea armonioasă a pieselor negre în acest sector. De pildă, 26.Nh6 T:f1+ 27.D:f1 Dh4 28.Ta7 Cf6!, cu amenințări greu de parat. Probabil, cea mai bună continuare în această poziție este 23.Dg2. În acest caz, mai devreme sau mai tîrziu, negrul ar fi trebuit să se retragă cu calul, recunoscîndu-și insuccesul strategic. O soluție tactică pentru negru după 23.Dg2! ar fi 23...Dd8! Nici acum nu se poate bate calul. La 24.f:e5 ar urma 24... T:f1 25.D:f1 N:e5 26.Ce2 C:g3! 27.C:g3 Dh4 28.Dg2 N:h3! 29. D:h3 N:g3+ 30.Rg2 D:e4+ 31. R:g3 Dd3+ și negrul cîștigă. Dar și albul poate juca, foarte tare, 24.Nd2! și negrul rămîne în fața aceloraşi probleme grele, legate de poziția calului din e5, aflat în priză.

Totuși, ar fi pripit să se tragă concluzia că jocul precedent al negrului ar fi nesatisfăcător. Se știe, doar, că jocul absolut corect în șah există numai pe plan teoretic. Cu cît

o poziție este mai complexă, cu atît posibilitatea de a greși este mai mare. Desigur, abordarea acestui mod în partida de șah comportă mult risc, dar, oricum, cine nu riscă !... Fără îndoială, jocul riscant are șanse de reușită numai în cazul cînd pozițiile intervenite în procesul luptei poartă amprenta noului pentru ambele părți. Rezultă deci că nu este recomandabilă copierea întocmai a mutărilor din astfel de partide. Probabil trebuia acordată atenție mai ales mutării 16...Nd7! (în loc de 16...f5). În partidă a urmat :

23.Nd2? D:b2! 24.f:e5?

Nu se putea 24.Tfb1 din cauza 24...Cf3! La 24.Ta2 Db8! 25.Dg2! negrul retrage calul la f7 și obține o poziție mai bună. Este interesant de observat că, nici după 24.Ta2 Db8!, albul nu putea lua calul : 25.f:e5 T:f1! 26.D:f1 N:e5 27.Ne1 N:c3 28.N:c3 T:e4! ∓.

24...N:e5 25.Cc4 C:g3!

După aceasta, poziția negrului este cîștigată în toate variantele.

26.T:f8 T:f8 27.De1 C:e4+ 28.Rg2 Dc2

La dispoziția negrului era și o altă cale — mai eficientă — care ducea la țintă : 28...Tf2+! De pildă, 29.D:f2 N:h3+! 30.Rf3 C:d2+ 31.D:d2 D:a1 32.C:e5 d:e5. Albul nu se salva nici în cazul retragerii regelui 29.Rh1, la care negrul ar continua cu 29...T:d2!! 30. Ta8+ Rg7 31.D:d2 (31.C:b2 Cg3+ 32.Rg1 Nd4+) 31...D:d2 32.C:d2 C:d2 33.Ta7 N:c3 34. T:d7+ Rf6 35.T:d6 Re5, cu cîștig.

29.C:e5 Tf2?

Cîștiga imediat 29...C:d2!, în varianta forțată : 30.C:d7 Cf3+ 31.De2 Ch4+! 32.Rg1 D:c3 33. De6+ Rh8 34.C:f8 Dg3+! 35. Rf1 Dg2+ 36.Re1 Cf3+ 37. Rd1 Dd2 mat.

30.D:f2!

Focul luptei izbucnește din nou, cu șanse practice de remiză pentru alb. Din păcate, criza de timp de ambele părți a afectat rezultatul final.

30...C:f2! 31.Ta2! Df5 32. C:d7 Cd3 33.Nh6?! D:d7 34. Ta8+ Rf7 35.Th8?

Mai bine era 35.Ce4!, dar și la aceasta negrul putea răspunde cu 35...De7! păstrînd avantaj.

35...Rf6 36.Rf3? D:h3+ și albul a cedat.

Cititorul va fi de acord cu noi că, în această partidă de mare luptă, tipul sacrificiului de pion oferit de negru la mutarea a 17-a este departe de a fi definit.

O ultimă problemă care ne-a rămas de clarificat : ce

strategie trebuie să adopte partea pasivă care acceptă sacrificiul și este supusă la tot felul de presiuni poziționale ? În general, se consideră că cea mai bună metodă de luptă pentru această parte este aceea de a simplifica jocul și a intra în final cu un pion în plus sau de a *retroceda pionul la momentul potrivit,* preluînd inițiativa sau echilibrînd jocul.

Spre ilustrare ne vom referi la partida Fischer — Petrosian, Buenos Aires, 1971 (a treia din meci).

Albul a sacrificat un pion și a obținut o mai bună coordonare a pieselor, cu presiune asupra unor slăbiciuni din zona regelui negru. La un moment dat, a survenit poziția din diagrama 197.

197

Fischer — Petrosian

Negrul, la mutare, a început simplificările.

1...N:f4 2.T:f4 Tad8 3.T:d8?

Șanse cel puțin de remiză oferea 3.Tb1! Mutarea din text recîștigă pionul, dar tocmai acest lucru l-a preconizat negrul pentru a prelua inițiativa.

3...Td8 4.N:f5

Mai slab este 4.C:f5 din cauza 4...Da1+ 5.Rg2 Nd5+ 6.f3 Cg6.

4...C:f5 5.C:f5 Td5! 6.g4

Obligatoriu. La 6.Ch6+ Rg7, negrul stă mai bine.

6...N:f5 7.g:f5 h6 8.h3 Rh7

Mai tare era 3.Td2! (Furman). În continuare, negrul a avut șanse de cîștig, dar, din imprudență, a intrat în poziție de remiză prin șah etern.

Uneori, structura proastă a pionilor părții mai slabe nu permite îmbunătățirea situației nici după o serie de simplificări și intrarea în final ; drept rezultat, părțile ajung să declare remiză. Să considerăm, de pildă, partida Vidmár jr. — Urseanu, Sofia, 1947 Balcaniada a 2-a. După 20 de mutări, în Indiana damei — 1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.g3 Nb7 5.Ng2 Ne7 6.0—0 0—0 7.Cc3 (d5!) Ce4 8.Dc2 C:c3 9.D:c3 d6 10.Dc2 f5 11.Ce1 Dc8 12.b3 (12.e4!?) Cd7 13.Nb2 a5 14.Td1 Cf6 15.Cd3 N:g2 16.R:g2 Ch5 17.c5 f4 18.c:d6 (18.c:b6 c:b6 19.

Tc1!) 18...N:d6 19.Ce5! De8 20. a4 Cf6! — a apărut momentul ilustrat în diagrama 198.

198

Vidmár jr. — Urseanu

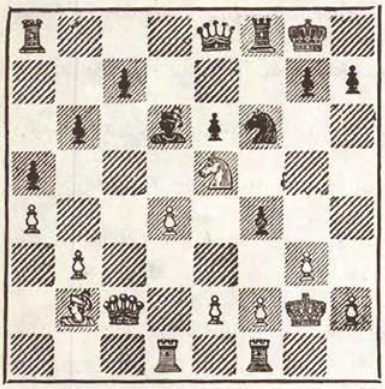

albul la mutare

Negrul sacrifică un pion în scop poziţional-dinamic şi pentru a îmbunătăţi poziţia figurilor sale şi colaborarea lor.

21.g:f4 Cd5! 22.e3 Dh5

În schimbul pionului sacrificat, negrul a obţinut o evidentă presiune asupra cîmpurilor slabe de pe flancul damei.

23.De4!

Pentru a împiedica 23...N:e5 24.d:e5 Dg4+ 25.Rh1 Df3+ 26. Rg1 Tf4! cu ameninţări de mat greu de parat.

23...De2!

Cu dubla ameninţare : 24... C:f4 şi 24...D:b2.

24.Cc4 Tf6!

La 24...C:f4? albul joacă 25. Rh1 şi ameninţă cîştig de figură cu 25.Tde1 sau cîştigul pionului din e6.

25.Rh1

La 25.Td2, L. Szabó şi L. Astalos indică varianta posibilă : 25...C:f4+ 26.Rg1 Tg6+ 27.D:g6 Df3!! şi negrul cîştigă. Dacă 25.Tde1, atunci 25...Dh5 26.Rh1 Th6, cu remiză probabilă (27.Dg2 Tg6 28.De4 Th6 etc.).

25...Nb4 26.Tg1 Taf8 27.Tc1 Th6

Nu dădea nimic 27...C:f4 din cauza 28.Tc2 Dd3 29.D:d3 C:d3 30.f4.

28.Dg2 Tg6 29.Dh3 Tff6 30. T:g6 T:g6 31.Tg1 Dd3

Negrul nu mai are resurse de atac, de aceea putea să prefere varianta de remiză : 31... Th6 32.Dg3 (32.D:h6 Df3 33. Tg2 Dd1+ etc.) 32...Tg6 33. Dh3 etc.

A mai urmat :

32.T:g6 D:g6 33.Ce5 Db1+ 34.Rg2 De4+ 35.Rg3 Df5! 36. D:f5 e:f5 37.Rf3 g6! 38.e4 f:e4 39.R:e4 Cf6+ 40.Rf3 Cd5 41. Cc4 Rf7 42.Ce3 Re6 43.h3 Nd6, cu remiză.

Deşi are un pion în plus, albul trebuie să accepte remiza, datorită poziţiei slabe a nebunului din b2 şi structurii viciate de pioni.

BIBLIOGRAFIE

ALEHIN, A. *Na puti k vîşim şahmatnîm dostijeniam.* Minsk, 1982.

BOLESLAVSKI, I. şi BONDAREVSKI, I. *Petrosian — Spasski.* Moscova, Fizkultura i Sport, 1970.

BRONSTEIN, D. *Mejdunarodnîi turnir grossmeisterov.* Moscova, Gostatisdat, 1956.

CAPABLANCA, J. R. *Moia şahmatnaia kariera.* Leningrad, Akademia, 1924.

FISCHER, R. *Meine denkwürdigen Partien.* Hamburg-Berlin, Verlag dr. Eduard Wildhagen (f.a.).

GOLENIŞCEV, V. E. *Programma podgotovki iunnîh şahmatistov IV i III razriadov.* Ed. a II-a, Moscova, 1980.

ICHIM, T. *Botvinnik — Tal, 1960—1961.* Bucureşti, Editura U.C.F.S., 1961.

KOTOV, A. *Şahmatnoe nasledie A. A. Alehina.* Vol. I, Moscova, 1953 ; vol. II, Moscova, 1958.

KOTOV, A. *Din tainele gîndirii jucătorului de şah.* Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1979.

MAIZELIS, I. L. *Şahmatî,* Moscova, 1960.

NIMZOVICI, A. *Moia sistema* [cu o prefaţă de Mihail Tal]. Moscova, Fizkultura i Sport, 1974.

NIMZOVICI, A. *Moia sistema na praktike* [cu o prefaţă de Tigran Petrosian]. Ed. a II-a, Moscova, Fizkultura i Sport, 1979.

PANOV, V. N. *Capablanca.* Moscova, 1970.

PANOV, V. N. *300 partide alese ale lui Alehin.* Bucureşti, Editura Tineretului, 1957.

ROMANOVSKI, P. *Mittelspiel.* Moscova, Fizkultura i Sport, 1960.

SPIELMANN, R. *Teoria jertvî.* Moscova-Leningrad, OGIZ Fizkultura i Turizm, 1936.

SPRECHER, S. *Schachkunst in der UdSSR.* Wien, 1947.

SUETIN, A. S. *Seredina igrî v şahmatnoi partii.* Minsk, 1961.

* * * *Şahmatnoe tvorcestvo Botvinnika.* Vol. I, Moscova, Fizkultura i Sport, 1965.

Periodice : *Europe échecs,* Besançon, 1981—1983.

Şahmatî v SSSR, Moscova, 1945—1983.

Şahmatnii biulleten, Moscova, 1955—1983.

Şahovski informator, Belgrad, 1975—1983.

„64“, Moscova, 1964—1983.

Cuprins

CUVÎNT ÎNAINTE 5

ESTIMAREA POZIŢIEI. CARACTERUL CONCRET AL PLANULUI STRATEGIA CENTRULUI ŞI CORELAŢIA EI CU PROCESELE DE MANEVRARE A PIONILOR. PIONUL — SUFLETUL PARTIDEI DE ŞAH 9

Capitolul I — CONCEPTUL DE FALANGĂ. CENTRUL MOBIL DE PIONI 19

1. Falanga formată din pionii „d" şi „e" 19
2. Falanga formată din pionii „e" şi „f" 21
3. Falanga formată din pionii „d" şi „c" 35

Capitolul II — FALANGA DE FLANC. PION LIBER ÎNDEPĂRTAT 50

1. Falanga formată din pionii „a-b-c" 57
2. Valorificarea falangei de flanc în jocul de mijloc 57
3. Posibilitatea slăbirii unor verigi în construcţia falangei 60
   A. Slăbiciunea pionului central „e" 64
   B. Slăbiciunea pionului central „d4" 64
   C. Slăbiciunea pionului „c" în contextul falangei „a-b-c" 67

Capitolul III — ALTE TIPURI DE STRUCTURI 69

1. Perechea de pioni izolaţi 73
2. Pion izolat în centru 73
3. Pioni izolaţi în centru de ambele părţi 82
4. Pion „cui" 91

Capitolul IV — PROBLEMA PIONILOR ATÎRNAŢI 101

1. Elemente definitorii 110
2. Schimbarea configuraţiei pionilor atîrnaţi prin înaintarea pionului „c" 110
3. Schimbarea configuraţiei pionilor atîrnaţi prin înaintarea pionului „d" 115
4. Subminarea centrului atîrnat de pioni cu ajutorul pionului lateral „b" 121
5. Subminarea centrului atîrnat de pioni cu ajutorul pionului central „e" 132
6. Subminarea globală a centrului atîrnat. Alte forme complexe de luptă 135
7. Pioni atîrnaţi pe coloanele centrale „d" şi „e" 140 144

Capitolul V — LANȚURI DE PIONI. CENTRUL ÎNCHIS. AVANTAJUL CALITĂȚII PIONILOR 146
1. Elemente definitorii. Unele poziții tipice 146
2. Avantajul calității pionilor 161
Capitolul VI — STRUCTURA KARLSBAD 167
1. Albul execută atacul minorității 168
A. Negrul întreprinde operații active pe coloana semideschisă „e" și pe flancul regelui 168
B. Negrul întreprinde operații de frînare a atacului minorității 172
2. Albul execută atacul de figuri pe flancul damei 174
3. Albul atacă în centru, pregătind și executînd f2—f3, urmat de e3—e4 176
4. Albul atacă în centru, pregătind și executînd direct e3—e4 180
5. Planul lui Marshall 182
6. Albul execută planul de asalt cu pionii (atac „la baionetă") 183
7. Negrul adoptă planul de apărare introdus de Stahlberg 186
Capitolul VII — STRUCTURA ÎN FORMĂ DE PANĂ. CENTRUL ÎNCHIS 193
1. Elemente definitorii 193
2. Unele ilustrări concrete 195
Capitolul VIII — MOBILITATEA GENERALĂ A PIONILOR — POSTULAT FUNDAMENTAL AL JOCULUI POZIȚIONAL 208
1. Considerații introductive 208
2. Mobilitatea generală a pionilor și principiul preîntîmpinării 209
3. Atac „la baionetă" 218
Capitolul IX — LIMITĂRI ALE MOBILITĂȚII PIONILOR ȘI FIGURILOR. STRUCTURI DE PIONI DUBLAȚI (TRIPLAȚI) 221
1. Elemente introductive 221
2. Pioni dublați și izolați 221
3. Pioni dublați în structuri compacte 225
A. Unele poziții-tip în Partida spaniolă 226
B. Poziții-tip în unele sisteme semiînchise (Apărarea Nimzovici, Deschiderea engleză) 241
C. Poziții-tip în unele jocuri semideschise 251
4. Pioni triplați 259
Capitolul X — STRATEGIA SACRIFICIULUI DE PION 264
1. Elemente de clasificare 264
2. Sacrificii pozițional-dinamice 268
3. Cîteva ilustrări privind sacrificiul pozițional-dinamic de pion 269
BIBLIOGRAFIE 287

EDITURA SPORT-TURISM

Lei 13